

Biblioth. S. Birgitta ex libr. P. A.
Adventi v. 7. Dr. 1766.

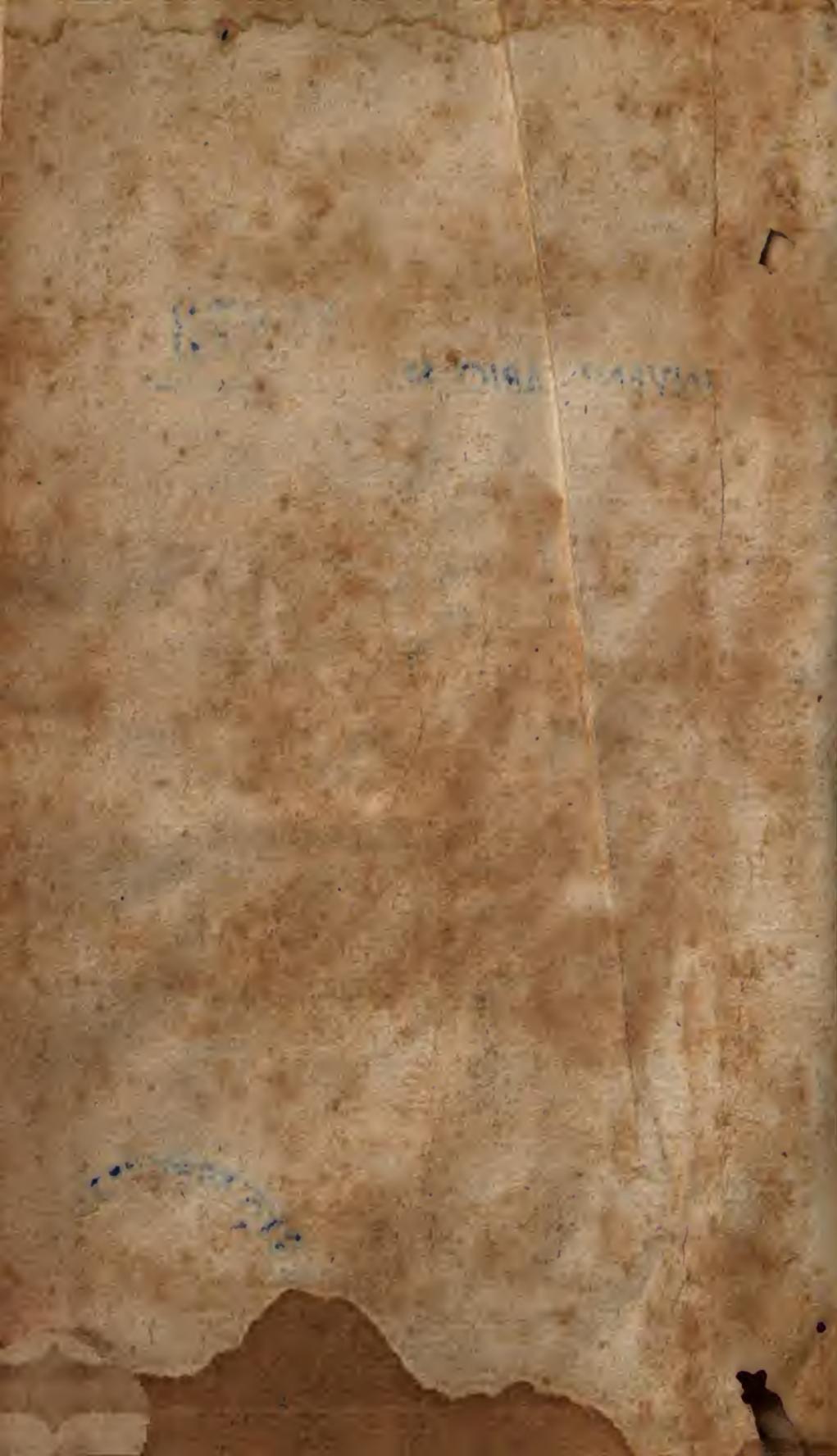
Fornier bres

15T

INVENTARIO N.

14873

LIBRARIA
SUPPLEMENTA

HAC DELECTOR

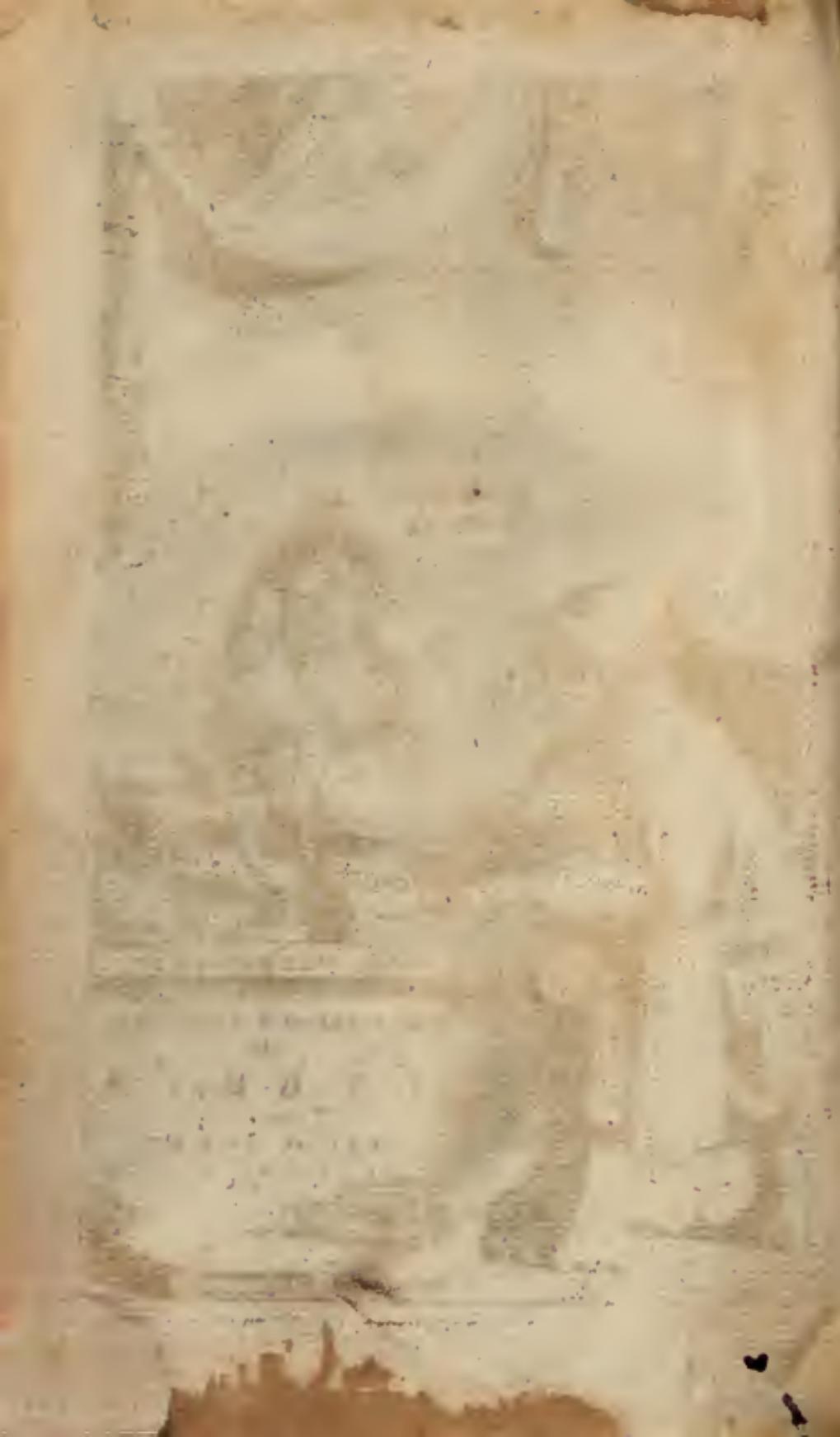
GUILJELMUS SALDENUS
de

L I B R I S

Variorum eorum

U S U et A B U S U
L I B R I I.

Joh. Vanden Abeele. sculpsit.

GUILJELMI SALDENI,
Ultrajectini,
DE
LIBRIS
Varioque eorum
USU & ABUSU
LIBRI DUO,

C U M

Indicibus necessariis.

AMSTELODAMI,
Ex Officina HENRICI & Viduæ THEODORI
Boom, Anno cœc LXXXVIII.

Apulej. de Deo Socratis,
pag. m. 341.

Enerosus est quis? parenteis laudas. Dives est? non credo Fortunæ. Magis ista dinumero. Validus est, ægritudine fatigabitur. Pernix est? abibit in senectutem. Formosus est? expecta paulisper, & non erit. At enim bonis artibus doctus & adprime est eruditus, &, quantum homini licet, sapiens & boni consultus est? tandem aliquando ipsum virum laudas. Hoc enim nec a Patre hereditarium est, nec a casu pendulum, nec a suffragio anniculum, nec a corpore caducum, nec ab ætate mutabile.

*Nobiliſſimo, Ampliſſimo
Consultiſſimoque*

D O M I N O,

D.CASPARO FAGEL,

JC^{ro}, Illustriss. ac Præpotent DD.
Ordinum *Hollandiæ & West-Frisiæ*
SYNDICO, Magri SIGILLI
Custodi, FEUDORUM Præ-
fecto, inque supremâ *Aggerum*
RHENOLANDIÆ Curiâ Af-
fessori, &c.

*Nobiliſſime, Ampliſſime ac Con-
ſultiſſime DOMINE,*

UTrum illustre Tuum Nomen
papyraceo huic fœtui præfige-
rem, animi dubius aliquamdiu
fui. Dissuadere id videbantur tum
argumenti, eo contenti, sterilitas, in-
deque forte minus grati, tum magnis
quibusdam Viris LIBROS dedican-
di mos usque adeo jam vulgaris, ut
in contemptum pene abierit. At sua-
* 3 debant

DEDICATIO.

debant id e contra rationes aliæ multo cogentiores, quæ & prævaluere. Ille etenim Tu es, qui tot tantisque officiis (quidni dicam beneficiis) Deo gratiosè annuente, difficillimis antebac temporibus, quin etiamnum nimiopere dubiis, Universam Tibi Patriam devinxisti, ut publico qualicunque testimonio, oblatâ imprimis occasione, eorum gratanter meminisse, ut hic obiter fit, ne cuiquam quidem, nedum mihi, variis insuper aliis nexibus Tibi obstricto, fraudi esse debeat, imo ne possit quidem. Ille es, qui insignem Te, uti avitæ Libertatis & repurgatæ Religionis assertorem & statorem, ita & Literarum Literatorumque semper præbuisti, ac in hunc usque diem præbes Mecænatem; imo tantis bonos quosvis Scriptores in deliciis habes, ut iis non tantum sæpe immoreris, sed & plane immorereris, nisi agendorum omnigenarumque curarum, quæ totum sibi hominem vindicant, & vastissimum pectus implere possunt, reciprocantes

DEDICATIO.

cantes æstus , ne quid Respublica detrimenti capiat , zelum illum quadam tenus sufflaminarent . Te si quemquam in totâ Patriâ , (quod in omnium incurrit oculos) veluti agmine facto , infinita prope difficultatum publicarum circumcingit seges , indiesque

aliena negotia centum
Per caput & circa saliunt latus.

Quæ tamen dum ardentiſſimum Tuum in Literas affectum haudquaquam extinguent , nemo quidem Te dignior videri mihi potuit , cui LIBROS hosce , eosque quidem de LIBRIS , quam officiosiſſime devoverem . Ille tandem es , cui neque voluntas neque facultas deest , Scriptores quoſcunq; ingenuos contra Theones , Archilochos , quoſvisque Zoilos ita defendendi , ut , fremente licet Orbe & Orco , in inser viendo Conatibus suis Rei Literariæ , non auſint tantum , ſed & poſſint tutò perseverare . Poſſem & plura alia

DEDICATIO.

in laudes Tuas hic congerere ; sed
abstineo , ne Invidia audiat , neque
tentare quid velle videar , quod ut ab
animo meo , assentari nescio , alienum ,
ita & Tuæ modestiæ ingratum fore ,
persuasissimus sum ,

Ἄντερποις γδ ἡ γ' ἀθεοί, τερπόνται οὐκαν
Μισθὸς αἰνῆσθε , ἵας αἰνῶς ἄγας ,

Boni enim , cum laudantur , aliquo
modo

Oderunt eos , qui laudant , si nimium
laudant ,

ut loquitur Euripides . * Hinc perge mo-
do , ut i facis , Nobilissime , Amplissime ac
Consultissime D O M I N E , de egre-
gio Publico , & ut de singulorum , ita
& de Universi incolumitate bene me-
reri , hosque meos Labores , siquid
apud Te valeam , serenâ fronte accipe .
Qui quidem , ut cunque multo viliores ,
quam ut tanto sistantur Viro , indubi-
tatum tamen gratissimi ac propensissimi

in

¶ Euripid. Anlid. vers. 978. 979.

D E D I C A T I O.

in Te animi testimonium sunt. Præterquam quod molâ etiam salsa litare nonnunquam licitum sit, si thura non suppetant, Tuque, pro solita Tuâ benignitate, quod pretio eorum deest, uti multum deest, Nominis Tui claritudine facile possis compensare. De Augusto autor est Macrobius *, quid oblato sibi ab homine quodam, sed trepidabundo, manumque suam tum potendente tum retrahente, Libello, ex eo quæsiverit, an se putaret assem Elephanti dare? Scilicet judicabat Imperator, parum decorum imo injurium esse, ad Principem [quidni ad qualem cunque etiam primarium Virum] ut ad feram, aut ad empusam aliquam accedere, & dum ejus, quod offertur, diffiditur dignitati, ejus tamen, cui offertur, non fidere bonitati. Quâ itaque, similive bonitate si mihi etiam niti hic liceat, castis Deum T. O. M. precibus interpellare non desinam, ut in conclamatis hisce ultimorum temporum

* 5

rum

• Macrobius in Saturnal.

D E D I C A T I O.

rum turbinibus diu multumque Patriæque nobisque Personam Tuam sospitet, Teque ut in munere Tuo fidum, intrepidum & industrium, ita & terque quaterque felicem esse jubeat. Hagæ Com. Ips. Calend. April. Anno a reparata Salute CICICLXXXVIII.

Nobiliss. & Ampliss. Nomini
Tuo obsequentissimus.

GUILJELMUS SALDENUS,
SS. Theolog. Doctor.

ANTE-

ANTE-LOQUIUM.

HAbes hic, *Benevole Lector,*
de LIBRIS varioque
eorum USU & ABU-
SU *Libros* duos, ante an-
nos aliquot horis subse-
cundariis, animique relaxandi gra-
tiâ a me, si non perfectos, saltē
inchoatos; quos sicuti OTIIS meis
THEOLOGICIS, anno hujus
seculi C I C I O C L X X X I V editis, sed
miserandum in modum (quod ver-
bo hic non monere & deplorare ju-
sta indignatio non patitur) Typo-
thetarum dicam incuriâ an perfidiâ,
sub prælo defœdatis, ~~πειραγθέσις~~ vice
præmittere antehac decreveram, ut
fidem, abhinc duo pene lustra in
CONCIONATORE meo SA-
CRO datam, liberarem; ita post-
modum nimium excrescere eos vi-
dens, argumentumque continere non
mere *Theologium* sed *generalius*, quoſ-
cunque *Librorum Scriptores* & Le-
ctores, multasque alias materias
concernens, uti tractationis etiam
ratio, quippe *Historicum* ſæpè magis
& *Philologicum*, quam *Theologum* refe-
rens, ſatis indicat, calculum illum
reduxi, ſatiusque habui tanquam

ANTE-LOQUIUM.

peculiare quoddam *Opusculum*, primum
quidem restrictius, jam vero diffu-
sius publico eos donare. Quoniam
autem, ut dixi, OTIORUM
meorum partem eos facere antehac
constitueram, non est quod mireris,
si eodem forte, quam quem *ibi* ob-
servavi, modo in *hīscē* etiam con-
cinnandis processisse me animadver-
tas: hoc est, Stylo me nonnunquam
ūsum esse liberiore, Græcorumque
& Latinorum quorundam Scripto-
rum *μάρτυς*, Poëtarumque utriusque
linguæ non paucas veneres iis insper-
fisse; ut nempe haud erudire Te-
tantum, sed & oblectare aliquatenus
possem: *Sermo enim est*, teste
Flacco,

linguâ concinnus utrâque
suavior, ut Chio nota si commissa falerni est.

Et alio loco:

*Omne tulit punctum, qui miscuit utile
dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo;*

quod & *Æliano* laudi olim datum a
Joachimo Camerario fuit: Collegitque
(ita infit)

suo

ANTE-LOQUIUM.

*suo utili labore
Quarum cognitione liberali
Non indigna viro bono parari,
Multarum multa monumenta rerum,
Et possunt animi institui, & voluptas
Quæ conjuncta ferunt duo omne punctum.*

Quinimo talia me quædam, paucis
hic illic lineis a principali argumen-
to digredientem, ipsique contextui
quamplurima inserentem, quæ in
margine appendi alias solent, etiam
intexuisse, quæ nisi de industria
immissa esse Te monerem, forte æ-
mulus quis tanquam prorsus ~~et~~ improba-
re improbabet non tantum, sed &
odiose exagitaret. Sicuti eventus
ab hinc quatuor præter propter an-
nos manifestissime docuit, quam in-
clementer hanc ipsam ob causam à
maledico quodam Gallo (qui aterne
an albus fuerit nescio) sim habitus:
ut cunque haud mihi tantum, sed
pluribus etiam aliis, multo mē su-
perioribus, similem ob causam ea-
dem subetinda fors fuerit, uti ex
hisce Doctiss. Actorum Lipsiensium Col-
lectorum verbis colligere est: *Septi-
ma* (inquit) *quæ nunc s̄istitur Simo-*
nianæ Criticæ, cuius summam in Actis

A. Erudit.
Lipsiens. de
Ao. 1686. p.
100. 101.

ANTE-LOQUIUM.

4° 1682. pag. 94. seqq. exhibuimus, ea-
que variis accessionibus conspicua Editio
eundem cum Quintâ curatorem habet,
Doctoris Protestantis utentem titulo. Quis
ille sit scrutari velle instituti nostri non est.
Facile vero ex Præfatione patet, scopum
ejus alium non esse, quam Apologiam Si-
monis parare, & ostendere, ut pauci
Protestantium (quos inter Petrum
Ambrunum , paulo post memorandum
numerat) Simoni rite hactenus responde-
rint ; nedum ille , qui Examen instituit
Methodorum Cleri Gallici, aut Sal-
denus in OTIIS , quæ vocat Theo-
logicis, quos mitius non habet editor, quam
Lutherum , Bezam , Parisienses Re-
formatos, & Wasmuthum , biliosos,
ut putat , versionum suarum , fontiumque &
punctorum Biblicorum defensores. Sic Illi.
Ego vero amarulentam illam insecta-
tionem , plurimis licet infrunitis
scommatibus & dieteriis ferrumina-
tam , generosè hactenus contempsi,
& deinceps contemturus sum ; tum
quod rationis illius scribendi in OTIORUM
dictorum Præfamine causas adduxerim sat luculentas &
cogentes, eandemque Viri cujusdam
supra omnem exceptionem Magni
(cui & alii , si res tanti esset , addi-
posset) exemplo contra malevolo-
rum

ANTE-LOQUIUM.

rum quorumvis cavillationes abunde
præmuniverim; *tum* quod complu-
rium, post vulgatum illud *Opus*, Ami-
corum testimonii & *Epiſtolis* certior
factus sim, id ipsum, ob ipsissimum
tractationis illum *modum*, qui usque
adeo invitus imo ridiculus tenebrio-
ni iſti fuit, quamplurimis celebribus
& doctissimis Viris haudquaquam
displicuisse; imo vero hoc magis iis
placuisse, quod uberiorem materia-
rum copiam & *varietatem* quibusvis
filosophia viâ illâ exhibitam esse de-
prehendissent; quâ quippe interce-
dente nulos non *Libros* commenda-
biliores semper esse haud ignorabant:

Jucundum enim nihil est (dicit Publius Publ. Syr. in Fragm.
Syrus) *nisi quod reficit varietas*; & ne
natura quidem ipsa (judice Seneca) ad
unam *formam* semper *opus suum præstat*, Senec. Natu-
ral. Qua-
tion. Libr. 7.
cap. 27.
sed ipsâ varietate se jaētat. *Quicquid*
sit, in proposito faltem est, Theo-

logum πολυμεθίστημ Franciscum Turret-
tinum hâc de causâ tenues illos meos
Coratus nequaquam contempſisse, uti
publico elogio, quod in *Theologia* seu
Flendiā alicubi iis scripsit, testatum
fecit, hic non repetendo; quia ab
eruditissimo meo Affine *Martino Har-
lingio*, qui pro eo, quo in me est
effectu, contumelias a dicto sy-

ANTE-LOQUIUM.

Turret.
Theolog.
Elenct. part.
3. Loc. 18.
6. 15. pag.
537.

1 Petr. 3. 9.

phantâ in me jactas, non potuit non acerbe ferre, alibi exhibitum est, licet locum, ubi invenire id sit, non adscripserit; quem proinde hic tantum addo. Optime equidem tam sibi, quam publico consulere mihi semper Scriptor visus est, si quæcumque in lucem emitit, ita disponat, ut se ne ulli quidem hominum gravem iis esse velle palam faciat; vel, si cuiquam forte talis unquam fuerit, culpam deprecari, maleque scripta, publicâ etiam nonnunquam ~~malorum~~ corrigere non detrectet, atrocissimasque ab his illisve illatas injurias, nisi *crimen hæresios* involvant (in hoc enim, juxta Hieronymum, *neminem oportet esse patientem*) flocci pendere, quin plane potius negligere se posse & malle ostendat, quam ~~κακὸν εἴη κακός~~, ~~λοιδεῖαν εἴη λοιδεῖας λοιδέρου,~~ malum pro malo & convitum pro convitio reddere, vel quicquam facere, quod viro ingenuo indignum alias sit. Modo ne in eum id rapiatur sensum, quasi omnes illi, qui sic procedunt, ideo pro convictis habendi mox sint, omniaque illa, quæ ante scripserunt, quod de novo ea semper non repellant, condemnare, vel objectis cunctis, quibus nihil respondere forte

ANTE-LOQUIUM.

forte libet, assentiri censendi essent : prout nunquam non invenias , qui moderatorum hanc ingeniorum ~~negligentiam~~ interpretari ita solent ; verum uti odiosissime , ita & iniquissime . Cum fieri persæpe possit , ut *Cogitata* quædam vel heterodoxa vel paradoxa , vel alio qualicunque modo bonarum mentium auriumque offensiva , *Autoribus* quibusdam tributa , tām manifeste in eorum *scriptis* se prodant , ut prorsus exoculatos præfractoque præjudicio dementatos esse oporteat , qui ea videre in iis non possunt , atque adeo sine veritatis dispendio iis non possint non adscribi . Cum tamen e re sæpenumero non sit , ut vulnera illa identidem refricentur ; imò ex adverso , ut aliquorum occurratur infirmitati , multum nonnunquam præstet , posito quod moniti de periculo eorum sint , quorum scire vel emendare ea interest , tacitus illa præterire , Scriptumque iis antehac oppositum aliquā sui parte truncatum emittere , quam quæbilem alicui moverunt , nullo licet *Scriptoris* merito , temere repetere : ne scil . re alias non illaudabili , imò aliâ forsan occasione quadantenus necessariâ ,

ANTE-LOQUIUM.

ulla imperitoribus offendiculi præ-beatur ansa, vel hominibus morosis & rixosis, quos non juvat duntaxat gravibus quibusdam disceptationibus, sed & meris sæpe ~~zeugmatis~~, sive caprinis prœliis, id est, frivolis vitilitigationibus se ipso aliquosque fatigare, sine fine modoque contendendi, si non materia, occasio saltem subministretur. Tuto certe tacere dicendus est, qui nec adversarium suum convincere, nec prodesse publico loquendo potest. De nstituti mei, in evulgando hoc **Commentariolo**, ratione si quæras, de cā paucula hæc observes velim: 1. Neutriquam eum in lucem a me emitti, ut per numerosum **Exemplorum** choragium quosvis pene **Librorum Scriptores**, **Lectores**, **Æstimatores**, **Osores** &c. ob oculos Tibi ponam; cum fatis operosè ab aliis factum id sit e **Zuingerio**, **Rhodigino**, **Fulgofio**, **Alstedio**, **Bejerlingio**, **Lycosthene**, **Melchiore Adamo**, **Honsdorffio** aliisque vel **Diaristis** vel **Encyclopædistis**, ut & nuperrimè a Rever. D. **Riddero**, Ecclesiæ **Rotterdamensis**, dum viveret, **Ministro**, in Tractatu suo de **Eruditione**: sed ut tam *scriptionis* quam *lectionis* **LIBRORUM** justum fructuo-

ANTE-LOQUIUM.

sissimumque modum compendiariò
Tibi indicem, nec non quoscunque
descendi cupidos ad laudabilem &
& optatum, quem sibi studiorum
suorum proposuere portum, tenui
hâc meâ opellâ veluti manuduçam.
Tametsi, dum præstare conatus hoc
sum, non potuerim non etiam no-
tabiliora quædam ~~βιβλιοφίλων~~ specimi-
na, apud alios etiam obvia, in sce-
nam hic rursus producere; ut quo-
que ex lege *contrariorum* de scriben-
tium legentiunique *Vitiis*, præsertim
de hodiernâ & vulgatâ nimis ~~Μεταβι-~~
~~έλις~~ ejusque primariis causis, *Ignavia*,
~~παιανισματική~~, *innovandi Prurigine*, *Eruditio-*
rum Thrasonismo & *Invidiâ* fusiuscule
differere. Non paucis simul, pro
more meo, aliorum sententiis suffra-
giisque, ad res, quæ tractantur,
tum adstruendas tum illustrandas, in
subsidium vocatis; *partim* ut me *cum*
multis aliis quam *solum* sapere malle
ostendam; *cum* fas sit, ut *plurium*
consensus semper superet, si que in
sententiarum pugnâ altera cum *in-*
genti subsultet *turbâ*, altera vero cum
uno, paucis fastem, in arenam descen-
dat vindicibus, is sane, qui hanc il-
li præfert meritissimò in cœcorum

ANTE-LOQUIUM.

fedes videatur relegans; partim ut
Scriptorum illorum, apud quos
überior materiarum, quæ ~~as~~ cō ~~παρόδης~~
hic tantum attinguntur, tractatio in-
veniri potest, indicinam Tibi faciam,
ut alias etiam monui. Sufficit enim
(ut bene alicubi observavit Sculte-

Sculter. De-
tus) nonnunquam Autores tantum no-
minasse, & loca indicasse. Scire enim ubi
Euang.
Fragens.
Cap. 13. possis aliquid invenire, est magna pars eru-
ditionis.

2. Nonnullas etiam me ce-
lebrium Scriptorum loquendi formulas,
aliis ~~ιμφαπνωτίεσ~~, haud simpliciter
tantum adducere, sed quā potui
perspicuitate & brevitate aliquatenus
ctiam exponere & eviscerare; eo
quod Antiquitatem aliquam vel Gra-
cam vel Romanam non raro involvere,
vel suam inde originem ducere visae
mihi sint; quam haud plane ignora-
re e re legentium, minus imprimis
exercitatorum, esse arbitratus sum.

3. Eorum me quoque nonnunquam
pulsare ~~νανοβυλίας~~, quibus dentatā in
aliorum labores chartā agere solenne
nimis est, vel *superbiā* inflatis, vel
cæcā & *stolidā* ad id *invidiā* conci-
tatis, haud satis saltem sibi tempe-
rantibus, quin in quosvis a se dissen-
tientes incurvant sepe immo-
derati,

ANTE-LOQUIUM.

tius, invehantur amarulentius. Ea enim prodolor jam vivimus tempora, calamitosa sane! quibus vix ullum offendas *scriptorem*, cujuscunque disciplinæ sit, qui dum *libris* cum aliquo conflictatur, quantocyus in sententiâ; quam tenet, afferendâ & tutandâ inferiorem se esse deprehendit, desertâ causâ, ad virulentissimâ veluti rabie in Adversarii, quocum lis sibi est, personam, mores, imò vel levissima sœpe scriptio[n]is stylique ejus ~~intelligere~~ debacchandum se non accingat. Tales, inquam, qui sic faciunt, nonnunquam hic etiam vapulant; quid si forte hâc viâ perversus ille impetus, Reipublicæ Literariae tam noxius, Scriptoribusque, *Theologis* imprimis, usque adeo probosus ac indignus, Divinâ secundante gratiâ, cohiberi quadantenus possit; pudor minimum iis injici, qui suis hoc in negotio affectibus nimio-pere forsan hactenus indulserunt.

4. Me etiam, dum de LIBRIS eorumque USU & ABUSU ago, tametsi cujusvis generis scripta quidem spectem, in ea tamen, quæ *Theologica* sunt (cum professione *Theologus sim*) digitum primariò in-

ANTE-LOQUIUM.

tendere, id est, in talia, quæ *Veritatem* *Divinam* genuinamque *Pietatem* illustrare, confirmare & promovere apta nata sunt, quibusque, ut subordinari, ita & subservire omnia alia debent. 5. Quod si autem contingat, ut omnia, quæ hic apponuntur, fercula ad singulorum palatum non sint (uti quorumvis hominum applausum minime iis intendo, nedum emendico, cum non raro, juxta Plutarchum, της πολλοῖς αἰσθένειν καὶ της συφοῖς ἀπαρέγκειν, multis placere sapientibus sit displicere) vel, quod pejus est, Zoilis quibusdam hostiliter in ea insurgere volupe forte sit (prout istiusmodi hominum non minor nunc diarium, quam aestivâ tempestate muscarum in macello turba est) me nullo eos loco habiturum esse, sed unico hoc Incomparabilis *Gathakeri* effato, quo vix ullum dederis significantius, nullum generosius, cunctos eorum Conatus & molimina esse retusurum: *Judicia* (dicit) eorum [obtrectatorum] & dictoria vel dictata nihil facio, quin pari loco habeo, quo Cynicus ille (Demetrium designat apud Senebam) imperitorum voces, que sursum a deorsum sonarent, sua nihil referre is existim-

Gathaker.
Cinn. in
Prefat.

Senec. ad
Lucil. Ep.
51:

ANTE-LOQUIUM.

stimabat. Compertum enim jam dudum
satis habeo, nec illorum instituta placitaque
michi posse probari, nec mea illis non displice-
re. Obloquantur itaque, vellicent, arro-
dant, sugillent, quantum libuerit, me in-
tra fidei conscientiaque septa consistentem,
munitamentisque hisce atque integumentis Plin. Libr. 6.
Echini instar, quod ille olim, involutum an cap. 17.
convolutum undique dixerim, non magis
attингent, afficent saltem, quam testudinis
clypeum firmissimum, elephantisque corium Ambros. He-
durissimum vesparum aculei, culicumque xaëm. Lib.
etiam ligula penetrare nedum perforare va- 6. cap. 4.
luerint. 6. Tandem me, quantacun-
que attenderim diligentia, cavere
non potuisse, quin multa tamen hic
illic, cum postremæ limæ per absen-
tiā præesse non potuerim, irrepse-
rint Κφίλμωτε, quorum levioribus ut
benigniter ignoscas, graviora vero
ac corrigas emendes obnixe roga-
tum Te volo. Parum quidem, ut a
Magnis Viris observatum est, officere
ca possunt; quoniam vel docti sunt,
qui LIBROS legunt, vel pigri &
indocti. Docti facile lapsus illos de-
prehendunt & corrigunt; Indoctis
ne prosunt quidem, quæ & valde in-
corrupta & studiosissime edita sunt.
Verum tamen cum Operis, quod edi-

ANTE-LOQUIUM.

tur, nitori detrahere haud parum soleant, Autoremque aliquando vel ignorantiae vel incuriae suspectum reddere possint, consultum ac necessarium fere est, ut vel in Libri calce vel, quod magis mihi arridet, in Capite ejus ac Præloquio brevis eorum mentio instituatur. *pagina ergo 1.*
l. 18. & p. 6. lin. 3. 5. l. *נִזְבֵּחַ*: p. 7. l. ult.
l. *levigabant*. p. 16. l. 21. l. *sapphus*. p. 23.
l. 6. l. *adminicula*. p. 25. l. 23. l. *venivissent*.
p. 27. l. 20. l. *qualibet*. p. 28. l. 21. post
universum l. *Orbem*. post easque del. *Or-
bem*. p. 37. 22. l. *Sed vero*. p. 51. l. 24.
l. *dixerat*. p. 85. l. 1. l. *conjuncta*. p. 64.
l. ult. l. *haud*. p. 80. l. 22. l. *fit*. p. 101.
l. 1. l. *fessum*. p. 102. l. 8. l. *וְהִגְדֵּלָה*.
p. 105. l. 24. l. *gessit*. p. 127. l. 16. l. *ob-
veniat*. p. 138. l. 3. l. *existimavit*. p.
140. l. 24. l. *ricerit*; pag. 141. l. 16.
l. *ab Agellio*. pag. 149. l. 11. l. *A-
reopagita*. p. 171. l. 7. l. *laborarint*.
p. 177. l. 31. l. *moxente*. p. 184.
l. 10. l. *vocem*. p. 197. l. 23. l. *κα-
ράλαγον*. Ibid. l. 33. l. *Scriptorum*. p. 199.
l. 8. l. *Inveni*. p. 205. l. 4. l. *postea*. p. 215.
post dicatur del? & post sortitus pon?
p. 223. l. 35. l. *quem*. p. 225. l. 29. l. *pro-
prietatesque*. p. 233. l. 22. l. *ergo*. p.
246. l. 9. l. *magus*. p. 259. l. 27. l. *καλυπτεῖς*
p. 278.

ANTE-LOQUIUM.

p. 278. l. 32. del. iam. p. 280. l. 19.
l. dicebat. p. 288. l. 7. l. μεθοδέων Ibid.
l. 28. l. eundem. p. 289. l. 1. l. Cate-
chetica. p. 313. l. 2. l. Usserius. p. 326.
l. 7. l. στοιχ. p. 337. l. 16. l. negotiatoris.
P. 388. l. 7. l. complurium. p. 385. l. 22.
eorum. p. 409. l. 12. l. omnesque. Atque
his quidem præmissis, Lector, valere te
porro jubeo, Deum Ter Optim. Mam.
μέρον τὸν θεὸν γνῶστεν, ex animo obte-
stans, ut quemadmodum cunctis in-
genuorum Scriptorum in scribendo,
ita & tuis in legendō. laboribus jugi-
ter adsit, tempusque, quod pro in-
finitā sua bonitate & longanimitate
largiri nobis hūc usque dignatur, in
sui gloriam, cognitionisque Divinæ
& humanæ incrementum constanter
& gnaviter impendere nos faciat.
Hoc māgis, quod non tam atramento
quam sanguine in quibusdam Chri-
stianismi oris scribi jam cœptum sit,
funestumque hoc Ecclesiæ pericu-
lum, ne dicam excidium, grassari si
pergat, collapsuræ procul dubio tam
Literæ, quam Literati paulatim sint,
scribendique simul & legendi (nisi
Deus gratiōsē avertat) propediem
forte ad futurus finis. Næ, si in ulla,
in exulceratissima & profligatissima
hæcce

ANTE-LOQUIUM.

hæcce tempora gravissimum apostoli
monitum quadrat : Βλέπτε πῶς ἀγελθῆσαι
διεπιτέττε μὴ ὡς ἄστοφοι, οὐδὲν ὡς συφοὶ, ἐξα-
γρεψόμενοι τὰ πάντα, ὅπερ αἱ μέρες ποιησεῖσθαι. Vi-
dete quomodo circumspicte ambuletis, non
quasi insipientes, sed ut sapientes, redimen-
tes tempus, quia dies M A L I sunt.

ELENCHUS CAPITUM.

LIBRI PRIMI.

CAP.

I.	<i>D<small>E</small> πολυχειρίκ.</i>	<i>pag. 1</i>
II.	<i>De Librorum. multitudine &</i> <i>Copiâ.</i>	<i>19</i>
III.	<i>De Prudentiâ inscribendis Li-</i> <i>bris observandâ.</i>	<i>61</i>
IV.	<i>De scribendorum Solidate.</i>	<i>97</i>
V.	<i>De scribendorum Perspicuitate.</i>	<i>113</i>
VI.	<i>De scribendorum Brevitate, va-</i> <i>riisque eam affequendi viis.</i>	<i>123</i>
VII.	<i>De Librorum lectione in genere.</i>	<i>198</i>
VIII.	<i>De justo & fructuoso Librorum</i> <i>legendorum modo.</i>	<i>214</i>
IX.	<i>De singulari quorundam in Li-</i> <i>bros affectu.</i>	<i>255</i>

L E

L I B R I

M SECUNDI.

C A P.

- I. **D**e μισθίσκᾳ, ejusque dupli-
Causā, Ignaviā & φιλαγωγῇ. 268
- II. **D**e Innovandi Prurigine, tertia
μισθίσλᾳ Causā. 282
- III. **D**e Eruditorum Thrasonismo,
quartā μισθίσλᾳ Causā. 308
- IV. **D**e Eruditorum Invidiā, ultimā
μισθίσλᾳ Causā. 377
- V. **D**e Vario Librorum Fato. 414

In præclaras Clarissimi
GUILJELMI SALDENI
DE
L I B R I S,
varioque eorum USU &
ABUSU Cogitationes.

DIversis homines studiis votisque feruntur :
Indolis & sequitur semina quisque suæ.
Hic corradit opes, corrasas servat : in olla
Quot numerat nummos, tot putat esse
Deos.

Alter amat belli ludos, pugnasque cruentas ;
Et cantat, Mavors cum cit ad arma viros.
Summa boni est aliis unctâ vixisse patellâ,
Et liquido Bacchi rore madere Patris.
Æschinus impurum gaudens intrare lupanar
Oscula Sirenum turpia quærerit iners.
O stolidas animas, quæ vos dementia cepit !
Quis vos amentes devius error agit !
Hos decet Anticyras largè sorbere meracas ,
Ne tales excors mens det in exitium.
Sed, Saldene , tibi summi fabricator Olympi
De meliore luto condita corda dedit.
Virtutum es fidus cultor rigidusque Satelles ;
Et calamo & linguâ despuis in vitia.
Tu castos aliis moves suadere labores,
Quodque aliis suades ipse libenter agis.
Incoctumque geris generoso pectus honesto :

Hinc

Hinc te pigrities flagitiosa fugit.
Ingeniique tui rursus jam parturit arbor,
Et comedenda dabit non mala mála brevi.
Te Scriptore liber bene coctus prodit in auras,
Scribere nos libros cum ratione docens
Hoc opus eximios authori apponet honores:
Famaque te nunquam dissoluënda vehet.
Cumque tui attentus Libri contenta voluto,
Hos me versiculos fundere Musa jubet.
Multa quidem multi scribunt: sed inania cum sint,
Scriptores meritò ridiculos faciunt.
Copia librorum cui displicet ampla bonorum,
Is mihi distorta mente Chorcebus erit.
Commendat scriptos valde *prudentia* libros,
Quâ sine ne nauci scriptor habendus erit.
Dicere de rebus, personis parcere qui scit,
Illiis in laudes area lata patet.
Vipereo vanos odi plus sanguine Battos,
Qui Siculis gerris futiliora crepant:
Sed *solidè & strictim* scribit qui digna notatu,
Hujus condecorent laurea ferta caput.
Perpicuos animi sensus qui prodere chartis
Novit, eum potius quam *zonebrosa* lego.
Sicut apis varios exugit sedula flores,
Indeque convectat dulcia mella domum:
Sic nos per *varios Scriptores* currere par est,
Ut Sophizæ ingentes accumulemus opes.
Ordine scriptores recto reor esse *legendos*:
Maxima sic pergens emolumenta capit.
Qui *Momii* mores imitatur lector, abito:
Lectori debet candor inesse probus.
Odimus osores librorum ut limina Ditis:
Odimus & cunctos queis *nova sola* placent.
Helleborum sumat scriptor, qui vertice *cristam*
Tollit, & insano plenus amore sui est.

Eheu,

Eheu, quot turgent fuceo *loliginis atre*,
Lumine cum lævo scripta aliena vident!
Sæpe *sinistra* manent præclaros *fata labores*:
Lectoris genio stautque caduntque libri.
Hæc eadem si te dura infortunia tangant,
Scito virum fortem plurima velle pati.

MARTINUS HARLINGIUS,
Ecclesiastes Hornanus.

Fra-

Eruditissimi Ecclesiastis
GUILJELMI SALDENI
Encomium.

 Ccipit, & meritò, duplos Saldenus ho-
nores,
Bis cingit doctum Laurea bella caput.
Hunc laudant Veteres, laudabunt atque Futuri:
Pensat namque illos, hos quoque multa docet.
Præmia defunctis quum dat; dat lumina vivis;
Sicque fuit Jūdex, sicque Magister erit.
Undique Saldenus vocatur magnus Apollo,
Quem Cœli cupiunt, quem bene Terra beat.
Huc, inquit Cœlum, Saldene, citissime scan-
das:
Hic, inquit Tellus (sed mihi) vive diu.

PHILIPPUS LE NOIR.
Profugorum Ecclesiastes Hornanus.

DE LIBRIS.

LIBER PRIMUS.

C A P. I.

De πολτραφίᾳ.

S U M M A R I U M.

- I. *Tractandorum series & ordo.*
- II. *Scriptores cum Cantori-
bus comparati. Multi rogati
non tantum sed & injussi ad
scribendum proni, & vice ver-
sâ. Quid proprie Cacoëthes?
Vox illa quo sensu a Juvenale
usurpata? III. Librorum
πομφαλογία. Unde ενελήφθε &
λέγονται dicti? Compaginandi eos
apud Antiquos modus. Vox
בְּנֵי unde? IV. Varia, in quâ
scriptitatum olim est, materia.
Ut è philyris crassioribus cal-
cei, ita è tenuioribus Libri fere
confecti. Intestinum Dracontis
centum & viginti pedum in*

A

bba

bliothecā Constantinopolitā inventum, cui Homeri Poëmata inscripta. Libri haud unimode à Veteribus ornari soliti. Purpuræ laus. Magistratus unde purpurati dicti? Literis purpureis quandoque scriptum, quandoque etiam aureis. Pumice & plumbo Libri expoliti. Minium quale apud Romanos ornamentum? Ab Ægyptiis ad grēges & arbores suas, tempore Paschatis Iudeorum, illinendas adhibitum. Imperatorum Rescripta & Librorum tituli eo fere conscripti. Rubrica apud Jureconsultos quid, qualisque ejus usus? Lunula in Librorum fronte nonnunquam designata. Mīns vel spīnos quid? Jacobi Geusii, de voce Maandag vel Mendach inde ortā, conjectura non usque adeo probabilis. De Librorum Umbilicis Eruditorum discors sensus. Adrianus Junius & Theodorus Alme-
lo

lovenius laudati. Phrasiology rem ad umbilicum perducere quid notet, & unde derivata? V. πολυγραφαι plurimi. Quædam etiam è sequiori sexu. Anna M. Schurmanna, Anna leFvre, & Cornelia Vossia fœminæ eruditioне & variis dotibus claræ. Virgo quædam ipsâ Philosophiæ laureâ decorata. VI. Lipsius in fœminarum φιλομαθίαι iniquior notatus Hypatiæ Philosophiæ industria & diligentia. Vera eruditio non ad uxores a justis Mæritis suis officiis præstandis avertendas sed eo propellendas accommodata.

1. **D**E LIBRIS dissertaturo hunc mihi proposui observandum ordinem Priori Opusculi Parte vel Libro agam de Βιβλιοφίαις; id est, de Librorum æstimatoribus & cultoribus; referamque eo variorum, tam è Veteribus, quam è Recentioribus πολυγραφαις, indeque obortam ingentem Librorum turbam; quam qui in pejorem partem rapiunt, refellam; Multitudinis Librorum fructus & commoda adjungam; tum quomodo rite scribendi & legendi Libri sint, ostendam; tandem singularem

4 De πολυγραφίᾳ.

quorundam in Libros affectum addam. Posteriori Parte Μισθίβλων quorundam tum exempla tum malitiosa in Libros, eorumque Scriptores, molimina adducam; præcipuas μισθίβλιας causas Ignaviam, Avaritiam, innovandi Pruriginem, eruditorum Thrasonismum & Invidiam propinam; Varium denique Librorum, pro vario Lectorum genio, FATUM exponam.

Drus. Adagior. Hebr.
Decur. 2.
Adag. 10.

I I. Nos (inquit Vir πολυγλωσώποι) Johannes Drusius) communis vitio cum Cantoribus laboramus, ægre ad scribendum adducimur, ubi semel cœpimus, desistere nequimus. Digitum procul dubio intendit in hæc Horatii verba:

Omnibus hoc vitium est Cantoribus, inter amicos

Horat. Sat.
Lib. I. Satyr.
3.

Ut nunquam inducant animum cantare rogati:
Injussi nunquam desistant.

At dubito, an hoc quibusvis tam Cantoribus, quam Scriptoribus, ita solenne quidem sit, ac Autores hi putant, quoad prius saltem effati membrum. Res enim docet, non minus rogatos quam injussos, quamplurimos ad scribendum ferri, imò citato cursu ruere. Quapropter rectius fortè hunc de tibicine Arabicō versiculum quadrare in Cantorum pariterque & Scriptorum grecem dixeris:

Erasm. Cel-
loq. pag. m.
601.

Δραγμῆς μὴ αὐλεῖ, τελέσεων ἢ πάντεται.

Dragma canit, sed quatuor compescitur.

q. d. paulo pretio ad cantandum provocatur, non nisi magnâ mercede desistit. Tenet quippe, juxta Juvenalem,

In-

*Insanabile multos**Scribendi cacoëthes.*

Juvenal. Sat.

7.

id est, insuperabilis scribendi prurigo & ardor. Conscríbillantum gangrænam scitè vocat Baudius ; scribendi scabiem Erasmus.

CACOËTHIS vox in malum fere sonat, Raud. Epp. notatque morem & consuetudinem malam ; cent. i. Ep. 4. **ἥθης** enim mos est, & **ῥιγὴ** malū. Medicorum filiis ulcus est, quod difficillimè curatur ; quia in ipso ejus loco malignitas quædam est, quæ curari id prohibet, & partem affectam ita occupat, ut bonum etiam alimentum, quod in eam influit, planè corrumpat. **Pessimum id genus est** (inquit Celsus) fereque id primum fit, quod **ῥιγὴ** à Græcis nominatur. Tralatitie, & aliquanto favorabilius vocabulo hoc utitur **Juvenalis**, pro tam impenso rei alicujus desiderio, quod, cum semel animum obsecdit, extingui aut amoveri haud facile potest.

Cels. de Re Medic. lib. 5.

III. **Libri vel Libelli** (ut paucula hæc Cicer. de de voce præmittam, cum, **Tullio** judice, Off. lib. 3. omnis, quæ rectâ ratione de re aliquâ suscipitur tractatio à definitione nominis proficiuntur, ut intelligatur quid sit, de quo disputatur) non tantum Græcis dicuntur Amm. Mar. βίβλοι vel βιβλία, juxta Eustathium, en cellin. lib. 22. τὸ βιβλίον, à papyro, ex quâ fieri solebant, vel ut alii volunt, à λεπυρῷ sive λέπυρῳ, quod testam vel corticem significat ; sed & εὐελπίδεων, ab εὐελέω volvo, ut & κυλινδροι volumina, à κυλινδρᾳ, quod coincidit cum εὐελέω, quia κυλινδροι formam convoluti referabant. Complicabant enim & convolvebant Veteres in rotundum, quæ scribentur : sicuti & hæc ipsâ ætate **Iudei** in Sy-

Psalm. 40. 8.

Laert. in Epi-

6 De πΟΛΥΓΡΑΦΙΑ.

Sixt. Senens.
Biblioth. lib.
2. fol. 92.

nagogis suis *Legem* in membranā conve-
lutam habent, & vox נָלַל volvere, unde
& בְּגָלָח volumen Libris & Libellis appli-
catur Es. 34. 4. Magistrī *Estheræ* Librum,
Buxtorf. Sy- nagog. Ju- daic. cap. 9. נָלַל וְזָהָב volumen sive בְּגָלָח vocant; eam-
demque ob causam *Libri τιμωτες* & ἀνα-
πτυσσεται, nonnunquam etiam ἀνελίπτεται
Græcis dicuntur; quod nihil aliud est quam
claudi & aperiri, proprie complicari & ex-
plicari. Ad *Librum* suum *Martialis*,

Martial. lib.
11. Epig. I.
& lib. 5.

Ep. 6.

Vadas, sed redeas in evolutus.

OTIA
Theolog. lib.
1. Exerc. 1.

Salmuth. in
Panciroll.
p. 2. tit. 13.
pag. mihi 52.

Martian. Ca-
pell. de nupt.
Philolog.
lib. 2.

IV. Multa disquiri hic iam possent de
Librorum ORIGINE & PRIMIS
SCRIPTORIBUS, ut & de variâ, inquâ
scriptum olim fuit, MATERIA; sed
labore isthoc supersedeo: quod de *Prioribus*
ipse alibi dixerim, & de *Posteriori* mul-
tis agat Clariss. *Salmuthus* in aureis suis
de *Rebus Memorabilibus & deperditis Com-*
mentariis, quorum hanc proinde summam
hic tantum exhibeo: Scriptitatum, juxta
ipsum, ab Antiquis est, in *arborum* vel
fruticum foliis, in *phyliris*, tenuioribus
nempe, & quæ mediæ papyro propin-
quiiores erant (è crassioribus enim papyri
membranis calceos. Veterum nonnulli con-
ficiebant, *Martiano Capellâ teste*) in *plumbo*,
in *linteis*, in *cerâ*, in *ebore*, in *lapidi-
bus*, in *animalium tum pellibus*, hœdo-
rum imprimitis, *caprarum*, *ovium*, *vitu-
lorum*, quandoque etiam asinorum, tum
intestinis (uti stupenda Bibliotheca Con-
stantinopolitana, tempore *Basilisci Im-
peratoris*, *intestinum Draconis* habuisse
di-

dicitur magnitudine centum & viginti pedum, inscripta habens *Homeri Poëmata*, *Iliadem* & *Odysseam*) tandem etiam in charta & membranis. Quæ cuncta dictus Autor ordine ibi recenseret, & crudite exequitur, hic, ne actum agam, non repetenda. Verbum tantum addendum est de *Librorum ornatu* apud Antiquos usurpatō.

Haud raro *purpurā* eos convestiebant: Martialis,

Martial. lib.
c. Ep. 6. &
lib. 3. Ep. 2.

Ulro purpureum petet Libellum.
& alibi:

Et purpurā delicatā velet.

Primum, uti loquitur Pancirollus, inter colores purpura locum obtinebat; & eorum quasi Rex existebat; unde & magistratus purpurati dicti, purpureis fere vellibūs olim induiti, & purpureis cothurnis incedentes:

Panciroll.
Rer. Memo-
rab. part. 1.
tit. 1.

Lactant. lib.
4. cap. 7.

Purpureo sura rutilant fulgente cothurno,
uti habet Corippus apud Baldinum, Imperialem Justini Junioris habitum describens.
Quin & purpureis nonnunquam literis scri-
bebant. Ovidius:

Baldwin. de
calc. Antiq.
cap. 10.

pag. m. 94.

Stamina barbarica suspendit candida tela,

Purpureasque notas filis intexuit albis:

Ovid. Meta-
morph. lib. 6.
fab. 7.

quandoque etiam aureis, auri saltem colorē & fulgorem referentibus. Sic Baldus de Privilegii cuiusdam instrumento: Totum (inquit) *encausto muricis inscriptum erat*, quod præbuit diversissimam speciem, modo nigri, modo rubri, aliquando etiam aurei, prout quisque vertisset id instrumentum. Purpureis etiam plumboque poliebant & levigabant

Bald. in Ru-
bitric. C. quz
res vendi
non possunt.

gabant *Libros*, ne nempe scabrities vel scribentis manum vel legentis oculum offendere. Hinc Catullus,

Catull.lib.1.
ad Var. Novi umbilici, loca rubra, membrana
 Directa plumbo, & pumice omnia æquata.

Inscriptiones & titulos *minio* scribebant:

Ovid. Trist.
lib. 1. Eleg. 1. Nec titulus minio, nec cedrocharta notetur.

Plin. lib. 33.
cap. 7. Erat hoc inter ornamenta & pigmenta magnæ autoritatis, Romanis olim sacra. *Cinnabaris* aliter dicitur, Græcis μίτλος, nostratis *Vermilioen*; Coloris est summè *rubris*, à sanguineo haud multum distantis; unde & mos, quoniam Israelitæ *Paschatis* tempore superliminaria sua *sanguine* illeverunt, apnd *Ægyptios* idololatras, dimanavit, quod greges & arbores suas, non sanguine, sed *minio*, veluti alexiterio, in Juðæorum *Paschate*, primo scilicet vere, illinere etiam instituerint, teste *Epiphanio*. In *Triumphis* præcipue adhibebatur, quin ipsa triumphantium corpora eo illinebantur, ut magnifici & ætherei coloris esse viderentur. Quemadmodum & Imperatores *miniatissimi* literis *Rescripta* sua consignabant, ut in Principibus omnia semper majora quam in privatis esse appareret. *Rubricam* vocant Jureconsulti, per quam ipsum *titulum* fere intelligunt, utpote quem *minio* vel alio co-

Alex. ab A-
lexand. Ge-
nial. Dier.
Lib. 6. cap. 6.
pag. m. 643. Tiraquell. in
Alex. d. loc,
Brisson. de
verb. signif.
col. 519. lore rubro (*Phœnicium* quidam dicunt) olim pingebant; neque id facilioris tantum distinctionis & memoriae juvandæ gratiâ, sed.

ut *Legibus* quoque, capitibus earum *sinopide* aut

aut *cinnabari* riotatis & insignitis, majesta-
tem quandam accrescere facerent. Persius:

Excepto siquid Masuri rubrica notavit.

Pers. Sacry. 3.

Prout etiam in Libri fine *coronidem*, ita in
fronte *Lunulam* sæpe adhibebant. De quo
sic Tusi ebus: *Veteres ut in calce Librorum*
coronidem adpingebant, ita, ut suspicor,
in fronte Lunulam adornatum designabant.
Hujus suspicionis causam nobis Ausonius p̄-
bet, ita scribens in commemorat. Profess. Bur-
digalens. 26.

Turneb. Ad-
vert. Lib. 22.
cap. 10. pag.
m. 715.

Quos legis à primâ deductos menide libris, Plat. de Leg.
Doctores patriæ scito fuisse meæ. lib. 7.

Menis lunula est, ωψιχτος juxta Aristophā- Aristoph. in
nem, Hesychium, Polybium. Non autim Arib.
asserere, à Veteribus factum id forsitan esse,
quod *libros* suos, hoc ornatū insignitos,
fortunatores fore sperārint, quoniam *Lu-*
nam vel, ut nonnunquam etiam legitur, Hesych. in
Lunum dīs suis accensēbant, uti notum est.
Polyb. lib. 3.

Doctiss. Geusius Mene, mercatorum ido- Gassarelli. eu-
lum (Ravanellus habet *Meni*) huc etiam
rit. Inard.
refert, per quod *Lunam* intelligi vult, at-
que inde derivari *diem Lunæ*, Belgis *Maan-*
dag. q. d. Mendag, ab hoc *Mene*. Sed con-
jectura hæc, nostro iudicio, non usque adeo
probabilis est. Addebat tandem *umbilicos*,
ita Papinius Statius:

Noster purpureus, novusque charta,
Et binis decoratus umbilicis.

Gassarelli. eu-
rit. Inard.
cap. 11. pag.
m. 216.
Selden. de
DIS Syr. p.
240. 284.
Gass. de Vi-
tim. Ha-
man. part. 1.
cap. 6.
Ravanell.
Bibl. part. 2.
p. 32.

10 De πολυγραφίᾳ.

Stat. Sylvar. lib. 4. Sylv. 9. quod in medio circumvoluti fere essent voluminis, ut *umbilicus* in corpore humano *medius* est in ventre. Erant hi, uti quidam volunt, ornamenta quaedam ossea, lignea vel eburnea; *umbilici* figuram imitantia, quæ *voluminibus*, cum jam plane absoluta essent, adjungebantur. Iterum Martialis:

Scriv. in
Martial.
lib. 1. Ep. 67.

*Quid prodest mihi tam macer Libellus,
Nullo crassior ut sit umbilico?*

Martial lib. In quantum ergo librorum partes circum
2. Ep. 6. ligneum teretem surculum, vel osseum vel buxinum, nonnunquam etiam cupressi-

Pier. Hiero-
glyph. lib. 34. num convolvebant, Libros Antiqui *vo-
lumina* dicebant, surculi vero capitulum, vel ipsum surculum, sive bacillum (u-

Rader. in ti alii vocant) *umbilicum* nuncupabant.

Martial. lib. Qui, cum explicaretur volumen, in *fine*
2. Ep. 7. erat, in *medio* autem cum in spiram collectam obvolveretur, ejusque capita, volumine complicato, hinc inde qua-

Salmuth. ad Pancitoll. p. dantenus prostabant. Unde & *cornua* forte nonnullis dicti *umbilici*, quod, uti *cornua* supra bovis, arietis, vel tauri caput, ita hi supra complicatum *volumen* prominenter; vel etiam quod è materia *cor-
nea* subinde constarent, non ita ex æræ, argenteâ, vel aureâ, uti hodie: Ovidius,

Ovid. Trist. *Candida nec nigrâ cornua fronte geras.*
Eleg. 1. & adhuc Martialis:

Martial. lib.
11. Epig. 107.

*Explicitum nobis usque ad sua cornua li-
brum,
Et quasi perlectum, Simpliciane, geras.*
Sim-

Simplicissimè rem expedit Adrianus Junius, *Umbilicos* describens, quod sint *Lamelæ*, quas lib. orum involucris veteres extrinsecus adhibebant, sive ad ornatum, sive concentratæ, tra attritum. Nos dicimus het beslag van een boek. Quibus verbis ab iis, quæ mox diximus, abire aliquatenus videtur, cum *μητρὶ* illa *ιλασμη* sive *Lamella*, libris extrinsecus additæ, in *convolutis* volumini bus locum habere vix potuerint, multo minus earum capitula supra alias *libri* partes prominere; haud saltem, si tale *librorum* ornamentum per eas intelligatur, quale apud nos hodie in usu est. A cunctis his divortit Eruditissimus *Almelovenius*, Antiquitatum tam *sacrarum* quam *profanarum* ruspator sagacissimus & diligensissimus, qui *umbilicos* veteribus fuisse existimat (conjicit saltem) non *librorum* quædam ornamenta, sed *funiculos* aut ligamina serica, linteal, coriacea, quibus circumligabantur volumina, ut ritè clausa nitidius a cordibus conservarentur, & com modius seponerentur. Doctum se conjecturam illam dicit à Celeberrimo Viro *Isaaco Vossio*, sumptamque esse similitudinem à foetu animalium *umbilicis*; quos in Catull. inter & *funiculos* hosce hanc instituit comparationem: Quod 1. ut *umbilici* corporis animalium occupant *medium*, ita & *funiculi* hi librorum. 2. Quod ut *umbilicorum* in animalium foetu usus est, ut sustentent & firment, ita etiam esse circumligationis horum *funiculorum*. 3. Quod ut *umbilici* animalium tenuiores & prolixiores sunt, ita & in libris *funiculi*, ut eo firmius & facilius

B. Torelli

12 De πολιτείᾳ

cilius constringi possint. Atque hinc proverbii (*ad umbilicum rem perducere*) originem tum derivat, quod explicat per rem *finire* & *perficere*; & optime quidem, quia nunquam tale *ligaculum* libris olim affigebatur, ut neque & hodie affigitur, nisi opere plane perfecto & absoluto, ac ita quidem, ut in scriptura non tantum, sed ne in ornatu quidem quicquam deficiat. Mihi quidem videtur, inter omnes hanc de re Doctorum sententias, speciem tenus utut διαφάνεια, tantam pugnam non esse, quin facile componi possint; hoc magis, quod præcipue inter *funiculos* hosce *Vossianos* & *umbilicos* convenientiae in iis, quæ alii per hos intellecta volunt, locum etiam habeant, ut ex dictis palam est.

V. Interim plurimi in Σπάνω αρχαῖς extitère, qui *Juvenalis* hoc effatum exemplo studioque suo confirmarunt, homines, inquam, πολύγραφοι, id est, pluribus condendis & scribendis *Libris* dediti: Zeno, Stoicorum Pater, usque ad *septingenta quinque* συντεξμένα sive Opuscula evulgavit. Nec multo pauciora *Chrysippo Solensi* tribuit Laertius. Epicuri scribendi pruritus ad volumina ter centena usque processit, quorum unumquodque varia insuper συγγραμματα continet. *Libri* Aristotelis, tellec eoden: *Laertio*, ad quadringtonitorum

Laërt. de
Philosoph.
vit. pag. m.
164. 270.

Cicer. Attic. pene numerum pervenerunt, de quibus nihil ambigitur, præter complura alia *volumina*, quæ adscribi ipsi solent. De se ipso testis est *Tullius* in Epistolis ad Atticum, quod incredibile sit, quantum scripserit die, quin etiam noctibus: nihil enim (inquit) est somni. De

Ga-

Galeno, Medicorum Principe, narrant,
 libros ipsum de Re Medicâ supra quadragesimatos Fernelius
 de aliis disciplinis ducentos quadraginta Oper. Prista
 conscripsisse. Unus Servius Sulpitius,
 è Jurisconsultorum ordine, centum & octo
 ginta Libros de Jure Civili posteris reli
 quit. Et quid ipse Jurisconsultorum Pan
 dectæ, antequam Justiniani curâ ad cen
 tum quinquaginta fere versuum, id est, 15.
 periodorum & sententiarum redactæ fue
 runt? Erant (inquit Celeberrimus D. Pau
 lus Voet, benevolentissimus olim meus
 Preceptor & fautor) *duo millia voluminum,*
 & *trecies centena millia versuum.* Aristar
 chus Grammaticus sub Ptolomæo Philome
 tore (alii dicunt sub Ptolomæo Euergetâ,
 adhuc alii sub Ptolomæo Philopatore) su
 pra mille Commentarios literis consignavit.
 Callimachus Cyrenæus ultra octies centena
 millia librorum conscripsit. Inter Hebræos Lomej. de
 Ezra, præter quatuor supra ducentos alios Li
 bros, duos & septuaginta de solâ Kabbala cap. 13. pag.
 vulgasse dicitur. Hieronymus sex librorum in. 373.
 Origenis millia legisse se affirmat. Theo
 phraustus trecenta volumina publici juris Genebrard.
 fecit. Didymus Grammaticus quatuor mil
 lium librorum author extitit: licet alii ter lib. 2.
 mille & quingentos tantum numerent. Tot Athenæ.
 saltem scripsit, ut numeri eorum immemor Δειπνοσφ.
 tandem factus sit; quare & βιβλιολαθυς po lib. 4.
 fleat dictus. De Chrysanto Sardiano re
 fert Eunapius, quod licet octogenario ma Montagn.
 jor, tantum tamen librorum numerum Effais Liv.
 propriâ manu exararat, ut extremi digi
 torum ejus articuli, ob juge scribendi ex 3. Chap. 9.
 ercitium incurvescere cooperint, ipseque rifod. part.
 sub 1. cap. 17. Drexel. Au

14 De πολυγραφίᾳ.

sub scriptio[n]is mole intermortuus tandem sit. Mercurius Trismegistus, (de quo pluribus alibi) de universa, uti sentur, sapientia sex Librorum *millia quadringentos viginti* Oti. Theol. lib. 1. Exer- *quinque in dies luminis auras protrusit. Jo-*
cit. 1. II *hanni denique Wiclepho ducenta* volumina adscripta legimus.

VI. Quinimo ipse sequior sexus scripturientium numerum auxit. Habuit is olim mulieres Poëtrias, Musicas, Vates, Philosophas, variarum rerum artiumque inventrices, dicendi facultate eximias, Medicas &c. quæ etiam, quæ in recessu habebant, nonnunquam publico non inviderunt. Compendio de iis agit *Forcianarum Questionum* Autor sub nomine Philalethis Polytopiensis, qui videndus. Ex hoc fuit Euridice, foemina Illyrica, quæ quamvis senio confecta, & multorum liberorum, jam modo adultorum, mater esset, ad literas nihilominus ita applicuit animum, ut ob eruditionis monumenta inter claras mulieres referri merita sit; ut & *Angela Veronensis*, quæ Eclogas quasdam; *Anya*, quæ Carmina Græca; *Areta*, quæ *quadraginta Libros*; *Argineta* quæ res gestas *Dionysii*; *Alkonora*, quæ Epistolas aliquot ad *Cælestinum I*; *Isota Novarolla*, quæ præter literas ad *Nicolaum V.* & *Pium II*. Pontifices Romanos datas, Dialogum, quo disputabatur, *Utrum gravius peccarit Adam an Eva*, orbi erudito exhibuit; *Anna Comnenia*, quæ Historiam Patris sui *Alexii Comneni Imperatoris*, quindecim Libris comprehensam, edidit; *Cassandra Veneta*, de quâ apud Hottingerum *Politianus*, quod pro *Iana Librum*; pro *fuso calamum*, pro

Hottinger.
H. E. part.
v. pag. 5.

ac stylum solita fuerit tractitare, multorum
tum Carminum Latinorum, tum peculia-
ris de *Scientiarum ordine Tractatus con-*
cinnatrix. Mihi *Theonas* varias, *Thuriam*,
Cretensem, *Locrensem*, *Pamphilem Socrati-*
dis uxorem, *Eudoxiam Leontii Athenien-*
sis filiam, *Aspasiam Milesiam*, *Zenobiam*,
Palmyrehorum Reginam, pluresque alias,
quæ non eruditione tantum, sed & scriptis
suo quæque tempore inclarerunt, quarum-
que Catalogum ex *Bejerlingio*, *Riddero* *Bejerling. in*
dictisque Forcianis Quæstionibus, aliisque
hic retexere nec volupe est, nec opus.

Universi saltem *Virginalis Cætus* studiorum
laude non minus bonisque artibus quam
moribus & vitae probitate conspicui, men-
tionem facit *Baldus Pirkheymerus*, in Epi-
stola ad Sororem suam. E recentioribus præfixa.

duæ supra alias excelluerunt ANNÆ:

Una est *Anna Maria Schurmannæ*, Urbis
Scholæque Ultrajectinæ splendidissimum
pridem decus, cuius Epistolas, quatuor lin-
guis exaratas, in lucem ante annos ali-
quot emisit *Spanhemius*, quibus post-
modum, haud multo ante illustrissimæ
Virginis obitum, *Lux Angelæ* ejus accessit.
Hanc paucos abhinc annos hoc celebra-
vit encomio magnus noster Hugenius;

ANNA Dei dono Patriæ decus, Orbis ad
ortum,

Orbis ad occasum, non novus, ANNA
stupor.

Virgo sacras inter, sed cui non ulla sacrarum
Vel par ingenio, vel pietate prior;

ANNA (quis ignorat?, omni vernacula terra,
Cujus

Fulgos. lib.
3. cap. 3.
Pag. m. 178.

Ridd. de
Erudit. cap.
3. Pag. 142.

hinc retexere nec volupe est, nec opus.

Universi saltem *Virginalis Cætus* studiorum
laude non minus bonisque artibus quam
moribus & vitae probitate conspicui, men-
tionem facit *Baldus Pirkheymerus*, in Epi-
stola ad Sororem suam. E recentioribus præfixa.

duæ supra alias excelluerunt ANNÆ:

Una est *Anna Maria Schurmannæ*, Urbis
Scholæque Ultrajectinæ splendidissimum
pridem decus, cuius Epistolas, quatuor lin-
guis exaratas, in lucem ante annos ali-
quot emisit *Spanhemius*, quibus post-
modum, haud multo ante illustrissimæ
Virginis obitum, *Lux Angelæ* ejus accessit.
Hanc paucos abhinc annos hoc celebra-
vit encomio magnus noster Hugenius;

ANNA Dei dono Patriæ decus, Orbis ad
ortum,

Orbis ad occasum, non novus, ANNA
stupor.

Virgo sacras inter, sed cui non ulla sacrarum
Vel par ingenio, vel pietate prior;

ANNA (quis ignorat?, omni vernacula terra,
Cujus

Pirkheymer.
Ep. ad Cha-
ritat. Oper.
Fulgent.

Hugen. Pa-
ræges. ad Il-
lustrissim.

Virgin.

Cujus ab uno omnis ore loquela sonat;
 Cujus ab uno omnis calamo variante character
 Nascitur, Hebreus quem stupet esse suum;
 Roma suum, Graji, Æthiopes, Arabesque;
 Syrique,

Nota que vix aliis nomine turba suum:
 ANNA, cui Divina diu mysteria longus
 Pandit, & à tenera Virginitate labos,
 Pandit & humanas, quas qui gustaverit, artes,
 Inter magna Virūm nomina censueris.

Altera est Anna le Fevre, Tanaquilli Fabri filia, quæ in Delphini usum non tantum Latinos quosdam Scriptores, Flori nempe Res Romanas, Sexti Aurelii Victorius Romanæ Historiæ compendium, Dielias Cretensis de Bello Trojano, Daretisque Phrygii de excidio Trojæ monimenta elegantibus notis illustravit; sed & quam erudita jure habenda sit, undecim præter propter abhinc annos venustissimā Callimachi, & nuperrime Anacreontis & Sapphiis cultissimā è Græcā in Gallicam linguam transmutatione, doctisque, quas adjecit, observationibus, ut & concinnā Plauti Comediarum translatione, cuī notis & examine ad l'heatri leges, abunde testatum fecit. Quibus sane duabus eruditis mulieribus nefas esset, si hæc tertia non accenseretur, Cornelia nemipe Vossa, summi nostri Vossii filia, quæ quippe, uti pulchra, elegantissimisque moribus prædita, ita & docta litterisque perpolita fuit, ditassetque p̄ ocul dubio ingeniosis quibusdam pignoribus literatum aliquando Orbem; nisi Parcarum invidia obstitisset, illaque in lacu Leidensi, fractā

Præfat.

Math. Voss.
Annal. Hol-
land. Præfus.

fracta glacie, infelibus aquis fuisset suffocata. Qui certe casus hoc procul dubio Voss. de magno Parenti luctuosior fuit, quod, præter exoptatissimam hanc filiam, pauculos Idololatr. Gentil. part. III. in Pet. intra annos quatuor insuper liberorum jam fat. vernantis & florentis ætatis jaeturam fecerit, ut alicubi queritur. Imò verò ob ipsissimam hanc mulierum eruditionem, & in scribendis Libris industriam, haud defuerunt, qui ex eodem sexu summis literatorum honoribus quasdam condecorarunt. Ita Carolus Renaldinus Petavii lectissimam Ronaldin. Orat. pecu- liar. & Ma- themat. A- nalytic. art. Piscopiam, ob insignia quæ dederat, eruditio- part. III. nis specimina, Philosophiae laurea, omnium cum applausu, publice donavit. Prout idem Autor alibi de Doctoratu in Theologîa, foeminis conferendo, peculiariter eiam agit.

VII. Uf sit, quantum video, suo tempore Lipsium foemellarum hæc eruditio, Lips. Not. literarumque studium; sic enim ait: *Quid in Politic. bonæ spei reliquum, ubi etiam foeminæ pas- sim in libris & literis!* Atqui eo ventum.

Hausit id forsan è Talmudicorum deliramentis, quorum dictatum est; *Non est sa- pientia mulieri nisi in colo suâ, quia scri- ptum est Exod. 35: 25.* Præterea singulæ mulieres industriae neverunt manibus suis. Sed nescio quare; cum laudabile id potius sit, quam culpabile, reique communi, speciatim Literariae minime noxium. Commendare saltem sexum potest, alias contemptorem; virosque laudabili veluti zelotypiā inflammare, ne ab iis, quas tantis alias dotibus, ac viros, haud dignata

est natura, industriae studiorumque laude superari se finant. Imò verò extiterunt ex ipso hoc grege, quæ, tantum abest, ut rei communi ullatenus obfuerint, bono publico, non *scriptis* tantum, sed & *vivâ voce* egregiè inservierunt, dona suâ insigni cum fructu quibusvis etiam aliis communicantes. Multarum exemplis demonstrari id posset, sed sufficiet impreſſens una *Hypatia Philosophia*, de quâ sic *Socrates*:
Η τις γυνὴ ἐν ἡντικανδρεῖ, τύπομα Υπατία.
ἄντη Θέοντο μήντος φιλόσοφος θυγάτηρ ἦν. ἐπὶ τοσό-
τοῦ δὲ αφεύγει παιδεῖν, οἷς ωτορράχητοι τὰς
καὶ αὐτὴν φιλοσόφας, τῶν ἐπὶ πλαταινικῆς Δαρᾶ Πλα-
τίας, κατεργάμενοι διατελεῖν διαδίξασθε. καὶ πάντα
τὸ φιλόσοφα μαθήματα τοῖς βαλομένοις ἐκπίθεα.
Mulier quædam fuit Alexandriæ, nomine Hypatia, Theonis Philosophi filia. Hæc ad tantam eruditionem pervenerat, ut omnes sui temporis Philosophos longo intervallo superaret, & in Platonicam Scholam à Plotino deductam succederet, cunctaque Philosophiæ disciplinas auditoribus exponeret. Inceptitudo ad familiæ administrationem, quam imprimis eruditioni fæmineæ quidam opponunt, indignum & iniquum intenorē sexum scomma tantum est, nullâ ratione, nullâ experientiâ nixum: cum nulla genuina eruditio esse possit, quæ, uti cā imbutum officii sui consciūm reddit, ita eum vel eam, ad officio illo rite defungendum, non simul etiam impellat. Fatetur etiam de se ipso Erasmus, quod à Lipsianâ hac sententiâ primum non abhorruerit; sed reduxit postmodum calculum, ut non uno loco in Epistolis suis ostendit. Inter alia alicubi

alicubi sic fatur, quod huc maxime facit: *Neque video, cur maritis sit metuendum, neminius habeant uxores morigeras, si Doctas habeant, nisi si qui tales sint ut ea velint, exigere ab uxoribus, quae non sunt exigenda a probis matronis.* Imò meā sententiā nihil est intractabilius inscitiā. Certe hoc præstat animus cultura studiorum exercitatus, ut intelligat æquas probasque rationes, vi deatque, quid deceat, quid expediat.

C A P. II.

*De Librorum Multitudine
& Copia.*

SUMMARIUM.

- I. *A multis Scriptoribus scripta multa. Bibliothecæ Constantinoplitana, Alexandrina, Sereni Sammonici, Pamphili Martyris, Aldi Manutii, Maximiliani Imperatoris &c. Librorum numero insignes. II. Si tanta olim Librorum turba, ergo hoc tempore multo major. Unum Bibliorum exemplar quanti ante Typographiam inventam divenditum? Difficilis Libros*

scribendi apud Antiquos ratio.
Richardi Simonii de Pentateu-
cho uno volumine tantum
comprehenso, figmentum explo-
sum. Quo sensu uni nonnun-
quam Scriptori Librorum ali-
quot millia adscripta? BIBLIAE DI-
STILLICAE quæ? Typographia quan-
do & a quo primum inventa?
Eruditorum super eo conflictus.
Faciendi Libros nullus finis.
III. Multitudinis Librorum in-
commoda a quibusdam obje-
cta. Cartesius, Petrarcha,
Ælianus Suetonius, Anony-
mus quis, de Germaniâ mili-
te destitutâ, nec non Erasmus
ad partes vocati. Librorum
usus Reipub. administrationi
non præjudicat. Regni Sina-
rum celebritas unde? Felices
Respublicæ, quæ a Philosophis
reguntur. Rex illiteratus as-
nus coronatus. Amalosunthæ,
Gothorum Reginæ, elogium.
Regis Theodorici asinina stu-
piditas.

piditas. Nec armis Literæ nec
 literis arma opponenda. Prin-
 cipes variis rebus simul bellicis,
 & eruditione illustres. Memo-
 riæ exercendæ & excolendæ
 obsunt non libri. Sapientiam
 non in Libris sed in pectoribus
 asservare in laude apud Tar-
 taros possum. IV. Uſus &
 abusus librorum recte distin-
 guendi. Genuini librorum ju-
 dices qui? Piccarti & Gellii
 de hoc effata. Cur Christus
 Servator nihil scripſerit? Epi-
 stola ad Regem Abgarum, tri-
 bui ei solita ψαυλιμθη, non
 germana. Inter Paganos Py-
 thagoras & Socrates nihil
 scripſerunt. V. Sola πολυγενφια
 pro Eruditionis κεινεια non ha-
 benda. Ut laudabilis tamen
 obsequii & diligentia in-
 dicium aestimanda. Lactan-
 tius & Coccejus laudati. A
 scribendis libris cur multi a-
 lieniores? Lazarus Bonami-

cus vir doctus quidem, sed
vanus & irreligious. Cur ni-
hil scripto reliquerit? Quo-
modo ab Erasmo ad calatum
provocatus? Augustinus & Pe-
trus Venerabilis Librorum
scriptioni addicti. VI. In scri-
bendis Libris non tam gloriæ
propriæ quam utilitatis pu-
blicæ ratio habenda. An-
dreæ Hyperii exemplum buc
faciens. B. Alcuini aurea ver-
ba. VII. Libri vere boni
descriptio. Nulli commenda-
biliores amici, quam libri.
Auscultationis & Lectionis Li-
brorum collatio. Hujus supra
illam prærogativæ. Libri tam
animi quam corporis medica-
mina. Quod Baptiste Fulgosii,
Hieronymi, Alphonsi & Fer-
dinandi, Siciliæ & Hispaniæ Re-
gum, nec non M. Terentii Varro-
nis exemplis comprobatur. Li-
bri in conviviis olim lecti.
VIII. Libri ex remotissimis
oris

oris βιβλιοφίλων ad Autores eorum visendos & videndos attrahere soliti. Scientiarum comparandarum & propagandarum æternæque famæ obtinendæ optima admunicula sunt. Cur latentem in chartâ Spiritum Indi suspiciant? Quid sit ætatem ferre? Quo sensu Libris id conveniat? Immortales non tantum se ipsos boni Scriptores reddunt, sed & eos sape, quibus Libros suos inscribunt. Multos obscurò loco natos solis Libris inclaruisse variis speciminibus ostenditur. Novi homines apud Romanos qui? Caroli Molinæi laus.

- I. Stque proculdubio ipsa hæc variorum & variarum πολυγραφίæ, quæ jam retro aliquot seculis terrarum Orhem infinita pene Librorum turbā implevit. Mirandum quid videtur, quod Bibliotheca Constantinopolitana duodecim Librorum millia dicatur comprehendisse. At quam minutula hæc fuit, comparatione ad alias longe

24 DE LIBRORUM

instructiores facta? Quæ *Alexandriæ* fuit anno, post Mundum conditum, 3794, juxta aliorum calculum, 3680, a *Ptolomæo*, Ægypti Rege, instituta 400000, sive ut alii, 700000 volumina continuit; quæ omnia, cum diriperetur ea Civitas, bello

Gell. lib. 6. *Alexandrino* priore, non sponte, neque operâ consultâ, sed (teste A. Gellio) *amilitibus forte auxiliaribus*, incensa fuerunt.

Petr. Messi. Licet alii sint, qui non sine colore *trecenta*
lib. 3. cap. 3. adhuc eoruin *millia* ab incendio servata fuisse existimarentur. *Serenus Sammonicus* Gordiano Juniori Librorum 62000 Bibliothecam testamento legavit. *Pamphilus Martyr*, Cæsariensis Presbyter, cuius vitam tribus *Libris* delineavit *Eusebius*, triginta *Librorum millia* solus possedit: *Aldus Manutius* octoginta millium *Librorum* Academiam *Pisanam* hæredem instituit. Complexa est *Maximiliani I. Imperatoris* Bibliotheca *Libros* quinquagies mille, tum typis impressos, tum manuscriptos. Quinimo ipsa Bibliotheca *Constantinopolitana* (de quâ mox) *Theodosii Junioris* curâ, qui conquirendorum Librorum studio & desiderio *Ptolomæo* inferior non fuit, adeo aucta & exornata tandem fuit, ut decem *Librorum* myriades dicatur continuisse. Alii *centum viginti millia* habent.

Fritsch de
Erudit. Vit.
cap. 6.

II. Quod si autem priscis illis temporibus tot modo *voluminibus* scatuerit Mundus, quot non iam quidem faburratum eum esse existimes? cum tanto plures elapsi sint anni, tot res calamo dignæ acciderint, quæ antea non fuerunt, scientiæ & disciplinæ adeo auctæ & multiplicatæ sint,

sint, carnalisque φιλοτυμία, quæ multis unicus ad scribendum stimulus sæpe est, millecuplo forsan magis mortalium animos occupet, quam simplicioribus istis temporibus. Accedente insuper, juxta calculum communem, Anno 1440. *Typographia*, felicissimo adminiculo, quod antegressa tempora ignorarunt. Olim enim (observante Guidone Pancirolo) necesse erat omnia calamo describi; quem in usum multæ institutæ erant tabernæ, in quibus nikil agebatur aliud, quam ut scriberetur, id quod multi laboris & sumptuum erat, & libros non nisi carissimo pretio divendi faciebat. Biblia enim *Johannes Fustus* (quem furto *Harlemo* abstulisse *Typographicam* supellectilem, & in Germaniam transportasse autor est *Lydius*) a se excusa, & *Lutetiam Parisorum* delata, principio sexaginta coronatis, postea minoris vendidit; cum antea unicum *Biblorum* exemplar, manu impigri scribæ descriptum, quadringentis aut quingentis coronatis venisset. Tantum quippe (inquit Polydorus. Virgilius) uno die ab uno homine imprimitur, quantum vix toto anno describi a pluribus posset: sive, uti *Campianus Aprutinus* apud Aventinum,

Imprimit ille die, quantum non scribitur anno.

Unde & colligere tuin est, cum supra tot *Libros*, imo Librorum aliquot *millia* quibusdam adscripsimus, id eo capiendum sensu non esse, quasi *Libri* illi omnes *spissa* quædam fuerint *Opera*, vel utcun-

Panciroll.

Rex. Deperd.

lib. 2.

tit. 12.

Lyd. Belg.

Glorios. p.

256. ex Sal-

mutho.

Polyd. Vir-

gil. de Rer.

Invent. lib.

cap. 7.

Aventin.

Annal. Bo-

jor. lib. 7.

que minutiōres, justum tamen qualemque *volumen* semper constituerint, absit. E. G. tale forsan, quale Pentateuchum numerus fecit *Richardus Simon*, quem unum tantum constituisse *volumen* vult, ad hominēs *Iudeos* provocans, qui in *Synagogis suis*, uti ait, uno *volumine* omnes *libros Mosis* describunt. Ob quod figmentum sequentem in modum cum exsiblat *Isaacus Vossius*: *Adeone* (dicit) illi [Hebræi] insaniaverunt, ut sibi tam prolixæ & enormia construerent *volumina*, quæ nec manu teneri, nec mento, ut solebant, subjici, & exigente, ut saepe fit, necessitate, tota tamen in quamvis longâ explicari non possunt porticu? Qualia fere sunt istæc, quæ in *Judæorum vulgo* visuntur *Synagogis*, ad pompam potius & stultam ostentationem, quam ad aliquem parata usum, cum tantæ sint vastitatis, ut a duobus vix gestentur, aperiantur nisi a multis, legantur vero a nullis. Absit, inquam, ut hæc ita capiamus. Neque enim *Typegraphiæ* defectus, neque immensus fere, qui in describendis *Libris* subcundus erat, labor (ut *sumptus* taceam) ferre potuerunt, ut tot numero scripta, caque quidem ejusdem Autoris, in lucem prodirent. Adde quod (uti dictum est) convoluerentur antiquitus *Libri* (hinc enim *volumina* dicti)

D. Cleric.

Orat. 10. P.
m. 124. 125.

at quis commode *convolvi* posse dicat vastum aliquod corpus utut chartaccum, qualia tamen saepe *Libri* non erant? *libelli* autem exigui & paucorum foliorum facile complicantur & *convolvuntur*; unde & hi, licet maxime tenues, quin *bina* tantum folia habentes, *sigillis* distulsa, id est,

Lomej. de
Bibliothec.
cap. 7. pag.
m. 121. 122.

bis

bis complicata volumina nuncupati tamen sunt, a diis & nūctibus, quod est bis complicare & convolvere. Quā de causā & hi similesque *Libelli* intelligendi quandoque sunt, cum de tanto *Librorum*, ab uno homine exaratorum, numero sermo nonnunquam instituitur. *Libri* saltem *Sibyllini*, usque adeo apud *Romanos* celebres, haud multis singuli *foliis* constiterunt; quare & *folia* potius quam *Libri* nonnullis dicuntur.

Quād etiam *Libri* e variis passim conflati Juvenal. Sa.
sint partibus, quarum unamquamque *Li-* tyr. 8.

brum vulgo dicimus, V. G. *Aeneidos* Virgilii XII. Libros, *Georgicorum* IV. Libros (τριμολία, χιφάλαια, λόγις *Græci* vocant, quidam etiam βισελία, ut Antoninus Pius singulas aurei sui Operis de *Rebus suis* partes ita inscripsit) fidem utique non superabunt, quæ de tot *Librorum* myriadibus supra diximus, si quaslibet Operis aliquus χιφάλαια, τριμολία, sectiones, earum saltem potiores & prolixiores *Librorum* etiam nomine apud Scriptores nonnunquam venire statuamus & credamus. Cui-

nam autem inventæ hujus *Typographicæ* artis adscribenda gloria sit, an *Chinenibus*, Maphæ Hist. Indic. lib. 6. ut voluit Maphæus, an *Johanni Guthen-* Cleric. Orat.

bergio Moguntino, an *Laurentio Costero* 12.

(quem quo errore D. Clericus *Costræum* Cleric. Orat. vocet, non capio) ancepit quæstio est, de 12.

quā

*Historici certant, & adhuc sub judice
lis est,*
neque

*Opis est nostra tantas componere
lites;*

Tasitem

Salmuth ad
Panciroll.
lib. 2.
Tit. 12.

Boxhorn.
Hist. Belgic.
pag. m. 175.

Hottinger.
H.E. part. IV.
pag. m. 45.
Eccles. 12.
14.

Grot in ill.
loc.

Lomej. de
Biblioth.
cap. 10 p² g.
m. 315.

Hoornb. Vet.
& Nov. lib.
1. cap. 1.
pag. 27.

Tametsi omnibus ritè expensis dissimulare non possim, me ob rationes non leves (quæ apud alios videndæ) in eorum propendere partes, qui *Harlemensi* nōstro *Laurentio* eam attribuunt. Quicquid sit, dubio saltem, caret, ex quo insigne hocce artificium innotescere *Europæis* nostris cœpit, scriptorum librorumque *numerum* in immensum fere exrevisse. Quâ de causâ, si unquam, jam saltem cum Regum sapientissimo jure dixeris, *Faciendi Libros nullum finem esse*. In quem locum Grotius: *Si hæc eā ætate dixit [Salomo] quid non diceret, si nostras Bibliothecas inspiceret?* Quod si enim ea tantum consideremus *Scripta*, quorum solis nobis *Christianis* copia stupet, jure certè Divi *Iohannis* effatum iis applicerimus: *Ne mundum quidem capere posse, qui scriptisunt, Libros.* Johan. 21. 25. Consuli hâc super re potest Clat. *Lomejerus*, qui plurimas per universum dispersas, easque orbem quidem instruetissimas memorat *Bibliothecas*. Unam addo tantum *Bodleianam*, cuius & idem Vir Eruditiss. mentionem facit, sed librorum, quos complexa est, *numerum*, non addidit, qui sane stupendus fuit: Volumina ejus ad undecim vel duodecim millia, quorum pleraque in *Folio*, as surrexisse, autor est Celeberrimus *Hoornbekius*.

III. Quare & offendiculo hactenus non paucis fuit, quod præter numerosam hanc qualiumcunque scriptorum antiquorum copiam, tot adhuc indies vulgari *volumina* videant, ut *Libris* hactenus Lectores & officinis emptores magis, quam illis *Li-*
bri,

bri, & emptoribus officinæ deesse videantur. Imo vero (ut alicubi Bodinus) quo quisque magis in scribendo ineptus est eo majorem Librorum multitudinem sæpe effundat. Nam præterquam quod sub ingenti & ~~abundante~~^{abundante} mole plus satis ingemiscere mundum putent, ipsa experientia doceri se arbitrantur, juxta laudatum mox Salomonem, *Lectionem multam carnis defatigationem tantum esse*, memoriam vehementer gravare, cogitationes distrahere, propriæ & accuratae meditationis exercitium interverttere, legentium judicium scribentium cogitatis nimium mancipare, sive (quod dicere solitum fuisse Cartesium, novæ Philosophiæ artificem, ferunt) Literarum studium, veterumque librorum lectionem peregrinationi apud exteras Gentes similem esse, cui dum nimilum quidam indulgent, in propriâ patriâ hospites atque extranei tandem fiunt; quinimo non pauca sagacissima cæteroquin ingenia ita sæpe obrucere, ut post infinitæ sc̄re lectio- nis devoratuin tæcium, vix quicquam aliud videantur effecisse, quam quod rerum letarum naturam rationemque intrinsecam nequaquam sæpe intelligentia, aliorum tantum cerebello serviliter nimis inhabitent, *Ingens* (inquit Petrarcha) copia Librorum, sed *ingens* etiam laboris copia & quietis *inopia*. Huc illue circumagendum ingenium; his atque illis prægravanda memoria; quidvis dicam & Libri quosdam ad scientiam quosdam od insaniam deduxerunt;

Fox. Histor.
Rer. in Ec.
clesia gestar.
part. 1. in
Præfat.

Bodin. Me-
thod. Histor.
in Præfat.

Vries. Intro-
duct. Histor.
ad Philo-
soph. Cartes.
Part. 6. §. 37.

Montagn.
Ep. Liv. 3.
Chap. 9.

Petrarch.
Dialog. 45.

Montagn.

Ess. Liv. 1.

Chapit. 24.

runt, dum plus hauriunt, quam digerunt, ut stomachis sic etiam ingenii nausea saepe magis nocuit, quam fames. Nec qui causantur desunt, Librorum multiplicem usum Rei etiam publicae noxiun esse, eo quod animos enervet, motusque bellicosos, pro aris focisque tutandis, plus justo sufflaminet & extinguat. Iterum Bodinus: *Et quidem saepissime contigit, ut quæ nationes arma diutissime coluerant, posteaquam literas amplecti coeperunt, animi vim ac robur amiserint.* Spectavit huc procul dubio pugnacissima Gothorum Gens, dum rogam flammis undique jam conceptis ardentem, cui ingenitatem præstantissimorum Librorum numerum concremandum jam jam impositura erat, extinxit, *eose magis hostibus nocitaram rata, quo plures iis Libros, quibus ceu suavissimo sirenū cantu sopiti, armorum usum dediscere paulatim possent, relinquerent.*

Ælian. Var.

Histor. lib.

12. cap. 50.

Procop. de
Reb. Gothic.Sueton. in
Neron. cap.
52.Joh. Mag.
Lib. 10.

Ut & de Lacedæmoniis autor est Ælianuſ, quod Literarum rudes esse gestierint, ut quævis corporum exercitia ac speciatim arma minus impeditæ possent tractitare; & de Agripinâ, Neroniſ Matre, Suetoniuſ, quod a Philosophia juvenem Principem avertit, monens imperaturo contrariam esse. Imò veluti criminis instar Amalosunthæ, Theodorici Gothorum Regis filiæ, a Regni sui Proceribus imputatum fuit, quod Athalaricuſ filium suum, innutrii literis procurasset, quoniam virum fortem & bellicosum, non inter Literas sed arma versari fas esse arbitrabantur. Scripsit paucos ab hinc annos à dea Tractatulum, cui hunc fecit titulum: Germania Milite destituta,

& Literarum suâceu mole laborans; ubi duo præcipue esse dicit e *Literatorum Copia* non vano timore metuenda. Primum est, ne mera aliquando barbaries inde ingruat; quod, uti putat, *Literatorum affluens copia non possit non Literarum studiorumque contemptum generare*. Alterum est, ne in Regnorum & Rerum publicarum detrimentum copia illa cedat. Tandem enim auguratur omnes subditos fore doctos, quod rationes politicæ sive status non ferunt, ob rationes quas ibi adducit, hic non repetendas.

Dixerat paulò ante, inter illustria, quæ tum, Id. pag. 57. dum hoc scriberet, Germaniam affligebant mala esse nimiam istam literis incumbentium turbam, & onerosum satis Academiarum in Regionibus illis numerum: et contra Germanizam in summum decus & autoritatem eo præcipue tempore esse evectam, cum in sudore & sanguine prævaluit virtus, quoque gladio magis, quam calamo, armis potius quam lingua & scriptis, infirmis ipsis libertatis propugnatoribus est decertatum. Ita ille. Imo ipse Erasmus, qui, si quisquam, deperiit alias eruditionem, in hæc tamen aliquid erupit verba: *Ad quæ (gerenda nempe Principum & Reip. splendida munia) parum frequenter appositi evadunt, qui Libris ac Disciplinis insenuerunt: Nam umbris asueti, nescio quo pacto stupescunt, ac veluti glaucomate oculis oborto mentis vertiginem quandam patiuntur, quoties in pulverem a sole, hoc est, ad civilia munia a sciscuntur.* At vero versantur, qui hæc fibramutuo opponunt, armis literas, & Literis arma, in spississimo errore, procul nimis a *Seneccæ* iudicio

Anonym.
German. mi-
lit. destitut.
pag. 11. 17.
18. 20.

Erasm. Epist.
lib. 27. Ep. 7.

Senec. Ep. dicio recedentes, cuius hæc verba sunt. *Etsi nostra magis refert fortiores fieri quam doctos,*
 71. *tamen alterum sine altero non fit. Non enim aliunde venit animi robur, quam a bonis artibus & contemplatione.* Quum enim felicitas publica, ad quam humana omnia referenda sunt, e singulorum civium felicitate constet, singulorum autem felicitas
 Plutarch. in 1. Orat. 2. pue sita sit, & ad perfectam virtutem con-
 Lysandr. Farnes. de Simulac. Reip. lib. 1. cap. 13. & lib. 4. cap. 2. sequendam necessariam quandam præcur-
 sionem adhibeant *Literæ & Libri*, con-
 sequi profecto debet, nisi in quâ *Literarum*
 cultura vigeat, florere Rempublicam nul-
 lam posse. Imo vero harum *imperitiam*
 Histor. Vit. ejus pag. m. Religioni non tantum sed & ipsi Rēpublicæ
 231. *saliginem in Galliâ olim offudisse* dixit *Ca-*
sparus Colinius, magnus Regni illius *A-*
mirallius, in carnificinâ *Parisensi*, Anno
 1572. perfide trucidatus. Quam ob cau-
 sam & tum demum beatas Respublicas.
 Voss. Variar. Plato dixit, cum *Philosophi* illas regerent,
 Observat. p. 58. cuti laudatus mox *Vossius* regni *Sinarum*
 stupendam celebritatem, ac incredibilem
 pene hominum naviumque multitudinem
 hinc plane etiam derivat: *Incredibilia* (in-
 quit) *haec possent videri, sed iis, qui nesciunt,*
apud Sinas Platonicam semper viguisse Rem-
publicam, & jam a tot annorum millibus so-
los ibi fere regnosse Philosophos, aut Phi-
losophiæ amantes. Illi fuere Regni as-
sessores & Consiliarii, illi satellites. Nulla ibi
hereditaria nobilitas, soli apud Sinas Lite-
rati sunt nobiles, quorum posteri si indocti
& ignavi fuerint, ad pristinam denuo rela-
buntur

buntur conditionem, & plebeis accensentur.
 Et quid Georgius Rittershusius, Jurecon-
 sultorum Aquila? Sane (inquit) nisi ex-
 ulceratissimis hisce belli civilis temporibus sint Rittershus.
 Principes, qui Musas Bellonæ furore disje- de Jur. Azyl;
 et as turbatasque comiter excipient, qui Rei in Dedicat.
 Literariæ Antistites, aris focisque belli in-
 juria, non delictorum atrocitate pulsos ju-
 vent ac foveant, quique in locum pessundata-
 rum, & nescio quo translatarum Bibliothecarum
 novas substituant, quod aliud Ger-
 maniæ nostræ erit fatum, quam Græciæ, in
 quâ provincia nobilissima Musæ Gratiaeque,
 Pacis filiæ, domicilium suum tamdiu reti-
 nuerunt ac Barbarie restiterunt, donec, Martis
 sævitiam & bellorum intestinorum immani-
 tate omnia sursum deorsum verterentur? Fa- Joh. Saris-
 cit hic quoque quod de Romanorum quo- buriens. Po-
 dam Rege (Cunrado an Frederico dubitatur) licrat. lib.
 resert Johannes Sarisburiensis; nempe mo- 4. cap. 6.
 nuisse eum Francorum Regem, ut filios suos Honsdorf.
 Liberalibus disciplinis imbuedos traderet: Theat. Hi-
 Regem enim illiteratum haud aliud esse, storic. pag.
 quam asinum coronatum: malitiosè nem- 357. 358.
 pe illiteratum; neque ingenii alias sagaci-
 tate, rerumque experientia ad Reip. gu-
 bernacula tenenda ritè instructum. Adeo-
 que quam sane grāve esse debuerit Regi-
 næ mox dictæ, Regni sui successorem bo-
 nis Literis instituendum non curare, hinc
 facile colligas, quod eruditorum non vul-
 garis æstimator non tantum, sed & ipsamet
 Literis perpolita fuerit; ita quidem, ut
 sine veneratione viderit, sine stupore ac cir-
 cumstantibus audiri haud potuerit; imò
 omnes omnium Gentium, quibuscum Ro-

34 DE LIBRORUM

Parz. Lexic.
Critic. in
Præfat.

mano Imperio commercium erat , linguis probè pernoverit. Maluissent forte lepidi illi Proceres talem Regem , qualis *Theodoricus* fuerat , qui adeo a Musis alienus , Literarum omnium expers , ingenioque tam obtuso fuit , ut in decem Regni sui annos *quatuor literas* subscriptio-
nis *Edicti* sui addiscere non potuerit , sed laminam auream interrasilem fieri sibi jusses-
serit , *quatuor illas literas* habentem , atque hāc positā super chartā , si scribere vellet , pennam per eam duceret , ut subscriptio-
eius tantum videretur. Talem , inquam , si-
milemve Regem forte

— *Ithacus velit , & magno mercen-*
tur Atridae ,

id est , quivis gnathones aulici , quibus Principes suos naso more Bubali circumducere volupe est , eā tantummodo fini , ut ipsi soli potiores esse possint , herosque suos in manu suā retineant ; atque hi ipsorum tantummodo oculis omnia pervideant. At hoc quidem quam parum conveniat generosi pectoris Principi , exemplo suo non obscure innuit olim T. *Manlius Torquatus* , qui , cum Consul declaratus esset , excusavit valetudinem *oculorum* , ideoque summum Imperium detrectavit , eo quod indignum duceret , ei capita & fortunas cæterorum committi , qui *alienis oculis* gerere omnia teneretur. Et quid audiō ? an ad bella & prælia inepti , quibus Literæ *Librique* in deliciis sunt ? quo colore id dicitur ? Imo contrarium in liquido est.

est. Quid enim *Socrates*, *Plato*, *Xenophon*, *Justin.* lib. 7.
 nonne egregiam in bello suis præstiterunt
 operam? Quid Græciæ illa propugnacula, *Vellej. Pater-*
Pericles, *Themistocles*, *Epaminondas*, quem *cul. Histor.*
Justinus summum & Philosophum & Impe- *Roman. lib.*
ratorem dixit? Quid Romani Imperii CO- *1. pag. m.*
29.
lumina, Scipiones, Luculli, Fabii, Marcelli,
&c. si quiquam Martii pulli, an Litera- *Justinian. in*
rum rudes extiterunt? Quid tandem *Cæsar* *Proœm. Ia-*
Julius, de quo ambiguum est, fortitudi- *nstitut.*
nisne an eruditio[n]is laude præstiterit?
Equites Romani (inquit Lipsius) *animi cul-* *Lips. de*
tum assumebant, & mente non manu solum *Magnitud.*
conspici volebant. Marcus Antoninus Phi- *Roman. lib.*
losophus Literarum semper studiosus fuit, *4. cap. 10.*
maxime Philosophiæ; nec propterea ipsa *Philipp. Ber-*
Philosophia à rebus imperii & bellicis ipsum *gom. Sup-*
retardavit. Intellexisse se Literarum vim, *plement.*
etiam belli tempore, indicarunt olim Mi- *Chronic.*
tyleni, dum quos populos gladio subige- *lib. 8.*
bant, nullâ aliâ afficiebant poenâ, nisi legom. *Grot. in no-*
ut ne liberos suos Literas edocerent. Rex *tis ad Pro-*
etiam Alphonsus interrogatus, plusne *Tract. de*
Libris an armis deberet? respondit: E *Iur. Bell.*
libris se & arma & armorum jura didicisse: *& Pac.*
cunque e Consiliariis suis quidam dixi- Cagnol.
set, Regum non esse Literas addiscere, satis- de Rect.
facere eos, si Literatos & doctos tantum *Princip. In-*
foveant, indignabunde respondit: Vox bo- stitut. pag.
vis est non hominis. Quare & Julianus Im- 27. 37.
perator, cum Jovem pingi in larario suo *Cuspius. in*
curaslet, de Cœlo purpuram & coronam *Vit. Julian.*
deferentem, Martem & Mercurium, se
respicientes, appingi etiam voluit, id est,
armorum & studiorum antistites. Et de Au-
lusio Ausonius: *Auson. Epig.*
1.

*Bellandi fandiique potens Augustus ho-
norem
Bis meret, ut geminet titulos, qui prælia
Musis
Temperat, & Gethicum moderatur Apollि-
ne Martem.*

Wipo in Pa- Scilicet
negyric. ad

Henric. III. *Infestas Gentes vicit Romana potestas
Olim consiliis: non semper vicerat armis.*

Gronov. in Senec. Tra-
gic. in De-
dicat. *Omnium proinde summiā huc redit, ut me-
ritissimo pronunciat Celestinus noster
Gronovius, Regnantiibus opportunissimas,
propriam nobilium pectorum polituram, & u-
nicum ingenii ad magnæ fortunæ cultum exci-
tandum instrumentum Literas esse. At,
præter jam dictam, aliam adhuc ob causam
Librorum multitudini infestum se præbuit
Antisthenes. Hic enim, amicum quen-
dam deplorantem, quod Commentarios
suos perdidisset, haud aliis quam hisce so-
latus est verbis: Oportet eos animo potius,
quam chartis inscriptos fuisse. Subindicans
in causâ Librorum copiam haud raro fuis-
se, ut etiamnum est, quod memoriam no-
stram, tantæ utilitatis pignus, neglegtius
habeamus, minus saltem, quam par est, ap-
plicemus & exerceamus. Quam in rem
sic Julius Cæsar, loquens de Veteribus
Germanis, qui in Druidum disciplinam se
dederant: Nec esse (dicit) existimant ea Li-
teris mandare, cum in reliquis fere Rebus p.
privatisque rationibus, Græcis Literis utun-
tur. Id mihi duabus de causis instituisse viden-
tur, quod neque in vulgum disciplinam inferre
velint, neque eos, qui discunt, Literis confisos
minus*

Erasm. A-
pophtegm.
lib. 7. p. 607.

Cæsar de
Bello Gallic.
lib. 6. pag.
168.

minus memoriae studere, quod fere plerisque accidit, ut præsidio Literarum diligentiam in perdiscenda ac memoriam remittant.

Etiam Socrates nihil unquam scripsisse fertur, quod Librorum turbam Sapientiae studiosis obesse magis, quam prodesse existimaret. Uti & in Tartaris Turcas laudi ducere testis est Busbequius, quod cum Busbeq. Ep. cæteræ nationes in Libris scriptam sapientiam suam habeant, soli illi Libros suos devorent, & sapientiam in pectoribus suis affervent. Juvenalis :

Plutarch.
Op. part. 2.
pag. 328.

*Hinc oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus, & crescit multâ damnoſa papyro.*

IV. Verum enim vero, utcunque omnia quæ obtendis sic soleant, plane negari non possint, censendum tamen non est, in multiplicis tum *scriptionis* tum *lectionis* Librorum præjudicium rapi ea oportere, quum Librorum accidentia tantum sint, neque ex eorum usu sed mero abuso consequi soleant. vero

Uſus babet laudem crimen abusus babet.

Alioquin enim omnem divitiarum, honorum, scientiarumque abundantiam eodem condemnaveris p. de; cum & hanc possidentium usu, vel potius abuso, non via post se incommoda nonnunquam trahere in propatulo sit; imo ne quicquam quidem (uti alicubi) Seneca) tam manifesta utilitatis invenire sit, quod non in contrarium transferre hominum malorum culpa possit. Cui confine Augustini hoc est: *Abſit, ut quæ propter bonum aḡ licitum facias, si quid*

Senec.
Ep. 23.

Augustin.
Quæst. in
Matth.

Anonym.
Pag. 6.

Erasm. Epist.
lib. 28.
Ep. 16.

per hoc, præter nostram voluntatem, cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domestica & agrestia sunt habenda, ne quis eis vel se vel alterum perimat; nec arbor aut ræsis, ne quis se inde suspendat; nec fenestra facienda est, ne per hanc se quisquam præcipitet. Et paulo post: Quid enim est in usu hominum bono & licito, unde non possit etiam pernicies irrogari? Prout etiam *Anonymous* ille (de quo ante) omnia, quæ in Literarum Librorumque præjudicium disletuisse supra visus est, non de eoium usu sed abusu intellecta vult: Mihi (inquit) hic sermo tantum est de bonarum Literarum abusu, qui in tanta iis vacantum multitudine etiam consistit. Et Erasmus quod attinet, pleius is mentem suam alibi explicat, atque mox allegata verba emollit: sic scribit ad Saxonie Dukes, Ut ab his viris, quos fortunæ caeculus mundi gubernaculis admovit, hui exegerim anxiā atque exactam Icholaisticarum disciplinarum cognitionem, in quibus qui consenserunt, eos fere sensuetiam communī carere videmus, tantum abest, ut tra-
Etandis rerum habenis sint idonei; ita vehe-
menter ab istis dissentio, qui Reges prorsus ab omni Librorum com. servio, ceure noxiā, ablegant; perinde quasi hoc demum vere Re-
gium sit, nihil omnino vel scire, vel agere,
præter aleam, venatus, moriones & sordidas
voluptates, &c. Præterquam quod mul-
tum etiam inter sit, quo modo tum in Scripta
tum in Scriptores animati sint, qui de lucu-
brationibus aliorum deprompturi sunt
judicium: Appositus de hoc *Piccartus*:
Abo-

Aboleantur (dicit) *Libri non pii*, & in Deum contumeliosi, & stuprandis liberalibus moribus apti, sed vigeant, vivantque ex gratia mente volvantur *Libri boni*, judiciumque de illis ferant quibus oculus mentis nulla suffusione, id est, præjudicio est vitiatus. Nec qui (adde) quid sit *Libros scribere*, plane ignari sunt. Quemadmodum enim pictas tabellas, earumque ductus, lineamenta, colores studiosè intuentem picturæ minime nescium esse opòriet, ut rite judicium de iis ferat; cum acutissimi cujusque sensus & oculos multa fugere saepe possint, ita quoque necesse est, ut in *Eruditorum lucubrationibus* versati aliquamdiu sint, qui vertutes earum & vitia notare velint. librosque scribendi periculum ipsi aliquando fecerint, saltem quomodo tractari debeant, considerato usu edocti quadantenus sint. Est enim alias, ut tanquam cœci de coloribus tantum judiceant. Huc spectans *Agellius* meritissimo de *Noctibus suis Atticis* sic loquitur: *Longe optimum erit, ut qui in lectorando, scribendo, commentando nunquam voluptates nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus vigilias vigilarunt, neque ullis inter ejusdem Musæ æmulos tentationibus disceptationibusque percunctando, scribendo elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumque plenisunt, abeant a Noctibus his procul; atque alia sibi oblectamenta querant.* *Vetus adagium est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino sui.* Notum est, quid *Apelles* sutori, cruris efformationem reprehendenti, olim responderit, *Ne sutor ultra crepidam.* Utii & *Stratonicus*, *Mynaco*, de

Piccart. Ob-
servat. His-
tico-polit.
decad. 7.
cap. 13.

Rodin. Tra-
ctat. citat.
pag. 50.

Gell. N. A.
Lib. 20. cap.
11. pag. m.
639.

Plin. Histor.
Nat. lib. 35.
cap. 10.
Athen. lib.
8.

Plutarch. de Musicā secum disceptanti dixit: ἐπροσέχειν,
virt. mor. αὐτῷ ἕφη, ὅτι αἰώτεος Σοφικῆ λέγει. Parum se
facere, quid ille dicat, cum supra talum loqua-
tur. Et Plutarchus alicubi:

Ἐν ἀγροῖς μὲν ἵππος, τὸ δὲ ἵπποτερον βῆς.

Currum equus, aratrum bōs trahat:

Ut neque pondus habet, quod quidam Christi etiam Servatoris exemplum hic obtendant, eum neimpe tot dictis factisque licet celeberrimum nequicquam tamen scripsisse; uti & Pagani olim satis invidiose Christianis id objiciebant in praejudicium Religionis ipsorum. Non enim nos dicimus scriptoris munus cuivis incumbere, multo minus, Christianum esse non posse, qui exarandis Libris non vacet vel vacaverit; vel Christum se nobis in Scriptoris exemplar proponuisse; pertendimus libertatis & expedientiae officium id esse, non absolute necessitatis. Nihil ipse quidem scripsit Christus, sed per amanuenses suos Evangelistas & Apostolos plurima, ut in liquido est; & verba Lucæ manifeste indicant: Καθὼς παρεδόθει ἡμῖν ὁ ἀπὸ ἀρχῆς αὐτοῦτας τὰ ὑπερβολὴν γενόμενοι Adeo ut quod ipse Scriptione

Hoornb. Vct. & Nov. lib. i. absoluuerit, non processerit e bonitatis i-
cap. 1. psius detectu, sed abundantia; quod nempe honore hoc dignari voluerit misellulos homines, ut mysteriorum & revelationum suarum instrumenta essent. Rite Augusti-

Augustin. de Consens. Euangelist. lib. 1. cap. 35. &c. 7. nus: Cum illi scripserunt quae ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit, quandoquidem membra ejus id operata sunt quod dictante capite cognoverunt. Et frustra certe Pagani Religionis Christianæ id fraudi esse voluerunt, cum & sa-

& sapientissimi inter ipsos fuerint, E. G.

Pythagoras & Socrates, &c. qui nihil unquam scripserunt, quod tameu Religioni suæ non dicent præjudicare. Nihil addo de cap. 15.

Servatoris ad Abgarum Epistolâ, quia pro & 13.

πανθεοληματικων illam habeo: quâ in opinione hōc quidem magis confirmor, quod qui contrarium tenent, sententiam suam putidissimis fabulis coinquinarint; quas inter excellit, quam habet Petrus de Natalibus, qui refert, Christi hanc Epistolam tantæ virtutis in urbe Edessa fuisse, ut ab ejus missæ tempore nullus hæreticus vel Judæus vel idolorum cultor vivere potuerit, imo se urbis illius incolæ adversus hostes suos eâ muriverint, ad primum eorum adventum curantes, ut Epistola hæc, Christi manu ut dicunt, exarata, publice ex muris per puerum legeretur; quo facto mox hostes aufugisse fingitur.

V. Nemo equidem tam crassæ naris, sensusque communis adeo expers est, ut solam πλυνγεφίαν pro genuinæ eruditio-
nis κείσης habeat; cum esse proculdubio,
quis posuit in πάντων σοφος, barbetenus tan-
tum sapiens; qui & doctum se esse jactat,
& conatu publico ostendere aliquando præ-
sumit, cui jure oggeras, οὐδὲ τὸν αἰσώπον πι-
πίληρας, Ne Æsopum quidem trivisti, id est,
neque natare neque Literas hactenus no-
vitti. At in plerisque tamen haud illaudabilis
diligentiae, industriæque, nec non animi in a-
liorum obsequium bonumque propenden-
tis argumentum eam esse, vix est quod
dubites. Bene hanc in rem Lactantius:
Si sane (sic ille) sapienti optanda est vita,

Petr. de Na-
talib. Cata-
log. Sanct.
lib. 4. cap. 43.

Laftant- de
Opific.
mund. cap.
ult. f.

Gell. lib. 12.
cap. 1.

profecto nullam aliam ob causam vivere, opta-
verim, quam ut aliquid efficiam quod virtus
dignum sit, & quod utilitatem legentibus,
et si non ad eloquentiam (quia tenuis in nobis
eloquentiae rivus est) ad vivendum tamen ad-
ferat, quod est maxime necessarium; quo pro-
fecto satis me vixisse arbitrabor, & officium
hominis implesse, si labor meus aliquos homi-
nes ab erroribus liberatos ad iter Cœleste di-
rexerit. Neque aliter ingeniatus fuit Clariss.

Coccej. Ep.
Dedicat.
Comment.
in Sanhedr.
& Maccoth
præmiss.

Coccejus: Nullum (inquit) in corpore hu-
mano tam vile membrum est, quod non vicinis
atque etiam integro corpori insignem usum
præfet. Hæc cogitatio cui non animum accen-
dat, ad aliquid honestum & in commune u-
tile moliendum. Ego sane impetrare ab ani-
mo meo nunquam potui, ut proverbium illud,
quamvis omnium ore celebratum, nubes biwodas
verum esse & sequendum putarem. Talpæ,
vespertilionis, lumbrici latere est, non homi-
nis. Leonum feritatem, luporum, ursorum
truculentiam nocte latebrisque damnavit
natura; Luci hominem, homini lucem dedit.
Obtende inertiae tuæ istud proverbium, qui
talentum tuum in sudario abscondis, quando
Dominus lucrum a te flagitabit. Intercedere
quidem gloriolæ qualis qualis captatio a-
liquando potest; sed quis eam iterum
non tam scriptio, neðum Scriptorum
vel Librorum, quam Scribentium vitium
esse non animadvertis? Præterquam quod
non usque adeo improbabile sit, quin non
minus sœpe a quam plurimis Librorum
scriptio e merâ gloriæ cupidine intermit-
tatur, quam eodem ex principio suscipi
cam ab aliis deprehendimus. Sunt, qui
hanc

hanc ob causam eā abstinent, quod vix ullam sibi laudēm accessūram inde esse prævideant; vel metuant forte, ne insignis eruditōnis famā, qua inclarescere alias inter homines cōperant, lucubrationibus suis respondere, riteque satisfacere non possint; vel, uti Erasīnus, quod gloriāe proventum suscipiendis Laboribus minorem futurum esse existimēt. Theocritus olim rogatus, cur *Libros* nulos scriberet, respondit: *quoniam uti libet, non possum, uti vero possum, non libet.* Nimirum aliam dicendi rationem esse hi homines putant, scribendi aliam; quod dicitur facile præterfluere, nec tam anxiā indigere limā; quod autem scribitur, in exemplum edi, adeoque tersum & ad unguem exasciatum esse debere, quod venturum sit in Eruditōrum manus, judicesque ipsius artis artifices habi-
Erasm. Chiliad. 3. Centur. 1. ad 1.
 turum: præsertim si controversa res sit, de quā agitur; quo casu vix satis caveri posse credunt, ne qua sermonis vel tractationis pars adversarii alicujus iictibus pateat, ad omnem vulneris infligendi occasionem locumque nunquam non intenti. Est vero quod Legentium subire censuras plurimi detrectent, ipsi in aliorum censuras licet propensissimi, quas effugere se posse putant, dum, uti ille apud Plautum,
Stobx. Serm. 19.
nesciunt id quod sciunt, adeoque foras non prodeunt, sed cochlearum instar intra testas suas se continent: Sicuti *Aristarchus Grammaticus* neminem non reprehendebat, nihil interīm ipse scribens, ne reprehendi ab aliis posset, ut nonnulli volunt: licet alii sint, ac plerique quidem, qui πολυγράφοις,

Quintil. lib. 12. cap. 10.

Plaut. Bacchid. Act. 2. scen. 3.

*Post ipsum accensent, ut supra diximus. In tales jure dixeris, quod in Lælium olim
Martialis:*

*Martial. lib.
2. Epigr. 92.*

*Cum tua non edas, carpis mea carmina
Læli,
Carpere vel noli nostra, vel ede tua;
vel Isyphallycum hoc,*

*Quod meus hortus habet sumas impune
licebit,
Si dederis nobis quod tuus hortus habet.*

Quemadmodum haud absimilem ob causam *Lazarum Bonamicum*, virum alias apprime doctum, sed nimis crebro & impudenter aliena omnia perstringentem, ad calamum provocavit *Erasmus* noster hisce Servatoris verbis (sed quibus mallem abstinuisset) *Lazare prodi foras*: q. d. in scenam scriptis tuis prodi, & experire, an meliora aliis sis præstiturus. Tametsi enim hic *Bonamicus*, summus quippe Poëta & Orator, imo Scholæ Patavinæ suo tempore decus, insigni eruditioinis apparatu instructus, inque docendo assiduus & indecessus esset, in scribendo tamen nullus fuit, nec quicquam publico donavit: non quod nequirit, sed quod cuticulam curans, mundanisque voluptatibus mancipatus, pretiosas suas horas, scribendis libris debitas, chartularum pictarum ludo aleaque absumeret. Quod tamen usque adeo mirum in homine isto non fuit, cum vix ullâ s. Scriptorâ (quæ uti omnis laxitatis repagulum ita & pri-

*Scardre.
Histor. Pata-
vina. lib. 2.*

*Mank. Col-
leq. tom.
4. pag. 92.*

& primarium ad vitam pie & temperatè agendam incentivum & adminiculum est, reverentiâ ductus fuerit. Rogatus enim a nonnemine, quomodo Davidis *ipso placere* Psalmi placere quidem dixit, sed nihilo metiores esse, quam Pindari Poemata. Adhuc sunt, quos noxia quædam *μυροφυχία* scribendo retinet, quique vix quicquam de se ipsis sperantes, suscipiendi operis difficultate deterrentur; uti Medicorum regula est, occultatione rerum vix aliquis de quam ex animi dejectione proficiat. Increduli quidem (inquit Fabius) & de ingenio suo pessime meritati, qui diligentiam putant, facere sibi scribendi difficultatem. Cum haud promptum sit dicere, utros peccare validius putent, quibus omnia sua placent, an quibus nihil. Sed animum pusillanimibus istiusmodi addit aliquid Baudius hisce gravissimis verbis: *Debemus quidem spe & studiis consecutari optimam quæque, sed si quem eximia vis ingenii deficerit, non ideo debet desperatione debilitari.* Si non dabitur ad eorum famam aspirare, quos literatus orbis admiratur, pulchrum est in secundis tertisque consistere, præser-
tim in tanta Doctorum penuria, ubi magna laudis instar habetur, inter mediocres censi. Qui præstat id quod potest, summam omnem officii implevit, nec pudentis nec cor-
dati hominis est amplius quid postulare. Pri-
ma sequentem (ait Tullius) honestum est in secundis & tertiis consistere. Et Horatius:

Gregor. Mi-
chael. in Not.
ad Gassarelli.
pag. m. 110.

Paret. de
Medicin.
Laudib. &
Utilit.

Quintil. lib.
10. cap. 3.

Baud. Epist.
Centur. 111.
Epist. 78.

Cicer. de
Orat. Per-
fект.

Non possis oculo quantum contendere Lyn- Horat. Ep.
eus;

Non tamen idcirco contemnas lippus intangi;
Nec

Nec quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosā corpus nolis prohibere chiragrā,
Est quoddam prodire tenus , si non datur
ultra.

Augustin.
de Trinit.
Libr. 1.

Victor. lib.
1.

Spizel. de
Eruditor.
Vitiis pag.
389.

Quicquid sit , ab evulgandis saltem *Libris* , etiam plurimis , ac ejusdem quidem argumenti , Patrum judiciosissimus *Augustinus* alienus non fuit , ut tum proprio exemplo , tum πολυθρυληνοι hoc effato testatum fecit : Utile est plures Libros a pluribus fieri , diverso stylo , non diversa fide , etiam de *Quæstionibus* iisdem , ut ad plurimos res ipsa perveniat , ad alios sic , ad alios autem sic . Neque enim omnia , quæ ab omnibus conscribuntur in omnium manus veniunt . Et fieri potest , ut nonnulli , qui etiam hæc nostra intelligere vellent , eos non inveniant Libros , in his saltem incident . Et fecit ipse quod monuit , ut dixi . *Victor* enim multorum Librorum confeccorem cum vocat ; adscribitque ei , quod , præter innumerabiles *Epistolas* , Expositionem totius *Psalterii* & *Tractatus* populares , quos *Homiliae* Græci dicunt , quorum enumerare numerum satis impossibile est , ducen-
tos triginta duos Libros conscripserit . In eundem sensum differit *Petrus Cluniacensis* , alias *Venerabilis* dictus , cujus hæc verba sunt . Seratur in chartulâ Verbi Divini seminarium , quod maturis segetibus , hoc est , Libris perfectis , multiplicatis frugibus e-
fuscentes Lectores replete . & sic panis Cœlestis lethalem animæ famen repellat , sic plane , sic verbi Divini potes fieri Prædicator taciturnis , & lingua silente , in multorum popularum

*populorum auribus, manus tua clamoris voci-
bus personabit. Clausis tenebris in spelæo
tuo, & in codicibus tuis terras & maria per-
agrabis. In publicis Ecclesiæ conventibus
Lectoris ore Verbum Dei de sublimi loco in-
clamabis, inque remotis claustrorum & do-
micatorum angulis, illud idem servis Dei
silentibus insurribus.*

VI. Neque famæ vel gloriæ propriæ primaria hic ratio habenda, e contra contempnenda ea potius est. Cujus illustre exemplum antehac præbuit Theologus suâ ætate celeberrimus *Andreas Hyperius*, de quo testis est *Justus Vultejus*, quod ideo post mortem deum in lucem prodire sua voluerit, quia gloriam sibi nullam nec vulgi applausus iis captabat. *Hos enim* (inquit) *si tanti facienda esse putasset, utique vivo ei frui illis licuisset. Sed attendenda est utilitas publica, in quam omnes, uti ex Coccojo mox observatum, ingenii ac studiorum suorum fructus conferre quique debent. Claudianus:*

consule cunctis,

*Non tibi, nec tua te moveant, sed publi-
ca vota.*

Non interest quidem, ab iis, qui postea nascetur, sermones de nobis fore, cum ab iis nullus fuerit, qui ante natu sunt; verum interest aliis prodesse, quantum possumus, neque iis tantum, qui nobiscum vivunt, sed etiam tum loci tum temporis intervallo remotis: atque adeo universum genus humānum, siquid est opis in nobis, ad rerum honestarum cognitionē incitari, & ad solidam Divinorum imprimis oraculo-

Vultej. in
Dedic. O.
per. Hyper.
Præfix.

Claudian. in
Honor. Cos.

4.

rum

rum notitiam sibi comparandam adjuvari.
Solet quippe Charitas (juxta hoc Alcuini Ca-
toli M. olim præceptoris) litteris appella-
re, quos oculis cernere non valet, quia apices
chartarum amoris magnitudinem expri-
mere conantur, ut oculis legatur in
syllabis, quod videri non potest in mentibus.
Quin (ut Idem alibi) Deus absentibus scri-
ptionem in subsidium & solatum dedit, ut
per chartas loqui possint, & necessaria pro-
ferre in cor aliorum. Quod tum quidem
præcipui usus est, cum a castigandis & cor-
rigendis ex officio moribus, Magnatum
imprimis & Principum, turpi quadam
avertitur quis retrahitur; ut dum os
eius loqui renuit, muta charta & Libri, ru-
bere & timere nescii, pro eo loquantur.
Facit hue id Plutarchi: Δημήτερος ο φαλε-
ρούς πελομάσι τῷ βασιλεῖ παρέντει, τῷ τοι βασι-
λεῖς καὶ ἡγεμονίας βιβλία κέρδει, καὶ αὐτοὺς σκεπεῖ
εἰς τοὺς φίλοις τοῖς βασιλέσσι, καὶ θάρρος τῷ φίλοις
ταῦτα εἰς τοῖς βιβλίοις γέγενται. Demet-
rius Phalereus Prolophætum Regem admone-
bat, ut conscriptos de Regno Imperioque Li-
bros sibi compararet, & legeret. Nam
quæ amici non audent monere Reges, ea in
Libris descripta esse.

VII. Et vix scire, quid *Liber* vere bonus
sit, quantumque Reip. beneficium, en-
graphicam & honorificentissimam ejus descri-
ptionem dicam, an circumscriptiōnem, a-
pud *Lucam de Pennâ*, haud indignam, ut
ut prolixiorē, quæ hic inseratur: LIBER
est (inquit) lumen cordis, & speculum cor-
poris, Virtutum repertorium, vitiorum
cons

Alcuin. Ep.
45. & 66.

Plutarch.
in Apoph-
legmat.

Cagnol. de
Rect. Prin-
cip. Institut.
§. 23. pag. 33.

Iac. de
Penn. in
Rubric. C.
de Navigat.
S. Naucler.
lib. 2.

confusorium, corona prudentum, diadema
 sapientum, honorificentia Doctorum, cla-
 rificantia Rectorum, comes itineris, dome-
 sticus testis, socius colloquentis, collega præ-
 sidentis, vas plenum sapientiae, via recta
 eloquentiae, hortus plenus fructibus, prin-
 cipium intelligentiae, fundamentum memoriae,
 hortus oblivionis, amicus recordationis, voca-
 tus properat, iussusque festinat, rogatus res-
 pondens, fideliter obediens, contra fortunas
 luctator, atque verus tui ductor, hortus conclu-
 sus & fons signatus, puteus aquæ vivæ, pa-
 radisus absque ruina, ædificauit te gnarum,
 si reperit ignarum, nunquam patitur fasti-
 dium, etiæ graves eum nimium. Imò quos
 unquam inveneris commendabiliores ami-
 cos, quam Libros? Cum his te conclude-
 re in angulum aliquem potes, turbam ven-
 totam fugiens, aut cum illis dulcia quæ-
 dam musitans, aut eos aliquid insurran-
 tes audiens, iiscumque non secus ac cum
 te ipso loquens. Arcana ipsi sua celant,
 nunquam non commissa summâ cum fide
 continent, nihil foras, quæ liberius inter fa-
 miliares effundere solemus, renunciant; vo-
 cati præsto sunt, non vocati se non ingerunt;
 jussi loquuntur, injussi tacent; nihil assen-
 tantur, fingunt nihil; nihil dissimulant, vi-
 tia tua tibi libere indicant, neminem ob-
 trecent, aut jucunda dicunt, aut salutaria;
 in secundis rebus moderantur, consolant-
 tur in afflictis; cum mutabili fortunâ nun-
 quam mutantur. Quæ potest esse, (inquit
 Hieronymus Cagnolus) vita jucundior,
 aut certe commodior, quam legere semper
 aut scribere, & antiquitatis res cognoscere,<sup>Cagoul. de
Re Et. Princ.
cip. Instit. §.
23. P. 53.</sup>

præsentesque cum posteris loqui, atque in omne tempus quod & præteritum est & futurum, nostrum facere? Habet quidem & auscultatio, quâ ex Praeceptorum ore addiscenda haurimus, eximia sua commoda, minore quippe tum valetudinis, tum ingenii; tum oculorum jacturâ constant, quam quæ lectione percipimus; præsertim si talis quis doceat, quem admirabundi audimus, vel affectu non vulgari prosequimur. Hujus enim auscultationis ope est, citraque omnem lectionem, quod, præter multos alios, *Didymus Alexandrinus*, Philosophus & Poëta, qui seculo quarto floruit, ~~docebat~~ sensu visus orbatus, *Poëticam*, *Rheticam*, *Arithmeticam*, *Geometriam*, *Astronomiam*, syllogismos Aristotelicos, eloquentiam denique Platonis feliciter imbibebit. Verum tamen quæ legendo e Libris discuntur, tum plura tum limatiora fere sunt. Tantum enim discere ex iis cuique datur, quantum ingenii celeritate assequi, & memorie felicitate complecti potest. Neque gravantur unquam hi Praeceptores operam suam potentibus impertire; sed uti uberior ita parator coruin semper est copia. Licet etiam quæ ab his promuntur pressius inspicere, licet singula eorum retractare, licet ad libellam & regulam exigere, quando libet, quo usque libet: quod quæ vox nobis subministrat, non ita ferunt. Faceo quod, juxta Poëtam, segnius etiam

Theodore.
H. E. lib. 3.
cap. 27.

Horat. de
Art. Poëtic.
vers. 186.

irritent animos demissa per au-
res,

Quam

Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus —

Ita quidem ut nullas opes, nulla sceptræ
quisquam vere φιλομάθης cum fructuosa hâc
desidiâ facile commutaverit. Ψυχῆς ἵδρεῖα,
φαρμακοπολεῖα; id est, animæ officinæ me-
dicæ libri sunt; quod Bibliothecæ suæ
fronti Ægypti Rex Osymanduas, aliter Si-
mandius olim inscripsit, ut Diodorus Siculus
autoris est: Regis enim illius sepulchrum de-
scribens sic insit, "Εὗης τὸν ἄρχειν τὸν ιερὸν βι-
βλιοθήκην, ἐφ' ᾧ ἡ πιμετρεῖσθαι Ψυχῆς ἵδρεῖον. Utī
& Chrylottomus medicamenta animæ Li-
bros dixit. Ad rem Ovidius:

Diod. Sicul.
lib. 1. cap.

49. Valerian.

Hieroglyph.
lib. 41. cap. 4.

Chrysost. in
Colossens.
Homil. 9.

Quot frutices sylvæ, quod flavas Tibris
arenas,

Millia. quot Martis gramina campus Ovid. Trist.
habet, lib. 1.

Tot mala pertulimus! quorum medicina
quiesque

Nulla nisi in studio est, Pieridumque
mord.

Atque hoc ipsum est, quod, uti ante de
Dionysio Juniore fecerat, de seipso etiam
testatur Baptista Fulgosius: Si (inquit) per-
multorum aliorum, qui monumentis suis te-
statum hoc idem reliquerunt(ex Literis libris-
que patientiam addisci) scripta non ostende-
rent, ego unius ita esse docere mortales experi-
mento meo possum. Genuensium enim Principa-
tu meorum scelere dejectus, omnibus ad levan-
dam animi ægritudinem tentatis, nihil quod
non modo salutem, sed ne solamen quidem

Fulgos. Præ-
fat. ad Fil.
Memorabil.
præmiss.

sponderet, nisi in Lectione inveni. Duo enim potissimum ex eō consecutus sum: Unum quod legendis aliorum casibus, unum me non esse perspexi, in quem Fortuna sēvire voluerit; alterum, quod dum legerem, dum aliorum gesta recenserem, tanquam e militari vid in secessum divertenti, aliquantisper malorum oblivio animum subibat. A quo haud multum abludit, quod de se quoque habet Hieronymus: *Post noctium* (dicit) *crebras vigilias, post lachrymas, quas mihi præteriorum recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat*, Plautus (paulo ante dixerat Tullius) sumebatur in manus; scil. ut in eorum *lectione & usu*, animo afflicetus, doloris qualecunque levamen inventerit. Refert id quidem S. ille Pater ad

Hieronym.
Ep. ad Eu-
stoch. Oper.
tom. 1. fol.
66.

Bodin. Me-
thod. Histor.
in Proœm.
pag. 5.

Panormit. in
Vit. Al-
phonſ.

Hyper. O-
pulc. Theo-
log. tom. 1.
pag. 141.

infelicitatis suæ (uti loquitur) *Historiam*: sed agnoscisse eo tamen innuit, quod in *Librorum volutatione & tractatione trifitiæ leniendæ & minuendæ remedium* ali quod resideat. Imò de *Alphonſo*, Siciliæ Rege, autor est *Panormitanus*, quod cum ipsum, febriculâ laborantem, lectulus teneret, solâ *Quinti Curtii* Lectione, nullo alio adhibito medicamento, ipsam corporis valetudinem recuperavit. Quod & *Ferdinando*, Hispaniæ Regi, e *Titi Livii* lectione obtigisse autor est *Bodinus*. Spectavit hoc etiam Antiquorum mos in *Convivis* usurpatus, juxta quem se invicem non tantum sermonibus ac speciatim quidem ænigmatibus exercebant (cujus & ipsa S. Scriptura testis est) sed & *Libros* quosdam ad mensam familiarem deferre solebant; ut non cibo tantum potuque, sed & *legendo*

ac-

accumbentes recrearent. Ita Seneca: *Va-* Senec. Ep.
rius nobis sermo fuit in convivio: lectus^{64.}

deinde liber Quinti Sextii Patris &c. Et
Cornelius Nepos in vitâ Attici: *Nemo un-*
quam sine aliqua lectione apud ipsum cæ- C. Nepos.
natus est, ut non minus animo, quam ventre Attic. cap.
convivæ delectarentur. Adde & hoc Plinii: ^{14.} pag. iii.
^{386.}

Super hanc cœnam Liber legebatur indeque Plin. Epist.
aliquid adnotabatur. Plus dicam: Libro- lib. 3. ep. 5.
rum usu ipsa nonnunquam vita veluti
producta videtur. Sic M. Terentii Varro- Varro, Fra-
nis monitum sonat, Legendo autem & gment. pag.
scribendo vitam producito: metaphorâ a fa-
bris desumptâ, qui ferrum cudendo malleis
producunt & extendunt. Nonius Marcellus per *prolatare* explicat. Quin hunc ipsum Non. Mar-
*fructum idem ille Varro retulisse inde dici- cell. Obser-
tur; ad octavum euim & octogesimum annum vat. in ill.
legendâ & scribendo vitam perduxit; & ne loc.
extrema etiam hora infructuosa esset, in le-
ctulo suo compositus, Scriptione occupa- Auson.
tus spiritum emisit. Popm. C.
Auson.
Popm. C.
jeet. ibid.
*pag. 156.**

VIII. Adhuc adde, quod ex remotissi-
mis oris visendi & videndi illustres Scripto-
res desiderio cunctos inflammare soleant
Libri, qui genuini corum Literarumque æ-
stimatores sunt. Sic Apollonius Tyraeus, Phi-
losophus Pythagoricus, cuius vitam descri- Dilherr.
psit Philostratus, intravit Persas, pertran- Elest. Sacr.
sivit Caucasum, Albanos, Scythas, Massage- lib. 2. c. 5.
tas, opulentissima India regna peneira-
vit, & ad extremum, latissimo Phison
amne transmisso, pervenit ad Brachmanas,
ut Hiarcham in throno sedentem, in-
ter paucos discipulos de Naturâ, de
Moribus, ac de cursu Dierum & Siderum

54 D E L I B R O R U M
audirēt docentem. Et legimus (inquit Hieronymus) in Veteribus Historiis, quosdam lustrasse Provincias, novos adiisse Populos, maria transiisse, ut eos, quos ex Libris novaverant, coram quoque viderent. Sic & Architam Tarentinum adiit, eamque oram Italiæ, quæ quondam Magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit; ut qui Athenis magister erat & potens, cuiusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus, malens aliena verecunde discere, quam sua impudenter ingerer.

Sulcer. ad Ognius (alii habent Ogmius Hercules, qui Manl. Col eloquentiæ symbolum fuit) catenâ quadam lectan. minime ingratâ ex remotissimis Orbis Christiani plazis ad se pertraxit discendi avidos, pertractosque retinuit citra fastidium, quod non dubitarent fructum se relatueros, si limen optimi & doctissimi Viri tererent, ut sapiens faciendum monet, & multis non parum profuit. Tandem vivaces epræstantium Victorum reliquiae Libri sunt, quibus immortalitate donatur quicquid, publicæ rei alias proficuum, temporis lapsu certo inHieronym. ad Marcell. tercideret. Ingeniorum effigies, veraque ac Sallust. de æterna monumenta vocat Hieronymus: Bell. Jugurth. Ingenii egregia facinora, uti anima, immortalia sunt, inquit Sallustius. Et Propertius:

Ingenio stat sine morte decus.

Propert. lib. 3. Eleg. 1. Evanescunt è contra facile in auras, quæ orca tantum proferimus; vel, si maxime inaudientium descendant memoriam, cum iis morientibus orbe tamen excedunt. Iterum

rum Vossius: *Quæ solo auditu propagantur* Voss. Tract.
Traditiones raro solent ad duo vel tria per- Citat. pag.
stare secula. Siquis omnium Gentium percur- 297. 298.
rat Annales, n̄e unum quidem inventet
exemplum, quo probari possit, rei alicujus
memoriam in ier mortales per plura s̄ecula in-
tegram fuisse conservatam absque Literarum
beneficio. E contra quæ Chartis membranisque
inscribuntur, ætatem ferunt, imo
c dem pene oper  haud magno temporis
intervallo ad c stremas usq  Insulas, qu 

medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus,

pervagari possunt, modo justa subsidiorum & adminiculorum copia non desit. *Ingens* (habet alicubi Magnus noster Spanhemius) *beneficium sane est Litterarum usus, exter-* Spanhem.
nus Plinio creditus, quo factum, ut in absen- Sermon. A.-
tes, & remotissimos Orbis incolas, & ad seram cadem. dict.
posterioritatem sermo hominum s se diffundat, 29. Octob.
horumque & studia & gesta in omne r vum A.O. 1674.
itura transmittantur. Quod adeo in stu-
ponit dedit Indorum Gentem, ut cum His- Benzon.
panos animadverterent, per mutos illos inter- Hist. Nov.
pretes, de longinquis rebus & factis, & locis Orb. Lib. 2;
edoceri, latentem aliquem in Chart  spiritum, cap. 13.
v i humana  majorem, susperirent, ac reformi-
darent. Ergo, uti dixi, Libri magnus, Ciaccon. de
 tatem ferunt, eruditu nempe & politi: ita Triclin. pag.
quidem, ut lapsu temporis non vilescant, m. 65.
sed ejusdem valoris maneant; phras  a vino
mutuo sumpt , quod, si bonum sit, non
evanescit, sed in vi & grati  su  perseverat,

56 D E L I B R O R U M

ut loquitur Ciacconius. Per ætatem portare
& pati exprimunt Seneca & Apulejus. Hujus

Apul. lib. 5.
de Cupidin.

Senec. Epist.
Lib. 5. Ep.
56.

Aufon. Ep.
34.

verba sunt; Quod ætatem poitat bellule
(hoc est, quod investis & imberbis est) pro-
pterea tibi puer semper videtur? Illius: Ari-
ston dicebat, mallo se adolescentem tristem
quam bilarem & amabilem: Vinum enim
bonum fieri, quod recens, durum atque aspe-
rum visum est, non pati ætatem quod in dolio
placuit. Tamenetsi enim aliquorum Scripto-
rum respeetu haud plane falsum Aufonia-
num hoc sit,

etiam monumenta fatiscunt,
Mors etiam saxis, Nominiibusque venit.

Non tamen cum omnibus ita comparatum
est. Dantur enim, quorum catena adaman-
tina est, quam Parcarum forfex incidit
nunquam, nec incidere potest. Ostendesis
hodie Romanæ magnificentiæ admiranda
illa, quæ famæ dedicavit ambitiosa an-
tiquitas, arcus, trophæa, columnas, por-
ticus, theatra, amphitheatra, naumachias,
nymphæa, palatia, thermas, pyramides &c.
de quibus operosè Lipsius aliique:

Lips. de Ma-
gnitud. Ro-
man. pass.

lucernâ indigeas claro die investigandis co-
rum vestigiis; in ingluviem descenderunt
vetustatis, devorantis omnia, non nisi no-
minibus solis in Orbe amplius conspicua.
At quid Scripta multa, etiam seculis ali-
quot ante ea, quæ mox memoravi, exarata?
tanquam in primo adhuc sunt flore, vigent,
vivuntque cum suis Autoribus, ab oblivio-
nis falce, vetustatisque morsu plane intacta.
Specimen hujus hoc habe è Celeberrimo Cle-

Clerico: *Addam' inquit) & aliud, hodie etiamnum hic apud nos extare (designat, uti puto, Genesiam) Homeri manuscriptum in charta nostra, quod octingentorum annorum antiquitatem excedat.* Quod hoc certe observatum dignius est, quia ipsam etiam materiam, in qua scriptum est, spectat, chartaque illa, quam nostratem vocat *Autor*, tam parum soliditatis habet, ut ne per seculum quidem, nedum per octo secula durare posse videatur. Ejusdem rei testis est *Venusinus* vates, Latinæ fidicen Lyræ:

Dav. Cleric.
Orat. 10.
pag. 127.

Horat. Lib.
3. Od. 30.

*Exegi monumentum ingens ære perennius,
Regalique situ Pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.
Non omnis moriar. &c.*

Et *Martialis* ad Epigrammatum suorum Lectorem:

Pigra per hunc fugies ingratae flumina Le-

thes,

*Et meliore tui parte superstes eris,
Marmora Messalæ findit caprificus, &*

audax

Dimidios Crispi mulio ridet equos.

At chartis nec furta nocent, & secula

profundunt;

Solaque non norunt hæc monumenta

mori.

Martial. Ep.
Lib. 10. E-
pigr. 2.

Neque abnuit Tibullus:

D 5

Quem

Tibull. Lib.
Eleg. 4.*Quem referunt Musæ, vivet dum robora
Tellus,**Dum Cœlum stellas, dum vebit annis
aqua.*

neque Naso:

Ovid. Amor.
Lib. I. Eleg.
10.*Scinduntur vestes, gemmæ franguntur &
aurum;**Carmina, quam tribuet fama, peren-
nis erit.*Plin. Lib. 6. Plinius æternitatem scriptorum memorat,
Ep. 16. vocatque beatos quibus datum est, aut fa-
cere scribenda, aut scribere legenda; beatifi-
simos vero quibus utrumque.
Ut paucis dem, LIBRI*"Οἰούσι οὐλίθη δέρν, ἐ τοτελόντων ἀστέλλω.**Præsentem tribuant famam tribuentque
futuram.*Quâ de causâ haud etiam aliunde, quam
hinc, sibi nominis aliquid querere voluit
Gathak. vit. Thomas Gathakerus, splendidissimum Ec-
clesiae Anglicanæ lumen, ut vitæ ejus Au-
tor testatur. Mirum (sic ille) videri possit,
illum, qui necessariorum precibus flecti non
potuit, ut effigiem suam penicillo cœlove ex-
primi pateretur, neque ullum sibi ponî mo-
numentum voluit, præter illa, quæ ipse æ-
ternum duratura statuerat; Libros volo eru-
ditione perinde ac pietate refertissimos. Lineis
Cagnol. de
Rect. Prin-
cip. Instt.
S. 129. infisteret forsitan voluit Vir Summus Sparti-
tis Agesilai, qui neque pictam etiam neque
sciam sibi imaginem fieri passus est, sed

so-

solorum Librorum opere inclarescere gestiit; licet hic tantum *alienorum*, *Gathakerus* vero (quod multo gloriiosius est) *propriorum*. Imo vero opere quovis semper superfuturo etiam eos ipsos *immortales* reddunt *Scriptores*, quorum nominibus *inscribere* id dignari tantum solent: Sie *Præfator*, *Vell. Paternus* quisquis sit, *Historiæ Romanæ Velleji Particuli*: *An vero non est immortalitate donare semper victorum Opus inscribere cuiquam?* Reviviscit nunc cum *Vellejo M. Virginius*, *cujus nomen ex hominum memoria nemo delebit*, quamdiu supererunt *Velleji monumenta*. Et *Phædrus ad Particulonem suum*:

*Particulo nomen chartis victorum meis,
Latinis dum manebit pretium literis.*

*Præfat. in
Vell. Paternus*

*Phædr. Fab.
5.*

Exemplis hæc non adstruo, quia ubique obvia sunt: Ex Antiquis *Aeschines*, *Demosthenes*, *Euripides*, *Theophrastus Philoponus*, *Menedemus Atheniensis*, *Virgilius*, *Horatius*, aliisque plures, obscuro licet loco nati, illustre tamen nomen *scriptis suis* sibi compararunt *notisque* quasi *homines facti* sunt. Dicebantur tales *Romanis*, qui, cum clarum genus non haberent, neque ullis majorum imaginibus commendarentur, propriâ tamen virtute & industriâ inclarescebant. Seipsum ita vocavit *Cicero*: *Mepri-
mum hominem novum Consulem fecisti, &
eum locum, quem Nobilitas præsidiis firma-
tum, atque omni ratione obvallatum tenebat,
me duce, residisti, virtutique in posterum
patere voluisti. Appiano καύρος, ὁ ἀφ' εἰσ-
της, αὐτὸς τῷ περιήγαν γνώσμῳ dicitur. In-*

*Valer. Max.
lib. 3. cap. 4.*

*Fulgos. Rer.
Memorab.
lib. 3 cap. 4.*

*Cicer. de
Leg. Agrar.
Orat. 2.*

*Appian. Hi-
stor. Lib. 21.*

terim

Minut. in
Octav. pag.
289.

Prudent. de
Roman.
Martyr.

terim *novus homo* cum *novello homine* non est confundendus, qui plane aliud significat, hominem nempe vix ex utero progressum, sive, uti Prudentius

Vix hominis caput

Infantis.

Euseb. Hist.
Eccles. Lib.
3. cap. 9.

Flavio etiam Josepho, utcumque gente *Judaicus* esset, ob *Literarum* tamen *monumenta*, ab ipsis veluti hostibus suis *Romanis* honoris *statua* erecta est de quo sic habet Eusebius: οὐ τὸν μὲν τοῖς ὁμεθύνεσιν αὐλὰ εἰ τῷδε τῷ μαρτίοις γέγερθε αὐτῷ ἐπιδεξότε, ὡς αὐτῷ μὴ αὐτήσεο αὐδεῖαν ἐπὶ τῷ εωμούντῳ τιμηθῆναι πόλεως τῆς ἀπουσιασθεντίας αὐτῷ λόγῳ βιβλιοθήκης αἴξια. Σῆμα: quod sic translulit Rufinus: Constat hunc virum (Josephum) per idem tempus, non solum apud *Judaeos*, proprios cives, verum etiam apud *Romanos* habitum esse nobilissimum, ita ut *Literarum* merito in urbe Româ etiam statuā donaretur, & libri ejus Bibliotheca traderentur. E recentioribus unum tantummodo adjicio *Carolum Molinæum*, Gallorum Jurisconsultorum facile Principem; Hic, cum præter ingenii perennia monumenta plurima, tempore Henrici II. *Libellum* etiam pro Patriæ Ecclesiæque libertate vindicandâ edidisset, eoque Pontificem, antea infestum, placasset, eopse *Libello* immortalem sibi memoriam non meruit tantum, sed & acquisivit. Audi super eo exclamantem *Antonium Matibæum*, eruditione & Scriptis non minus celebrem: Quem (inquit) triginta milia viorum non do-

Volaterran.
Lib. 15.

domuerunt, hunc invictus Molinæi calamus
expugnavit. O memorabilem victoriam! o Ant. Matth.
triumphum admirandum! Nunc tandem arma 408. 409.
togæ cedant! nunc laurea concedat stylo! ha-
bent Jurisperiti, quo ferociæ militari os oc-
cludant, quo togam a contumelias sagi vin-
dicare possint. Hanc adeo lauream tibi, Mo-
linæ, debemus: vivis vivesque extento ævo,
& disjectis ducum trophæis, arente lauro,
eversis statuis, tua gloria in æternum vi-
rescat.

C A P. III.

*De Prudentiâ in scribendis
Libris observandâ.*

S U M M A R I U M.

- I. Prudentiæ *bujus* quatuor par-
tes. (a) *Scriptio* deliberata
esse debet, non præcipitata.
Variorum de Canone hoc pla-
cita. Hieronymus a Vossio ta-
xatus. "Απειδεῖτε quid! Ho-
merus cur vomens pictus?
Rhodiginus notatus. Virgilii
laus. *Scriptores* μετ' παντας qui?
Ut & festinati Libri apud
Martialem? Nihil ordinatum
quod

quod præcipitatum. Canis festinans cœcos parit cátulos, in quos jactum? Theodoreti Historia Ecclesiastica nonnullis minus grata, & quare? Itali quidam cur Latine loqui ex tempore renuerint? Interreunt citius Libri festinantius exarati. Horti Adonii quales? Tentandæ Scriptori Vires suæ antequam ad Opus se accingat. Nihil natura magnum & depolitum fieri voluit, & cito. II. Isocratis, Catulli, Virgilii, Sannazarii, Augustini, Diodori Siculi, Originis, Michaëlis Etmulleri, Joh. Caspari Suiceri in scribendo cunctatio laudata. Johannes Morinus Libri, a se nimis juvēne conscripti, serā nimis pœnitentia dūctus. Ciceronis laudabilis prudentia. Carmina quorundam vernantibus annis a se edita, postmodum condemnata & retractata.

ta. Æneæ Sylvii dictum. Bernardi monitum commendatum.
 Non omnia scripta maturata
 pro præcipitatis habenda. Papinii Statii extemporanea in
 fundendis Carminibus vena.
 Sylva Latinis idem quod ~~xidus~~
 Græcis. Antonii Mureti in
 scribendo promptitudo & fa-
 cilitas admiranda. III. (b)
 Scriptio thetica esse debet,
 non Hypothetica. Institutio
 hominum per fabulas & apo-
 logos hinc orta. Fabulatorum
 omnium princeps Æsopus. De-
 mosthenes, Menenius Agrip-
 pa, Cardinalis Seduniensis,
 Phædrus, Avienus, laudati.
 Quibusdam tamen casibus, quæ-
 dam à thesi ad Hypothesin
~~misib[us]~~ non illicita. IV. (c) Scri-
 ptio lenis esse debet & man-
 sueta. Salmasii, Josephi Sca-
 ligeri, Lutheri aliorumque plu-
 rimum nimia in scribendo acri-
 monia pulsata. Loc. Esa. 29.

21. lux addita. Gronovii & Morini modestia laudata. Optima scriptoris Christiani victoria & vindicta. Arrianus, Epictetus, Chrysostomus ad partes vocati. V. (d) Scriptio Methodica esse debet & rite ordinata. Quod quibus iterum partibus constet, quibusque in Libris opus præcipue sit, explicatur. Ut justæ in scribendis legendisque Libris methodi negligetus, perquam noxiūs, ita curata ejus observatio valde est utilis. Scriptiori imprimis facilitatem venustatemque addit & memoriam juvat. Quod Josephi Scaligeri experientia adstruitur. Etiam in Scripturarum tractatione & modis non negligenda. Quod qui inficias eunt refutantur. Cautio observanda.

I. **P**roinde si curaretur tantum sollicite, ne mali scriberentur Libri, vel boni hauc male scriberentur, sed in eorum elaboratione

tione Prudentiae, Soliditatis, Perspicuitatis & Brevitatis justa semper ratio habetur, nulla forsan superesset causa, de nimia eorum turbâ multum quiritandi. Prudentia ante omnia hic litandum, hisce præcipue partibus absolvendæ (1) Scriptio delibera-
ta esse debet, non præcipitata, id est, temere nunquam nimisque præpropere ad scribendum applicandus est animus, (Scri-
ptoris sive ætatem sive scriptionis argumen-
tum modumque spectes) est enim hoc *χειρόν*,
άγνωστον, illotis manibus ad opus accedere;
sed discendum imbibendumque prius be-
ne, quod *librorum* ope docere alios insti-
tuimus; sique ullibi, hic observanda An-
tiquorum regula est, quam in rebus belli-
cis *Augustus* crebrò jactitabat: Σπῦδε βέβαιος, in
dīus; *Festina lente*. Queritur alicubi *Hie-*
ronymus, quod seculo suo essent, qui omnia 25.
præsumerent, scripturas lacerarent, & do-
cerent antequam ipsi eas addidicissent. Di-
scunt (inquit) pro pudor a Fæminis, quod Hieronym.
viro doceant, & ne parum hoc sit, quidam Ep. 103. &
facilitate verborum: *imo audacia edisserunt* de Vit. Mo-
aliis, quæ ipsi non intelligunt. Monetque naast. ad Ru-
alibi: *Ne cito ad scribendum profilias, sed*
multo tempore disce, quod doceas. Licet ob-
servatum a quibusdam sit, Magnum illum
Doctorem, ad id, quod alios allegatis ver-
bis monet; vix ipsum semper curate satis
attendisse. Sic enim de eo *Vossius*: *Quem-* Voss. Thes.
admodum & contra Hieronymus, festinantif-
sime in chartas conjiciens quicquid ei nocte Theologic.
una non semper zelus, qui juxta conscientiam pag. 169.
est, sed etiam splendida dictaverat bilis, nunc
quidem negat fieri &c. Neque reum hic

quadantenus se fuisse, infitetur ipse *Erasmus*,
 licet culpam ex parte in naturā, consue-
 tudiū & Typographos rejiciat: *Hi mi-*
lib. 29. Ep. hi (dicit) *fere extorquent ovum antequam*
91. & lib. 20. pepererim; &, *siquid conceptum est, non*
Epist. 15. finunt fætum maturescere, sed invitā Luci-
Bucholcer. *nā cogunt per abortum ejicere.* Sic ibi, mi-
Indic. Chro- *nus dissimilanter alio loco: Quid Erasmus*
nolog. pag. *Roterodamus?* *abjicit ac præcipitat omnia,*
m. 514. *nec parit, sed abortit, interdum justum vo-*
lumen scribit, stans pede in uno, nec unquam
imperare potest animo suo, ut semel relegat
quod scripsit, nec aliud, quam scribit, cum
post diutinam lectionem demum ad calamorū
Quintil. lib. sit veniendum, id queraro. A' p'na θορίζειν Græ-
10. c. 3. *ci id vocant, id est, simul ac ager obduci*
Plaut. milit. *cœperit herba, exemplo eum demetere,*
Glōrios. 2. 2. *ut nempe tenuissimā illā & intempestivā*
opellā aliis auxilio esse possimus. Sive; uti
apud Horatium est, cotes imitari, qui sic fa-
ciunt, dicendi sunt, quas aciem ferramen-
tis communicare experientiā docemur,
quam ipsae non habent:

Horat. de
Ait. poetic.

Fungar vice cotis acutum.
 Reddere, quæ ferrum valet, exsors ipsa
 secandi.

Plin. lib. 16. Vel instar *salicis* esse, de quā autor est Pli-
 cap. 20. Ho. nius, quod *ocysſime semen amittat*, *antequam*
 mer. Odyss. *maturitatem omnino sentiat*, unde Home-
 x. 10. ολισχεπος Latinis *frugiperda* dicta est.

Alian. Var. Histor. lib. *Ælianuſ*, quod *corruptum pictoris nomen*
 13. cap. 22. dicit Schefferus, adducens pro se *Rhodigi-*

num & Hartungum) Homerum *vomentem* depinxit, quod de fundendorum carminum ejus *celeritate* interpretati quidam sunt, ipsique vitio verterunt; sed alii, & melius quidem, ad instructissimam ejus venam referre id maluerunt, quæ quippe tam abunde fluebat, ut omnibus post se Poëtis copiosam versificandi materiam suppeditârit. Sic *Ælianu*s inox laudatus: Γαλάτων ἐξ ζω-

Scheffer, in
Not. ad *Æli-*
an.

γραφος ἔγραψε τὸ Οὐμένον αὐτοῦ ποίησις, τοῦ δὲ ἀλλού ποιησις τὰ μημειώθα ἀγνοεῖται, id est: Dilherr.
Dispp. Academ. pag. 391.

Galaton pictor Homerum pinxit evom-
tem, reliquos Poëtas ex, que ipse evomuisset
haurientes. A quo, *juxta Ovidium,*

ceu fonte perenni,
Vatum Pieris fonte rigantur aquis.

Ovid. A-
mor. lib. 3:
Eleg. 9.

sive, uti *Manilius*, cuius

ex ore profusos
Omnis posteritas latices in carmina duxit. Manil. lib. 2.
Amnemque in teneros ausa est deducere
rivos.
Unius fœcunda bonis.

Interpretatur id *Cælius* de iis tantum, quæ rejiciebantur ab Homero, sed dubito, an bene. Præsupponit minimum illa interpreatio, non tantum *coptose instructam* Homeri venam fuisse, sed ex parte etiam *depravatam*, talia nempe etiam continentem, quæ tanquam non bona, supervacanea saltem, evomere opus habuerit; ut & Poëtas alios nihil, nisi quod Homero minus di-

Rhodigin.
loc. cit.

gnum vel gratum fuerit, mutuo ab eo sumpsisse: cui omnes Scriptores reclamant. Testantibus e contra nonnullis, qualiumcunque bonotum carminum materiam ita ab eo defluxisse, ut solus POETA dici meritus sit. Ita de eo Paterculus: *Clarissimum dein de Homeri illuxit lumen ingenii, sine exemplo maximum, qui magnitudine operum, & fulgore carminum solus appellari Poëta meruit. In quo hoc maximum est, quod neque ante illum, quem ille imitaretur, neque post illum, qui eum imitari posset, inventus fit.* Tribuitur a Julio Cæsare. Scaligero hæc ipsa prærogativa, inter Poëtas Latinos, Virgilio, de quo

Vell. Paterc.
Hist. Rom.
lib. 1. pag.
m. 15.

Scalig. Poëtiva, inter Poëtas Latinos, Virgilio, de quo
tic. lib. 5.
cap. 6.

sic ait: *Cum a Superioribus unoque Virgilio exhausta essent argumenta omnia, ipsæ dicendi leges, omnes excusæ veneres, coacti sunt (quis hos sequebantur) nove eadem dicere, ne idem dicere viderentur; quare necesse fuerit, ut illa gratia simul periret cum ipsâ simplicitate.* Quicquid de Homero sit, Marco saltem Antonio probri vice adscriptum fuit, quod *Librum suum de Ebrietate* non tam composuisse, quam evomuisse. Cicero bibliopædos istiusmodi ~~verspernordivis~~ siue præprope-

Cicer. ad
Quint. Frat.
lib. 2. Ep. 9.

sarum furore percitos dixeris. Multo equidem facilius est, brevi spatio librum, quam libruin novo lectore dignum ad posteros trans-

Epicet. En-
chirid. c. 69.

*mittere. Estque res, teste Epiceteto, non exigui periculi, mox evomere quæ non con-
coixeris: Μέγας ὁ κίνδυνος σύριγος εἰς μάστιχας. Certe haud semel accidit, ut qui maxime olim Scriptis suis inclaruerant, omnem eruditioñis suæ famam dilapidarint turpiter, eo quod, cum res aliquas ce-
dro*

dro & marmore dignissimas antea evulgaf-
sent, nimis postea *præcipitanter*, & tumul-
tuariò chartis quædam illeverint, quæ an-
te dictis haud quaquam convenienter; *libros*
utpote deponentes non nisi subitâ & re-
pentinâ operâ confectos, quin (ut mox de
Erasmo dictum) immaturo pene abortu an-
te in lucem sæpe editos, quam satos est con-
ceptos; *festinatos libellos* eos dicit *Martia- lis*. Néque mirum hoc; cum, juxta
Apulejum, nihil subitum simul & elabora-
tum esse possit; vel, uti Seneca, nihil or-
dinatum sit, *quod præcipitatur nimium* &
properat.

Bernard. in
Cantic. Ser-
mon. 18.

Martial.
Ep. lib. 2.
Ep. 91.
Apulej. de
Deo Socrat.

Bene Poëta:

*Judicium præceps insani judicis index,
Omnia sunt longis discussienda moris.*

Et aliis:

*teneras mora percoquit uvas,
Et validas segetes, quod fuit herba, facit.*

Alias canis festinans cœcos parit catulos, Senec. Ep.
quod in eos olim jaustum, qui nimio festi- 40.

nandi studio rem patrum absolutam in lu-
cem emittebant; ut si quis Operis patrum eli-
mati præcipitaret editionem, inquit Erasmus. De Theodoro, Episcopo Syro, narrant m. 676.

Erasm. in
Adag. & in
Colloq. pag.
m. 676.

Eruditi, quod Historiam suam Ecclesiasti-
cam concinnans, in résumé gestarum com-
memoratione hallucinatus sæpe sit, non
tantum, quod peculiari animi turbulentia,
sed festinatione etiam nimia, id est, intra
tremestre spatum, Opus illud absolvisset.

Garnet a-
pud Lipsiens,
ad ann.

1685.

Burnet. Histor. Reformat. in Angl. Praefat.

Erasm. Apophthegm. lib. 8.

Lipſ. in Praefat. ad Politic.

Uti id ipsum etiam est, quod in *Johannis Foxi Historiā* reprehenditur a Celeberrimo *Burneto*, Cujus verba, Latine reddita, sic sonant: *FOXI, magni Operis autoris, scopus fuit, Ecclesiasticorum sui temporis corruptionem & tyrannidem, nec non Reformatorum persecutio-nes & fortitudinem publico exponere.* Sed vero, dum testimonius scripsit, *in istiusmodi quosdam prolapsus est errores: ut imperfecta Historia ipsius sit: tametsi hoc ipsi laudis tribuere debeam, quod, Operibus ipsius cum Indicibus collatis, accuratam in ipso fidem observaverim.* Ita nimium qui hic *festinat*, serius fecit quod molitur conficit, hoc est, nec saepe lectoribus suis satisfacit, nec sibi forsitan ipsi. Quamobrem neque alia procul dubio subfuit causa, quod antehac *Itali* quidam Literati, utcunque pulchre *Latine* callerent, in familiari tamen congressu, ut *Latine* loquerentur, adduci nunquam potuerint, quam quod vere rentur, ne ex tempore & sine præviâ meditatione, loquentes, minus nitide & politè loquerentur. Novi (inquit de iis idem Erasmus) nonnullos, *Venetia*, atque inter hos quidem *Bernardum Ocriclarium*, ci vēm *Florentinum*, cuius Historias si legisses, dixisses alterum *Sallustium*, aut certe *Sallustij temporibus* scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare potui, ut mecum *Latine* loqueretur: subinde interpellabam, surdo loqueris, *Vir præclare*, vulgaris linguae vestris tam suim ignarus, quam *Indicæ*. *Verbum Latinum* nunquam potui ab eo extunde e. Ne addam, cito etiam plerumque interire, quæ citò minis exarata sunt. Quâ de

de causa Plato Scriptorum hujusmodi pleraque cum *hortis Adoniis* comparavit, qui *subito* & uno die nati, *subito* & celerrime etiam peribant. Πλάστων (ita Stobæus) ^{Stobæ. in Eth. Eclog.} τὰ πόλλα ἦν θύες συγχρέψοι; τοῖς αἰδονικοῖς καὶ ποιεῖσθαι, οἱ τῶν αἰρετῶν ἐφύμεροι ἔχοντες, φαδίως μαραίνονται. Scilicet poma serotina longas vincunt hyemes, dum præcoccia in cadivis cito putridisque numerantur. Ergo necesse est, ut vires ante omnia faciat prudens *Scriptor*, quæ elaborando Operi sufficient, nec exiguo usū exhaustiri facile possint, Horatius:

Sumite materiam vestris, qui scribitis, æ- ^{Horat. de Art. Poetic.}
quam ^{vers. 38-39.}
Viribus, & versate diu, quid ferre recu-
sent,
Quid valeant humeri.

Nec μεγαλόφρονας (ut habet Isocrates) γόμι-
ζε, μὴ τὰς μείζω πειθασκομένας, ἀνοίστι εἰσὶ^I μαραίνονται, magnanimos esse existimes, qui ma- ^{Isocrat. ad Nicocl.}
jora viribus suis suscipiunt; e contra, Gre-
gorio teste, in præcipitio pedem porrigit. quis-
quis mensurarum suarum limitem non atten- ^{Gregor. Mo-}
dit; docetque non raro eventus, multo ma- ^{ral. lib. 28.}
gis arduum sæpe negotium esse, quod ten-
tamus, quam animo ante præcepimus. Sa- ^{Senec. de Irâ}
pienter Seneca: Proderit nobis Democriti,
illud salutare præceptum, quo monstratur tran-
quillitas, si neque privatim neque publice
multa aut majora viribus nostris egerimus.
Phœbus Phætoni:

Clem. Alex.
ex Euripid.
Pædag. lib. 3.
cap. 2.

Ταῦ ἡγεῖν, παι, μὴ δίγης ἀπειρῶ ᾧ,
Μηδὲ ἀνέβης τὸν δίφεον, ἐλαύνειν μὴ μαθόν.

*Ab parce habenas tangere ignardā manū,
Curruisque, Fili, scandere equitandi, rudis.*

Hujus ergo justam rationem si non habeat
Scriptor, utique in viri illius errorem in-
cidit, cuius meminit Historia Euangelica,
qui turrim ædificare volens: non prius se-
dens computat sumptus, quos, ad opus

Luc. 14. 28.

suum perficiendum necessarios habet. Ni-
hil est, quod rerum natura *magnum* simul
ac depositum effici voluit, & *cito*; verum
pulcherrimo cuique operi difficultatem
quandam & *moram* propositum: quæ & ipsa
nascendi hauc legem fecit, ut *majo* a anima-
lia *diutius* semper parentum visceribus con-
tineri, irrefragabili experientia doceamus.
An nescis (sic Baudius Meursio suo) *arbares*
eas diu crescere, quæ multa virūm volvenda
sæcula durant?

Plutarch. de
glor. Athe-
niens. c. fin.

II. Estque proinde hinc, quod sapien-
tioribus Scriptoribus tardigenulus plerum-
que incessus vehementer hic placuerit;
ita ut notabile fere tempus, nonnunquam
etiam diuturnum, *Commentariis* suis scri-
bendis impenderint, ut commendabiliores
eos redderent. Isocrates *denos*, vel, ut
aliis placet, *quindenos* annos uno scribendo
Panegyrico insumpsit. Catullus de *Cinnæ* sui
Smyrna, libello per exiguo, habet:

Catull. Car-
min. 96.

*Smyrna mei Cinnæ nonum post denique mē-
sem,*
Quam cœpta est, nonamque edita post
hyemem.

id

id est, *noven* perpetuis elaborata est annis. Turneb. Ad-
Unde exist^e putat Turnebus generale hoc vers. lib. 17.
Horatii præceptum vel consilium:

si quid tamen olim
'Stripsferis, in Meri descendat judicis au-
reis,
Et Patriis, & nostras, nonumque prema-
tur in annum.

In quo tamen suffragantem non habet *Era-
smum*, ut ex hisce ejus verbis colligere est:
Horatiano præcepto non ita valde commo-
veor: *Hoc enim præcepit iis, qui ad ingenii
laudem scribunt. Nos præter utilitatem Le-
ctoris nihil spectamus.* Præcepit iis, qui car-
men conscriberent, in quo, teste *Plinio*, sum-
ma desideratur eloquentia; *Nos* *Adagiorum*
commentarios colligimus. Quanquam equi-
dem arbitror, curam, quam requirit Horatius,
non temporum spatiis, sed intentione metien-
dam esse. Ut etiam *Protagoras* pictor totum
septennium in pingendo *Falso* impendit,
antequam summam ei manum imponeret,
ita & *Virgilius* *Bucolica* sua annis *septem*,
suam *Aeneida* non nisi *undecennio* elabora-
vit: & prius ipse, rigidissimus suorum cen-
sor & judex, scriptionem egregiam ad ro-
gum damnavit; quo & periisset certò, ni-
si *Augustus* eam conservatam *Tuccæ* & *Vario*
corrigendam tradidisset, qui nihil tamen
addere ei ausi sunt, solum quod abundare
videbatur dementes. Sic *Ostavius*:

Erasm. A.
dag. Chiliad.
111. Cent. 1.

Ælian. Var.
Histor. lib.
12. cap. 141.

Donat. in
Vit. Virgil.

*Frangatur potius legum veneranda potestas,
Quam tot congestos noctesque diesque labores.
Hauserit una dies.*

Et paulo ante

*Ergone supremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in
ignes?
Magnaque doxi loqui morietur Musa Ma-
ronis?*

Intercesserant quippe Viri illustres, imo tota Roma votis suis apud Cæsarem, ne Republica literaria insigni istoc pignore defraudaretur:

Cornel. Gall.
ad August.
de Virgilii
Æneid.

*Roma rogat precibus, totus tibi supplicat
Orbis,
Ne pereant flammis tot monumenta Du-
cum:
Atque iterum Trojam, sed major flamma
cremabit,
Fa claudes Italum, factua facta legi;
Æneamque suo fac major nuncius ornet:
Plus satis possunt Cæsar is ora Dei.*

Hottinger.
Histor. E.
part. 1. pag.
m. 240.

Jacobus Sannazarius, aliter *Sannazarius*
Parthenopæus dictus, vel *Aetius Sincerus*
Parthenopæus, præteriti seculi Scriptor, tres
Libros de Partu Virginico publico donavit, sed
non nisi viginti annorum limâ perpolitos.
Prout & excellentissimum *Augustini de Ci-
vitate Dei* opus per varios annos eum te-
nuit;

nuit, uti & *Diodorum siculum* Historia sua per *triginta* annos. Ne quid de *Eripidis*, aliorumque multorum inter *Veteres*, quin & nonnullorum inter *Recentiores* in scribendo curâ & morâ adjiciam. *Duo* tantum euperrimorum Scriptorum ordine addendi sunt illustres Germani: Unus est *Michaël Ettmullerus*, Medicus Lipsiensis, cuius hoc laudabile institutum fuit, ut non nisi pro vectior ætate, ad componendos *Libros* animum appulerit, sed interea temporis necessaria subsidia sibi comparaverit, quæ experientia diuturnior, plurimumque *Librorum* lectio ipsi subministrabat: imitatus in hoc *Origenem*, de quo testis est *Eusebius*, quod ante *sexagesimum* ætatis annum nihil dictarit a Notariis excipiendum, priusquam longo usu & exercitatione plurimum in fide profecisset. Cautiori ea in re usus consilio ac *Johannes Morinus* pridem fecit, *Morin.* *Vit.* Vir insignibus alias Scriptis clarus, qui cum *Librum de Patriarcharum & Primum originē &c.* edidisset, & *Urbano VIII. P. P.* dicasset, ejus in vulgus emissi non longo tempore post pœnitere opus habait, eo quod *fessinianus* eum evulgasset. *Ad eo multa* (ad dit vitæ ejus Scriptor) *in eo extabant*, quæ illum tunc in rebus Ecclesiasticis infantem manifesto probebant, ut & luxuriantem ejus *stylum* juvenem nimis sapuisse, indicat. Quod ne sibi etiam eveniret, hoc modo antevertit olim *Tullius*: cum adolescens esset, etiam *Græce* quædam periclitatus erat, umbratilemque *Exercitationem* profuderauit potius, quam seriò dixerat: at ne serâ eorum postmodum duceretur pœnitentiâ, omnia

Lipsiens. ad
A. 1685.
pag. 34r.

Euseb. Hist.
Eccles. lib.
6. cap. 35.

Pag. 5. & Ep.
ad Harl. 5.

omnia ea obliteravit, nec unquam ab umbra in apricam produxit. Ut Laurentios Gabaras, Petros Bembos, Franciscos Petrarchas, Torquatos Tassos, Petros Ronsardos, Theodoros Bezas &c. mittam, qui omnes, eo quod juniorum dum essent (prout etas ea calidior fere est, & consilio magis praecipit fere, inquam non semper, ut infra patescat) minus consideratè chartis quædam illevissent, præmature a se scripta non scripta postmodum maluerunt, & cum pudore improbarunt, hoc adhibito versiculo:

Item mali versus, animam qui perditis, ite.

Æneas Sylvius, dein Pius II. Pontifex M.
 Drexel. Ni-
 cet. lib. 1.
 cap. 5. §. 3. (inquit Drexelius) quædam, cum genua ipsi
 virebant, licentiore calamo in lucem dedit.
 quæ maturioris jam ævi ipse primus iudeo
 damnavit, plurimum etiam, ut ea suppres-
 sum iret, laboravit. Hinc ejusdem hæc voces
 & preces: seni magis quam juveni credite.
 & Pontificem plurius quam privatum æsti-
 mate; Æneam rejicite, Pium recipite. Rite
 Epicharimus apud Stobæum:

Stob. Tom.
 2. tit. 1.

Oὐ μεῖνοεῖν, ἀλλὰ περιεῖν, καὶ τὸν ἄνθεψα
 σσφῶ.

Cuncta sapiens prævidebit, pœnitabit sic
 nihil.

Apul. in
 Florid.

Ergo discere oportet (ut ait Apulejus) pue-
 rios disciplinam omnem, juvenes ostentare,
 senes vero docere, id est, qui diuturniorc
 usu, & comparato sensim ampliori erudi-
 tionis apparatu instructiores ad id sunt.

Lauda-

Laudatur hoc nomine dictus *Ettmuller*^{as} ab *Actorum Lipsiensium Concinnatoribus*, Viris utique nullo non eruditio*nis genere* cumulatissimis, quibusque, quotquot sunt discendi cupidi, ob insignem publico hactenus præstitam operam, ac deinceps, ut i spero, præstandam, nihil non debent. *Suicer. The-*
Alter est Johannes Capparis Suicerus, Theo-
logus Tigurinus, qui ipsissimo elaboratissi-
mi & præstantissimi sui Operis, quod The-
saurum Ecclesiasticum inscripsit, frontispicio
inserere non erubnit, quod viginti annorum
indefesso labore id adornarit; imo, ut
in Præfamine testatur, id jam modo ador-
natum per integrum adhuc decennium, an-
tequam in lucem prodierit, penes se in Mu-
sico suo asservarit. Opportune Zeuxis, cum
Agatarchus magnos sibi de pingendi celeri-
tate spiritus sumeret, respondit: Diu pin-
go, quia æternitati pingo. Sic æternitati
etiam scribitur, scisque dicatur nepotibus,
quod publici juris quis facit. Quod si ergo
fapis (monitum est melliflui Bernardi) con-
cham te exhibebis, non canalem. Hic enim
simul pene & repetit, & refundit, illa ve-
ro, donec impleatur, expectat, & sic quod
superabundat sine suo damno aliis communi-
catur. Verum canales hodie multos habemus
in Ecclesiæ, conchas vero perpaucas. Tantæ
charitatis sunt, per quos nobis fluenta cæle-
stia emanant. ut ante effundere, quam in-
fundи velint, loqui quam audire puratores,
& prompti docere quæ non didicerunt. Inter-
rim negandum non est, dari etiam aliquan-
do materias quædam posse, primo quoque
tempore & occasione evulgandas: ut E. G.
rei

Bernard. in
Cantic. Ser-
mon. 28.

Lud. Viv. de
tradend.
Discipl.
lib. 5.

reigstæ, ad viventium plurimos pertinens-
tis, historiam, quæ insectandi criminis, in
commune noxii, aut depellendæ a nobis
calumpniæ inservire debent, idque genus
alia. Hæc enim dilationem non ferunt;
neque ita scripta *præcipitata* dicenda sunt,
sed *maturata*. Sunt etiam quædam, quæ
multo magis deterit anxia nimis cura &
mora, quam emendat; danturque non
nunquam homines tam subiti & vividi im-
petus, ut opera eorum longe præstent *effu-*
sa, quam *refusa*: nimirum

Hoornb. Vet.
& Nov. part.
I. cap. I. §.
119.

Virgil. Eclog.

*Condunt, componunt, quæ mox deprome-
re possunt;*

Atque hos inter

*Quantum lenta solent inter viburna cu-
pressi,*

Stat. in. Ep.
lib. I. Syl-
var. præm.

Gevart. in
Stat. Sylv.
cap. 2.

eminuit olim *Publius Papinius Statius*,
Poëta Neapolitanus sub Domitiano; qui,
uti litteris proditum est, mellitissimas suas
Sylvas extemporancâ industriâ concinna-
vit, eamque ob causam hoc etiam nominis
iis indidit. *Sylva* enim *Latinis* est, quod
χίδρες & *χεδιάσματα* *Græcis*, quo omne id
indicatur, quod subitarium & extempora-
neum scribitur, nec satis adhuc perfectum
& exasciatum est. Vocat hinc ipse hos suos
Libellos, *qui subito calore, & quā tam fe-
stinandi libertate sibi fluxerant, & solam*
celeritatis gratiam habebant; imo nullum
*ex iis biduo longius tractum, quosdam & sin-
gulis diebus effusos esse, afferit.* Huic di-
gnus est, qui jungatur *Marcus Antonius*
Mure-

Muretus, Orator Romanus, de quo sic Andreas Schottus in ejus vitâ: Nihil unquam (mirum dictu!) bis scribebat, vix adeo bis legebat id ipsum, quod scripserat; raro interpolabat, non saepe mutabat aliquid, rarius demebat delebatque: ita, cum uno quasi tenore fluenter omnia, nihil nisi optum & accommodatum ad manum mentemque veniebat, ut multo meliora fortuito illi exciderent, quam alii, qui eandem incudem assidue tundunt, excudant labore. Et de se ipso habet *Baudius. Epp.*
Melius ut plurimum exeunt, quæ *Cent. I. Ep.*
in vñus profundimus, quam ea, quæ sub- 87.
ducto supercilio meditabundi vix ægre tandem evolvimus. At vero singularia quorundam ingeniorum privilegia hæc sunt, quæ perperam ad communem scribendi regulam quis trahat.

III. (2) Scriptio *thetica* esse debet, in materia præcipue odiosâ, non *hypothetica*, id est, argumentum, quod præ manibus est, simpliciter & in genere tantum exponens, confirmans, amplificans, omissa omni non necessariâ ad *hypothesin* hanc vel illam *probare*. Sic præceptiones suas instituisse innuit *Phædrus*, ingeniosissimus *Augusti* libertus vel potius libertinus, dum ait:

Neque notare singulos mens est mihi;
Verum ipsam vitam & mores hominum ostendere.

Phædr. Fab.
lib. 3. in
Prolog.

nempe licet *vitia* carpere, *personis* tamen parcere animus ipsi erat. Quare & paulo ante dixerat:

Suspi-

Suspicio ne si quis errabit suā.

Et rapiet ad sc̄, quod erit commune malum,

Stulte nudabit animi conscientiam.

Erasm, Adag.
pag. m. 505.
& Epist. lib.
31. Ep. 42.

Ac rectè quidem: hoc enim pacto optime tum sibi, tum Lectoribus, tum rei tractandæ latifacit *Scriptor*, sine ullâ aliorum offensâ & præjudicio; quandoquidem generalis de vitiis *disputatio*, uti rite alicubi Erasmus, *ad nullius personæ injuriam pertinet*. Cum, si secus fiat, vix sit; ut non nullorum, quos *hypothesis* illa proprius tangit, non incurrat indignationem. *Oīs* enim, uti dicebat ille, *Deus est, hypothesis Diabolus*. Et contingere sane aliquando videoas, ut quis insigni zelo, ac merito quidem, in seculi nonnulla peccata invehatur, qui tamen, eo quod *hypothetice* nimis in carpendis iis procedat, non nisi *ως τὸ θηραλίην*, id est, parieti, tantum loquatur, & lapidem verberet; quinimo peccata illa non tam emenderet & corrigat, quam crabrones irritet, reosque & patros eorum laceflat; imo perpetuam & inopportunam iis secum contendendi, si non materiam justam, *occasione* talitem subministret, non sine notabili tæpe ædificationis impendio; quod variorum nominatissimorum Virorum exemplis demonstrari posset. Culpâ quidem haud vacant, qui legitimam reprehensionem in pejus rapere solent, utque sit,

Fam pridem verum non didicere pati;

verum

verumtamen, cum illa, designatius instituta, saepe oblitus magis, quam profit, tu-
tius & fructuosius ea ut plurimum absti-
netur. *Species* equidein omnes & *individua*
sub *generibus* suis comprehenduntur: quod si
ergo Scriptor *generalia*, quæque eo perti-
nent, justo modo tantum evisceret, urgeat,
absolvat, utique & *specialia*, generalibus il-
lis involuta, non excludit, sed includit;
tametsi ea non tam invidiose a se Lectori-
bus exhibenda, quam ab his ipsis ingeniose
elicienda sibique applicanda esse judicet.
Estque & hinc procul dubio, quod sub *fabu-*
larum & *apologorum* involucro vitia exagi-
tandi mos olim invaluerit: ut felicit *muta-*
to nomine, imo ratione humanâ ipsis
veluti brutis nonnunquam adscriptâ, in
aliorum, potentissimorum etiam hominum
& Principum, scelerata impune *Scriptores* lu-
derent, sicque, nemine licet *hypothetice*, Rigalt. in
id est, insignitus pulsato, reprehendendi Phædr. p. 57.
tamen ea, quæ reprehendenda judicabant,
officio non decesserint. Adhuc Phædrus:

Harmol. Bar-
bar. Ep. ad
Mirandul.
Comit.

Gell. lib. 2.

Rigalt. in
Phædr. p. 57.

Phæd. Fabul.
lib. 2. in
Prælog.

Nec altud quicquam per fabellas quæritur,
Quam corrigatur error ut mortalium,
Acuatque se diligens industria.

Missis Sacræ Scripturæ exemplis multi id
etiam præstiterere alii, ⁸⁵ rāvus ἡν μία τύλες
ἄγει, quos omnes una non capit navis, Zeno,
Cleanthes, Chrysippus, Orpheus, Musæus,
Linus, Phurnutus, Euantes, Silenus Chius,
Hesiodus, Ovidius; quos tamen inter ex-
celluit ingeniosissimus μυθοποιὸς Æsopus Sa-
mius, a quo & omnes pene *fabulæ* & apo-

Natal. Com.
Mythol. lib.
1. capp. 3. 4. 5.
6.

logi *Aesopici* dicti sunt, *Natali Comite* auctore; qui de vario *Fabulatorum* & *fabularum* discrimine erudite differit. Neque mirum hoc, cum *Fabulæ*, *Apologi*, imo quævis similitudines plus semper intelligendum præbent, quam dicitur, lateatque fere in iis nescio quid, quod in mentibus *Lectorum* plurimum considerationis relinquit: suntque adeo harum *nervi* tanquam certissimi ingenii & artis satellites; *ipse* vero hostes inscitiae, & facundiae ad copiam dicendi fideles ministrae. Etiam de *Demosthenè* refertur, quod judices haud satis attente ipsam audientes in capitali quâdam causâ, apolo go de *umbra Afini* conficto, ad attentionem excitaverit. *Menenius Agrippa*, uti testis est *Livius*, fabulâ de corporis humani membris, adversus ventrem conspirantibus, plebem Romanam a seditione revocavit. *Cardinalis Sedunensis*, in Comitiis *Bernæ* celebratis, Helvetiorum Proceres, jam jam cum Galliæ Rege fœdus inituros, relato de *vulpe*, quam agriculta ceperat, apolo go, deterruit, & injecto scrupulo cunctatores reddidit. Sub *agni* pelle rapacem lupum, sub *Lupi* simili *Aesopus*, *Phædrus*, *Avienus* &c. sævissimum *Tyranorum* ingenium, aliaque aliter perstrinxerunt; *Terentium* imitati, qui præcipue ante ipsos sub ficti hominum vocabulis res ipsas hominum oculis ingesserat, ut aliorum adspectantes dedecora, improbe quæ sua erant dediscerent, erubescerentque; utque urbis, in quâ degebat, parulenias evaporet, vitia ejus sub blanditiis *Comicis* persecutus erat. Quod quidem tum temporis.

Plutarch. in
Demosthen.

Flor. lib. 1.
cap. 23.

Liv. lib. 2.

Linden-
bruch. Ep.
ad Suff. Ca.
lignon.

Rigalt. Ep.
ad Thuan.

cum

cum *Fabulatores* illi viverent, maximi usus fuit, cum quippe jam depuduerat quasi humanum genus, eaque vitia, quæ vel in ipsis brutis damnabant homines, ipsi inter se majori flagitio perpetrare non erubescabant. Ad quam impudentiam utinam subsequentia secula, quinetiam hæc nostra, haud prope nimis accessissent, nequè res quasdam, *instituendi* ergo, ut *fabulos* tantum propositas, in veras Historias nonnulli convertissent! e. g. fabulam de *Toudalo*, super angustissimo ponticulo gradiente, & gravem lignorum fasciculum portante, quâ conscientia peccatis onerata tantum innuitur; fabulam de *Georgio* equite, Draconem perforante, & Regis filiam liberante; quâ Christus Satanam vincens & Ecclesiam salvans indicatur; fabulam de *Christopero* puerum Jesum portante, quâ imago Christiani proponitur, non nisi per multas miseras Cœlum ingredientis. Non dico tamen, *omnem ad hypothesin pertinere* omittendam semper esse, sed *non necessariam*. Este enim aliquando potest; ut vitari ea nec possit, nec debeat: cum nempe vel ipsum Scriptionis argumentum *hypotheticum*, quæstioque non de jure sed de tactis est, vel obloquentium & opponentium importunitate, impudentiâ & morositate, a *thesi ad hypothesin* transeundi necessitas Scriptoris imponitur; vel in materia favorabili (nullum enim hinc offensionis periculum) res tractanda sine amplificationibus *hypotheticis* explicari & illustrari non potest.

IV. (3) Scriptio *leuis* esse debet & *mansueta*, nullo acrimoniae sale adspersa. Glo-

84 D E S C R I P T O R U M
riari posse oportet ingenuum scriptorem
cum Nasone:

Ovid. in
Ibin.

Tempus ad hoc lustris jam bis mihi quinque
peractis,
Omne fuit Musæ carmen inerme meæ;
Nullaque, quæ possit, scriptis tot millibus,
extat
Litera Nasonis, sanguinolenta legi.

Neque enim amara alliciunt, sed deterrent; optimumque tum *verbis* tum *Scriptis* inculcandorum condimentum est pia humilisque illa *suaviloquentia*, quam in *Basilio* ita exosculati sunt Veteres. Nemo unquam styli *acerbitate* & caninâ tacundiâ rite insinuavit generosis pectoribus, sed corrupit potius, quæ docere vel scribere voluit, neque lectorum suorum consulens utilitati, neque existimationi propriæ. Maximus Vir *Claudius Salmasius*, eo quod φιληππωτερος esset, & mordaci nimium accepto sua saepe perfunderet, adeo quidem ut vivos & mortuos, notos & ignotos, imo sine ullo discrimine amicos & inimicos una perticâ tractitaret, id est, eadem feritate nonnunquam exciperet, amarulentiae suæ dehonestamentis celeberrimum suum nomen haut parum collutulavit. Nec fors melior obtigit eruditissimo Viro *Josepho Scaligero*, cum haud paucioribus scommatum cumulis in *Gilbertum Genebrardum*, *Christophorum Clavium*, imo ne Theologorum quidem parcens ordini, in *Davidem Paræum*, grassatus esset. Et quanto cum famæ propriæ, Reformationisque & ædificationis

ficationis Ecclesiarum dispendio conjunctum non fuit Beati *Lutheri* (tanti alias Virtutis !) nimia in scribendo vehementia & asperitas ? Quam indignè iis habuit *Henricum VIII.* Angliae Regem, cum in ipsum scribens dixit: *Veniatis, Domine Henrice, ego docebo vos &c.* quam inclementer alios, imo omnes fere , quibuscum in arenam descendit ! De ipso *Erasmus* (adscribitur id etiam *Fodoco Hesckio* Carthusiano) multa præclare monuit Luherus , sed utinam cilius admonuisset ! plures haberet fautores & propugnatores , & uberior em messem demeteret Christo . Iple *Ambrosius Blaurerus* dixit (qui ut patrem alias ipsum suspiciebat , summo enim Patri , inquit alicubi in Epistola ad Melanchtonem , qui rursum nos parturit) Lutheri , tragædia , quam novam nunc excitat , constanter nobis dissimulanda erit quia non potest ullà vel dura vel molli tractatione mite / cere illud ingenium , sed crabrines potius irritare videatur , qui paria cum ipso facere velit . { impotentissimi tane animi Scriptores sunt , qui (ut alicubi Plinius) minimum icti omnia fragoribus mox implent , conatus aliorum Theonino dente rodunt , genuino Autores inoident , sine fronte & mente in eos debacchantur , res non tantum arguunt . sed & syllabas saepe , verborumque cortices , Grammaticale bellum super eis excitant , dissentientes a se scultos , bardos , bliteos , stupidos , imperitos , vel (uti Gentiles olim Christianos) hebetes , brutos , fatui & obtusi pectoris esse clamant ; peccare (uti loquitur Scriptura) hominem facientes verbo בְּשֻׁמָּן (est Hebraismus) id est ,

Erasin. Ep. ad Pet. Rabir.

Hesch. Ep. ad Vadian. A.

Blaurer. Ep. ad Melancht., eod. Ann.

*Sculpet. Annal. pag. m.
115.*

Fritsch. de cavend. calumniandi. libid.

Arnob. cont. Gent. lib. 2. & 3.

Vatab. in
Es. 29. 21.

Turrett.
Theol. E-
lenct. p. 1.
in Præfat.

Martial. Ep. mere quodlibeticā; ut si vēl asinus (ut in lib. 6. Ep. 19. proverbio est) canem tantum momordebit; prout *d. Augusto* ferrur, quod ob co-turnicem jugulatam *Erotēm*, Ægypti Procuratorem, suspendi jusserit; de *Vedio Polliōne*, quod ob vas chrystallinum fractum murænis aliquem objecerit; &*de Scythis*, quod ob scyphi lignei furtum homines morte mulctârint. aliique alios ob causas non causas, id est, leves varii generis contumeliis affecerint. In re tandem lubricâ & perplexâ, quæ diversos ut plurimum sensus explicatusque ferre potest, & de qua dicendum omnium pene calculo est,

*Diversum sentire duos de rebus iisdem
Incolunt licet semper amicitia.*

siquis vacillasse vel titubasse forsitan videatur, mox præsto sunt, ut labantem impellant, jacentem calcent, nequaquam ei parcant, e contra errorem ejus exagerent, amplifcent, acerbe incessent, acsi omnis veritatis momentum, Reipublicæ tranquillitas, imo animarum salus in eo verteretur; de que ipso, qui in eum forte incidit, ut justo devictoque jam hoste triumphent non tantum, sed & alios triumphare faciant, isque (ut non invenustè nonnemo) qui vel

in nullum lapidem forte impegerit, veluti mil-
le statim obstat etationibus, tanquam de lapide
cinctus tantum esset, foret objiciendus. Melius
certe, quam hi, animatus, atque a morda-
ci & risoso hoc genio alicuior fuit. Magnus
noster Gronovius.

Bextram. Ex-
am. Inscript.
Antiqu. pag.
53.

Sic Ille Lectori suo:
Fruere & bonis nostris favere, malis indulge,
non ut dissimiles (cupio & ipse me, & si quis
amo inscio deduci possint, ab errore liberari)
sed, quad non mea magis quam tua interest,
ut liberaliter & eleganter castiges. Cui di-
gnus est qui jungatur Iohannes Morinus, de
quo etiam ante. Hic enim a Josepho Ma-
riâ Suarezio literis monitus, quod nævos
*aliquos in Libro ejus observasset & nota-
set, mellitis ei hisce rescripsit verbis: Næ-*
vos esse non dubito, si nulli notarentur, hoc
amicitiæ condonarem, diligentie mea non
*vindicarem Verum quicunque illi sunt, sum-
mo beneficio me afficies, si horum me admo-
nueris, illos statim carâ, ut ajunt, obedien-
ti abstergam, ablitterabo, delebo, avellam.*
*Judicium enim suum retractare nefas esse ex-
stimo, longissimeque absum ab eorum senten-
tiâ, qui nævos suos lumina credunt. Candida-
de sane & generose! Estque profecto, con-
traria scribendi ratio non exigua exulcerato-
rum temporum calamitas, Scriptoribus
Lectoribusque non minus damnosa, quam
Deo, lenitatis Doctori, & maledicentia
osori invisa & ingrata. Neque eluere hanc
maculam Scriptor rite censendus est, si prior
forte adversarius maledictis ipsum incesse-
rit: haud enim malo malum rependere,
sed malitiam bonitate devincere Christiani
hominis retaliatio est, hæcque gloriofissi-*

Morin. An-
tiqq. Ori-
ental. pag. m
169.

Tertullian.
de Patient.
cap. 18. &
cap. 8.

magis ejus victoria, contemtores suos, non mordacitate, sed contemptu potius & silentio, quandoque etiam modestâ quasi *avardia* superare. Aurca aurei Oris verba sunt: τὸ δὲ ἡ λαμπρόντεκη, τὸ πλεῖον ἀνθεῖ παρέγγειν ὁ βόλτας, καὶ τὸς ὄρες τῆς πονηρῆς ἐπιδυμίας αὐτῷ τῇ δαψιλεῖ καὶ τῆς ὄκεανος ὑπαρχοῦντα μητροφύλια. *Hæc est* splendida victoria, plus illi [adversario] concedere, quam ipse velit, & metas malæ illius cupiditatis propria lenitatis abundantia superare. Nempe ideo quiste lædit, ut doleas, quia fructus *Lecteris* in dolore *lesi* est; cum ergo fructus ejus everteris non dolendo, nec recalciando, ipse doleat necesse est amissione fructus sui. Scitè in *Epicetum* Arrianus:

Arrian. in Epist. lib. 1. cap. 25.

Confer maledicta in Lapidem, quid, quæso, efficies? Quod si quis ista cudit tanquam lapis, quid, quæso, proficiet convicator? at si imbecillitatem ejus, cui convicii fiunt, tanquam suggestum quoddam nactus sit is, qui maledicit, tum certe multum profecit. Maxime cum contumeliaz opinio magis nos fere excruciet, quam contumelia ipsa. Sic ipse

Epicetus: Μήμνοσ, ὅπερ ἔχει λαδδιρῶν, ἢ τύπων σοφίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ τοῦτο, ὃς ὑπεραζόντως οἶται εἰς ἴρεσίον σε τὸν διάδικτον ἕπειτα σώματα τούτους ἤγειρο. *Memento*, non eum, qui convicietur aut verberet, autorem esse contumeliaz, sed opinionem de eis, tanquam contumeliosis. Cum igitur quisquam te irritarit, opinione tua irritatum te esse cogita. Ita homo paganus, adde ei & Christianum, memoratum

Epiſt. Enchirid. cap. 27.

xitum nempe Chrysostomum. Ita hic : Chrysostom.
de evers. Stat.
Orat. 1.

ὑβέρια ωχ δε τῆς γνώμης τῶν ὑπερλόγων, ἀλλ' δε τῶν διαθέσεων τῶν παχότερων οὐνισταὶς οὐ πόλυται.

*Ignominia non a mente eorum est, qui eā af-
ficiunt, sed ab affectu eorum, qui patiuntur
īliam, aut aliquam aut nullam vim habent.*

Laudabiliter hinc Augustinus Petiliano Do- Augustin.
lib. 3. con-
tra Petil.
cap. 17.

natistæ, improprietati sibi, quod *Manichæn-*
rum esset presbyter, Tertullus *Pauli accu-*
sator, suorum verborum fur, Carnæadis
Academicī ingenium habens, quo potuit omnia jasōn.

*incerta, & nives, cum albæ sint, nigras ef-
ficere &c. non nisi hæc reposuit verba:*

*Si & ego tibi velle pro maledictis maledicta
rependere, quid aliud quam duo maledicti es-
semus? ut ii, qui nos legerent, alii detesta-*

*tos abjicerent sana gravitate, alii suaviter
mal. volū haurirent voluntate? dicerent sal-*

*tem, cum *Bythio Bacchus* est commissus. Prout
idem Ecclesiæ Antiles solitâ hâc suâ μεγάπο-*

*θυμίᾳ adversus quosvis pene hæreticos nihil
non valuit, imo effecit. Plurimas enim*

*ut cunque iiscum haberet conflicitiones,
quorum alii miris technis studebant, elude-*

*re pondus veritatis, alii superfluis & alieni
tergiversationibus tempus eximere, alii*

*convitiis a disputatione ad jurgium provo-
care, alii stolidissimis responis vexare &*

*fatigare contra differentem; nihil eorum
impedire tamen potuit, quo minus Vir sa-*

*gacissimus & constantissimus rem urgeter,
repetens, iterans, inculcans, quæ utrim-*

*que dicta fuerant, idque tam dilucide tam
explanate, ut imperita quoque multitudo*

percederet, nihil adversantibus reliquum

Ursin. Theo-
log. Symbo-
lic. §. 45.

Eras. Epp.
lib. 28. Ep. 1.
& lib. 17.
Ep. 18.

esse præter meram impudentiam. Atque
hac mansuetudine (inquit Erasmus) cum in-
stantia pertinaci conjuncta sanavit eorum plus-
rimos , devicit omnes. Et alio loco : Sic Au-
gustinus refellit furiosos Donatistas , & plus
quam infanos Manichæos , ut & citra rei me-
ritum sœviat , & charitatis dulcedinem ubi-
que admisceat , salutem eorum sitiens , non
exitium. Hæc dicendi mansuetudo , hæc di-
spensandi sermonis prudentia cepit Orbem & ,
quod nulla unquam arma , nulla Philosopho-
rum subtilitas , nulla Rhetorum eloquentia ,
nulla vis potuit humana , sub Christi jugum mi-
sit . Ac præcipue quidem ~~admodum~~ bujus
ratio habenda est , si inter illos , qui eius-
dem religionis consoletes , & cætera ~~admodum~~
sunt , lis quedam orta sit . Licet utique ,
imò e re non unquam est , erroris sui Fra-
trem monere ; præit enim ipse Apostolus
Gal. 2. 11. sed cum levis momenti res est ,
super quā controvertitur , id est , quæ ve-
ritatis & pietatis doctrinam praxinque nul-
lo modo convellit , imò ne arrodit vel luxat
quidem , non nisi modestè citraque omnem
mordacitatem faciendum id est , nec un-
quam frater minus fraternè a quoquam ex-
cipiendus : e contra omnis scriptio eo diri-
genda , ut pacem , si absit , conciliare , si ad-
dit , fovere & confirmare , si rupta & turbata
sit , restituere & resarcire possit . Absit ,
ut unquam Scriptor pio cuidam symmy-
lœ hanc similemve extorqueat querelam ,
qualem fudit olim Theander Calvinus : Si
decimæ (inquit) ex parte tantum scias , quam
atrocibus probris laceror , protua kumanitate
ingemiscas miseriis , ad quas obdurni . Un-
dique

Calvin. Ep.
138.

dique canes allatrant, hereticus passim vocitor. Quicquid fungi calumniarum potest, in me congeritur. Denique me invidi & malevoli e grege nostro infestius oppugnant; quam aperti hostes ex Papatu. Εμφαλως Gentium Doctor: Nolite contristare Spiritum Ephes. 4. 30. Dei, in quo signati estis in die redemtionis. 31. 32. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes, condonantes vobis invicem, prout & Deus in Christo condonavit vobis. Et quis certe unquam e Fratrum collisione fructus? imo quænam non inde turbæ, infirmorum scandala, inimicorum ludibria, Ecclesiarum pericula, quin & gravissima nonnunquam, & justissima in contendentes & altercantes Dei judicia? uti alibi ostendimus:

V. (4). Scriptio methodica esse debet, & ritè ordinata: præsertim si peculiare argumentum sit, quod non obiter tantum proponere, sed ab ipso, ut ajunt, fundo erucere & pertractare intendimus; quod notandum, quia res secus habere se potest, si quis Opus, e diversis materiis compilatum, edere forte velit. Cuncta etenim, quæ sunt, a justâ & venustâ rerum dispositione commendantur, in area domus, in foro cives, in campo acies; quin Orbis ipse, & universa hæc rerum compages hanc quam cernimus, pulchritudinem ab ordine habet, quem vel solum si in densissimis rerum Divinarum tenebris intueantur Gentiles, Numen in eo deprehendunt. Imò tanti omnibus Eruditis ordo est, ut vel præcipuum apud ipsos

OTIA.

Theolog. in

Præfat.

Melanchl.

Rhetoric.

lib. i. pag. 72.

iposos iudiciorum & ingeniosae industriae argumentum sit rerum, quae tractantur, optimam in ordinem collatio; dum indocti tanquam forices, *confusionis* indicio, ~~exercitias~~ suam prodere censendi sunt. Nihil quippe, juxta Platonem, difficultius & divinus est, quam recte partiri. id est, justa metoda res tractare & disponere. Doctum

Antonin. de se hauc artem a Sexto profitetur *Marcus Antoninus* hisce verbis:

Reb. suis

Lib. 1. §. 9.

*καὶ τὸ περιθυμίων τὸ ὁδῷ ἐξελέγχει τὴν τοῦ εἰς βίον διαγνώσιν δογμάτων, id est dilucidam etiam ac methodicam cum inventionem tum & dispositiōnem decretorum ejusmodi, quae ad vitam recte instituendam conducerent, ab eo accipi. Dicto itaque casu res ipsa a Scriptore primum exhibenda est, sive rei tractandae summa (οὐ μόνον, id vocat Polybius) tum divisio ne explicanda, hujusque singulæ partes in ordinem rursus redigendæ, inque unâquaque earum ea primum tractanda, quæ proxime ad rei substantiam pertinent, deinde illa, quæ ei accidunt, tum si qua cognata sunt, aut contraria, mox quæ inde sequi solent comoda & incommoda, tandem quibus rationibus parati, servari, augeri, vel e contra devigari, depelli. aut minui hæc possunt: ut totus sic *Liber* corporis instar sit, e membris coadunatis decenter compositus. Attendit huc probe *Aristoteles*, minus id observavit *Seneca Philosophus*, qui ideo & vapulat *Erasmo*, aliisque: uti & *Arnobius* non tantum ut nimius & inæqualis, sed etiam tanquam absque operis partitione confusus ab *Hieronymo* castigatur: uti idem vitium etiam*

*Morin. Ep.
ad Harlx.*

*Hieronym.
Ep. 13. ad
Paulin.*

etiam ab aliis ei adscribitur. Quod miratur tamen & carpit Clar. *Hoornbechius*, qui sic in ejus laudem: *Non video quare is Scrip-*
tor mereatur ab Hieronymo in Epist. ad i. cap. i. pag.
Paulin. sic notari: Arnobius inæqualis &
 nimius est, & absque operis sui partitione
 confusus. *Mihi disertus autor videtur,* &
qui argumentum suum contra Gentiles adeo
accurate & concinne pertractârit, ut adver-
sus istos meliora dici posse, quam quæ ab antiquis
illis sic bene disputata sunt, vix videam Interim Ordinis Methodique rationem qui in
 scribendo, legendo, studendo nullam ha-
 bet ex arenâ funiculum tantum necit,
 scientiæque, vel eruditionis nec laude
 dignus est, nec nomine: cum omnia non
 nisi dissolute & lubrice tenere queat aut
 tradere, eo quod amicabilem eorum con-
 cordantium, mutuumque, quo resplen-
 dent, lumen haud rite percipiat:

Si quod præcipiti viâ
Certum definat ordinem,
Lætos non habet exitus.

Boëth. Me-
 tr. lib. 1.

Res vero genuino *ordine* & serie qui novit,
 docetque, vere demum & clarè eas novit,
 docetque. Omnis etiam ex ἐπειθοδοσίᾳ, id
 est, legitimâ & harmonicâ hâc dicendorum &
 scribendorum *locatione* Librorum pulchri-
 tudo resultat, omnis decor, omnis ἀνέγεια.
Omne quippe (teste Philosopho) *ordinatum* Aristotel. 3.
 pulchrum etiam est, quia συμπερτερόν. Hâc Topicor. cap. 3.
 enim mediante legentium intellectus ple-
 niorem multo satisfactionem ex iis recipit,
 quam ex infinitis syllogismorum subtilitati-
 bus.

bus. Ne addam, *memoriam* impense eā juvari, dum a radicalibus & fundamenta-
libus incipiendo, consequētia & minima
non tantum percipiuntur facilius, sed fir-
mius etiam imprimuntur, ac tenacius hæ-
rent. Facit enim *omniscientia* hæc, ut cun-
cta, tanquam in catenā annuli, in *Scriptio-*
ne inter se cohærent, partesque singulæ,
ad instar marinorum fluctuum, veluti al-
tera alteram continuo impellant. *Josephus*
Scaliger accuratè observat ordinis hujus ad-
miniculō eo usque processisse dicitur, ut uni-
versum *Homerum* unius & viginti dierum
spatio plane edidicerit: quod instar pro-
digii forsan quis habeat, cum Poëta ille su-

Drexel. Auri-
fodin. part.
111. cap. 10.

pra *sexaginta millia* Graecorum versuum
comincat; *Ilias* nempe *unum* & *triginta*

millia sexcentos septuaginta, nec pauciores
multo *Odyssæ*. Cum indubium alias sit,
si in quadrum redacta non sint, quæ le-
guntur, vix bene & fructuose in iis perge-
re, eaque bene asservare quem posse, quæ
haud bene antea, id est, *methodus*, & con-
fusa incepit & excepit. Ut vero in omnibus
materiis *Methodus* necessaria est, ita
ante omnia in *Scripturarum* tractatione
non est negligenda; licet haud desuerint
olim, neque etiamnum forte desint, qui
indignum judicauit, vel judicant, Theo-
logiæ majestatem ad methodi humanae leges
revocari, atque definitionum & divisio-
num angustiis, tanquam vinculis quibus-
dam & claustris constringi: obtendentes,
veram Dei notitiam *cœlitus* doceri, atque
ad eo hominum industriâ, uti alias artes,
comparati nec posse, nec debere. Hæc

Sohn. Oper.
tom. 1. pag.
85. 36.

Gel-

Gellii Seneani de id genus hominibus querela olim erat: *Spiritus S. non est confusioneis autor, sed ordinis. Quo igitur frumentum hodie quidam sibi sumunt enarrandum Dei verbum absque methodo uti instrumento recte secundae Scripturæ, testis est experientia.*

Nimirum multa absque capite & caudâ congerentes ac inculcantes, nec ipsi ad solidam veritatis cognitionem perveniant; neque aliquem manifestum sanæ doctrinae profectum in auditoribus relinquunt. Tametsi enim Sacrae litteræ, sine accuratō ordine exhibitæ, percipi etiam a nonnullis possint, & perceptæ forsitan ab aliquibus sint, methodo tamen accuratâ informatæ facilius & rectius percipiuntur. Neque hâc viâ Scripturatum majestati quicquam decedit, modo methodica hæc earum tractatio, non

& Philosophorum Libris, sive hominum commentis & inventis, sed ex principiis Theologicis, id est, verbo Dei exstruatur, inde-

Heins. Ep. ad
Edit. Oper.
Gomari.

que veritatem suam habeat; adhibito tantum Dialecticæ artis subsidio, per quam Scripturaria illa suis quæque locis collectur. Neque dubium est, genuinam Scripturarum intelligentiam cœlitus donari: verum haud semper immediate id sit (quod Prophetis & Apostolis peculiare fuit) sed ordinario mediate; adeo ut hanc ipsam ob causam justam intelligendorum dispositionem non minus, sed magis necessariam esse censendum sit. Haud tamen ita unquam præcisè hisce illisve methodis regulis adstrictam Scripturam volumus, ac si ab iis pro re nata, cumque rerum tractatio alio naturali ordine melius videtur fluxu-

ra,

ra, aliquatenus recedere nefas esset, absit;
 Rerum enim natura non ad *méthodum*, or-
 dinemque, sed *methodus* ad rerum natu-
 ram est inflectenda, ut non pes calceo,
 sed calceus pedi est adaptandus. *Ars.* uti
 loquitur Aristoteles, *naturam imitatur*,
 Aristotel. 2.
 Physic. cap.
 1. & 10. Me-
 rumque tractationes mensuræ non *res*
 raphys. text.
 5.
 uti vir sapiens *mensura rerum vulgo dici-*
 tur, quia sese & cogitationes suas ad eas
 accommodat, non quod res ad suum sem-
 per arbitrium cogere vel possit, vel velit.
 Adde quod, ut quasi *ordinatus* procedere
 videamur, ea quæ scribimus, in multis
 nimis partes (nisi forte cum *Disciplinarum*
elementa tyronibus inculcata volumus) se-
 canda & discerpenda nunquam sint. Scri-
 bere enim argute is dici potest, qui cun-
 eta in corollaria & conclusiones varias non
 distribuit, nec prius semper dicit, quid di-
 citurus sit, antequam dicat, omneque pe-
 ne argumentum, verborum concisum non
 contruncat, addens fere ubique, hæc *pars*
 dividitur in *tres*, prima rursus in *quatuor*,
 atque harum singulæ iterum in ternas: *pri-*
ma ibi, *secunda*, ibi, *tertia* ibi. Hoc enim,
 ut, si operosius fiat, memorie grave est,
 ita frigiditatem *scriptioni* addit, decorem-
 que ejus & nitorem vehementer imminuit.

C A P . IV.

De Scribendorum Soliditate.

S U M M A R I U M.

- I. *Quibus in Libris huic imprimis incumbendum?* Cardanus laudatus. Scriptores soliditatem negligentes notati. Officiperdi merito dicendi. II. *Hos inter Excellunt (1) Pyrrhonii & Sceptici (2) Omnes, qui pomposos, quibus argumentum non respondet, libris suis titulos præfigunt.* Ambitionis hujus rei a Plinio peracti plerique Græci, inter Latinos Varro, nec non a Jacobo L. Stuniça Erasmus. Scripta hujusmodi cur oculiferia dicta? Κέτηφος ἀνίδειν & ψευδία πάκτειν quid? Horatius elucidatus. Erasmi & Casauboni lepidæ historiolæ hic pertinentes. L. Valla a Poggio perstrictus. Vossii ingenuitas laudata.

G III. Ar-

III. Argumentis artificialibus
in rebus fidei prorsus potius
abstinendum, quam levibus
& invalidis certandum. Thom-
mæ Aquinatis *pia* hanc in rem
consideratio. IV. Seponen-
dum ad tempus Opus, cumque
Viris quibusdam Doctis com-
municandum, antequam in lu-
cem prodeat. Epistolæ quædam
ad Paulum Senecæ, ut & Pau-
lo quædam ad Senecam falso
adscriptæ. Lambendus est fœtus.
Quæ phrasis unde originem tra-
xerit, exponitur. De Ursâ fætum
suum, vel informem vel forma-
tum ejiciente, ingens sententia-
rum divertium. Stylum vertere
quid? Haud simplex Stylorum a-
pud veteres usus. His, iisque qui-
dem ferreis, Cassianus Martyr
ab ipsis suis discipulis confosus.
V. Scriptori, ut limatius & so-
lidius scribat, in secretiorem
locum nonnunquam secedendum.
Quo in instituto Cicero, Agel-
lius,

lius, Neothus Adulphus Lutherus, Thomas denique Gathakerus non sine fructu præluxerunt.

I.

Si cui opus concinnare animus est, quod argumenti tantum ludicri, lectorisque non tam *edificationi*, quam *oblectationi* destinati, sit, de eo variis validisque rationibus suffulciendo, non usque adeo videatur laborandum, cum quæ illius farinæ sunt, nec *cognita felicem*, nec *ignorata infelicem* reddere quenquam possint. At vero, si res seriæ majorisque momenti sint, quas meditatur Scriptor, curandum ipsi sedulo est, ne quædam diluta, trivola, dubia, vel verosimilia tantum de iis depromat, sed ut talia, quæ vere vera, firma, omnique exceptione majora sunt, victuris semper chartis demandet, eaque documentis adeo cogentibus muniat & confirmet, ut judicij olere acrimoniam manifestum fiat, & Lectorum assensum quam facillime elicere possint. Rite Cardanus: *Ea, quæ scribuntur, tria habere debent, utilitatem presentem, certum finem, & inexpugnabile fundamentum.* Male utique seres habent, cum tales in scenam prodeunt Autores, ut ut magni alias nominis, qui in iis, quæ scribunt, nil nisi dictatores agunt, & quasi e *Tripode* oracula pronunciare se putant; nihil interim probantes, vel rationibus adeo levibus & elumbibus ludentes potius, quam decertantes, ut

Cardan. de
Subtil. lib.
15. pag. m.
410.

innumeros in suorum Lectoribus scrupulos relinquant, nullaque tandem, perquam fane exiguus, exinde fructus in quemquam redunderet: genuini officiperdi, juxta *Catonem*, id est, qui sui laboris nullam remunerationem habent, imo ne merentur quidem; alii legunt officiperdæ. Versiculi *Catonis* sunt,

Cat. in ver-
sicul.

*Gratior officiis, quo sis mage, charior esto,
Ne nomen subeas, quod dicitur offici-
perdæ.*

II. Neque desunt tamen, e contra magno numero sunt, qui sic procedunt. His enim merito omnes illos accenseas, (1) qui, veluti in Pyrrhonis Eliensis schola educati aliorum omnia arrodunt, vellicant, & dubia reddere tentant, dum ipsi nihil aliud quod certius & solidius sit, in scenam producunt, διεπίλων δὲ (verba sunt Laertii) οὐ τῶν ἀργότερων δομησάται πάντα αὐτοτροποτες, αὐτοὶ δὲ σὺν διπλωμοτες δομησάκτες, persistantes sectarum omnia dogmata evertere, nihil interea ipsi dogmatis afferentes. Et quis est, qui Platonem huc etiam non referat? de quo sic Cicero: Platonis in Libris nihil affirmatur, & dum in utramque partem multa differuntur, de omnibus queritur, nihil certi dicitur. In

Joh. Saref-
buriens. Po-
llicrat. lib. 7.

Laërt. lib. 9.

Cicer. Acad.
Quæst. lib. 1.

Dialogis quippe plerisque per anfractuosas discepiationum ambages, artificio singularei sibi invicem implicatas & innexas, in immensum ferme protracta dissertationis serie, veri certique sitiens Lector, nisi quod dictio[n]is amoenitate, inventionis va-
rietate,

rietate, structuræque elegantiâ, quæ se-
sum interim reficiant, dum delimitur, deti-
netur, logis longis ac laciniiosis pene de-
lassatus, cum quod pro certo statuatur ni-
hil occurrat, in quo pedem figat, nec jam
animi pendens, opinione dubitationeque
omni depositâ; *firmus* consistat, ac secu-
rus acquiescat, vix aut ne vix quidem de-
prehendere queat. Atque ita, juxta hos

A'νθες ὄμως τὸν οἶδε· δέ τοι πᾶσι τίτυται.

Ceterum aliquid nemo novit; sed opinio cun-
cta est.

(2) Qui ut merces suas papyraceas com-
mendabilius extrudant, affectatas quasdam
vocum cupedias plenis veluti buccis ru-
stant, & usque adeo magnifica quedam
pomposis Librorum suorum *titulis* (*Inscri-
ptionum festivitates*, vel *inscripta nimis lepi-
da, multasque prorsus concinnustates redolen-
tia*, vocat *Agellius*) promittunt, ac si la-
etis gallinacei haultum videantur propina-
turi, *Pindarico* huic effato nimium forte in-
nisi,

Gathak. Præ-
fat. in An-

Pare. Lexic.
Critic. pag.
815.

Gell. lib. 20.
cap. 11.

Α'εχθρέας ἔργα πεδωπον χεὶς θέματα πλανγής. Pindar. O.
Oportet, ut cuiusque operis frontispicium lymp. 5.
sit præfulgium.

Irridet in Græcis ambitionem hanc *Plinius*;
camque inter *Latinos M. Terentium Varro-*
nem, in Satyris suis *Sesqui-Ulysse & Flexi-
bulis* haud satis vitasse ascerit; ejusdem reum *Varron. Fra-
Erasmum agit Jacobus Lopes Stunica*, sic gment. pag.

Auson.
Popm. Con-
jectan. in

loquens de *Annotatis* illius in N.T. Pervenit tandem ad me Erasmus ille Codex numeroso Poemiorum ambitu veluti satellitio præmunitus, per pulcris literarum figuris Græce & Latine, deformatus, ac titulum in fronte gestans, qui & Autoris nomen, & Operis argumentum magnificis quidem verbis, & admiranda quædam ac pene ~~magis~~ pollicentibus præse ferre videbatur. Scripta hujusmodi oculifera, vel, ut alii, oclifera sive oculifera apud Autores dicuntur; quod splendore suo imperitorum oculos quasi feriant, & tantum non fascinent.

Stunic. An.

not.c.Erasm.

in Prolog.

Senec. Ep.

33. 88. 92.

Lips. in Se-

nec. Ep. 33.

& Elect. lib.

i. cap. 16.

De his Seneca: Non habemus (inquit) ista odorifera, nec emptorem decipimus, nihil inventum, cum intraverit, præter illa; quæ in fronte suspensa sunt. In quæ verba hæc uonetavit Lipsius: Licebat & decebat in textu ponи vocem libris aliquot assertam, oculiteria, sive ocliteria; nam veritas ita est, & sententia poscit. Non habemus nos (addit) ut in tabernis, exposita quædam cum titulis, aut per se splendentia, quæ oculos feriunt, aut transentes ad emendum alliciunt. Nam quid, quæso, est quod præstant speciosi illi nundinatores cerussatis ~~τύποις~~ τυλοχεφαῖς? cum liberanda fides est, κέωφοι ἀνίδειν, cephenum vel larum parturire dixeris, id est, nil nisi Acci Iliades, & tumos vendere; animalculis illis haut absimiles, qui, dum veneris imaginatione ova concepere, nil tameni nisi subventanea pariunt: quod Græci θωνέμια τίθεται, vocant. Adeo ut non immerito tales roges, quod habet Horatius:

amphora cœpit

Institui currente rota, cururceus exit?

Horat. de
Art. Poëtic.
vers. 21.

Quem locum sic παρφεγέται Turnebus, &
qui vitulâ ejus passim arat, Pulmannus:
Magnifice eximieque poëma es exorsus, quod
& ambitiosis descriptionibus excolare &
exornare tentasti: sed nescio quomodo impa-
oneri succubisti: & magnum opus aggres-
sus, in opuscolum desisti, amphoramque
amplam fingere auspicatus, parvum nobis ur-
ceolum effinxisti. Fitque adeo *Liber*, qui sic
editur, nihil fere aliud, quam maledicta-
ficus, quæ lectoris spem ludit, id est, mul-
ta quidem ostentat, sed vix quicquam pro-
fert. *Quorum scripta* (inquit iterum Sene-
ca) *clarum tantum nomen habent, cætera 65.*

exanguia sunt. *Instruunt, disputant, ca-*
villantur, non faciunt animum, quia non
habent: de quibusque Lucianus, *O'su μό-*
νος οἳω καὶ νεγρία, τῶν σπερχάν γυμνῶν. Οὐσα tan-

tum video, & calvarias carnibus denudatas.

Forte quod exiguae difficultatis negotium
esse putent, qui sic faciunt, dicere & con-
scribillare multa, nihil vero probare; cum
e contra vix quisquam omnia, quæ scribit,
tam facile, ac vulpes pyrum comedet, invi-
ctis rationibus possit confirmare. Τὸ μὴ
(inquit Nazianzenus) ἵπιμαν εἴ μέγα πᾶσον
ζῷεκή βελούδρός παρθεῖ: τὸ δὲ ἀνεστέγειν τὸν
ἴκατόν γνώμην αὐδεῖς δύσεβες οὐ τοῦ ἔχοντες. Alike-
nam enim sententiam explodere non magnum,
imo facilissimum cuivis est, suam vero contra
probare viri est plane cum pītūm prudentis.

Nazianz. de
Theolog.
lib. 3.

Exemplum hujusmodi Scriptoris est apud Erasmum nostrum: *Vix bæc scribens* (ait) *a risu tempore, cum recordor Calliphanis cu-*
 Erasim. Adag. *jusdam, quem olim cognovi, cum in familia*
 pag. m. 637. *Charissimi Patris, Heurici Bergensis, Episcopi Cameracini versarer, sed nominis parceretur propter convictum domesticum. Is permulta volumina concinnabat exornabatque, sed chartis inanibus, nisi quod in fronte vide-*
re erat magnificos quosdam titulos, velut Carminium, Orationum, Epistolarum. Singulis præscriptum erat hominis tergeminum nomen, ut qui titulos forte legissent, crederent eruditum, & in litteris multa magnaque molientem. Neque hoc melior fuit ~~δεκαποτεφ~~ ille Parasinus, de quo ad Scaligerum sequentem in modum Casaubonus: Jussit is (ait) me si se vellem videre, ad se accedere. Cum imperio paruisse, & ad fores accessisse, ecce aliud ~~ιωλεγμα~~, adscenderem in Manlii hujus Musæum. Veni igitur, & vidi tandem. Quid ego tibi nunc comminemorem sermones se ~~ερ~~ sua solum mirantis, aliena autem omnia fastidientis? Monstrata est nobis incredibilis Librorum edendorum copia, quibus omne scribile continetur. Alii foruli commentarios in Libros Juris Civilis continebant; alii Romanæ ~~χειρολογίας~~ locos communes sic elaboratos, ut nihil potest melius; alii interpretationem præcipuorum Aristotelis Librorum. Sed omnium capacissimi fuere, qui capiebant Magistri hujus Dictata in optimos quosque Scriptores, Latinæ Græcaeque linguae; quæ ille ajebat annorum viginti spatio consecuisse, & de superiori loco suis dictasse. Nam Pythagoræ carmen

Casaubon.
Ep. 429.

carmen & Martialem , quæ duo sola , ut opinor sunt adhuc ab eo publicata , aliud agenti sibi juveni excidisse , neque se illa pro suis jam agnoscere . Toto genere diaφerent quæ latenter in scriniis , tum demum publicanda , cum omnes docti errores suos publicaverint . Scilicet

*Quid dignum tanto feret hic promissor
biatu !*

Et quid Poggius Florentinus in Vallam ? (jurene an injuriā alii judicent) Persimilis (inquit) est Valla noster homini ridiculo : quis cum aliquando se ex quadam turri volaturum certo die profiteretur : & populus ad id spectaculum convenisset : homines suspensos variis alarum ostentationibus ad noctem usque detinuit . Deinde omnibus volatum cupide exspectantibus : populo culum ostendit . Ita (pergit) Laurentius noster post multas atque ingentes verborum pollicitationes : post tantam expectationem promissorum tandem non quidem culum , ut ille , sed volantis cerebri insaniam , & pergrandem ignorantiae supellec̄tīlem ostendit . Aliter sanc , quam hujusmodi homines , se habuit Magnus Vossius , cuius de Idololatria Gentilium Libris hoc olim elogium scripsit Grotius : Proximis diebus aliquid nactus otii , legi ed , quā omnia tua soleo , aviditate ac animi affectu , tua de Idololatriā ; in quo contra fecisti , quam nunc fieri solet : plerique enim titulos suos opere non implet : tu aliter nos decipis , plus dando , quam eras pollicitus .

Pogg. apud.
Vall. Inve.
&civ. lib. 1.

Præfat. ad
Matt. Voss.
Annal. Hol-
land.

III. Non dico , quemcunque ac ubivis quidem soliditatem hanc assequi posse , cum

multa, ut ut verissima, nobis tamen ex æquo demonstrabilia non sint; verum tamen *omnium doctriñariorum accidit*, id est, nullo non conamine continentum èò est, anxiâque cavitatum curâ; ne adeo unquam arrogantiæ supercilio tumidus *Scriptor* quis sit, tantoque propriæ auctoritatis & *ægionis* turgeat vento, ut dicenti & dictanii tantum sibi ullam a Lectoribus (imprimis generofiores si sint) fidem adhibendam esse cogitat. Neque enim (ut recte Tullius) tam autoris in disputando, quam rationum momenta querenda sunt.

Cicer. de Na-
tur. Deor.
lib. 1. fol. m.
173.

Imo vero tam præfractè soliditatis hujus studio incumbendum est, ut e re, imo necessarium non nullis casibus sit, speciatim cum res fidei tractandæ veniunt, omni potius argumentatione abstinere, quam talibus quicquam velle astruere rationibus, quæ rem asserendam peremptoriè & *admodum luxurias* non evincant. Neglectum hoc suo tempore videns Thomas Aquinas, talesque esse, qui ipsam SS. Trinitatem ratiociniis humanis probare nitiebantur, hoc eos ea propter castigavit modo: *Qui autem Trinitatem Personarum probare nititur naturali ratione, dupliciter fidei derogat*: Primo quidem quantum ad dignitatem ipsius Fidei, quæ est, ut sit de rebus invisibilibus, quæ rationem humanam excedunt. Secundo quantum ad utilitatem trahendi alios ad fidem; cum enim aliquis ad probandam fidem rationes inducit non cogentes, cedit in irrisione infidelium, quod ejusmodi rationibus nitantur Christiani Orthodoxi, ac ea propter credant.

Thom. part.
1. qu. 32. art.
3.

I V. Tumissimè ergo procedent, qui mox
menorati *Vossi* consilio se duci hic sineunt.
Conducibile est (dicit) *priusquam Labores*
suos quisquam divulget, ut non contentus se-
cum singula serio expendere, etiam Pliniano
more communicet duobus vel tribus Viris do-
Etis, prudentibus & benevolis, eorum judi- Voss. de Co-
cita exposcat, imò ubi indagine majore opus, 31, gnit. pag.
judicia etiam annotet, quo per otium accu-
ratius singula expendat. Imò apud Veteres .
& ille laudabilissimus mos erat, cōram fre-
quenti sua auditorio legere, & ex singulo-
rum vultibus tum laudes tum culpas observa-
re. Hoc etenim pacto plurium quali opus
sit *Liber*, qui alias unius tantum esset: juxta
vero *Homerum* nunquam non

Homer. Ili-
ad. μ.

Πλειόνας Τοι ἔργα γέμενος.

Melior multorum est labor.

sive, uti apud *Hesiodum* est, πλείων πλειόνας *Hesiod.* O-
μελέτη, efficacior est plurium *industria*. Fe- per. & Dies.
cit ita inter multos, facere talitem decre- verat Autor *Epistolæ 2. ad Paulum* datæ Hieron. lib.
quæ *Senecæ* ab aliquibus, sed falso, adscri- de Vir. Illu-
bitur: *Quædam* (ait) ordinavi volumina, strib.
& divisionibus statum iis dedi: ea quoque
legere Cæsari sum destinatus: & si modo fors Augustin.
prospere adnuerit, eris fors & tu præsens. Ep. 53. ad
Sin alias, reddam tibi diem, ut invicem Macedon.
hoc Opus inspiciamus. Decreveram non
prius edere ei hanc *Scripturam*, nisi prius te-
cum conferrem, si modo impune hoc fieri po-
tuisse. Dixi, falso hanc *Epistolam Senecæ*
adscribi, ut & quasdam alias, ac vicissim
Paulo nonnullas ad *Senecam* (quæ apud

Sixtum

Sixt. Scnenf. *Sixtum Senensem* videri possunt) quia hæc lib. 3.

Hoornb. Vet. & Nov. pag. 46.

Fulgent. in Oper. Prolog.

Bertram. in Dedicat.

Quintil. lib. 10. cap. 4.
pag. in. 584.

tum sententiis tum phrasibus cum aliis Pauli & Senecæ epistolis haud magis conveniunt, quam cantillantium lusciniarum voces cum ingratissimâ corvi cojusdam crocitatione, uti ab aliis demonstratum est. Neque aliud Fulgentii propositum fuit, cujus hæc ad Monimum verba sunt: *Ibi te nobiscum ad Cartbaginem posito, mibi dicta ejus attata sunt. Et si bene recolo, etiam in tuam notitiam pervenerunt. Nihil enim, te ibi posito, legere possem, quod tibi reccendendum offerre non possem.* Idem fecisse se fatetur B. Cornelius Bertramus in Læcubrationibus suis *Frankaliensibus*, quas *Biblia Critica* nobis exhibent. Quin & hoc prudenter addet *Scriptor*, ut Opus jam concinnatum seponat ad tempus, postmodumque ad illud, refrigerato inventionis desiderio & ardore, tanquam ad *alienum* redeat, ut *lector*, non ut *autor*. Quoniam ex eâ retardatione judicium haud parum expoliri & limari potest, omniaque, quæ scribuntur, solidioribus inæditicari firmamentis. Evenit enim alias, si justo, quæ offenduntur, talo non stent, sed evanidum tantum veri colorem præ se ferant, ut a *Librorum*, ad avidam discendi sciendique specioso suo fuco famem pellicientium, inani lectione, ad quam quasi famelici veneramus, adeo recedamus jejuni, quasi eos ne unquam quidem vidissimus vel legissemus. *Lambendus fœtus* est, antequam in hominum procedat adspectum. Quod (uti notum) in proverbium abiit, ab ejusmodi defusum animalibus, quæ pullos, jam exclusos,

clusos, linguâ suâ tam diu lingunt relinquentque, donec, omnibus abstefis sordibus, publico eos exponant. Sic Virgilius, *Georgica* sua scribens, plurimos indies meditatos versus dictare solebat, ac per totum diem retractando, ad paucissimos eos redigere; non absurde *se carmen ursæ more parere* dicens, & lambendo *demum effingere*.

Donat. in
Vit. Virgil.

Ælian. Hi-
stor. Anim.
lib. 2. cap.

19.

Sic format linguâ fætum non protulit ursa,

inquit Petronius. Quod tamen an vere ita fiat, non una omnium sententia est: affirmant Aristoteles, Solinus, Plinius, Ælianus, Ovidius, Ambrosius; in dubium vocant, imo apertè negant Laurentius, Vossius, Matthiolus, Julius Scaliger, qui postremus contrariæ experientiæ hoc exemplum ad fert: *Ursam fætus informes potius ejicere, quam parere, si vera dicunt, quos postea effingat linetu; quid hujusc fabulæ autoribus fidei habendum ex hac historiâ cognoscet: In nostris Alpibus venatores fætam ursam cepere, dissectâ ed, fœtus plane formatus intus inventus est. Ergo fabulam rem vocat, ut & Vossius alicubi, hinc ortam; partim quod crassæ admodum Ursarum secundinæ sint, partim inde quod lambant fœtus iuos.* Id vero cum & alia animalia faciant, addit Bockartus, quod accurate eos lambant, id est, diutius forte & studiosius, ac animalia cætera. Quicquid sit, saltem *pbrasiologia* hæc inde orta est: quâ proinde in laudem etiam eruditissimi Ursini usus est Cl. Dilherrus.

Voss. de Ido-
lol. lib. 3.
cap. 54.

Scalig. Exer-
cit. 6. 15. &
182. 2.

Brown. Pseu-
dodox. Epi-
dem cap. 6.

Bochart. in
Hiero. loic,
part. 1. lib. 3.
cap. 9.

Ursin. Præfat. ad Theo-
log. Symbo-
lic.

Sic, Ursine, tuum lambis, Doctissime fœ-
tum.

In lucem ut nullâ labe notatus eat.

Quod vero per *fætum lambere* hunc in sen-
sum Virgilius & Dilherrus, id per *stylum*
vertere expressit Horatius:

Horat. Satur.
lib. 1. Satyr.
10.

Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna le-
gi sunt,
Scripturus.

Cicer. de
Orat. 143.

Prudent.

ωεὶ σιφάν.

Hymn. 9.

pag. m. 111. olim sit)

112.

Vertit ille stylum, qui cum ante ejus acuminè
scriberet, invertit calatum, & alteram ejus
ad delendum partem adhibet. Nempe li-
teræ olim tabulis insculpebant iisque ce-
*ratis, ubi *styli* usus erat; cujus partem,*
quæ scribebant, acumen nuncupabant; unde
alibi Cicero omnia acumen stylis subeant.
Alteram ejus pars obtusa erat, quæ in cerâ
verba ea, quæ non placebant, inducebant,
& ceras rursus complanabant. Atque
hinc stylum vertere Poëtæ nostro nihil aliud
est, quam quod haud bene scriptum est dele-
re & expungere, ejusque loco melius quid
substituere. Spectavit hoc forte Pruden-
tius, (referens, quomodo Cassianus Mar-
tyr discipulorum suorum pugillaribus &
ferreis stylis in foro Corneliano imperfectus

stimulos & acmina ferrea vibrant,
Qua parte aratis sulcis scribitur;
Et qua secti apices abolentur, & aquoris
birti.
Rursum nitescens innovatur area;

ut

ut & hoc *Jeremiæ cap. 17. vers 1.* Peccatum *Judæ scriptum est stylo ferreo & stylo adamantino exaratum super tabulam cordis eorum.* Quidam etiam ad *agros alludi putant*, qui, ut melius comminuantur ac præparentur, arato scindi solent, ubi multiplex *versura* locum tum habet, quando, post peractum legitimum sulcum, circumaguntur & convertuntur. Unde & esse existimant, quod rō scribere per in chartā aliquid *exarare, perarare, inarare non-nunquam indicetur.* Sed res eodem creditur. *Quid tum Virgilius tum Horatius velint sati liquet.* Rem ipsam præstitisse, id est, tum delevisse & expunxisse aliquid in scribendo, tum melius quid reposuisse, reponere saltem voluisse, videtur Imperator Nero, de quo sic Suetonius: *Apparebat facile, non translatos aut dictante aliquo exceptos, sed plane qua si a cogitante & generante (nempe versus ejus in Chirographo exaratos esse; ita multa & deleta & inducta & superscripta erant.*

Etiam Chrysippus Salensis mandabat literis, ac sœpe emendabat, magnaque testimoniorum nube atebatur, inquit Laertius. Atque hoc ipsum quidem quoniam nimis neglexerunt, qui describendis *Libris* victum olim quæritabant, nec quæ perperam scripserant, uti fas erat, *deleverunt*, ne nempe *Libros* suos, multis lituris deformatos, minus vendibiles redderent, hoc inde ortum est incommodeum, ut innumerabilem errorum copiam in omne *Scriptorum* genus turpiter invexerint, non sine insigni Rei literariæ detriumento. Proinde quod Authoribus est fatum lambere & stylum vertere

Turheb. Ad-
vers. lib. 14.
cap. 24.

Gevart. Lect.
Papinian.
cap. 1. pag.

Sueton. in
Neron. cap.
52.

Laërt. lib.
7. pag. m.
271.

tere significat etiam sollicitate, & gnaviter laborare, ut polite & solidè in lumen prodeant, quæ donata publico volumus; quod hic commendamus.

V. Neque *scribentibus* tandem in *secretiorem* quendam locum pro tempore *secessus* forte oberit; qui quippe minus cogitationum & meditationum distractionibus obnoxius, multo e contra ad limandos & exasciandos conceptus accommodatior est. Nempe dispersos spiritus veluti colligit *solitudo*, & in unum collectos majori vi & robore, quod cogitandum & *scribendum* est, præstare facit: mensque nullis tum aliis objectis intercepta liberius in id unicè fertur, quod pertractandum sibi sumpsit. Abibat hinc *Cicero* libros parturiens, in *villulam* suam, quam & *Academiam* ideo nuncupavit.

Gell. N. A. & quidem in *agrum* profectus est, ut *Noctes* suas *Atticas*, extra hominum & negotiorum strepitum constitutus, accuratius ibi concinnaret. *Atticas* illas dixit, & *Noctes* quidem, quod, quæ de die ex vivis & mortuis hauserat, noctu conscribillaret, idque *Athenis* quidem, ubi nobilissimum quippe orbis terrarum gymnasium erat; quare & gloriosa ipsis nomina adhaeserunt: *Thucididi* dictæ sunt παιδῶν Ἐλάδων; *Aristidi* σοφίας πεντεῖον; *Straboni* σοφῶν δικηγόρων; *Diodoro* οὐρανοῦ αἰθέρον παιδῶν πέριον; *Demostheni* ψυχὴ τῆς ἡλίου τῆς ὀφθαλμὸς εἰπαδῶν. De *Neoto Adulpho* literis ciuiam proditum est, quod cum in *Glasconensi Cœnobio* monachum aliquamdiu egisset, postea

Plin. lib.
31. cap. 2.

Ita cum *libris* suis in *Cornubiæ solitudinem* recesserit, atque inde postquam per septen-nium sedulam SS. Literis operam navas-set, reversus, ore, opere & calamo rem Christianam egregie juverit. Et quorsum *Luthero* sua *Patmos*? secessit eò subinde, cum ad *scribendum* accingere se vellet; legit ibi *Biblia Hebraica & Graeca*, Commen-tarios varios elaboravit, præter quamplu-rimas ad Amicos *Epistolas*, quæ publici juris postea factæ sunt. Accedat tandem Vir summus *Thomas Gathakerus*, qui eruditissi-mum suum opus in *Antoninum Pium*, in agri Surrejensis *pago*, a negotiorum aliorum commereio semotus, uti ipse refert, consar-cinavit.

Melch. A-dam de Vit-Theolog. German. pag. m. 122;

Gathak. in Antonin. in Præloq.

C A P . V.

De scribendorum Perspicuitate.

SUMMARIUM.

- I. *Libri perspicuitas quo usque extendere se debeat?* Augustus & Agellius ob eam commendati-simi. *Locus Esaiæ 8. 1. ex-planatus.* Athanasii laus. Stylus hominis *Ef. 8. 1. quid?* Cur per Epistolas potius, quam qualicun-que alio docendi genere, Euange-

H lium

lium propagarint Apostoli ?
Singularis in perspicuitate per-
fuadendi vis. Quæ tum in Cy-
priano tum in Johanne Aposto-
lo non vulgariter emicuit. II. A-
ristoteles obscuritatem non af-
fectavit. Majori jure Platonis
id adscriptum. Unde involuta
sæpe acceptiora , quam evoluta ?
Multi videri eruditi malunt ,
quem esse. Atque hinc sæpe per-
plexa scribendi ratio. Erasmi &
Quintiliani de hoc querelæ. Quo
casu stylus involutior aliquatenus
excusandus ? Tiberius pro-
pter obscuritatem notatus.
Quid intendere censendi sunt ,
qui obscuri in scribendo esse ge-
stunt ? Jovinianus false eapro-
pter ab Hieronymo perstrictus.
III. Heraclitus , Epicurus , Car-
neades Cyrenæus Scriptores ono-
tariorum. Obscuri & involuti styli nul-
la utilitas. Favorini Philosophi
cum Juvene , priscis & obscuris
verbis nimiopere intento , gravis

ex-

expostulatio. M. Antonius insanus hāc de causa ab Augusto dicitus. I V. Facunde & perspicue scribere non sunt aōusāt. Ciceronis laus. Apuleji stylus taxatus. Grammaticis placere sine Grammaticis Martiali quid?

I. Ost' Soliditatem *Per spicuitatis*

ratio etiam habenda est; ita ut *Scriptoris mens ipsi quasi coeco* apparere possit, sive (ut alicubi Tertullianus) tam clarum sit, quid velit, *ut Solis radiis scriptum esse videri possit*, speculumque animi ejus sit *Liber*, quem publicum facit. Tribuit id per excellen-
tiam Cæsari *Augusto* Suetonius hisce ver-
bis: *Genus loquendi secutus est elegans &* temperatum, *vitas sententiarum ineptiis at-*
que inconcinnitate, & reconditorum (ut ipse
dicit) fætoribus, præcipuamque curam duxit, *sensem animi quam apertissime exprimere.*
Nec non A. Gellius: *Cum Librum (inquit)*
Epistolarum Divi Augusti, quas ad Cajum
nepotem suum scripsit, legeremus, ducere-
murque elegantia orationis neque morosa, ne-
que anxiæ, sed facili hercle & simplici. Ob-
via esse oportet, præsertim si eruditis non
tantum, sed & communi ædificationi, in-
stitutioni saltem dicata sint; quæ promi-
mus, non iis duntaxat, qui scholis forma-
ti, bibliothecis exercitati, Academiis por-
ticibusque partam sapientiam rucent, sed

Tertullian.
de Resur.
Carn. cap.
47.

Sueton. Au-
gust. cap. 86.

Gell. Noct.
Attic.lib.25.
cap. 7.

eis etiam, qui simpliciores, imo de compito, de trivio, & veluti de textrinâ toti sunt, vel (uti non incleganter Apostolos olim, ad prædicandum Euangelium a Christo emissos, delineavit *Chrysostomus*) qui non nisi *in signis*, & *fluminibus*, & *lembis*, aut *coriarid similique arte versari solent*. Atque hanc ipsam procul dubio ob causam mandavit olim Deus *Esaiae*, ut magnum sumens *volumen*, Prophetiam suam ci inscriberet *בְּחַרְטָם*: *stylo hominis*, id est, manifesto, literisque notis, ut omnes etiam *minus* & minus periti, quod scribendum erat, *verbis* quippe *humanis exaratum*, primo obtutu intelligere possent. Non desunt etiam inter Theologos, qui ideo

Apostolos disseminandi Euangelii modum per *Epistolas* præ aliis elegisse putant, quod simplex hæc & popularis *scribendi* ratio omnibus tam doctis quam indoctis erudiendis attenperatior esset. Tamen si & sint, qui hanc instituti illius rationem redundunt (quæ & subfuit forte) quod temporis & rerum necessitas Doctorumque Sanctorum otium tum potius permiserint *scriptoris* hoc genus, quam ut alia vel operosos *Tractatus* conscripsissent. Excelluit post

Basnag. Ep. *Chrysost.* ad *Cæsar.* Mo-
nach. c. An-
nex. p. 114. *Athenæus*, cui tribuunt quippe Eruditi, quod *acri* non tantum polluerit *ingenio*, sed & *scribendi* methodo usus sit tam accuratâ, ut ne quidem *ullum obscuritatis vestigium* in *Scriptis ejus*, quoquin genuinus autor erat, appareret. Et certe persuadendi singularis vis dictionis scriptionisque facilitati inest. Quare & hoc præcipue nomine commendatur

tura Lactantio *Cyprianus*, quod jucunditate, copia ac nitore non tantum, sed & perspicuitate & facilitate, quæque his connexa est, vi & nervis in persuadendo alios antecelluerit. Erat (dicit) *Cyprianus ingenio laetili, copioso, suavi, & (quæ sermonis maxima est virtus) aperto, ut discernere nequeas, utrumne ornatior in loquendo, an facilior in explicando, an potentior in persuadendo quisquam fuerit.* Ut & eandem ob causam a Chrysostomo laudatur *Johannes Chrysost. in Apostolus*, hoc ei testimonium perhibente: *quod omni ejecto Satanæ fastigio atque illuvie, tanta doctrinam suam perfuderit facilitate, ut non modo sapientibus, sed & mulierculis & adolescentibus, quicquid dixerit ante oculos posuerit.*

Lactant. Institut. Divinar. lib. 5. cap. 1.

II. Exstant, qui Aristotelem obscuritatem affectasse volunt; sed dubito, an recte. In Disciplinarum quidem *procœmis* involutius aliquando loquitur, sed quodde industria id fecerit, ut ingenuorum animos excitaret fortius, vecordes vero & ignavos a pulchram rerum contemplatione deterret, ut obtendi nonnunquam video, nemo justis unquam rationibus comprobavit. Auditis hâc de re *Hermolaum Barbarum ad Mirandulanum Comitem: Ille* (inquit) *Aristoteles non hoc sensit, sed de industria tenebras offudisse Lectoribus. Nam plerique Libri valde perspicui sunt. Duas enim res adhibet, quæ perspicuitatem imprimis efficiunt, Methodum videlicet, & Genus orationis proprium. Nec vero Methodum tantâ diligentia secuturus erat, si de industria res obscurare voluisset. Potiori jure a quibusdam Pla-*

Hermolaus Barbar. cont. Philosoph. Barbar. pag. in. 204.

118 D E S C R I B E N D O R U M

Euseb. de toni id adscriptum, de quo sic Eusebius, in-
 Præpar. Eu- terprete Vigero: *Quocirca rem totam ita in-*
 angel.lib.14. *volvit & convolvit ipse[Plato] ut nec usitato*
 cap. 15. p. *more nec perspicuo loqueretur, ac digestis*
 728. *pro arbitrio singulis eâ obscuritate adpersâ,*
ut partim intelligerentur, partim ignota ma-
nerent. Uti & proverbio locum id dedit,
quo quicquid valde perplexum est Platonicis
numeris obscurius esse dicitur. Tametsi ego
 credere haud possim, ullum unquam sa-
 pientiorum fuisse, vel esse posse, qui ex
 iis, quæ cœcis obscuratum ambagibus in-

Morell. En- volvit, id est, ex ipsis tenebris gloriolam
 chirid. ad aliquam ancupari præsumperit, nisi insa-
 Verborum. nâ hâc forsan imaginatione fascinatum,
 Cop. acquit. quod ob obscuritatem suam, a minus peri-
 p. 91. tis doctior & subtilior sit habendus, juxta
 hoc Lucretii,

Lucret.lib.1. *Clarus ob obscuram linguam magis inter*
inanies.
Omnia enim stolidi magis admirantur,
amantque
Inversis, quæ sub verbis latitantia cernunt,

Sueton. in
 Tiber. cap.
 57.

licet vix ullâ alias eruditione sint instructi.
 Prout vulgaris nimis ingeniorum scabies
 est, quod audire & *videri* plurimi optent,
 quod neutiquam sunt, imo cuius contra-
 rium sœpe sunt: adinstar *Neronis*, qui,
 cum πλὴν αἱμοῦ πεφυγέσθω lutum sanguine
 maceratum esset (uti *Tiberium* puerum sub-
 inde in objurgando appellabat *Theodorus*
Gadaraeus) plusque Romani sanguinis siti-
 ret, quam vini, *optimum* se tamen Populi
 Romani *Rectorem* esse credi voluit; vel

Vati-

Vatinii illius, cui licet

lapidosa podagra

Frangeret articulos veteris ramalia fagi,

se mille tamen passus ambulare posse vide-
ri volebat. Plane aliter ac ingenius fuit Sallust. in
Catalin.
Cato, qui esse quam vidéri bonus volebat;
adeoque, quo minus gloriam petebat, eo ma-
gis adsequebatur.

Oὐ γὰρ δοκεῖν ἔργον, αὐτὸν εἶναι θέλει.
Esse, haud videri, enim elaborat opti-
mus.

Hujus ergo, inquam, contrarium dum
multi quærunt, haud paucos fere invenias,
qui, e *Menenia* gente prognati, usque adeo
in conceptibus suis confusi, & in *scribendi*
ratione portentuosi & *obscuri* sunt, inque
continuâ, quâ utuntur, verborum vocum-
que μελέτῃ (ne nempe ob *facilitatem* ni-
mium trivialis, e contra propter *offusas te-
nebras* virilior dictio vel scriptio sua videa-
tur) tam impensè sibi ipsis plaudunt, violis
suis pallentibus mordaces sâpe urticas, te-
nacesque lappas odoratis rosis fœdè & stul-
tè permiscentes, ut multo plus temporis
& industriæ ληρύσων, verborumque ipsorum
sesquipedalium, stylique cothurnati, quo
utuntur, quam rerum, quas tractant, in-
tellectui & perceptioni impendendum esse
dixeris; nihil doctum aut laudabile æsti-
mantes, nisi reconditum, & quod fugiat
vulgares mentes. Meminit talium quorun-
dam, qui suâ vixerunt ætate, *Erasmus*,

Erasm. Adag. dum ait: *Quin & hodie nonnulli Philosophiae Chiliad. 1. & Theologiae Professores, cum ea quandoque Cent. 1. tradunt, quæ quævis muliercula, aut cerdo dicturus sit, tamen quo docti videantur, rem spinis quibusdam ac verborum portentis implicant ac involvant.* Ut & similes carpit Quintilian. lib. 8. cap. 2. *Quintilianus, prout hæc ejus indicant verba: Obscuritas fit in verbis etiam ab usu remotis, ut si Commentarios quos Pontificum, & vetustissima fædera, & exoletos scrutatus Autores, id ipsum petat ex his, ut quæ inde contraxerit, non intelligantur. Hincenim aliqui famam eruditionis affectant, ut quædam soli scire videantur. Neque negarim tamen, excusandos forte esse, qui naturali perspicuitatis dono carent; tametsi illi tum sibi ipsis, tum publico melius forte consulerent, si scribendis libris abstinerent, quam quod temere, nullaque necessitate compulsi, eò prorumpant. Utilius*

Auson. Ep.
33.

dormire bis esset, quam perdere somnum,

Atque oleum,

vel, ut ille apud Comicum:

Plaut. Rud. 3. Act. 4. Scén. 1. *Pol magis sapissent, si dormuissent domi, Nam sic & operam & ludos faciunt.*

Nisi forte, quis sit, qui eo quod ad majora natus, scriptoris obscuritatem argimenti rationumque gravitate compensare possit: quales (*Hieronymo & Lactentio testimoniis*) *Tertullianus & Augustinus extitere: Qui ut cunque elegantiâ doctrinâque suo tempore cele-*

celeberrimi, sermone tamen *difficili*, *perplexo*, *impedito* suorum multa litteris com-
mendarunt, ut loquitur *Erasmus*. Hoc ete-
niam si ita se habeat, non magis condem- Erasim. Pra-
nandus est *Liber* si *obscurior* sit, quam vi- fat. ad Oper.
tuperanda olim tuit *Venus*, cuius sanda- Cyprian.
lio qui inerant nœvi, cælesti corporis ejus
fulgore & venustate facile obumbrabantur,
& contegebantur. Sed vero qui data ope-
râ & consulto, non quod præstare id
putent, sed ut sibi ipsis solum placeant,
tricas Tellenas conduplicant, ut loquitur
Arnobius, id est, res impeditas & intrica- Arnob. lib.
tas coacervant, *ανηγματικῶς* & *involute* 5. p. m. 104.
scribunt, sive vel ex imperitiâ, vel ex su-
perstitiâ vocum exoticarum vel obsole-
tarum consecratione, stylum suum im-
plicant, adeo ut, quæ tradunt præter *Si-
byllam* legat nemo, & vate magis opus ha-
beant quam lector, uti a *Suetonio* descri- Sueton. in
bitur *Tiberius*, quod *affectatione & morosi-* Tiber. cap.
tate nimirū stylum suum sic obscurarit, ut ali- 70.
*quando ex tempore, quam a cura præstantior
haberetur; quid (inquam) istiusmodi ho-*
mines scriptione suâ intendant, neque ego
haec tenus capio, nec quisquam, credo, alias;
nisi horum alterutrum sit, quod vel inge- August. lib.
niosiores, uti dixi, viâ hac censendos se pu- 4. de Do-
tent, vel mundum qualicunque etiam li- stian. Chri-
bello, cum multis aliis, onerare gestiant,
neque scribentibus sibi, eo quod (uti ludit
alicubi *Aristophanes*) vix *tribus nebulæ crya-
tkis mortalibus* sit, neque legentibus aliis un-
quam forte profuturo, *per abrupta*, ut lo-
quitur aliâ occasione *Tacitus*, *inclarescere* Tacit. in Vit.
studentes, sed in nullum *Reip. usum*. Stolidè Agricol.

Baud. Epp.
Cent. 2. Ep.
31.

sane & inepte! neque indigni tales sunt in quos hoc Baudii nostri jicias: *Mibi magis libet altum stertere, quam taligenere monumentorum posteris seculoque monstrari.* Etenim

*Tūc λαυθαρίσονς μυστικῆς ὑδεῖς λόγος,
Nunquam est occultæ gratia magna lyræ:*

five (cui Imperator olim Nero) occultæ lyrae nullus est respectus: quoniam non nisi pessime ingeniosi habendi sunt, qui capi non possunt, imo ne volunt quidem sine alieni ingenii cruciatu & tormento. Jocatus ob ridiculum hunc conatum in *Sextum* olim est Martialis:

Martial.lib.
10. Ep. 21.

*Non lectore tuis opus est, sed Apolline Libris,
Judice te major Cinna Marone fuit:*

Uti multis eum salibus in *Joviniano* etiam exagitat *Hieronymus*, dum sic tatur: *Sic involvit omnia & quibusdam inextricabilibus nodis universa perturbat, ut illud Plautinarum litterarum possit ei aptari: has quidem praeter Sibyllam leget nemo.* Nam *divinandum est*. *Furiosas Apollinis vates legimus.* Et illud *Virgilianum*: *Dat sine mente sonum.* *Aīnypaīlēlw Jovinianum vocat, cuius Libros multo difficilius erat nosse, quam vincere. Verborum portenta ei adscribit: Quod descriptio- nis dedecus (inquit) nonne vel per febrem somniare eum putes, vel arreptum morbo phrenetico ? Hippocratis vinculo alligandum ? Quotiescumque cum legero, ubi me defecit Spi- ritus,*

Hieronym.
adv. Jovi-
nian. lib. I.
P.

ritus, ibi est distinctio. Totum incipit, totum pendet ex altero, ne scias cui quid cohæreat: & exceptis testimoniosis Scripturarum, quæ illo venustissima eloquentiæ suæ flore mutare ausus non fuit, reliquus sermo omni materiae convenit, quia nulli convenit.

III. Omnia obscurissimus inter Scriptores fuit Heraclitus, Platone, Aristotele, quin hoc ipso Hieronymo referentibus; cui & *ονομάς* nomen inde inditum, quod ad libros ejus intelligendos *Delio notatore* opus fuisse *Socrates* dixerit. Δέλως (inquietabat) Ἀριστοτελης. Quare & vulgare fuit apud Veteres, τὰ ἡρακλεῖτα διατίθεντες, *Heracliti Scripta interstinguere arduum* est. Hanc vero obscuritatem ejus non naturalem, sed mere affectatam fuisse, hinc non tantum liquet, quod modo liberet, oratione etiam satis luculentâ & clarâ uti potuerit, sed & iplis suis discipulis *χερύται* ex professo inculcaverit: inter præcepta enim, tradi iis solita, & hoc fuit *ονόματα*, *Obscura.. De industria* (inquit Laertius) librum suum obscurius scripsit, ut soliteruditis illum legerent, ne, si a vulgo passim legeretur, contemptibilis esset: adinitar icilicet *Alexandri*, cui curæ fuit,

*ne quis se præter Apellem
Pingaret, aut alius Lysippo duceret æra,* Horat. Ep.
ad August.

ne promiscuis coimmissionibus honor ejus vulgaretur nimium atque obsolesceret. Variæ in *Heraclitum* Epigrammata scripta, quæ inter hoc præcipuum est, quod hic facit:

Μὴ πεχός ἴρρηλείτω ἐπ' ὄμφαλον εἴλεο βίσσον
Τὸς ἵψοις μάλα τοι δύσσατο ἀγέαπτο

*Noli Heraclitum rapido percurrere cursu,
Est via difficilis, luce papyrus eget.*

Germani huic fuerunt *Epicurus & Carneades Cyrenæus*, novæ Academiæ Principes, quorum *hic adeo a Clytomacho obscurus dictus fuit*, ut nunquam percipere se potuisse asseverârit, quænam Scriptorum ejus mens sensusque fuerit. *Ille*, quid voluerit, ita involvit, ac datâ quidem operâ, ut assequi etiam *Oedipis* impossibile fuerit: tam procul abest, ut omnem respuisset *Rhetoricam*, universamque sermonis sui laudem in solâ *perspicuitate* collocasset, ut pridem opinati quidam sunt. Quin e contra ipsis *Pyr-rhonis & Scepticis* mirandâ suâ *caligine* gratissimam operam sæpiissime præstítit, gratulantibus sibi, quod scribendi ratio-ne adeo *perplexâ, intricatâ, & nodosâ* hypothesi suæ, de omnium rerum *incertitudine & ælegâria* tam amice subser-viisset. At quid ita Doctores illi *obscuri?* quid lucrantur *Bœoticis* suis ænigmatibus, labyrinthis, Meandris? Nihil equidem aliud, quam quod vel sibi ipsis tantum scribant, si cuiquam scribant; vel moriantur ante se scripta sua, id est, eo quod intelligi nequeant, brevissimo tempore in contem-ptum eant, & vilescant, deferri digna, tan-quam blattatum & tuncarum propediem futuræ epulæ,

Hofmann.
Lexic. Uni-
vers. part.
1. pag. 602.

Anton. Mat-
th. Orat. 2.
pag. 289.

Horat. Ep.
lib. 2.

*in vicum vendentem thus & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ine-
ptis;*

Martial. lib.
3. Ep. 2.

vel (quod contumeliosius est) Deæ *Clqæ-*
cinæ devovenda; vel denique deridendam
hujusmodi subire sortem forte cogenda, cu-
jus Vir quidam non indoctus nuper memi-
nit, dum sic alicubi de suo Parente: *Cum ali-*
quis librum, quem prælo committere decre-
verat, inepti scatentem, & inepto præser-
cim style tumidum, expendendum ipsi tradi-
disset, videret que se frustra damnasse stylum,
quem Autor deperibat, cum ipse adesset, &
ad focum una sederet, librum; quem præ ma-
nibus forte habebat, in ignem coniecit; quem
miser Autor, ridente Viro docto, Deo tardi-
pedi eripere non audebat, quique adeo consum-
ptus certe fuisset, nisi Viri Docti uxor accurrens,
semiuero volumine flammis erepto, pallenti Au-
tori suppetias tulisset. De philosopho an-

tuquo *Favorino* refert etiam *Gellius*, quod, Gell. lib. 1.
cap. 10.
cum adolescentulum quandam prisè atque
adeo obscure nimis loquentem audivisset, sic
cum capropter perstrinxerit: *Curius & Fa-*
bricius & Cornucarius, antiquissimi Viri no-
stri, & his antiquiores Horatii illi tergemini,
plane ac dilucide cum suis fabulati sunt, neque
Auruncorum & Sicanorum aut Pelago-
rum (qui primi incoluisse Italiam dicuntur) sed
ætatis suæ verbis locuti sunt. Tu autem per-
inde quasi cum matre Euandri nunc loquare,
sermone jam a multis annis desito uteris,
quod scire atque intelligere neminem vis,
quæ dicas. Nonne, homo inepti, ut quod-
vis abunde consequaris, taceres? sed anti-
quitatem

quitatem tibi placere a's , quod honesta , & sobria sit. Vive ergo moribus præteritis , loquere verbis præsentibus. Atque id quod a C. Cæsare , excellentis ingenii & prudencie Viro , in primo de Analogia Libro scriptum est , habet semper in memoria , ut inauditum ac insolens verbum tanquam scopulum hic fugias. Accedat tandem Augustus , qui Marcum Antonium , ut insanum solebat increpare , quod ea scriberet , quæ mirarentur potius homines , quam intellegent. Atque rectè quidem , cum nihil affectatione odiosius sit , nihil vitiosius , quam orationem egere interprete , ut loquitur Quintilianus. Addo ego , nihil discendi cupidis molestius esse posse , quam quod , dum proficere lectitando student , nil intelligendo non tam proficient , quam deficiant , oleum saltem operamque penitus perdant.

V. Neque obtendi scriptio[n]is ornatus vel facundia debent , quasi his perspicuitas & explanatus stylus oblitarent , esentque auctoritate disertè scribere , & non involutè. In Cimmeriis enim cespitant tenebris , qui hoc putant. Quis enim in dicendo scribendoque facundior unquam fuit Cicerone , & quis eo clarior tamen , & dilucidior? Tanti certe h[oc]a ipsa de causâ cum fecit Melanchthon , acerrimi iudicij Vir , summisque , si quisquam eloquentiae assertor , ut conceptis dixerit verbis . Ego vel obscura Ciceronis lineamenta malim , quam nativam Politiani & Gellii faciem. Et ad me quod attinet , ego quæ vilissima in commentariis & orationibus ejus quis habeat , multo semper majori cum voluptate legi , & perlegi , quam nobilissima

Id. Lib. II.
cap. 7.

Quintil. lib.
4. cap. 2.

Melancht.
Rhetor. lib.
2. pag. 142.

bilissima quæque, & præstantissima, quæ
in tenebrosissimis *Apuleji Metamorphoseum*
& de *Asino aureo* Libris delitescere multi
putant. *Hic enim in Asino* (inquit Ludovic.
vives Vives) *plane rudis*, *in aliis sonat ho-*
minem, *nisi quod Florida sint ridicula*; *sed* *excusat ea inscriptio.* Turnebus dicit, *Apu-*
lejus non est malus autor, at antiquarum *vo-*
cum, adeoque, ut ex dictis liquet, etiam *obscurarum*, *usurpator.* Et *Hofmannus*, *Vir stupendæ lectionis*, *diligentiae & erudi-*
tionis. *Rudere* (ait) *verius*, *quam loqui* *in Asino aureo* Apulejus viris Eruditis *vi-*
detur. Ut paucis absolvam, quod si obscu- *Hofmann.*
rus Scriptor esse malit, *quam evolutus & clari-* *lexic. Uni-*
rus, videat ne suis tum obtentiat conatibus, *vers. part. 1.*
quod in *Cinnæ versiculos* habet *Martialis*: *pag. 152.*

Versiculos in me narratur scribere Cinnæ, *Martial. lib.*
Non scribit, ejus carmina nemo legit. *3. Ep. 9.*

q. d. tam parum leguntur, & lectu digna
sunt, quasi scripta nunquam fuissent. Qua-
re & gratulatur sibi hic Vates, quod sua sic
Carmina condidisset, ut, qui ea interpreta- *Id. lib. 1c.*
re, nemine indigerent, utpote expla- *Epig. 21.*
nata satis & dilucida:

Sane mea carmina, Sexte,
Grammaticis placeant, & sine Gramma-
ticis.

id est, sine ullâ explicatione & Com-
mentario, a *Grammatico* hoc vel illo con-
cinnando.

C A P . VI.

*De Scribendorum Brevitate,
variisque eam assequen-
di viis.*

I. *Librorum Brevitas, salvâ Per-
spicuitate, nunquam non grata.
Latinorum, Hebræorum, Græ-
corum de hâc Canones. Méta Bi-
Gaios μέτα γραφ. Operis Augu-
stini de Civitate Dei cum notis
Lud. Vivis, ob solam brevita-
tem in eo neglectam, infelix
fatum. Rerum præcipua laus
& virtus in quo consistat? Bre-
vitatis in scribendo commoda
varia. II. Scriptoris prolixitas
quomodo a Pythagorâ cobi-
bita? Silentium discipulis ejus
impositum quale? Sfortia Pa-
lavicus notatus. Scriptores
verbosissimi fere imperitissi-
mi. Manum de tabula tol-
lere quid significet? Menelaus,
Cornelius Nepos, Sallustius
*ob**

ob dictionis & Scriptionis brevitatem laudati. Sallustiana brevitas in quo sita? Cyprianus ad partes vocatus. III. Ut brevis sit Liber (a) Omnia ~~anecdionia~~ resecanda. Seigo Henricus primus Historiae Tridentinæ, a Petro Soavis editæ, Censor. (b) Ab aliis tractata temere non reponenda. Vossii notabile de hoc effatum. Hoornbekius laudatus. Circa Cramben coctam uti & bis coctam Ægyptiorum & Sybaritarum mores. IV. Librorum plagiū quid? Claudiani Mameriti & Martini Hellingi de eo querelæ. Variè a variis committi solitum. Quos inter excellunt, qui non tantum materiam Scriptoris alieni suffurantur, sed & nomen. Qualibus nec Judaismus, nec Gentilismus, nec Christianismus semper caruit. Laverna qualis apud Romanos Dea. Cur ~~neu~~ dicta? Ophthalmii

thalmii lapidis virtus. Mercurius furti cuiusvis furumque
antistes. Multi tum Veterum
tum Recentiorum plagii postu-
lati. Quos inter Isidorus Ola-
rius omnium est impudentissi-
mus. Rhodiginus contra Vos-
sium defensus. V. Gryphian-
dri, Heinsii, Dieterici, Geu-
sii, Spanhemii, Nepotiani,
Altingii, Seldeni, Terentii
aliievissimus a plagio animus.
V. I. Aliorum conceptus adopta-
re quo sensu nonnunquam lici-
tum? Zeuxis ingeniose factum.
Scriptorum modernorum præ-
cipua industria & cura quæ Criticæ Literariæ abusus taxatus.
Centones quid? Hos ex alio-
rum Libris concinnare licitum
quandoque & utile. Scaliger,
Lipsius, Voetius ad partes vo-
cati. VII. Rationes a plagio
deterrentes. Bathyllus, qui
Virgilio carmen suum surripue-
rat, quisnam fuerit? Omne pla-
gium

gium uti Autorem, contra quem
committitur, excruciat, ita
ingrati semper animi indicium
est. Styli Erasmiani æquabili-
tas laudata. Justissimum Ari-
stophanis contra Plagiarios ju-
dicium. Plagium sepulchrorum
effossioni & alienarum arborum
succisioni affine. Cujus utrius-
que pœna semper gravis, ali-
quando capitalis fuit. Alphonsi
Ciccarelli, ob commissum pla-
gium atrox pœna. V I I I . Eru-
ditorum duorum Virorum pro
incrustando plagio consideratio-
nes excusæ. Autorum cele-
brium, aliorum suffragiis scripta
sua tessellantium, ingens tur-
ba. Flacci quidam locus illu-
stratus. Burmanni pium & pla-
cidum consilium. Macrobius vix
probatus Autor, & Plagiario-
rum antesignanus. Heidegger-
rus litis bujus arbiter. I X . Con-
grua Autorum citatio quæ? Te-
stimonia aliorum ex ipsis fonti-

bus communiter haurienda.
Quo casu id non fieri nonnun-
quam possit? Typothetarum
οφάλμως *ipssis* Scriptoribus non
imputanda. X. Ut plagium evi-
tetur quid Scriptori præstan-
dum? Ante & ab aliis tractatis
sua qualiacunque adderedebet.
Vilalpandi modestia laudata.
Vincentii Lirinensis prudens
monitum. XI. Plagium non pla-
gium, *id est*, licitum quando com-
mitti dicendum? XII. (c) Rebus
tractandis semper magis quam
verborum vocumque apicibus
inhærendum. Veterum Laconi-
smus quis? Arnobius, Cicero,
Joh. Bruno, Quintilianus lauda-
ti. Scriptores Dithyrambici qui?
XIII. (d) Argumentorum non
numero sed pondere certan-
dum. Calvini elogium. Pho-
cionis Atheniensis exemplum
huc pertinens. XIV. Ita Bre-
vitati insistendum, ut argumen-
to, quod sub manibus est, ta-
men

*mensatisfiat. Materiei muti-
latio non minus, quam πεισοδο-
γία vitanda. Augustinus, Sue-
tonius, Lipsius, laudati.
XV. Rex Salomo Librorum
scriptioni non infestus sed ipse
πολύχαρος fuit. Haud credi-
bile tamen est, ipsum de Ma-
giā & exorcizandi ratione,
Librumque remediiorum cu-
jusque morbi conscripsisse. Li-
bri improbatæ lectionis a-
pud Iētos qui? XVI. Locus
Eccles. 12. 12. illuminatus.
Salomo procul dubio, ut ut in-
signiter lapsus, restutus postea
et salvatus est.*

I. **N**EQUE ita tamen Scriptoris Per-
spicuitati insistendum, ut justa
capropter Brevitas vel in to-
tum vel ex parte negligi vi-
deatur. Concinnè has conjunxit Gomarus, ut
his profitetur verbis: Ceterum cum duo potissi-
mum in omni Scripto præter argumenti verita-
tem requirantur, Brevitas nimirum & Perspi-
cuitas; illa ut attente, hæc ut cum fructu le-
gamus; utrumque pro tenuitate mea, cum me-
thodo, tum stylo fecutus sum; ne aut obscuri-
tas crearet dubitationem, aut prolixitas tæ-
diun.

Hockelshov.
Philos.
Præst. in
Præfat.

Gomar de
Provid. in
Dedicat.

dium. Quam enim *inutilem* librum reddit *obscuritas*, tam plenum fastidio eum facit *extensio* nimis producta: Generalis Eruditorum *gnámen* est,

Xάρεις βαῖοσιν ὄπηδει.

Adjuncta est parvis *gratia rebus*,

ita in specie *Libros Epistolasque commendabiliores* etiam *brevitas* reddit, præsertim apud occupatos homines. *Plurimum jucunditatis* (testatur alicubi de Scriptis *Ambrosii* Erasmus) addit pauçis verbis modulata *brevitas*. Μέγα e contra βιολός μέγα κακόν, magnus liber magnum est malum; quod nempe lectores facit lumbos sedendo, oculos speclando dolere. Hinc Magistri:

לעֲלָם יִלְתֶּר אַרְם לְתַל בֵּין בְּרוּךְ קָדְוָה

Semper doceat homo discipulos suos via
B R E V I.

Horat, de Art. Poëtic. vers. 315. &c. & Satyr. lib. i Satyr. 10.

Quibus geminum Horatianum hoc est:

Quicquid præcipes esto brevis; ut cito dicta

Percipient animi dociles, teneantque fideles:

Oinne supervacuum pleno de pectore manat.

Et alibi:

Est brevitate opus, ut currat sententia,
neuse

Impediat lassas verbis onerantibus aureis.

Ncque

Neque ab ludunt huc Graeca:

Πᾶντες δέ, οἵ τινες καὶ εἰς πολεῖς;

Ωδὴ καὶ τὸ μίσθιο τὸ τελεῖον καὶ χόρη..

In gratum est quidquid nimium, siccum
per amarum est,

Ut. vetus verbum est, mel quoque cum
nimium est.

Veluti Phoedrus,

temporatæ suaves sunt argutias,
Immodicæ offendunt.

Phœdr. lib. 5.
cap. 5.

Paucissimis opus est ad bonam mentem, cum rectum etiam optimarum intemperantia laborari aliquando possit. De Frobenio, celebri apud Basilienses Libtario, referunt, quod questus saepe sit, se ne unum quidem Operis Augustini de Civitate Dei, cum Notis Luduvici Vivis, exemplar vendere Franciæ potuisse, ob solam (Erasto judice) brevitatem in eo non observatam. Vides (inquit in Epistola ad d. Vivem) etiam in Musarum rebus regnare fortunam. Ego hic nihil non suspicio, nisi quod brevitas, quam tibi olim commendavi, reddidisset Librum commendabiliorem. Neque mirum hoc, cum nemini non manifestum sit, non in corporis quantitate, sed virtutis intentione rerum omnium laudem perfectionemque consistere. Quod ita expressit Plutarchus: Ως οὐδὲν μείζων αἴσια πολεῖσιν τὸ ὄγκον βεγχυτεῖται διώματι ἔχει. οὐτοις λόγῳ δειπότες πολλὰ σημεῖαν, ἀπ' ὅλην. Sicuti numismatis, astimatio in-

Erasm. Epist.
lib. 18. Ep.

36.

Chrysostom.
ad Pop. An-
tiochen.
hom. 40.

Plutarch. in
Quæst. Pla-
ton.

minore *maſta plus valoris continet; sic orationis vis & acumen majus est, quæ plurima paucis signifiat.* Sive, uti Zeno apud Laertium: *εν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ, ἀλλ' εν τῷ διὰ πολὺα καίτη.* Non in magnitudine *bonitas*, sed in *bonitate rerum magnitudo consistit.* Quare neque ullus unquam magnum marmor parvo adamanti, vel magnam argillæ molem aureo obolo prætulerit, nisi cui cerebrum non in capite, sed in calcaneo considere dixeris. *Timanti* pictori laudatum est, quod in operibus ejus plus fere *intelligeretur*, quam *pingeretur*. Et siquidem *magnæ* nos artes sæpe delectent, quod in rebus *parvis* explicatæ notari tamen in iis possint (ut cum in minutis horologiis ars illa tota comparet) quî dubium esse potest, quin capere illi nos quoque præ aliis possint, qui amplam rerum copiam *brevibus* potius commentariolis, quam tractationis apparatu latissime deducto, exponere solet? Hoc magis, quod ipsâ experientiâ magistrâ *unica* sæpe vocula, imo litera, plus in quibuidam effecerit, quam quævis alia effusissima & redundantissima oratio vel scriptio. *Cæsar Julius*, cum tempore quodam tumultuantes suos milites ad officium revocare intenderet, non verbis *numerosis*, comptoque & prolixo sermone, sed voce tantum unicâ (*Quirites* inquietabat) omnes eorum motus iraque compescuit non tantum, sed & coimposuit. Et quid Poëta *Philoxenus?* Hic, a *Dionysio* Juniore in lautumias conjectus, quod laudare carmina ejus renueret, imo ne legere quidem

Job. Verat.
in Præfac.
Orat. &
Concion.
ex Histor.
collect.

Toll. For.
iuit. pag. 337.

vel

vel audire vellet, cum per literas a Tyranno
rogaretur, *ecquid jam pœniteret?* totam Epis-
tolam unicâ duntaxat negitante literâ O
conscríbillatam responsi vice ipsi remisit;
tum ad animi proprii constantiam testifi-
candam, tum ad terum Tyranni animum,
si non emolliendum, acerrime saltem per-
pungendum, abunde sufficere id putans.
Alia *Brevitatis* in scribendo *commoda* sic
edisserit Martialis :

*At nunc succinæt quæ sunt bona discēli-
belli:*

Martial. E-
pig. lib. 2.
Epigr. 1.

*Hoc primum est, brevior quod mihi char-
taperit.*

*Deinde quod hæc unâ peragit Librarius
horâ,*

Nec tantum nugis serviet ille meis.

*Tertia res hæc est, quod si cui forte legeris,
His licet usque malus, non odiosus eris.*

II. De Pythagorâ referunt *Annales*,
quod *silentium* non tantum discipulis suis
præceperit, sed omni etiam *scriptione* iis
interdixerit. Quidam id *anovisq; re-*
spexisse tantum putauit, μηδηγαλλες vero & Plutarch. de
verba faciendi, & quærendi, quæque au- Curiosit. O-
divissent scribendi, & quæ ipsi sentirent, per. part. 2.
exponendi potestatem habuisse. Quod ut- pag. 519.
cunque sit, certum minimum est, nulli non
prolixitati infestum Philosophum illum
fuisse. Quod hinc quidem palam est, quia, ut
*nimia*scriptioni* metam & terminos poneret,*
*edicto veluti ordinavit, ut rationibus cubi-
cis præcepta in voluminibus scriberentur,*
constituitque quemque cubum duento-

rum & sedecim versuum, eosque non plures
 quam tres in unica scriptione esse oportere
 existimaverit. Quae lex tametsi, ob discipu-
 lorum ejus scribendi pruritum, non usque
 adeo diuturna fuerit, demonstravit eam sal-
 tem Philosophus, quantopere *Libri* magnâ
 mole turgidi sibi displicerint. Et quis certe
 spissis Librorum voluminibus hoc fere agi
 non animadvertit, ut insigni pompa exposita
 gregariis tantum *Libris* terribilia & formida-
 bilia appareant, atque omnium oculos vultus-
 que ad se trahant? quod non immixtio
 Sfortiae Palavicino improperabat *Casar Aqui-*
linius ob vastissimam *Concilii Tridentini Hi-*
storiam, multo cum strepitu a *Sfortia* edita-
 tam. Evidem imperitissimi non raro ver-
 bofissimi sunt, & qui plurimum scribunt,
 minimum sive eloquentes. Utque qui
 corpore tenuiores sunt veste dilatare se fo-
 leant, ita qui ingenii & Sapientiae inopes
 sunt, numerosioribus seipso verbis non
 nunquam explicant, vel potius implicant.
 Itmo ne quidem seipso tantum, sed & ip-
 sam nonnunquam *veritatem* Maeandris
 suis subdole involvunt; quæ sicut lucem
 & claritatem semper amat, adeoque non
 diffusa sed succincta & brevi tantum oratio-
 ne & commendatione opus habet, ita
 falsitas, cum inconstans & multiplex sit,
 multiplices etiam gyros, variasque & ope-
 rose deductas ambages querit, in quibus
 tanquam in obscuro quodam speculo aut te-
 nebrisoso Caei antro occultare se possit.
 Vetus verbum est, manum de tabula tollen-
 dam esse; quod in eos dictum, qui expo-
 liendo cuidam *Libro* tam mordicus olim
 inhæ-

Aquilin. de
 Trib. Histo-
 ric. Concil.
 Trident. p.
 13.

Quintilian.
 lib. 10. cap. 4.

inhærebant, ut a scribendo defistere nequarent. Applicatum id etiam aliis est rebus. Hinc enim est, quod pictor *Protagenes*, utcunque immensi laboris, admirandæque eleganter opus consecisset, in hoc tamen cedere debuerit *Ethionis* industriae, quod *manum de tabula tollere*, id est, tempestivè opus suam finire nequiverit, cum hic absq[ue] diuturnâ morâ id absolvisset. Ita protectio & nimis præfracta & morosa, ac proinde minus laudanda Scriptorum hominorum industria & ~~excellens~~ es. se potest, quâ sine fine modoque lucubrations suas quandoque premarit, semper addentes aliquid & intarcientes, quandoque etiam dementes & mutantes, sed ejus loco altero tanto plus tam substituentes, donec intumeat tandem opus, atque hoc ipso tum maxime quidem, imprimis *prolixitate*, peccantes, dum sollicitissime catatum volant, ne quicquam peccent: præterquam quod nimiopere sua explicant, frangant ea sæpe & debilitent, quæque mascula alias essent supervacaneâ curaturâ juncea pene reddant. Quemadmodum ergo ob breviloquentiam ab Homero laudatus est *Menelaus*:

Πάντα μόρι, αλλὰ μάλα λιγέστι πάντα σε πολλά
λέμπυται.

Homer. Iliad.
3. pag. m.

Non is multa quidem, sed argutissima,
quippe
Pauciloquus.

104.

ita ob succinctam & concisam scribendi rationem a Catullo Nepos commendatur :

Catul. ad
Nepot.

*Quo dono lepidum libellum,
Aridā modo pumice expolitum.
Corneli? Tibi; namque tu solebas.
Meas esse aliquid putare nugas;
Famtum cum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis,
Doctis, Jupiter! & laboriosis.*

Panvin. Ca.
taleg. Script.
Veronens.
lib. 6.

Senec. Ep.
115. Quin-
tilian. lib.
10. cap. 1.

Macrob. lib
5. cap. 1.
Apulej. in
Apolog.
Gell. lib. 3.
cap. 1.

Colet. de
Vit. Sallust.
pag. 16.

Cui adnutat Onupkrius Panvinius, qui ipsum accuratissime rerum Romanarum Chronicorum scriptisse, eaque brevi explicatione omnis ævi memorias, id est, duū milium annorum, complexum esse dicit. Quinimo ab uno non tantum sed quam plurimis hoc ipso nomine deprædicatur Sallustius, a Seneca, Quintilio, Macrobo, Apulejo, Statio, Sydonio &c. Unde & in proverbium Sallustiana brevitas abiit, ipseque Crispus subtilissimus brevitatis artifex Gellio dictus est. Quippe qui Thucydidem, Historicum Græcum, tanto securus est studio, ut eum post se reliquerit; cumque præcipua Thucydidis virtus brevitas esset, etiam hâc ipsâ eum vierit, inque propriis suis castris, ut loquitur Seneca, ceciderit. Neque in hoc tamen brevitas ejus sita fuit, quod materiarum labarârit inopiâ, sed quod, cum abundans rerum copia ipsi suppeteret, tribus verbis integras passim sententias expleverit, asyntheticus usus sit, non circumduxerit, nec interposuerit, imo verba multa nonnunquam omiserit, quod rem acutiores satis intelligerent. Atque hoc certe uti audientibus & legen-

legentibus acceptius, ita & nunquam non utilius esse potest, juxta hoc Cypriani : *Etiam legentibus brevitas plurimum placet & prodest, dum non intellectum legentis & se ipsum Liber longior spargit, sed subtiliori compendio id quod legitur tenax memoria custodit, & ad usum opportune accommodat.*

Cyprian. in
Præfat. adv.
Judic.

III. Poterit autem ad brevitatem hanc haud unâ sed variâ a Scriptore perveniri viâ : (1) Siquidem isti præcipue insistat materiæ, quam tractandam sibi sumpfit, resectis & rejectis omnibus, quæ ad rhombum non faciunt. Secus ac fieri nonnunquam a quibusdam videas, qui quidlibet ex quolibet educentes, uni argumento nescio quas non alias materias sæpe intexunt, inque iis elaborandis tam latè seipso diffundunt, ac in ipso principali argumento; atque hoc quidem si fiat, impossible est, *Librorum mon tes exinde non exsurgere*, ac in nauseosam & fastidiosam non incurri prolixitatem. E.

Hoornb.
Theolog.
Præf. part.
i. in Prole-
gom.

G. si quis, acturus de verâ Dei cognitione, primum ejus describat *naturam*, tum *motiva* & *signa* ejus indicet, tandem & *media*, quibus in sedulo ejus studio juvari anima possit, alleget, utique haud male hactenus procedit. At vero si addere tum porro vel *signorum signa*, *mediorum media*, *miti vorum motiva* &c. quis ipsum *en̄tēz̄x̄ēz̄* tum *ieχ̄ēz̄*, id est, *extra horum saltare non videt?* *Melius faciunt quidam* (inquit alicubi. *Varr. de R. Varro*) *qui minori pomærio finiunt, ex lusis Rustic.* partibus, quæ ad rem non faciunt. Vapulat ac jure quidem ob supererogatoriam hanc diligentiam *Censori suo nominatus mox Patavicus*, sic enim habet *Aquilinus*.

Acont. Ep.
ad Wolf.

Aquelin.
Tract. cit.
Pag. 9.

sive quisquis sit sub eius nomine: Ceterum non a deo magna sunt duo illa volumina, quia multa referunt aduersus Petrum suave, ejusque Historiam pro Concilio Tridentino, sed quia horum voluminum Autor innumera adiunxit, quae neque ad causam Concilii spectant, neque pro adversarii impietatis & hæresibus redarguendis faciunt. Quid enim pro Concilio Tridentino faciunt prolixæ narrations sub Historia initio de Actis Pisani Conciliabuli? quid censuræ ad Pontificum vitas? quid Pontificum actiones? quid immumeri eventus inter Principes inter se belligantes? quid Conclavium Acta? quid Castrorum clades, & reliqua similia & dissimilia? quæ nec lingua amplecti recensendo, nec mens cogitando assequi unquam potest. Certe si ex illis duobus maximis Voluminibus excerpenda essent, quæ pro Concilio Tridentino faciunt, satis minima, & multa minora essent iis, quæ in Henrici libello inveniuntur. Fuit huc Henricus (aliter Seigio Henricus) is, qui omnium primus Petri Seavis Historiam censurâ notavit, sed opusculo per quam brevi & restricto. (2) Si res nullas ex professo tractare instituat, quam de quibus alii, quantum sciri saltem potest, vel nihil, vel parum, vel haud satis saltem politè, & profundè commentati habentur sunt. Hoc enim pacto ante dictis vel scriptis nova quædam, atque hoc usque non dicta vel scripta superaddere, non tam novaturientis crimen, quam rem literatam promoventis, & ulterius producentis, virtus & industria est. Gloriosius quippe apud Antiquos semper habitum est,

in

in messe nullius falce tactâ laborare , cam-
posque ab aliis derelictos colere , quam
agellum in suburbano cuiusvis e vulgo co-
loni pede & aratro tritum ; satique & in-
genii felicioris argumentum esse judicarunt ,
Mengurii acervo vel lapillum unicum ad-
jicere , id est , ingenuorum censu qualiter-
cunque ampliare , quam multoties dicta
identidem reponere , sive , ut in vul-
giverbio est , *farinam molitam rursus mo-*
lare , Præclare laudatus mox *Vossius* : voss. loc. ci-
scipit , melius tradidit , quam priores ; hoc
est , an priorum inventis pulchra quædam su-
peraddat de ingenio suo , vel an cohibilius
succinctiusque . & majore cum genio expri-
mat , & verbo ut dicam , an postquam tan-
tum est Librorum in Orbe , ut iis legendis
nec plurimorum ætas sufficiat , nihilominus in-
terfuerit orbis literati , isthacetiam Scrit-
ptum in publicum prodire . Eadem passim
chordâ nimiopere oberratur , eandem
recoquentibus cramben *Scriptoribus* , quæ
centies forte vel millies apposita ab aliis
fuit . *Scribimus indocti doctique* (inquit
Hoornbekius) & nibil mundo accedit , nisi
onerosa congeries Libellorum , soli studio-
rum , & temporis & nummorum impendio ,
usui vero nulli . *Legere illos* , & idem ar-
gumentum sub variis titulis & diversis Au-
toribus identidem resorbere , plus quam bis
codum fastidio , ut quod maxime , plenum est .
Respexit procul dubio verbis illis Eruditissi-
mus Vir ad *Egyptiorum & Sybaritarum*
morem , quibus solenne fuit , ante omnia
alia sumere cramben coctam , eorum qui-
busdam

Hootnb. Vet.
& Nov. lib.
1. cap. 2.

busdam crambes etiam semen, ex *Amethy-*
stino vasculo, ante compotationem, ut citra
ebrietatis periculum vino indulgere pos-
sent. *Recoctam vero cramben* impensè aver-
sabuntur, adeo quidem ut in fastidii prover-
bium ipsis abierit, *Δις κεράμη δίνεται*,
Crambe his coctamors est, sive, uti exprimit
Juvenalis.

Ocedit miseris crambē repetita magistros.

IV. Atque huc tum est, quò invidiosum
Librorum plagium etiam referas, quod jam
quasi *licitum* esse incipit, quia *vulgare &*
publicum factum est. Perpaucis quippe
gloriarī hodie datur cum *Manilio*:

Manil. A.
stronom.
ib. 2.

*Nostra loquar, nulli Vatum debebimus
orsa,*
*Nec furtum sed opus veniet, soloque vo-
lamus*
*In Cælum currū: privâ rate pellimus
undas.*

Lud. Vives.
Comment.
Vit. & mo-
rib. Viri Eru-
dit.

O T. Theol.
in Praefat.

Et fuerunt fortunata illa tempora, quorum
meminit alicubi Luduvicus Vives: *Olim*
(inquit) adeo erant in suum unicuique tri-
buendo *equi & liberales*, ut ne verbum qui-
dem unum autori suu surriperent: declarant
id Plato, Aristoteles, Cicero, Seneca,
Plutarchus, & alii: *nunc & verba & sen-
sa & argumenta etiam integra, nonnun-
quam inventa & opera subtrahuntur.* Est
vero *Plagium* hoc, uti alibi etiam diximus,
“ nihil aliud, quam *furtum* Eruditorum
“ sive Eruditis proprium, vel mendacium
potius

potius justitiæ commutativæ oppositum, „
 quo quis debitam alteri eruditionis opi- „
 nionem cogitata ejus peculiaria, quomo- „
 docunque ad se delata, maligne profe- „
 rendo pro suis, mentionemque alterius, „
 ubi fieri ea oportebat, intermittendo „
 querit. Hujus reos informes corniculas, „
 quæ alienis plumis se ornant, Hieronymus
 dixit, alludens ad Horatii hæc verba:

Horat. Epist.
lib. 1. Ep. 3.

*Nec si forte suas repetitum venerit olim
 Grex avium plumas, moveat cornicula
 risum.*

Furtivis nudata coloribus.

Quod & in Philippum Labbæum jecit Hottinger. Ennead. Dis- fert. Diſp. 8. Cyprian. de Oper. Cardinalib. in Præfat.
 tingerus. Cyprianus *invidas* vocitavit *ma-*
nus, quæ se scelere hoc polluebant; cri-
 menque, quod committebant, *tractatum* *elimatorum pannum* *rudem suis inserere*, *vel nugis suis*, *quasi sua essent*, *furtivâ trans-*
latione insuere dixit. Queritur de hoc Ma- mertus, Episcopus Viennensis: *Isthic illi laudati* (inquit) *ne infra laudatum videan-* *tur stare ingenium, panniculos quosdam e di-*
versorum variâ lectione concerpunt, eos de-
nique vilibus suis, veluti quibusdam stupeis *adsuunt, laceroque vestitu turpiores nudis,* *absque furaci meditatione metus eloquentiæ* *palliat i cedunt. Necnon Mauritius Hel-*
lingus in Epistolâ ad Joachimum Erne- stum, Anhaltinum Principem: *Res ostendit,* *quosdam ignobilis famæ captatores iphis Au-*
toribus partes & laudes præripere, & sine *ullo judicio, & rerum delectu, spargere alio-*
rum labores, suppresso Autorum nomine,

Bibliot. P.P.
Tom. V. p.
m. 708.

Helling. Ep.
Dedic. 1.
part. Argum.
& Object.
Melanchton.

K atque

atque ita in alienâ messe falce suâ frumenta demetere. Usitatum enim admodum nunc est, aliorum suffurari labores, & velle crescere aliorum vigiliis & Commentationibus, quorum nomina tam studiote dissimulantur. Ac tandem *Martialis* in *Epigrammate* ad *Fidentinum*:

*Martial. lib.
i. Ep. 54.*

*Una est in nostris l*ua*, Fidei tine, libellis
Pagina, sed certâ domini signata figurâ,
Quæ tua traducst manifesto criminè fûto,*

*Erasm. A-
popht. lib. 8.
pag. m. 661.* Nec deesse videas, qui singulari artificio rem hanc agunt, alienas tententias, vocibus aliquot immutatis, pro suis usurpantes;

*Senec. Epist.
84.* quos *Severus Cassius* iis comparare solebat furibus, qui poculis alienis ansas mutant, ne agnoscî possint; vel, juxta hoc *Senecæ*, cuncta, quibus adjuti sunt ingeniose abscondunt, id tantum, quod ipsi fecisse videri volunt, ostendentes. Scilicet, ut furum effugiant nomen, homicidæ fiunt, rebus turritivis ipsam nonnunquam animam expæcto- rantes. Quin cautius adhuc alii veluti *la-
trociniis* turta hæc tegunt; metuentes enim, ut horum aliquando peragantur rei, superstitibus, quibus convinci possint, documentis, bonos Autores in cineres redi- gunt, ne vel ex eorum cinere ulti tempore quisquam exsurgat: per scelus laudem *ingenii* aucupantes, laudem *ingenui ani-
mi* amittentes magnæque famæ cupidiores quam bonæ. Sicuti enim, juxta Plinium, benignum est, & plenum *ingenii pudoris*, facili, per quos profeceris, ita oñoxii e contra animi est, & infeliciis *ingenii*, depre- bendi

*Plin. Ep. Hi-
stor. Natur.
prefix.*

hendi tandem in furto malle, quam mutuum
reddere. De ipso Aristotele sic loquitur
Philosophus omni laude major **Gerardus**
Vriesius: Fingunt [æmuli ejus] Philoso-
phum, coemta regio sumptu priscorum sapien-
tum volumina victimæ loco Vulcano obtu-
lisse, ut sub arâ oblivionis ea componeret,
ne olim hinc commissi Plagi, inde affectarum
opinionum fide mala, apud seram posterita-
tem existerent testes. Et rursus *Martialis* ad *Martial. lib:*
sui expilatorem:

Ger. de Vries
Orat. pecul.
habit. ultraj.

1. Septemb.
1674.

i. Ep. 67.

Secreta quære carmina, & rudes curas;
Quas novit unus, scrinioque signatas
Custodit ipse Virginis pater chartæ,
Quæ trita dabo non inhorruit mento.
Mutare dominum non potest Liber novus.
Sed pumicata fronte si quis est nondum,
Nec umbilicis cultus, atque membrana,
Mercare tales ab eo, nec sciet quisquam,
Aliena quisquis recitat, & querit fa-
mam,
Non emere librum sed silentium debet.

In quæ verba annotavit *Scrivetius*: *He-* Scriv. in
raldus sic scribendum censet: Mercare tales h. loc.
habeo; nec sciet quisquam. Si vis, inquit,
Libros ejusmodi emere, præsto est, qui tibi
vendat. Habeo enim, quos nemo usquam
vidit; nec cuiquam, quid inter nos actum
sit, dicam: quod unum præstare debet is,
qui merces ejusmodi vendit homini ælaçōt,
& ex alienis laboribus famam auctupanti.

Idem *Martialis* ad *Quinctianum*:

Martial. ibid.
Ep. 53.

*Commendo tibi. Quindeciane, nostros
(Nostros dicere sitamen libellos
Possim, quos recitat tuus Poëta)
Si de servitio gravi queruntur,
Assertor venias, fatisque præstes,
Et cum se dominum vocabit ille,
Dices esse meos, manuque missos:
Hoc si terque quaterque clamit aris,
Impones plagiario pudorem.*

Mastrigt.
Gangren.
Novit. Cat.
tesian. Sect.
post. cap. 17.

Voss. Variar.
Observat.
pag. 246.

Tacit. An-
nal. lib. 6.

Spencer. de
Legib. He-
breor. lib. 2.
cap. 1. §. 3.

Adhuc sunt, quibus aliorum Scriptorum materiem non tam volupe est furari, quam nomen; id est, qui sua quidem produnt, sed non nisi sub *aliorum* illustrium Virorum *nominibus*, non quasi *sua* essent, sed *illorum*: Tales haud pauci olim fuerunt inter *Judaos*, de quibus sic Vossius: *Infinita illi [Judæi] edidere volumina partim sub Patriarcharum & Prophetarum suorum nominibus, quales fuere Libri, qui lecti fuere sub nominibus*, Adami, Enochii, Abrahami, Moysis, Eliæ, Esaiæ, Jeremiæ &c. *partim vero sub nominibus illorum, quorum magna esset apud Gentiles existimatio, veluti Hy- staspis, Mercurii Trismegisti, Soroastris, Sibyllarum, Orphei, & complurium aliorum; concinente ipsi Celeberr. Speciero: Olim (ita ille) Scripta mei exponit vulgus edebantur, Zabiorum dogmata ritusque referentia, quorum unum Hermeti, aliud Ari- stoteli, Setho aliud, aliud Abrahamo, aliud aliis Autoribus adscribebatur; nempe ut eorum Autores genuini, tantorum Virorum au- toritate muniti, cum splendore & privilegio quodam mentirentur. Tales etiam qui- dam primis renascentis Ecclesiæ tempori- bus*

bus extiterunt: quorum nonnulli bono si-
ne, quidam dolo malo, adhuc alii ex igno- Hottinger.
rantiâ, vel a se scripta vetustioribus adscri- Histor. O-
pserunt, aut quæ subscriptione forsan ca- riant. p. 176.
rebant, *Sanctorum* nominibus inscripse-
runt. In hos digitum intendit Casaubo- Casaubon.
nus, dum ait: *Quo ex fonte dubio procul advers. Ba-*
exorti Libri sexcenti, quos illa ætas & proxi- ron. pag. m.
ma viderunt [E. G. Euangelium Thomæ, 73.
Thadæi, Bartholomæt, quiue Dionysio
Ariopagitæ, Clementi Apollotorum dilici-
pulo, Anacleto &c. vulgo attribuuntur] ab
boninibus minime malis sub Sanctorum quo-
rundam, imo ipsius D. Jesu nomine publicati.
Et paulo ante: *Officiosa hæc mendacia voca-* Rivet. de
bant, bono fine excogitata. Palmarium quip- Autorit. Pat.
pe facinus judicabant, Cælestem veritatem cap. 13. p. 83.
figmentis suis adjutum ire, quo facilius nova
doctrina admitteretur; vel (quod addit Fran-
*ciscus Fabricius) ut *Libri hominis aliqujus* Fr. Patric.
insignis nomine ornati veluti reverentiâ qua- Discussion.
dam se commendarent, Autoribus eorum eos Peripat. Tom. 1. lib. 3.
vendibiliores sic fore, majoremque alieni no-
minis, quam cui, insignibus gratiam consecutu-
ros e Je sperantibus. Obtigit hoc Ambroſio,
Augustino, Hieronymo ac præcipue a Mo-
nachis Athanasio; qui varia huic supposue- Basnag. Ep.
runt Opuscula, ut vino suo vel potius vap- Chrysost.
pæ, hoc est, ritibus suis gratias & nominis pag. 112.
aliquid conciliarent. Atque hæc de causa ce-
lebri nobilissimi illius Patris Scripto (saltē
adscribi ipſi ſolito) Syntagmati fidei dicto, he-
deram imprimis ſuspenderunt. Talis quo-
que Marcus Marcellus, nobilis Romanus,
qui nil niſi ſub aliorum nominum inscrip-
tione publicum fecit. Talis famosiffimus*

Hoornb. Vet.
& Nov. lib.
1. cap. 1. §. 7.

Voss. de Si-
byll. cap. 7.

Augustin. in
Pl. 21.

Thomas.
Tract. pecu-
liar. de Plag.
Literar.

ille *Alphonsus Ciccarellus*, qui, uti e *Leone Allatio* tellis est *Hoornbekius*, aliorum scripsit *confingendis*. & sub aliorum illustrium *Autorum nominibus supponendis*, venditandisque, operam suam pessimam impendit, celebris precedenti seculo per *Italiam falsarius*. Tales etiam alii, & plures forte, quam multis, qui diffusæ lectionis non sunt, facile obvium est. Estque hoc *plagii* genus omnium quidem turpissimum & impudentissimum: eo quod qui id committunt, in eos, quorum mentiuntur *nomen*, hoc non tantum respectu injurii sint, quod *libros* ipsis adscribant, quorum conditores non sunt; sed quod publicè etiam, ac mendacissime quidem, mediantibus istis pseudo-epigraphis, orbi universo persuasum id velint; qui judicare aliter non potest, quam illorum *Libros* eos, quos vident, esse, quorum *nomen* titulumve in fronte suâ gerunt, juxta hoc Augustini: *Ubi potens aliquis invenerit titulos suos, nonne jure rem sibi vindicat?* & dicet: *Non poneres titulos meos, nisi res mea esset.* Quod si vero jam contingat, ut *Librorum* illorum *supposititorum* argumenta celebritati nominis eorum, quibus supponuntur, non respondeant, ut minime vulgo respondent, quis non videt, agendi hunc modum in eximiam existimationis illorum *Autorum* diminutionem non posse non cedere? Haud utique difficile es- set variorum inter Antiquos exemplis, quæ de vulgari imprimis *plagio* mox dixi, adstruere, sed Scripti ratio id non fert. Omnia loco hæc pauca tantum habe: *Aristotelis* id quosdam adscriptissæ supra diximus.

mus. Adde hæc *Agrippæ* tantum verba: *Veterum dicta tantum compilavit, maligne explicuit, atque ita ingenti laudem furto & calaminiâ sibi comparavit.* Homero idem impedit *Naucrates*, eo quod, cum in templo *Vulcani Memphidico Libros Phantasiæ fæminæ*, quæ *Iliadem & Odysseam* conicriperat, easque in Templo illo reposuerat, invenisset eos ut *suos* ediderit. *Junge his Hieroclem & Theopompum apud Eusebium:* Euseb. de Præpar. Eu-
angl. lib. *de quo priori refert, quod Scripta ejus ex alio-
rum sententiis non modo, verum dictioni-
bus quoque ipsis, ac pene syllabis impudenter* ¹² *subducta fuerint.* De posteriori habet:

*Νῦν δὲ τὰς κλοπὰς δῆλην πεπόικην ἡ Θάνατος! Οὐαὶ τοῖς μὲν γάρ περιγραφοῖς κέχερται τοῖς αὐτοῖς, ἔπειτα δὲ ὄνομα μετενένοχε. Φερεκύδης
γάρ τὸν Σύρειον πεπόικη ταῦθα πεισθέντα. Εἰ μέ-
νον δὲ ταῦτα τῷ ὀνόματι διπορεύπλει τὰς κλοπὰς,
αλλὰ οὐ τόπων μεταθέσει. Nunc vero furtum
ipse suum nominis mutatione patet fecit; rem
enim eandem scribens nomen supposuit alienum.
Id videlicet a Pherecyde quodam
Syro prædictum fuisse tradit. Imo non hujus
tantum nominis integumento, verum etiam
locorum mutatione, suum ipse plagium cona-
tur occultare. Genuinus certe *Lavernæ* pul-
lus! cui hoc *Ausonii* jure occinas:*

*Auson. Ep.
5.*

*Hic est ille Theon Poëta falsus,
Bonorum mala carminum Laverna.*

legunt alii *Laberna*. Erat hæc Dea, cui Arnob. c.
supplices se exhibebant fures, qui & laver- Gent. lib. 3.
niones

niones inde dicti. Ita Festus: *Fures laverniones Antiqui dicebant, quod sub tutelâ Deâ Lavernæ essent, in cuius luco obscuro abditoque soliti furtâ prædamque inter se luere, id est, partiri seu dividere.* Περὶ τῶν δικτά est Hesychio, quod δίκην det, id est, ius τῆς πειθαρίως, sive astutæ & callidæ actionis; nam & hanc πειθαρίως aliquando nótat. Quare & Germanis Belgisque práctyk, Gallis praktique forenxis non tantum usus est, sed dolum seu technam qualem cunque etiam significat. Rogantque technas has suas fures a Lavernâ hâc Deâ; Horatius:

Rosin. An-
tiq. Rom.
lib. 2. cap.

19.

Horat. Ep.
lib. 1. Epist.

16.

pulchra Laverna!
Da miki fallere, da justum sanctumque vi-
deri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Ursin. Theol.
Symbol. §.
190.

Prout idem fere lapidi Ophthalmio adscribi-
tur, de quo sic Marboeus apud Ursinum:

Afferitur furum tutissimus esse patronus,
Nam se gestanti ypsilon conservat acutos,
At circumstantes obductâ nube recondit,
Ut spoliare domos possint impune latrones.

Saubert. De Addunt quidam Mercurium, furum quippe
Sacrif. cap. 3. furorumque autorem & repertorem. *Fu-*
pag. 50. *res enim, si quiquam, lucro intentissimi*
sunt, cujus præses est Mercurius. Ad eum
Ovidius:

Ovid. Fast.
lib. 5.

Te quicunque suas profitentur vendere mer-
ces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogant.
Ipse

Ipse fur nonnunquam dicitur, & furtus do-
cere. Prudentius,

Arnob. lib.

4. pag. m. 83.

Prudent. Ha-
martigen.
pag. m. 363.

Expertes furandi homines hac imbuit arte
Mercurius.

Quas autem non artes, tanquam verus Deæ
 hujus alumnus, *Eusebianus* hic *Theopom-*
pus adhibuerit, apud cundem *Eusebium* vi-
 dere est. Qui quidem, cum pluribus ex
Clemente, *Porphyrio* aliisque *furti* hoc ge-
 nus *Veteribus*, ac imprimis *Græcis*, usur-
 patissimum fuisse demonstrasset, sic tan-
 dem concludit: Τὰς γρῖλαν μίδας ὁ καθεῖς αὐ-

Euseb. lib.

Cit. pag. 461.

τῆς λέξεως ὅμης καὶ διαροίας, καὶ ὄλας λόγων συναρτήσεως
 Δοκιμάτων, ὡς εἰπεῖνοις πόνοις ἐσεμνύνασθε. id

464

est, *Imo quemlibet passim videas, vicinorum*
suorum verba simul atque sententias, operaque
nonnunquam integra substitutum, non secus
iis, ac propriis laboribus gloriari. At quid
Antiquos moror? Utinam ne in ipsis quidem
probaissimorum seculi hujus *Scriotorum*
Libris *integra* quandoque capita, verbotim
 imo *nsdem* plane syllabis ex aliis *descripta*,
 haud crebro nimis occurserent, ne in
 genere quidem nominatis aut laudatis *Au-*
toribus, per quos profecisse se confiteri de-
 bebant! Diserte hanc de re *Rainaudus*, *Scri-*
ptor non incelebris: *Inter sacros* (inquit)
Interpretes nihil hodie frequentius, quam ut
unus alium expilet. Inde tot recantationes,
tot variis titulis & nonnihil variâ dispositio-
ne plane *nsdem Libri* *Quæ prior quispiam*
in Genesim dixerat, alius prope verbotim
carpta, ne nominato quidem Autore, trans-

Raynaud. E-

rot. m. n.

274.

fert in suos Psalmorum vel Epistolarum Commentarios. Et quam acriter hoc nomina
Voss. de Ido- nea Clar. *Vossio* non exagitatur Vir haud
lolat. lib. 3. vulgariter alias cruditus *L. Cælius Rhodiginus?* Nempe hoc actum (dicit) *Rhodigino*
cap. 84. passim, ut dissimulatis Scriptoribus, unde
sua hausisset, non aliis quam ipse testis lau-
daretur. Et alibi: Et hi mos etiam fontes,
unde quidque hauserint, dissimulandi, sum-
mis aliquot Viris seculo nostro perquam est
familiaris. Licet vereat, ne *Vossius*, sic
scribens, aliquanto iniquior in *Rhodiginum*
fuerit. Quotquot enim *Lectiones* ejus *An-*
tiquas evolvere non dedignabuntur, de-
prehendent facile, eum vix quicquam in iis
differere, quod Scriptoribus, quorum usus est
opera, generosè & ingenuè non attribuat.

Ante loquii saltem dictarum *Lectionum* Au-
tor quisquis sit, plane aliter de eo pronun-
ciavit. Hæc ejus verba sunt: *Sicuti Antiqua-*
rum Lectionum Commentarios concinnarat
olim *vindex Ceselius*, ita nunc eosdem per incu-
riam interceptos, reparavit *Ludovicus Cælius*
Rhodiginus, in corporis unam veluti molem
aggesis primum linguae utriusque floribus, mox
advocato ad partes Platone item ac Platonici-
cis omnibus, nec non Aristotele, ac ejusdem
hæresis Viris aliis, sed & Theologorum
plerisque ac Jureconsultorum, ut Medicos
taceam Mathesin professos, ex qua velut le-
ctionis farragine, explicantur linguae Latini-
æ loca, quingentis haud pauciora fere, vel
aliis intacta, vel pensiculate parum excussa.

Præfat. Ll.
Antiqq.
Rhodigin.

Menag. A-
mcen. Jur.
Civil. c. 99.

Immemor forte *Vossius*, cum hæc scriberet,
fuit, quod ipsem et innumera ex *Martinio*,
authoris nomine dissimulato, desumperit,
testi-

testibus Menagio & Almelovenio. Prout & Almelov.
nuperrime Grammatici Parasini ei impro- Opuscl. pag.
perarunt, quod e Sanctio & Scipio suorum ^{194.}
quamplurima exscripsit; quâ tamen cul- Phorbx.
pâ absolvere eum conatur Doctissimus præf. Me-
Phorbaeus; cui haud illibenter calculum dull. Voss.
adjicio. De Petro Galatino dicit Johannes prefix.

Morinus: Quæcumque kabet Galatinus toto Morin. de
libro suo a Porcheto Carthusiano desumpsit; Græc. He-
nec Porcheti vel de nomine mentionem fecit. bræ. sinceri-
Plagium sane portentosum, cui vix simile tat. lib. 1.
unquam factum est. Nam Galatini liber ni- cap. 2.
kit aliud est quam Porcheti descriptio, ipsi-
simis Porcheti verbis, atque etiam textum
Hebræorum translationibus conservatis. Et
postea: Verba Galatini legisti. Lector,
cum Porcheti retulimus. Prout Plagi kujus
Galatiniani, imitationem Claudio etiam
Frassenio nuper exprobavit Natalis Alex- Natal. Ale-
ander, Theologus Parisinus, conceptis ver- xand. Dis-
bis dicens, ipsum e Waltono, Morino, fett. Anticrit.
Buxtorfo, Huetio aliquique Disquisitiones adv. Claud.
suas Biblicas, A. 1682. Lutetia editas,
æque ac olim ordinis sui Fratrem Galati-
num Arcana sua e Raymundi Dominicani
pugione, corrasisse & compilasse. Criminis
hujus dicam Aretino etiam scripsit Christo-
phorus Persona, eo quod Procopii Histori-
am Gothicam, presto Autoris nomine, in
lucem emisisset. Imo ne ipsi quidem Scaliger
pepercit Vossius, dum sic insit: Autor
hujus locuples est (egerat de leporibus) Jo-
hannes Leo, Africe sue libro 9, cap. de Voss. Tract.
Camelo, & ex eo, sed præterito, ut solet, cit. lib. 3.
ejus nomine, Cæsar Scaliger, Exercit. 109. cap. 58. 59.
Et alibi: Eandem rem narrat Cæsar Scali-
ger,

ger, Exerc. 209. ubi & alia de Camelō miranda legas: sed (NB) ex uno hoc Leone descripta, nomine Autoris præterito, quod solenne esse summo Viro, superius etiam quereremur. Eandem ob causam notatur ab

*Hoornb. Vet.
& Nov. part.
1. pag. 129.*

Johannes Gerardi: Et sic (dicit) Cucus noster pag. 156. & , qui hunc gnaviter semper describit, Johannes Gerardi. pag. 156. Et quis candidioribus in Isidoro Clario verbis id carpit, quam Matthæus Polus, cruditissimus Synopseos Criticorum Autor? Ignavum (inquit) illum manifestumque plagiarum Isidorum Clarium libens prætereo, qui ex Munstero plerumque, non modo sententias, sed & verba fere singula descripsit. Qui si in ea Republicā vixisset, ubi ingeniosis furibus veniam concessā, imperitis tantum & segnibus pœna capitis statuebatur, ad furcam procul dubio damnatus fuisset. Imo ne absolvi quidem criminie hoc plane potest inter Theologos nostros, vir alioqui subtilissimus, Johannes Maccovius. Quodsi enim inspicere non detrectes Exercitationes iptius Remonstrantium hypothesis abhinc annos aliquot oppositas, docebunt te oculi tui, eximiam earum partem non tantum quoad materiam, sed quoad ipsa etiam verba, e Belgico Latine versa, e Clar. Molinæ Anatome Arminianismi compilatam esse. Quod in Doctorate, extemporanei acuminis honore alias celebratissimo, miratus semper fui. Hunc etiam aliis postmodum fecutus est scripsit, cætera optime de Ecclesiâ meritus, qui quaculo sermone egregium concinnavit opus, Adversariisque opposuit, in

*Pol. in Piz-
sat. ad 1.
Tom. Sy-
nops. Critic.*

*Maccov.
Colleg. The-
olog. Disp.
4. & 11.*

*Molin. Anato-
tom. Armi-
nianismi cap.
5. & 24.*

qu o

quo vix quicquam tamen habet, quod ex alterius doctissimi Viri lucubrationibus *Latinis*, contra eosdem Hæreticos emissis, non deprompsit; cuius tamen perraro, si cum aliis, quos multo frequentius memorat, compares, mentionem facit. Parco aliorum plurium nominibus, ne videar honificæ eorum existimationi detractum quicquam velle: tametsi forte inter eos non desint, qui satis alias mordaciter eos exagitarunt, qui candide & generose nominare in more habebant, a quibus sua, quæ promeabant, commodato acceperant; vasta interim volumina in lucem protrudentes, quorum forte ne minimam quidem particulam, ut vere *suam* venditare auderent, nisi stalte, a nemine alio legenda *sua* crederent, quam ab iis, qui præter illa nullum alium Scriptorem legerint unquam vel inspexerint.

V. Multo proinde *Scriptore* cordato dignius est, istiusmodi sibi imitandos propnere Autores, quibus (ut Jureconsulti *jumentiam* describunt) perpetua constansque animi voluntas est, ut in aliis rebus, ita etiam in scribendis libris, suum cuique tribuendi, hoc est, qui a *farto* hoc literario plane alieni sunt, *Gryphiandros* nempe, *Heinfios*, *Dietericos*, *Geusios*, *Spanhemios*, *Altingios* &c. Semper (de se ipso dicit Gryphiander) id egí, ut fideliter allegando Autores furti literarii maculam effugerem, cuius multi non ex *Gryphiand.* modernis tantum, sed & ex *Antiquioribus* Tract. de In*Scriptoribus* rei aguntur, qui opes & Glossas quas fecerunt D D. antiqui, mortui jam non sint temporibus, viventes sibi appropriauit,

Heins. in Ap.
pend. ad A-
ristarch.

*ut consequantur laudem & gloriam Schola-
rum. Et Heinsius: Ad laudem atque exi-
stimationem ingenuit probique Viri interesse
existimavi semper, ut per quos profecerit, a
quibus fuerit adjutus, nemo ignoret. Usi ergo
sumus Scaligeri codicibus duobus &c. Neque
aliter Dietericus: Satius (ait ille) duxi pro-
fiteri quemque, quam ullum laude suâ frau-
dare, quam merentur, qui eis mire peccati-
pates facem prætulerunt. Nec non Geutius:*

Geus. de Vi-
etim. Hu-
man. part. 2.
cap. 8.

*Cramben recoctam nolunt neque alii, neque
ego. Abborreo, & semper abborrebo, imo
piaculum duco, labores a maximis Viris mul-
to sudore exantatos, pro meis venditare,
cum in aliorum scriptis compilandis ardego-
dissem & fur audire nolui. Et quod ab aliis
laudatum, libatum aut tractatum est, tan-
quam recens inventum obtendere, a turto
parum differt, & doctis bilem mouet, ac fa-
stidium parit. Ac tandem Spanhemius: Hoc
eriam addo, me nemini studio observationes
suas, suppresso Autoris nomine, inter-
vertisse; si quid tamen tale imprudenter a
me alicubi factum, repetundis postulatus, aliena
spolia res suas sibi habere jubebo. Ita il-*

Spanhem.
Dub. part. 1.
in Ep. ad
Lector.

*li. Quibus non possum non addere e Gen-
tilibus Aeschylum Poëtam, dicere solitum,
τὰς αὐτέργειδας πηγήσειν τοὺς ἐμῆς μετά-
λλων δεῖματα, Tragœdias suas de magnis Home-
ri canis particulas tantum esse. Adeo nem-
pe æquum justumque esse existimabat, ple-
raque sua Homero, cui debebantur, acce-
pta referre. E Christianis habe Nepotianum,*

Pezel. in
Obj. & Resp.
Melancht.
part. 3. in
Prefat.

*de quo si alicubi Hieronymus, cuius suave
corculum erat: Ingenuo pudore ornabat æ-
tatem;*

Hieronym.
Ep. 2. ad He-
liodor.

tatem; quid cuius esset simpliciter confiteri, atque hunc in modum eruditioris gloriam declinando eruditissimus habeatur. Illud, ajebat, Tertulliani, illud Cypriani, hoc Laetaptii, illud Hilarii est. Sic Minutius Felix, sic Victorinus, in hunc modum locutus est Arnobius. Me quoque quod attinet, quia pro soliditate avunculi diligebat, interdum proferebat in medium, lectioneque assidua, & meditatione diuturna, pectus suum Bibliothecam fecerat Christi. Imo vero a criminis hujus macula usque adeo abhorruit consummatisimus Theologus **Henricus Altingius**, ut vel levissimam ejus subire suspicionem quam sollicitissime cavevit. Ecce ipsissima ejus verba: *Hunc Quintilianum propriâ suâ manu descriptum, ante annos xx. scilicet Christi 1620, in Collegio Sapientiae manu meâ excepti, atque etiam ex communi (Bibliothecæ scil. Heidelbergensis) incendio eripuisse, nisi veritus fuisset, si in supollectili meâ reperiaretur liber antiquus, etiam mea omnia possumirent, & ego ita apud posteros inter plagiarios recenserem. Neque minori apparatu, sed majori potius & forsitan nimio, invidiam hanc amoliri conatus est Seldenus, cum esse aliquem deprehenderet, qui nonnulla a se e Petro Fabro transcripta, & in *Syntagma sua de DIS Syris* congesta esse, orbi literato persuasum vellet. Se culpâ cā vocare multis protestatur, Deum innocentiae testem inclamat, Fabrum ante primam *Syntagmatum* suorum editionem nunquam inspectum a se esse dicit, tandem haud uno, sed variis respectibus *Fabriang* a suis quam*

Alting. Hi-
stor. Pala-
tin. m. 5.
pag. 6.

Selden, de
DIS Syris
in iteiatæ E-
dit. Praefat.

Donat. in
Terent. Vit. longissime discrepare, invictè ostendit. Ta-
ceo *Terentium Comicum*, qui non tantum
Græcorum instituta moresque percipiendi,
sed & vitandæ opinionis causa, quia vide-
batur *aliena* prô suis edidisse, urbem *Ro-*
mam egressus est, nec unquam postea ad il-
lam rediit. Tempore enim Poëtæ illius
non obscura erat fama, adjutum eum in
scriptis suis fuisse, juxta nonnullos, a *Lælio*
& *Scipione*, quibuscum familiariter vixe-
rat, juxta alios (quoniam duo illi ado-
lescentuli tum demum erant) a *C. Sulpitio*
Gallo, homine docto, vel *Qu. Fabio Labeone*,
& *M. Popilio*, consulari utroque & Poëtā.
Quod qualitercunque se habeat, ipse sal-
tem *Terentius* tamam illam non tantum non
minuit, sed auxit e contra; eo quod nun-
quam nisi siccè & frigidè duntaxat se tu-
tatus contra eam sit. Ipsum eum audi in
Adelphorum Prologo:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines no-
biles
Hunc adjutare, assidueque una scribere:
Quod illi maledictum vebemens existi-
mant,
Eam laudem hic dicit maximam, cum illis
placet,
Qui vobis universis & populo placent.

Montagne
Est. Livr. I.
Chap. 39. Ita nempe tum temporis negligebat *Plagii*
illius suspicionem, quæ tamen postea adeo
ipsum ussit, ut Patriâ extorris fieri malue-
rit, quam qualitercunque eâ gravatus, in-
ter familiares suos diutius morari.

VI. Neque

V I. Neque negari tamen potest, per quam arduum esse, post tot eruditissimum hominum docta pignora, *inauditum* quicquam in scenam producere, cum

Barth. Zodiac. Christian. pag.

nil fingere factu, 224.

Aut dictu valeas mirum in iustumque.

Unde & necessitas Scriptoribus, etiam Eccles. 1. 9. maxime ingenuis, imposita est, aliorum cogitata, ut sua, nonnunquam adoptandi; uti & nemo unquam absolvit id improbat. Quod enim de Scriptoribus antiquis Euseb. lib. 2. dicit alicubi Eusebius, honorem ipsius esse, si *adv. Sabell.* bene docuerint, quod repetantur eorum doctrinæ, quidni quibusvis aliis Scriptoribus etiam applies? Præstat enim aliquando pedem in alieno ponere, quam impervium semper vagari callem, & proprio nimium stipiti inhætere, cum Lectoris non tantum sed & veritatis insigni sæpe dispendio. *Ego quid aeturus* (quærerit de seipso Hieronymus) qui nullum Hieronym. prævium sequens, pessimum, ut dicitur, me Ep. ad Dex met ipsum magistrum habeo? Græce, ιψων.

ἢ τὶ διαπεριέσθαι, ἢ γε μήδια επόμενος ὁδοί, αὖτις εμεγύτοις ηγίεσσον, ὡς ὁ λόγος φησι, διδάσκων ἔχω? Gloriosum nonnullis videtur sapere PRÆ multis, sed longe satius est, si fieri possit, & digni sint, sapere CUM multis. De Mantuano Vate habet Macrobius; *Quis fraudi* Virgilio *veritat*, si ad excelen- Macrobi. Sa- tum se, quædam ab Antiquioribus mutua- turial. lib. 3. cap. 1. *tus sit?* cui etiam gratia hoc uominè debetur, quod nonnulla ab illis in Opus suum, quod

L. aeternæ

æterne mansum est, transferendo fecit, ne omnino Veterum memoria deleretur. Imo vapulat exertis verbis *A. Gellio* Seneca, quod nihil dignitatis aut gratiae ex Veterum scriptis vernaculæ & plebeiæ suæ (ut loquitur) erationi addiderit. Ingeniosè olim Zeuxis Crotoniates, *Helenam* formâ undequaque perfectissimâ efficturus, cum omnia, e qui-

Plin. lib. 39. bus constare excellens illa, quam quærebatur, pulchritudo debebat, in uno reperienda corpore esse desperaret, quinque formosissimas elegit, & ad se deduci jussit virginem, ut quod in quâque earum excelleret maxime, in suum exemplar referret: atque hâc arte opus omni laude majus effecit & perfecit. Quis vero jam est, qui ullâ juris vel æquitatis specie sagacissimi illius Artificis a nullis non Scriptoribus, in *Libris* suis concinnandis, vestigia premi vittio unquam verterit? ea scilicet, quæ in unoquoque Autore laudabilia & climata maxime ostendunt, in usum suum rapientibus, atque exinde, quod commentari in animo habent, judiciosè, quin & audacter nonnunquam componentibus & perficienibus: imprimis adeo industrii si sint, ut quæ aliorum sunt, justo ordine suis infarcire norint, riteque connectere. *Quæ hic pro-*

Paschas. Rat- pono (verba sunt Paschasi Ratberti) multo-
bert. in Pref. rum sunt eruditissimorum hominum, quos anti-
lib. 6. ad quior tulit ætas, & firmavit auctoritas ve-
Matth. ritatis, sed proprio commendata stylo novitas
facit esse mea. Ita ut Tractatus, qui de plu-
ribus colligitur, unus vere videatur, & spe-
cialiter esse meus. Quinimò negare quis au-
dit, imprimis oculatior si sit, & modicæ
tantum

Gell. N. A.
lib. 12. cap. 2.

tantum lectionis, quin (ut ut contrarium ja-
ctare soleant homines quidam, qui, ut no-
vivenduli videantur, nūgivenduli sēpe
sunt) universa fere moderna scribendi ra-
tio in hoc solo consistat, quod quæ ab his
scripta olim sunt, recoqui ab aliis videa-
mus, adiectâ tantum novâ quadam super
antedictis ~~inveniēta~~, vel appositis novis qui-
busdam antescritporum amplificationibus;
tum per earundem thesium probationes re-
center inventas; harumque ab opponen-
tium exceptionibus instantiisque, hactenus
non usurpati, vindicationem; tum per
nonnullorum (quæ plurim Literatorum
primaria & laboriosa diligentia jam est) e
Scriptoribus antiquis locorum, quæ vel in
dubium tracta, vel vatiis eruditorum inter-
pretationibus intorta, saltem vexata hacte-
nus fuerunt, repetitionem & conglomera-
tionem, haud quidem inutilem semper &
illaudabilem, modo, qui modum excedunt,
nonnunquam non interstreperent. Invenias
enim non raro nonnullos e Criticorum gre-
ge, qui pro vocula non ita pervulgata, si
quam invenerint, aut paulo reconditiore
fabulâ, aut abstrusiore loquendi modo, ubi-
vis haud ita obvio, vel febribulosâ quadam
ad Grammaticam pertinente observatione
(Lipsius refert ad scabiem Criticam) inau- Lips. Epist.
ratâ statuâ se dignos putant, tamque effusè Præterit. Ep.
nonnunquam eapropter gestiunt, exul- 13.
tant, triumphant, studiumque suum ne-
mini non prædicant, ac si rarissimo exem-
plio ipsas Babylonas occupassent: haud pe-
ne absimiles in hoc Pythagoræ, de quo te-
stis est Plutarchus, quod, cum Geometriæ

insignis admirator esset, ob *unum tantum problema*, eo spectans, inventum, totum bo-

Plutarch. Op. v. c. 1594.
part. 2. pag.
m. 1594.

*Pythagoras celebri diagrammate quando
reperto,
Mactato fecit splendida sacra Bove.*

Atque hi quidem sunt, qui se tum *novi* &
admirandi quid in scenam produxisse pu-
tant, cum ego e contra, ut olim, ita & jam
verissimum & æquissimum *Comici* hoc essa-
tum esse existimem:

Terent. Eu-
nuch. in Pro-
log.

*Nullum est jam dictum quod non dictum sit
prius:*

*Quare æquum est, vos cognoscere atque
ignoscere,*

Quæ veteres factitarunt, si faciant novi;

communi quippe omnes Bibliopæi pri-
ilegio hic gaudent. Imo vero si quis e *moris*
aliorum cogitatis & dictatis *Librum* forte
aliquem concinnet, ne hoc quidem mox
fraudi ei esse oportet, modo, debito iis,
quorum opere uius est, honore relicto, ea
quæ scribit in justum redigere ordinem pos-
sit, atque adeo, dum *materiei*, quam tra-
ctat, autor non est, formæ saltem ejus in-
geniosum artificem se esse demonstret.
Hinc condemnandi non sunt, e contra
commendandi, qui Librorum & Tracta-
tuum, a se selectorum, *Summas* exhibent,
uti Photius fecit in *Myrobiblio*, & Gesnerus
in *Pandæcis*, & Justinus Trogi, Florus
Livii, quinque Eusebius in *Chronico*, Afri-
cani

cani *Summatores* extiterunt; vel *Elogas*
e Scriptore vel Scriptoribus edunt, cum
Stobæo; vel variis denique de locis sensi-
busque diversis carminis cujusdam structu-
ram in unum solidant, aut e multis frag-
mentis scriptum aliquod. contexunt, quod
virgœ Græcis, Latinis, omisso R, *cento* Scaliger.
dicitur; de quo Scriptorum genere sic ali- Poëtic. lib.
cubi Scaliger: *Quum versuum membra hinc*
inde collecta assuntur, rhapsodiæ nomen
repræsentant: atque idcirco centones appet-
tati sunt, a centonibus, quibus sunt stragu-
la. Tale apud Ausonium poëma, e frustis
Virgilianis coagmentatum; tale etiam Pro-
bæ poëtriæ Christianæ, cui ab opere cento-
nne nomen factum est. Quam imitatae sunt
Eudoxia Imperattix, & Olympia Fulvia Mo-
rata ex Homero. Et quid Lipsius de Politi- Lips. Not. in
cis suis? Lapidès & ligna (inquit) ab aliis Politic. cap. 1.
accipio, ædificii extructio & forma tota no-
stra est. Architectus ego sum, sed materiam
varie undique conduxi. Nec araneorum sane
textus ideo melior, quia ex se fila gignunt, nec
noster vilius, quia ex alienis libamus, ut
apes. Et ingenuus Voetius (plagium alias Voet. Disput.
ad falsi crimen referens, Nolo h. c taxare, qui Select. part.
ex aliorum fontibus & flaviis rivulos deri- IV. pag. 695.
vant, aut qui pugnum aliorum in palmam
extendunt, aut vice versa palmam in pugnum
contrahunt.

VII. Sed vero universa aliorum capita
harpagari, imo tractatus dimidiatos de-
scribere, & ut suos Lectoribus obtrudere,
ne interposito quidecum quali quali propriæ
mentis judicio, nullisque magistris laudatis,
uti aversabile *plagium* est, ita a nemine, cui

vel cerebri unciola tantum restat, nisi pro
ingrati in Praeceptores animi manifestissimo
indicio haberri potest. Haud immerito, qui
Aristoph. in sic faciunt hoc *Aristophania* applies:
Equit.

Eγω δὲ πειπτῶ γέ ἀπὸ οὐρανοῖς
Εψαύει τέρες τῶν χύτρων ὑφελόμεν.
Ego obambulans ab officina longius,
Alio coquente, ollam parataim sustuli.

Vel hoc *Dioctiani*, tum nondum Cæsa-
ris; cui solenne etat, de *discipulis* quibus-
dam dicere, quod Praeceptores suos apros og-
cidere sinerent, ipsi pulmento placide fruen-
tes: id est, quod grave erat, multaque in-
digeret operâ & curâ, Praeceptoribus com-
mittentes, quod vero leve, & honorificum
esset, aliorum nempe vitulâ arare, furti-
voque illustrari splendore, sibi reservantes;
quod utique *Scriptoribus* & *Autoribus*, si
resciscant, non nisi tormenti vice esse po-
test. Scilicet

Hes ego versiculos feci, tulit alter honores:
Sic vos non vobis nidiificatis aves,
Sic vos non vobis, vellera fertis oves,
Sic vos non vobis mellificatis apes,
Sic vos non vobis, fertis aratra boves:

uti questus olim est *Virgilius*, cum Ba-
thillus distichon ab ipso in *Augusti* hono-
rem scriptum

(Nocte pluit totâ redcunt spectacula mane,
Divisum imperium cum Jove Cæsar
habet)

sibi

sibi ipsi perfidè vindicasset, nec vulgariter eapropter ab Imperatore donatus &c. honoratus esset. Non *Bathyllus* ille *Samius* (ut obiter id notem) *Anacreonti* dilectus, de Horat. Epod. quo Horatius in Epodis;

*Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium.*

sed *Pontomimus*, patriâ *Alexandrinus*, *Me-*
cenatis delitium, cuius *Tacitus* alicubi me- Tacit. Ann.
minit. Castigavit scribendi hunc modum, lib. 1.
ut insignem *ingratitudinem*, in *Macrobius*
Petrus Crinitus, cum cœnu *Gellianæ* eru- Pet. Crinit.
ditionis quamplurima in *Cœnas* suas de- de bon. Di.
prompsisset: *Homo* (inquit) *fuit quidem* scipl. disc. 4.
eruditus, sed *ingenio* maxime *ingrato*, ac
prope impudenti, ut qui tanto œris alienicu-
mulo nusquam creditoris nomen profiteatur;
neque alio eum carbone in *Galatina* nota-
vit *Hottingerus*, dum dixit: *Quare Galatius* Hottinger.
ille Franciscanus ingratus fuit, qui ne Histdr. E.
semel quidem Raymundi Sebundi (ex hoc part. 5 p. 102.
enim, juxta *Scaligerum*, omnia sua surri-
puerat, *Morinus* dicit ex *Porcheto*) nomen Scalig. Ep.
memoravit. Adde quod *latrocinium* hocce li- 241.
terarium hoc quoque nauseoso multari so-
leat incommodo: quod, qui id commit-
tunt, in *scriptione* suâ nomini *inæquali* sere
procedere possint pede; adeo ut tunc legere
vvideâre *Tullium*, nunc *Tacitum*, tunc am-
pullas *Sophocleosque cothurnos*, nunc in-
teruptum, *triviale*, humique repente-
stylum, singultienti magis quam *articula-*
tè loquenti, vel *accuratè* & *nitidè* *scribentè*
convenientem, quasi veluti

Horat. de
Art. Poëtic.
Ver. 3. 4.

Deseriat in pisiem mulier formosa superne,
atrum

Morell. En-
chirid. ad
Verb. Cop.
pag. 13.

& truncō aureo luteos suppositos pedes vi-
deas. Quod quam probrosum generoso
Scriptori sit *περιφανίσατο* īstū. Dispicuit sal-
tem vehementer Erāmo, Theatri literarii
alteri veluti *Roscio*, scribendi hæc ratio.
Hujus enim stylum si consideres, eum non
nisi apertum, simplicem, modestiæ ple-
num, doctum, eruditum, perpolitum,
nihil scabri, contorti, conturbati habentem,
e contra (quod præcipue videtur attendisse)
sui in omnibus simillimum, æquabilem, uni-
formique tenore fluentem semper & ubi-
que offendes. Ut multa paucis, si expende-
re modo lubeat solertissimum Aristophanis
judicium, quod apud Viruvium est, patescet
facile, quam invisum & invidiosum Pla-
giūm hoc apud Antiquorum aliquos semper
fuerit. Historia sic habet: Is (Aristophā-
nēs nempe) cum a Ptolomaeo Philadelpho
Musis & Apollini dicatis inter judices litt-
ratius septimus assideret, ceterique sex unani-
mi sententiā primas & secundas in certami-
ne Poëtarum tribus sicut illis, quos maxime
animadvertisserunt multitudini placuisse, eum
primum pronuntiari jussit, qui minime populo
ram philolo-
gic. §. 137. *placuisse. Quod cum miraretur tum Rex, tum*
multitudo universa, dicendi venientia flagita-
vit, tāque impetrata, factoque silentio, eum
solum poëtam esse dixit, ceteros vero non sua,
sed aliena recitasse, judicantium vero esse,
non furtas sed scripta judicare & probare. Id-
que cum ex armariis eductis Voluminibus ostendisset,
cōgissetque qui recitabant, se fura-
tos

Vitruv. in
Procem.,
libr. 7.

Ursin. Man-
tiss. ad Acer-
ram philolo-

tos sua esse, confiteri, Rex cum illis furti
agi iussit, condemnatosque cum ignominia de-
misit. Aristophanem vero amplissimis mu-
neribus ornavit, & super Bibliothecam sa- m
eum constituit. Ac justissimum certè Aristop-
hanis hoc judicium fuit, meritissimoque
hæc in expilatores irrogata poena, cum
juxta Synesium, Ptolemaidis Episcopum, Synes. Ep.
impium magis sit mortuorum lucubrations, 41
quam vestes eorum furari, magnamque hæc
crimen cum ipsa sepulchrorum effosione af-
finitatem habeat, quam nemo unquam im-
pune commisit. Juxta enim Senecam se-
pulchri viluti est actio; proque circum-
stanciarum vario discrimine tum relegatio-
ne, tum damnatione ad metalla, tum de-
portatione, tum pecunia, tum manus am-
putatione, nonnunquam etiam morte auto-
res ejus mulctabantur; ut neque multum
ab alienatum atborum succidione differt, cu-
jus supplicium nou minus capitale semper
fuit. Virgilius:

Atque mala vites incidere fasce novellas.

in quem locum Servius: *In hoc maximum*
nefas est, quædæ vites novellas. Nam ve-
tulæ & cum utilitate inciduntur. Fuerat
autem capitale supplicium arbores alienas in-
cidere. Præsestitum autem locum hæc habent,
si de tali quoque flagio sermo sit, quo aliena
non tantum venditamus ut nostra, sed no-
nstra etiam sub aliorum Magnorum Virotum
nominibus in publicum emittere præsumi-
mus. Quam enim male hoc furti genus
cesserit Alphonso Ciccarello, cuius & supra

Senec. lib. 4.
coartov. 4.

Kirchmann.
de Funerib.
Roman. lib.
3. cap. 26.

Serv. in Vir-
gil. Eleg. 8.

Leo Allat. in
Append. ad
Fragment.
Antiquit.
Etrusc. & de
Libb. Apo-
cryph.

Quintil. In-
stitut. Ora-
tor. lib. I.
cap. 4.

Rivet. de Au-
torit. Patr.
cap. 31. pag.
m. 86.

meminimus, Historiae testantur. Hic enim postquam universae pene *Italiae*, idque prolixo satis tempore, ementitis suis Manuscriptis, Antiquitatibus, Actis, Libris, iisque ad omne argumentum conflictis, imposuisset, turbasque haud leves ubique excitasset, deprehensus sub *Gregorio XIII.* Pontifice in phylacam rectam adductus est; cumque crimen nec negasset, nec palliare, multo minus excusare potuisset, *falsitatis* reus declaratus, ad supplicium ductus, respectaque prius a carnifice manu, palo alligatus, laqueo suffocatus, totusque tandem feralibus flammis exustus est. Licet non desint, qui, in mitiorem inclinantes partem, eum capitis simpliciter damnatum fuisse putant. Quod quomodo se habeat, jam non inquirimus. Sufficit in liquido hinc esse, Pontificem *Plagiorium* illum non vulgarem indignissime habuisse; affectatum in eo *Grammaticos* sive *Censores Romanos*, qui quoescunque libros, *falso* ita inscriptos, tanquam *subditios* familiâ submoverunt, neque, ut laude lectuque dignis Eruditorum pignoribus accenserentur, permiserunt. Ad rem Rivetus: *Si justo suppicio plectun-*
tur, qui per incaute plebecula manus adulteri-
nam monetam disseminant; eodem certe af-
fici merentur, qui borrendum id in Ecclesiâ de-
signant flagitium, ut ineptias suas, hereses
& superstitiones [quidni & alia commenta?]
pro fide dignis operibus, claris nominibus
conflictis supponunt, nota pro legitimis.

V III L Atque haec quidem cum ita sint, mirari saepe subiit, quomodo Theologi quidam non incelestres, & vere eruditii (for- san

fan, quod in more sibi esset in *Commentationibus* suis sine alienâ vitulâ vix arare, omis-
sis passim eorum, a quibus docti sua erant,
nominibus) in animum suum inducere potuerint, ut artificium hocc *κλεψίδη*, tanto
conatu excusare, palliare minimum, quan-
tum posse est, & incrustare laborarunt, e
contra aculeatè satis exagitare, qui in Scri-
ptis suis aliorum Autorum suffragiis certa-
re, ac per quos proficerint, cum illustri
Spanhemio, ambitiosè quidem testari in mo-
re habent. Sic ante annos aliquot Pride-
auxius: *Iis* (inquit) *solenne est aliorum sen-*
tentiis latae paginas implere, ut ad tam multi-
plicem lectionem imperitiores stupeant. Quem
secutus pronuper est aliud quidam Vir ma-
gni nominis, cuius hæc verba sunt: *Nem-*
pe prout in convivio cibi appositi, & panis in
frusta sectus non amplius sunt solius heri, sed o-
mniūm invitatorum, quibus jus est, quan-
tum lubet, de omnibus vesci, & quod vult
quisque eligere; ita & cogitationes conceptus-
que publico donatos, non esse illius solius, qui
istos invenit primum, sed omnium communes,
& quos proprios facere cuique licet, cui asci-
scere placet. Eos vero, qui a se hic diver-
tunt, citandis sine modo & fine *Auctoriibus*
centones suos farcire dicit; ut multæ lectionis
& vastæ eruditioñis titulo apud semi-doctos
& sciolos superbire queant. Sati equidem dicta- Horat. de
torie & odiose! sed vero, uti jungit non- Art. Poëtic.
nunquam

Spanhem.
Dub. Euang.
part. 1. in
Præfat.

Prideaux.
Orat. 3. cap.
2.

Humano capiti cervicem pictor equinam;
sic componuntur hic etiam cum se invicem,
quæ haud magis convenient, quam cum
quadratis

quadratis rotunda. Quæ enim inter *Librorum*
scriptionem, & commentitium, quale hic
singitur, *convivium* convenientia? imo quæ
non disconvenientia? ut demonstrari pila-
tim posset, si res tanti esset. Diximus supra,
quid per *plagium*, quid per *plagiarum* intel-
le&tum velimus (quod attendendum, ne vi-
deamur λογικαχεῖν) quod si ergo accipiamus
comparationem, quam possemus non acci-
pere, quid tuim? Non diffitemur nos, Scrip-
tores, qui *Librum* aliquem vulgavit, eo
ipso nemini non jus facultatemque conce-
fisse, conceptus illos, publico donatos,
ut suos adoptandi. Verum enim hoc Sene-
cæ est: *Optimam esse ultimæ scribentis, con-*
ditionem à parata quippe verba invenit, quæ
aliter instructa novam faciem habent; nec
illis manus injicit tanquam alienis. Sive, uti
Flaccus:

Horat. loc.
citat.

Publica materies privati juris erit, si
Nec circa vitem, patulumque moraberis or-
bem.

Bond. in Ho-
rat.

q. d. Licet Autorem, qui publicè scripsit,
ut tuum adsciscere, si non hæreas in circulo
omnibus patente & contemto; hoc est, si
quem imitari videri vis, haud ita religiosè
sequaris, ut nequicquam addas de tuo, ni-
hil invenias, quod dictum ha&ctenus non sit,
nihil immutes, quod secussive melius dicen-
dum vel scribendum existimes. At tollitur
ne hoc tum pacto omnis *gratitudinis* obli-
gatio, Scriptorij illi a cogitationum suarum
adoptatore debitæ, quam in re nullâ aliâ,
quam in honorificâ accepti beneficii profes-
sione

sione & cominemoratione consistere, neminem, credo, fugit? Revera hospes qui opiparo convivas suos excepit epulo, eo ipso ius eis dedit in omnia, quae apposuit, fercula; sed an ideo gratitudinis lege non tenentur, quotquot liberaliter excepti ab eo sunt? quis est, cui cor recte salit, qui id dixerit? *In gratiæ convivæ est* (ut optimè habet eruditissimus Phorbæus) *nolle fateri, quam benigne exceptus sit epulis conquisitissimis.* Maxime si eadem illa fercula, quibus exhilarare alios intendimus, non nostra, sed benefici illius hospitis esse, latere haud dum possit? Pugnarene dicemus, aliorum sibi proprios conceptus facere, & eorum tamen, quorum adjuti sumus operâ, gratarter meminisse? vel an æquior forte gratiarum erit actio, si quæ aliorum sunt, clanculum surripiamus. & ut nostra parum perritis venditemus? Quod velle videntur Viri Eruditi, *plagium* non tam in rei furtivæ surreptione, quam in surreptionis illius professione & indicio constituentes. Componit cum se invicem, quæ opponi hic ab Opponentibus videuntur, Doctissimus Fullerus, dum ait: *Sane quæ semel divulgata sunt, & in lucem edita, publici juris jam sunt, & a quovis lectore usurpari possunt, modone de industria substrahat ea Autoribus suis, sibique in morem plagiarii vindictet.* Cum vero volupe horum Theologorum alterutri fuerit, *plagiatorum* hoc ius cum eo, quod in omnes ab hospite appositos cibos conviva habet, conferre; ecce, quam parum cauæ ipsius id profit, in *Johannis Heidfeldii* verbis, quibus olim *Matthæum Tympium*

Phorbæ. Dis-
sert. de Lit-
ter. Latinor-
p.

Fuller. Mi-
scellan. in
Append.

(qu

qui eidem huic inhærens comparationi ;
Mensam suam *Theologico-Philosophicam* in
 lucem emiserat) sic perstrinxit: *Tu* (ait *Tym-
 pium* compellans) & *tui similes nostros Lib-
 eros libertatis, sed valde illiberaliter & pa-
 rum ingenui. *Ego*, si ea tollam, & mibi
 vindicem, ut iure debo, quæ mihi, ut Te pla-
 giarum decet, surrepta in Mensâ tuâ Phi-
 losophicâ apposuisti, vah ! quantula portio
 aridorum tuarum micarum supererit? si, in-
 quam tolluntur, quæ sunt Heidfeldiana, ari-
 do pumice eris siccior, & Leberide nudior.
 Non desunt, ut ante diximus, qui infame
 furtum, piaculum, fakis in alienam messem
 missionem, quinimo sepulchrorum veluti ef-
 fessionem &c. fallacem hanc occultamque
 alienarum cogitationum surreptionem in-
 digitarunt: quodsi jam benignuscule for-
 san judicare & pronunciare de eâ Viris hi-
 sce Doctis visum fuerit, dissentientesque a se
 suâque opinione errasse existimaverint, cur
 non aquâ magis quam acetô, id est, tra-
 ternè potius quam usque adeo contumelio-
 sè corrigere errorem illum instituerunt?
 cur non ex charitate potius aliter sentien-
 tes tractare, quam meutem actionesque
 eorum in sequiorem sensum torqueat ma-
 luerunt? improporando iis, ut liquet, quod
 multa lectionis & vastæ eruditionis titulo
 apud semi-doctos & sciolos superbire, impe-
 ritorumque fucatâ illâ nçopâciâ stuporem &
 admirationem excitare intendant. Procul
 certe id abit a piissimo Clariss. D. Bur-
 manni consilio, rectius esse, dicentis, er-
 rorem & ignorantiam, uti nostram, ita &
 aliorum non altercatione, sed precibus, non*

gla-

Heidfeld.
 Sphinx, cap.
 25.

Burmann.
 Orat. inau-
 gur. habit.
 Ultraj. An-
 no 1662.

gladiatoriâ manu, sed flexis genibus supere
rare (præsertim si de citandis vel non ci-
tandis Autoribus lis tantum sit) & in iis,
ad quæ pervenimus, eadem incedere regulâ,
& idem sapere; in reliquis vero, in quibus
quis dissentit, expectare, donec Deus id reve-
let. Sed eximiis magnorum Doctorum in
Ecclesiam meritis dandum aliquid est: prout
revera *Viri quadrati* (ἄρρενες τετράγωνοι dicun-
tur Aristotelî) id est, qui consummatæ
aliâs virtutis sunt, etiam humani quid pa-
ti nonnunquam possunt, juxta hoc *Simo-*
nidis,

Aristot.
Ethic. lib. 5.
cap. 11.

Simonid.ap.
Stob.

Πάμπαν οὐ μηδεὶς εἴλεται αἰγαίοις.

Nemo vacat prorsus malo, neque criminе.

Tametsi percipere vix sit, quo pacto hi He-
rœs, multorum Scriptorum allegationes
invidiosè ita exagitantes, in gratiam redi-
turi facile sint cum tot nominatissimis Viris,
quorum lucubrationes refertissimæ iis sunt,
cum *Grotiis*, *Vossiis*, *Mornæis*, *Voetiis*, *Gathä-*
keris, *Spanhemiiis*, & (ne Nostrorum so-
lummodo hanc scribendi rationem esse quis
putet) e *Papicolarum* grege, cum *Martino Delrio*,
digno qui, ob illustrem, quem
Scriptis suis in Eruditorum choro occu-
pat locum, *situs* hic, nominetur. Hunc
enim uti hoc imprimis nomine impense
quidam commendarunt, quod in *Brabantæ*
Senatum primum electus, ejusque Prin-
ceps, Palatinorum militum juri dicundo
præfectus, *Ærarii* opulentissimi & vere
Regii Quæstor, tandem ad maxima quæque
natus, minimam postea *Fesu* societatem am-
plecti,

plecti, fastum omnem exuere, omnibus
 subesse, nulli imperare, & novilus quasi
 tyro, uti dicunt, repuerascere propter
 Christum non erubuerit; ita alii hinc etiam
 deprædicant, nominatim Heuricus Dun-
 gæus; quod *in solis suis in Senecam Adver-
 sariis plus minus mille, & centum vario-
 rum Autorum, in diversis Scientiis & lin-
 guis sententias maximo cum labore & iudicio
 congesserit*: ita quidem, ut ne ipse quidem
*Lipsius testari de eo deditatus sit, se nun-
 quam Scriptores ullos vel vidisse vel legisse,*
*quos ad testimonium dicendum Vir ille citare
 solitus non sit.* Vel si forte & hi plagiarii No-
 stris hisce fuerint (ut vereor ne suo sensu fue-
 rint) ergone in oīnni Disciplinarum genere
 præstantiores Commentatores & Interpre-
 tes, singulosque Consilia, Decisiones, Quæ-
 stiones, Patrumque pro re nata testimonia
 congerentes repetundarum quoque postula-
 bunt? Profecto ne ipse quidem *Pluto, He-
 rodotus, Dionysius Halicarnassaeus, Cicero,
 Varro, Plinius, Bartolus, Tiraquellus,
 Chassanæus, Cujasius, Donellus, vel An-
 tiquorum interpretationes retricantes ulli
 in tuto tunc erunt. Remittitur quidem Le-
 ctor ad doctam & elegantem Macrobi*i*, iiscum
 scil. ιστορίας καὶ ιστορίας, Præfationem &c.
 At quain gratis hoc sit? Macrobius ne enim
 jam erit, qui negotium hoc conficiet? *pla-
 giariorum* si quisquam *Antesignanus*, per-
 spicacissimisque Scriptoribus. Muretis,
 Erasmis, Obsopæts, Vossiis aliisque pluri-
 bus omnium Autorum vere fucus, fator se-
 mipliscus, rhapsodus, simia, Laverna &c.
 dictus? Licerit in hoc forte aliquatenus Vi-
 ris*

Muret. in Se-
nec. de Be-
nef. lib. 3.

Erasm. A-
dag. 231. 1

Langevelt. in
Vit. Delrii.

ris hisce Doctis non iniquior , quod non
tantum tam acerbè in' alios a se dissentien-
tes , ac illi , invectus non sit , sed & depilatio-
nem suam ingenue confessus , imo culpam
ejus deprecatus nonnunquam sit. Ipsissima
ejus verba sic habent : *Nec vitio mihi vertes,*
si res , quas ex lectione variâ mutuabor , ipsis
sæpe verbis , quibus ab ipsis Autoribus enar-
ratae sunt , explicabo. Quia præsens opus
(loquitur de iuis Saturnalibus) *non eloquen-*
tia ostentationem , sed noscendorum congeriem
pollicetur. Apes enim quodammmodo debemus
imitari , quæ vagantur & flores carpunt. Mu-
to proinde hic æquior , magisque extra par-
*tes constitutus , ac *Macrobius* , iuis hujus*
arbiter erit Excellentissimus Vir & Theo-
*logus consummatissimus D. *Johannes Henr.**
Heideggerus ; qui cum Scripta sua hanc
ipsam ob causam fugillari a nonnullis etiam
deprehenderet , invidiam istam hisce a se
amoliri conatus est verbis : *Non nescio equi-*
dem , eam citandorum Autorum rationem
& curam vulgo novitii aut Grammatici com-
matis haberi , & aut a vano lectionem va-
riam jactitantis , aut pusillo credi diffidentis
animo profectam. Sed excusabit , credo , me
exemplum cum magnorum Virorum , præcla-
re tessellata sua Opera eadem ratione texen-
tium , quos sum , licet impari valde passu
secutus , tum etiam ea ratio , quod , Euri-
pide momente.

Obsopx.
Not. in An-
tholog.lib.2.
cap. 18.

Voss. de Hi-
stor. Græc.
lib. 1. cap. 10

Macrobi. Sa-
turnal. in
Proœm.

Heidegg. Hi-
stor. Patriar-
char. part. 2:
in Præfat.

λόγῳ ἵκεδεξίων ἴντι;
Καὶ τῷ δοκύτῳ αὐτὸς , ὃ τῷτι δίνει.
ab obscuris profecta oratio,
Et a probatis eadem, non idem valet.

IX. Neque laudari tamen omnimode illam Scriptorum alienorum *citationem* velim, quæ ipsi contextui nonnunquam a quicquidam inseritur; quum fieri vix possit, præsertim numerosior sit, quin aridatem quandam scribentis stylo, quem hiulcum fecerit, adferat, orationisque filiam & concatenationem ita subinde rumpat ac turbet, ut sine hæsitatione legendo pergeret, si haud plane impossibile, difficillimum saltem sit. Sicuti nec quicquam interest, ut allegationes illæ ipsum præcise textum semper intercurrant; cum nihil obstet, quo minus in margine, appositis quibusdam asteriscis, appendi possint; quod inter multos Illustris *Mornæus*, Plessiaci Dominus, in eruditissimo suo de *S. Eucharistia* Opere ritè observavit. Dignus sane, qui pro eximio simul bonæ fidei in *citandis* Authoribus præstite, exemplo habeatur; eo quod *tum* Patrum antiquorum *tum* aliorum Scriptorum testimonia, ad quæ provocat, non nisi ex ipsis eorum fontibus revisa, alleget, adductis insuper Libris, capitibus, columnis, foliis vel paginis, ubi extant, ut lectori cuivis inquirendi & inspiciendi ea facultas suppetat. Quodsi enim *alienis* hic videre oculis quis malit, quam *propriis*, nec designatius indicare velit, *ubi*, quod citatur invenire sit, esse vix potest, quin ipse facile decipiatur, deceptusque alios quoque decipiatur. Vapulat hinc non immerito Petro Martyri *Gardinerus*, Vintoniensis Episcopus, quod ipsi, ut lectoribus suis fucum faceret, *magna semper religio fuerit*, cum multa pro suâ opinione ex nostris hominibus

Mart. de Eu-
charist. in
Præfat.

minibus accepisse se diceret. *vel Autorem certum, vel locum proprium, unde ea accepisset, indicare.* Utī notavit etiam abhinc aliquot annos in *Briano Waltono* laudatissimus Chronologus *Robertus Baillius*, quod in *citationibus suis plerumque laxissimus fuerit: Autorem (inquit) quidem nominat, sed quo loco, quo libro, capite vel paginā, solet s̄tere.* Tamētī neque negandum sit, siquidem ipsorum illorum Scriptorum, e quibus aliquid de promittitur, minus compotes fieri possimus, quin etiam ex aliis fide dignis Scriptoribus citari quandoque quid possit; præsertim si id ipsum non ad rei cuiusdam quantivis momenti confirmationem, sed meram ejusdem amplificationem facere videatur. Fecisse id se pro re natā in suā *Euanđeliorum Dominicalium Analyſi*, Operे præstantissimo, non dissimulat Cunradus Dietericus, Johannis Cunradi Dietericī, de quo supra, Parens. *Pār fides (ita ille) & diligentia in allegatis aliorum Autorum locis adhibita: Quotquot enim eorum habere ad manus potuimus, in originali revindimus, eque illis Libb. capp. folia vel paginas notavimus. Reliqua, quae hæc annexa non habent, e fide dignis Autoribus aliis, quorum copia fieri nobis non potuit, descripsimus.* Additque pusillo post (quod omnino etiam observandum) sed tamen nec inficias eo, etiam ea, quæ accurato & indefesso scribentium studio recte allegata sunt, detestandā typothetarum & correctorum maxime incuriā ac negligentia corrumpi nonnunquam & depravari, id quod facillime numerorum transpositione, ut si pro 12. ponatur

Baill. Op.
Chronolog.
Lib. 1. Quæst.
4. pag. 8.

Dieteric. Do-
minic. part.
1. in Prole-
gom.

Toll. For-
tuit. in Pte-
fat.

tur 21. pro 34. ponatur 43. &c. fieri potest.
Nec est, ut plane id quisquam iemper ca-
veat, tametsi ipsum Argum mendorum ca-
stigatorem forte adhibuerit. Quodque adeo,
si in ipso etiam contextu eveniat, uti evenisse
sibi alicubi queritur à nāv Seldenus, mi-
hiique ipsi in OTIORUM meorum
THEOLOGICORUM editione tur-
pissimum in modum accidit, Scriptori
fraudi esse non debet. Haud licet enim qui-
busvis esse tam beatis, ut usibus suis nitidio-
ra præla parata semper habeant. Non meus
est error (dicit Martialis)

Selden. de
DIS Syris
in Præfat.
Londinens.

Martial. lib.
2. Epig. 8.

nocuit librarius illis,
Dum properat versus annumerare tibi.

X. Mittant ergo, ut ad lineas redeam, boni quivis Scriptores vulturiam hanc artem, neque quoisque caveri potest, a prædecessoribus bene dicta vel scripta temere reponant, sed iis potius investigandis & evulgandis gnaviter incumbant, quæ aliorum aciem diligentiamque hactenus effugerunt, neque in luce satis posita sunt. Etiamsi enim multa sint, quæ scimus, plura tamen restant, quæ nescimus, quibusque investigandis & eruendis occupari satius moderata ingenia possunt. Sunt, quæ penitiorem eviscerationem & elucidationem, sunt, quæ solidiorem probationem & ab objectionibus, noviter excogitatis, vindicationem, sunt, quæ spiritualiorem ad praxin pietatis efflagitant applicationem. Neque enim materia usque adeo unquam excisa est, ut reliqui nihil deinceps ad spicilegium

cilegium post-futuris superiorum diligētia vel industria fecerit; aliis alio invenire potest plura, nemo omnia; & prout in plerisque alijs rebus, ita & in literis, dies curaque præsens incusatur, & semper futura melior est. Recte alicubi Galenus,

Galen. lib. 2.
de Natur.
Facult.

Fieri non potest, ut idem incipiat, idemque perficiat: loquitur de re Medicā. Hisce in-

quam, excutiendis, expediendis, docen-

dis, inculcandis immoretur quisquis lucu-

brationibus suis inservire publico velit.

Quid (inquit Seneca) non illo per priorum Senec. Ep. 33.

vestigia? Ego vero utar viâ veteri, sed si

priorem planioremque invenero hanc muniam.

Qui ante nos ista moverunt, non domini no-

strisunt, sed duces. Patet omnibus veritas,

nondum est occupata. Multum ex illâ etiam Id. Epist. 97.

futuris relictum est. Et alibi: Multum in-

terest, utrum ad consumptam materiam acce-

das, an ad subactam. Crescit indies mate-

ria, & inventuris inventa non obstant; qui

præcesserunt, non præripuisse mibi videntur

quæ dici poterant, sed aperuisse. Imo vero in

artibus & disciplinis accidere videmus (verba

sunt B. Rhenani) ut a posterioribus majores B. Rhenan.

superentur, quotidie aliquid adjacentibus, &

quod ab illis utcunque inventum est, consum-

matius reddentibus. Ecce ingenuam hic Vil-

lapandi modestiam, loquentis de admini-

rando & vastissimo suo in Ezechiem Com-

mentario: Neque tamen (dicit) ita dispuso,

quasi putem operâ meâ factum esse satis offi-

cio, præreptumque aliis locum, aut demum

péractum aliquid amplius, quam ut jecerim

fundamenta, ex quibus excitatura sit subin-

de posteritatis industria molem Operis cumu-

latiorem:

latiorem: Via scil. est indicata duntaxat, quā perfici plurimum possit, edolatumque lignum quod deinceps ab aliis expoliatur. Tollat Scriptor ab aliis quod lubet, at yero a se de suo id ita perficiat, ut esse aliorum definit, suum fiat: sive, ut notanter Vincen-

Vincent. Li-
rinens, c. Pro-
phet. Voc.
Nov. cap. 27.

*tius Lirinensis: Spiritualis Tabernaculi Be-
saleel esto, pretiosas divini dogmatis gemmas
exsculpat, fideliter captet, adornet sapienter,
adjiciat splendorē, gratiam, venustatem.
Intelligatur exponente eo illustrius, quod
ante obscurius credebatur. Per ipsum poste-
ritas intellectum gratuletur, quod ante ve-
tustas non intellectum venerabatur. Eadem
tamen, quæ didicit, ita doceat, ut cum di-
cit nove, non dicat nova. Et certe qui sic facit,
neque tædiosā peccabit prolixitate, neque
inutilem ingratamque lectoribus vere φιλο-
μαθήση nauiscam pariet, ex adverso bonam
utiliemque Reipublicæ litterariæ operam
semper est præstitus.*

X I. Atque hoc proinde casu Plagii etiam ratio cœclare tum incipit, licet aliquam ejus adhuc speciem manere videri possit; si nempe *Liber* aliquā sui parte ex *aliorum* cogita-
tis conflatus, non obſit publico, sed profit,
nec primi cogitatorum illorum inventoris
existimationi decedere quicquam faciat, ne-
que ulli tandem homini injuriam inferat.

Erasm. Pre-
fat. in Oper.
Ambros.

*Illud (inquit de Ambroſio Erasmus) con-
fitendum, at non improbandum, quod ple-
raque, quæ ſcripfit Ambroſius, hauiſit e
Græcorum Commentariis præſertim Orige-
niſ, ſed ita ut quod ſuum eſſet exēperet,
quod a ſynceritate doctrinæ Catholice alienum aut contentioſum, diſſimularet, neſſer-
tem*

rem proferens , nec Autorem prodens ; quo-
rum alterum non erat tutum , alterum invi-
diosum . Quod in illo comprobat etiam Divus
Hieronymus Epist . ad Pammacium &
Oceanum : nuper , inquiens , S. Ambrosius
sic Hexaëmeron illius comprobavit , ut ma-
gis Hyppoliti sententias Basiliique sequere-
tur . Rursus ad Pammacium & Mercellam :
Habuit , inquam , Ambrosium , cuius pene
omnes libri Origenis sermonis pleni sunt . Et
Ciceroni quis vitio vertit ? quod in Philo-
sophicis argumentis Græcos sequeretur , non
ut interpres , sed ut imitator . Nec erat cor-
niculæ furtum , quod Græcorum nomina ,
quæ pleraque tum apud Latinos magnâ labo-
rabant dogmatum improbatorum invidia ,
pressit , sed cauti pastoris , omnem offendicu-
li dissidiique materiam excludentis . Imo
commendantur hinc a Viris doctis Justia-
nus , Athanagoras , Tertullianus , Cyprianus ,
Lactantius . Arnobius , quod in di-
sputationibus suis contra Gentes iisdem , qui-
bus Octavius Minutianus , armis non tan-
tum sed & verbis decertarint . Sic de iis Fra-
nciscus Balduinus : Usi sunt (dicti Scriptores)
non iisdem modo & sententiis & argumentis .
sed & verbis & formulis : sic enim (addit)
majores nostri eadem de iisdem (ut ille olim di-
cebat) dicere solebant . Atque utram poste-
ritas tale obseruasset exemplum , ambitiosa
novitas bonam antiquitatem non inquinasset .
Legitur etiam , vel disquiritur potius c
Porphyrio apud Eusebium , num c Demosthe-
ne Hyperides , au Demosthenes ex Hyperi-
de furatus sua esset ? Quod dum utriusque
οὐγχερτός dubium redderet , item sic de-

Francisc.
Balduin. Pro-
legom. in
Minut. Fel.
Octav.

Euleb. de
Præparat.
Euangel. lib.
10. cap. 3.

terminavit Apollonius: *Demosthenem*, etiam posito quod *fur* sit, laude tamen dignum esse, quia quæ accepit *præstantiora* reddidit; vitâ privandum e contra *Hyperidem* esse, quod elegantissimam *Demosthenis* orationem *in pejus* convertisset. Plura de *Plagio & Plagiariis* non addo; horum enim totum *Syllabum* nuper publicum fecit Doctiss. *Almelovenius*; ubi *Plagiariorum* tamen vocein *latiori* significatu sumere videtur, quam nos eam hic usurpamus; adeoque Viros nonnullos Eruditos in eorum censum quoque refert, de quibus haud immiterio dubites, an accenseri iis digni quidem sint.

XII. (3) Scriptioris etiam brevitatem assequetur Autor, si tractandis præcipue *rebus* inhæreat, non tam *vocabus*, verborumque supererogatoriis amplificationibus:

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Mares. Di-
stribut. Sy-
stem. Theol.
ad Lect.

Arnob. adv.
Gent. lib. I.
pag. m. 21.

Bodin. Tract.
citat. cap. 5.
pag. m. 397.

Recte alicubi Clar. Maresius: *Dum brevita-
ti & soliditati studeo, obliviscor elegantiæ.*
Cum de rebus (dicit Arnobius) *agitur ab
ostentatione remotis, quid dicatur spectan-
dum est, non quali cum amoenitate dicatur;*
*nec quid aures commulcat, sed quas adfe-
rai audientibus [legentibus] utilitates: ma-
xime cum sciamus, etiam quosdam sapientiæ
deditos non tantum abjecisse sermonis cultum,*
*verum etiam, cum possent oruatius atque
uberius eloqui, triviale studio humilita-
tem secutos, ne corrumperent scil. gravita-
tis rigorem, & sophistica se potius ostenta-
tione jactarent.* De *Scythis* autor est Bodin-
ius, quod omnem orationis suavitatem,
dicen-

dicendique *veneres* respuerint, uti ex sermone eorum & literis; sine vocalibus asperime collisis, sat manifestum est. Sed neque hoc omnimode laudari velim, compare tantum sumenda sunt, quæ hic disserimus: si nempe alterutrum negligendum sit, vel *amœnitas verborum*, vel *rei tractandæ* momentum, tum *hujus* semper magis, quam *illius* rationem esse habendam; nec tam (ut alicubi loquitur *Minucius*) eloquentiæ *tumore*, quam rerum *ipsarum* soliditate *sententias librandas* esse. Alioqui enim fus veluti rosis tantum coronatur, epulum meris jusculis, absque solidâ ullâ carne instruitur, librique moles sine nervis fiunt; & vel in cortice subsistere lectorum faciunt, vel si *rebus* delectari magis soleat, quam *verborum ampullis*, legendi ardorem mirum in modum sufflaminant. Invenias sëpe, prò dolor, quos præpostere curiosos formularum cantores, *syllabarumque*, uti nonnemo eos vocat, *aucupes* dixeris; qui voces pro fastu comtiores quærunt, *αιδουλιαν* venalem quasi gestant, tributum verba converrunt, fluctus maris in simpulo excitant, quantum volupe est circulantur, *verbisque* in ostentationem numerosis generosos discursus jaçtant, *rerum* interim *tractandarum* vix modicum solliciti, iisque haud absimiles hominibus, qui calceum dum curant, pedis, cui inservire is debet, parum studiosi sunt, vel in pede quam in oculo curando diligentiores se præbent, quæ *potiora* sunt remissiori, quæ *viliora* intentiori zelo consequentes. Ut fecisse se olim *Agatho* alicubi fatetur apud *Athenæum*:

Minuc. Fel.
in Octav. pag.
in 119.

Athenæ.
Deipnosoph.
lib. 5.

Td μὴ πάρεστις, ἔργον οὐ, οὐ ποιέμενον :

Td δὲ ἔργον, οὐ πάρεστις σκηνούμενον.

*Operose id agimus, agere quod non est
opus,*

*At in eo, quod opus, opera perfunctio-
ria est.*

Pulmann.
in Annot. ad
Horat. de
Arte Poëtic.

Sic etiam *Dithyrambici* olim *Poëtae* verbo-
rum tumorem & amplitudinem sectabantur, atque adeo plerumque de Cœlo, nubi-
bus, aëre, &c. *majore cum verborum magnifica-
centia quam sententiarum pondere scriptita-
bant.* Speciat huc hoc Horatii.

— dum vitat humum nubes & inania
captat.

Talis fuit *Gorgias*, Sophista *Leontinus*, de quo sic *Dionysius Halicarnassæus*: Διλός γέ
γένεται τε ὁ λεοντίνος εἰς πανδοῖς πάντων φορέ-
χοντες καὶ ἀπίστογον ποιῶν τὰς περιφορὰς καὶ
πέριφα διήνεγγε μέσαν ὑπανθρώπου, id est, Hujus
rei vel Gorgias testis est, Leontinus dictus,
qui in multis tædiosam admodum, & præ-
tumidam sive valde tumidam facit orationis
texturam, & nonnulla a dithyrambis non
multum remota profert. Peculiarem de his

Schmid. Dia-
trib. in Pin-
dar. Com-
ment.

Diatriben edidit *Erasmus Schmidius*, quam
Pindari Commentario subjicit. At quam
infructuosè hæc omnia, imo præpostere!
Vix enim, imo ne vix quidem afficit viros
cordatos diffusa illa loquendi scribendique
farrago, mille licet calamitris meretriciis
& fluentibus unguentis reusta, sive, ut

Cicero

Cicero loquitur, *uncta*, pigmentisque quilibuscunque Rheticis effeminata. Nucleum illi querunt, non corticem, succum, non florem. *Haud placent* (inquit Prosper) *prudentibus phalarata, sed fortia,* quando non res pro verbis, sed pro rebus enunciandis verba sunt instituta. Imo vero grave iis potius est, si tales ostendant libros, in quibus, praeter *judicium*, nihil est, quod desiderent; in quibusque concinnandis plus temporis scientiae literariae ostendandae quam materiei intelligenda, riteque pertransandae impendisse, verborumque gratia, non rerum studia elegisse videri Scriptores gestiunt; quasi non propter res vocabula, sed propter vocabula res adinveniæ essent. Concinnè Cicero ad Atticum: *Quanquam illa tua horridula mihi atque incomta visa sunt, sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexerant, & ut mulieres, ideo bene olere, quod nihil oleant, videbantur.*

*Laborioso præstat ornatu ruditis
Simplexque forma, fuso egerit merces male.*

Nec minus pulchre *Euripides*:

Euripid.
Phœniss.

A' τὸς οὐ μῆτρα τοῦ αἰλιθελας ἔφυ,
Κ' εἰ ποικίλων δέσποτος αἱ δίχ' ἐρμηνεύσεται
Εἴχει γάρ οὐδὲν κηρύξει οὐδὲν δικτυόν λέγεται.
Νοοῦν δὲν αὐτῷ, φαερμάκειν δεῖται σεφάτι.

quæ sic reddidit Grotius:

*Simplex & infucata veri oratio est;
• Nec indiget res æqua sermonum ambitu
Mani-*

*Manifesta per se; causa sed juris sui
Vitia laborans, querit a verbis opem.*

Quippe eloquentia seculo servit; populo se
jactare, & in rebus malis placere gestit. Si-
quidem veritatem saepe expugnare conatur,
Lactant. lib. 5. cap. 1. ut vim suam monstret, ut loquitur **Lactan-**
tius. Quid a volutandis spissis multorum
Patrum voluminibus deterruisse tam mul-
tos putas, praeter hoc unum, quod im-
mensum cum tedium, tot allegorias, tropo-
logias, inficetasque alias amplificationes
permeandas soleant exhibere, antequam
ad minutissimam auri particulam invenien-
dam accessus detur? Veteres εἰς πολλὰ αὐχύ-
ειν ὀλιγοτάχειαν οὐδέποτε, hoc est, ex multis
paleis paululum fructus colligere id vocant.
Quod itaque in specie de *Apophlegmatis* ve-
rum est, quibusvis etiam *Libris Scriptis*
que meritò accommodes: eorum scilicet gra-
tiam decoremque in hoc præcipue confi-
stere, quod paucissimis verbis sententiae plu-
rimum complectantur. Estque hic γρήγορος
ille *Laconismus* vel sermo *Chilonius* Anti-
quis adeo commendatus. *Quid enim* (in-
Cicer. Orat. lib. 1. quuit alicubi Cicero) tam furiosum est, quam
verborum vel optimorum atque ornatissimo-
rum sonitus inanis, nullā subjectā scientiā
vel sententiā? Animorum pabulum res
sunt, non verba. Non illepidè in Scripto-
res istiusmodi verbosos invehitur alicubi
Jan de Brune Amplissimus Vir *Johannes Bruno*, Ordin-
Banketw. num *Zelandiæ*, dum viveret, Syndicus,
2. Deel. pag 333. cuius verba vernacula, eo quod ἡμαῖκω-
νες sic paritura sint, quam si *Latinè* ex-
hiberentur, ita habent: Wat vindmen,,

nu al Schrijvers , die seven bladeren met „
woorden , sonder de minste wortel der sa- „
ke daer onder te hebben , vervullen? die „
als gy 't al met spytig tijdverlies overlo- „
pen hebt , niet anders daar van behoud , „
als een hand vol wind of een greep van „
de Sonne. De *Tijtel* bedriegt ons veel- „
tyds , schynende ons goude schatten te „
beloven , en 't zijn maer doove koolen , die „
ongeviert zijn. De overmate van fluy- „
men doet het aengesigte vol en geswollen „
uytsien , daar 't evenwel so droog en so „
dorstig is , als een watersugtige. So gaet „
het met die lange *Penne-breekers* , die 't „
papier met *ydelheid* opvullen , en niet „
een verheven en treffelijk gepeyns daer „
onder mengen. Het schijnen sterren van „
een eeuwige schoonheyd te wesen , daar „
't niet anders als aangesteken dampen en „
stal-keersen zijn , die Ichielijk in nietig- „
heyd en damp ja stank verdwijnen. Van „
sulke seyt *Longinus* , daer haer schrijve- „
ryen nog vleesch , nog merg , nog leven „
hebben , datse week , spongie-achtig , en „
als een voose Campernoelje zijn. Sy leg- „
gen 't op een *Nagtegael* aan , maar als 't .. „
wel doorfien is , een *Uyl* is haar ontvlo- „
gen. Dit heet sijn eer bepissen &c. Ergo „
causam sive *argumentum* potius impleat „
Scriptor , quam *paginam* ; neque hoc solum „
agat , ut turgescat , & infletur volumen , „
sed ut aurea potius & gemmea quædam „
Operi suo inferat , certo sibi certius persua- „
dens , nunquam grata & delectabilia na- „
sutis lectoribus fore , quæ *præter rem* , ver- „
bis ut ut *mollitissimis* , intrusa esse depre- „
henduntur.

Quintil. lib. 8. cap. 4. pag. m. 412. 413. henduntur. Egone (verba sunt Quintilianii) fundum cultiorem putem, in quo mihi quis ostenderit lilia, & violas, & amoenos fontes scaturientes, quam ubi plena messis, aut graves fructu vites erunt, sterilem plateau num, & tonsas myrtos, quam maritimam ulnum, & uberes oleas præoptaverim? Et aliquanto post: Propterea non debet quisquam, ubi maxima rerum momenta versantur, de verbis esse sollicitus. Neque hoc eo pertinet, ut in his nullus sit ornatus, sed uti pressor & severior, eo minus confessus, præcipue ad materiam accommodatus.

Salvian. de Gubernat. in Proœm. ad Salonium Episc. lib. 1. pag. 2.

tandem Salvianus: Nos qui rerum magis quam verborum amatores, utilia potius se-
Etamur, quam plausibilia, neque id quærimus, ut in nobis inania seculorum ornamen-
ta, sed ut salubria rerum emolumenta lau-
dentur; in scriptioribus nostris non lenoci-
nia esse volumus, sed remedia, que scilicet
non tam otiosorum auribus placeant, quam
agrotorum mentibus profint.

Turneb. Ad. vers. lib. 28. cap. 19.

XIII. (4) Si denique, dum cum *Adversariis* luctandum est, argumentorum non tam numero, quam pondere Scriptor decer-
tet, paratissimam ad *Brevitatem* viam etiam inveniet. Communis fere *Controversiarum* Scriptorum dormititia est, quæque *libros* eorum plus justo *intumescere* saepe facit, quod *numero* ratiociniorum choragio obloquentes non tam convincere, quam obruere satagant. Alia utique mens illus-
tri nostro *Calvino* fuit: hic enim (*utcun-
que πολυχειρῶντα* fuerit, & disputator adeo solidus, ut, si ulli, meritissimo ei adscribas, quod *acris aceti cupas habueret*, cuique hinc omni jure to-

— totus doctior Orbis
Submissis defert fascibus imperium)

nunquam tamen *haereticos*, contra quos in arenam descendit, totis argumentorum phalangibus est adortus, sed diserto & conciso potius acumine confodere studuit, imò & confudit. Vix enim contingit, si turbā argumentorum agere quis malit, quam *momento*, quin intercurrant plerumque tela quædam plumbea, ficulnea, straminea, quæ aduersarius, non tam retundere & comminuere opus habeat, quam tanquam catellos eminus allatrantes, & nebulas in pariete, sive (uti apud *Graecos* est) *ψυλῶν ιστηγῶν*, pulicum equitatum, vel levis armaturæ milites, ut loquitur *Florus*, despicere, unoque quasi ictu dispuere, uti ventus folia, aut panniculam tectoriam, quandoque non sine aliorum cachinno, & magno alterrendæ causæ intertrimento. Est hoc *volsellis* pugnare, juxta *Varronem*, non *gladio*. Referri huc etiam potest, quod de *Tisaphernis* militibus barbaris habet *Plutar-*
chus: *Fuisset*(inquit) *Agesilaus* captivos *vesti-*
bis exutos a sectoribus vendi, & cum multi ve-
stium emptores existarent, corpora alba, &
plane ob umbratilem educationem tenera, ut *inutilia & nullius pretii ab omnibus deride-*
rentur, adsistens Agesilaus. At *hi*, inquit,
sunt contra quos illa propter quæ, pugnamus. Innuens nullo loco sibi esse invalidos quo-
vis milites, exitialemque eorum, quem minari videntur, impetum ridendum ma-
gis esse, quam extimescendum. *In omni* *conflictu* (inquit *Vegetius*) *non tam multi-*

Flor. lib. 4.
cap. 2. §. 49.

Varr. lib. 8.
LL.

Plutarch. in
Agesilao.

Vit. Tom. 2.

Pag. m. 374.

Veget. de Re
Milit. lib. 1.
cap. 2.

spdo

*tudo prodest, quam virtus. Puerorum terricula-
menta sunt haliae juncæ, licet magno nu-
mero in hostem directæ, non hominum ar-
matorum; plusque hisce debellandis & con-
tundendis valet unum argumentum apodi-
ticum, quam dialectica mille. Audiatur rur-*

Hoornb.
Summa Con-
troversi. in
Præfat. pa-
gin. 56.

*sus Hoornbekius noster. Ne arbitremur (di-
cit) numero & copiâ argumentorum in
disputationibus rem agi. Sunt, qui putant,
sola fere multitudine victoriam obtineri,
quos sua quidem ratio vehementer fallit; non
numero sed pondere argumenta æstimanda,*

Rivet, in
Præfat. ad
Lib. Genes.
Erasim. A-
pophtegm.
lib. 4, pag.
382.

*& pauca, quam plura. Attendit hic in di-
cendo Phocion olim Atheniensis: Huic e-
nimi, in concione sedenti, cum quidam
dixisset, videre meditabundus. Phocion: re-
ste conjectas, respondit; cogito enim si quid
queam detrahere his, quæ dicturus sum apud
Athenenses. In quæ verba Erasmus: Alii
solliciti sunt, ut quamplurima dicant, illi
diversa erat cura, nimirum ut quæ ad rem
faciebant, id est, nervum habebant, ver-
bis quam paucissimis complectentur. Quip-
pe juxta hoc Sopkoclis,*

Xwɔ̄is 7' εἰπεῖς πολλὰ ἡ τὸ καίειν.

Multa aliud, aliud quid cō re sit loqui.

XIV. Verum enim vero, tametsi scri-
bendorum *Brevitati* (ut jam multis asser-
tum est), sedulo incumbendum sit, atten-
dendum tamen etiam est, ne sine judicio
modoque id fiat. Quemadmodum enim in
mittendā sagittā non minus aberrat, qui
extra scopum, quam qui ultra jaculatur,
sic in scribendo etiam non minus peccat,
qui

qui *pauciora*, quam res exigit, quam qui *plura* deponit. Notat tales *Fabius*, dum Quintil. lib.
ait: *Alii brevitatis æmuli*, necessaria quo- 8. cap. 2.
que subtrahunt verba, & velut satis sit scri-
re ipsos, quæ dicere velint, quantum ad a-
lios pertinet nihil putanti. In scribendo prout
æīosolozia pestis instar vitanda est, ita &
tractandorum *mutilatio* & decurtatio non
minus cavenda; quâ nempe res in eâ, ad
quam se per naturam extendunt, amplitu-
dine non proponuntur. Nec juvare hic po-
test *brevitatis* obtentus, cum id *breve* dici
non debeat, cui necessariæ partes desunt,
sed *mutilum*; ut *mutilum* corpus illud di-
cimus, non *breve* vel *parvum*, quod capite vel pedibus truncatum est. Ea demum
justa *brevitas* est, quæ rebus tractandis æ-
quata, nullam earum integrantein partem
omittit. Nec *prolixitatis* invidiam incurrit,
qui sedulo huc attendit.

*Non sunt longa, quibus nibile est, quod de-
mere possis.*

sive, ut Augustinus: *Absit, ut multilo-
quium deputem, quando necessaria dicun-
tur.* Augustus taxasse haud obscure videtur
nimiam Horatii *brevitatem*, dum sic ad
eum scripsit: *Pertulit ad me Dionysius libel-
lum tuum, quem ego ne accusem brevitatem
quantuluscumque est, boni consulo. Vereri autem
mibi videris, ne majores Libelli tui sint, quam
ipse es.* Et ut vero Horatius corporis habitu *bre-
vissimus*, ut se ipsum in *Satyris* suis describit.

De Epistolis ita monet Lipsius (quod à αλόγῳ
huc applicandum) *Modum a materia spe-* Lips. Insti-
tut. Epist. cap. 7.

sto, si seria Epistola aut sapiens, diffundi paulo magis velim, & rei per se gravi addi verborum aliquid pondus. . . Uti vela pro magnitudine navium, sic verba debent esse pro rerum. Etiam acutus, ut si ad leviter doctum & acutum: si ad juvenem, extendam tum profecto, nec tenebras ingenii offendam per se parum claris. Caput artis est scribere accommodate.

XV. Concludendum ergo est, siquidem eo, quo jam dictum est, modo id est, tali prudenteria, soliditate, perspicuitate & brevitate procedere velit Scriptor, nullo jure πολυθρύλων illud Salomonis, cuius supra injecta est mentio, opponendum ipsi esse, quasi scilicet sapientissimus ille Rex omni plane πολυχεσφια infestus fuisset. Quis enim in animum id inducat suum, cum ipse haud uno libro, sed pluribus stupendæ cognitionis nomen sibi compararet. Ut sacra ejus monumenta, Proverbia, Ecclesiasten, Canticum Cantorum taceam, iplissimo hoc capite ei adscribitur, quod scrutatus sit & concinnaverit sententias multas (quæ idem forte sunt cum Proverbiis) quæsiveritque aequi verba delectabilia. vers. 11. 12. Et alibi, quod elocutus sit ter mille sententias, fuerintque Cantica ejus supra mille; quod elocutus sit de plantis a Cedro, quæ est in Libano, usque ad Hyssopum, quæ profit ex pariete; de jumento & de volucribus, & de reptilibus, &

Joseph. An-d-piscibus. 2 Reg. 4. 34. &c. Quin addit
tiq. lib. 8. Josephus, cum de Magia & exorcizandi ra-
tione etiam scripsisse; huncque de cā Ce-

Rhodigin. remoniarum ordinem tradidisse, ut nar-
lib. 9. cap. 22. bus Dæmoniaci annulus admoveretur, sub

cujus

cuius sigillo inclusa esset radix a Rege in- Bed. Tract.
 dicata , ad cuius olfactum extractus per sup. Ag. A-
 nares dæmon , collabente mox homine , post.
 adjuraretur , ne amplius rediret , mentio- Amalar. de
 ne *Salomonis facta*, recitatoque carmine, quo Eccles. Offic.
 cam in rem iste præiverit. Concontinentibus lib. 2. cap. 9.
 Josepho Bedā , *Amalario* , *Alcuino &c.* Alcuin. de
 uti & *Eleazari* exemplo id confirmatur . de Divin. Offic.
 quo sic porro Josephus : *Volens dein Elca-*
zarus his , qui aderant , ostendere artis suæ Joseph. loc.
efficaciam , non longe inde ponebat poculum aut cit.
polubrum aquâ plenum. imperabatque Dæmo- Perreaud.
nio kominem exeunti , ut his subversis signum Dæmono-
daret spectantibus , quod reliquisset hominem; log. cap. 12.
 quo facto nemini dubium erat , quanta
 fuisse Salomonis scientia & sapientia Sed
 an hæc vera sint , dubitatur. Mihi saltem
 haudquaquam verosimile videtur , illumina-
 tissimum illum Principem rebus Diabo-
 licis & infernalibus perscrutandis lonas
 suas horas impendisse , & Libros nefariæ
 curiositatis artibus refertos , qui improbatæ Leg. 4. Fa-
 lectionis Jureconsultis dicuntur , in diis lu- mil. excis.
 minis auras protrusisse. Ita etiam Doctissi- cund.
 mus D. Lomejerus : *Quod vero , inquit , non* Lomej. de
nulli , ut Josephus &c. tradunt eum (Salo- Bibliothec.
monem) libros de artibus Magicis , de ge- cap. 3. §. 2.
niis evocandis &c. scripsisse , in eo sane ma-
ximam ei faciunt injuriam , cum hoc ab bujus
 Regis & sapientia , & in Deum pietate alienissimum sit. Gentilis superstitionis imitamen-
 ta , divinâ Salomonis sapientiâ indignissima
 vocat Vir vere doctus Tobias Pfannerus in Pfanner. de
Diatribâ suâ , quam de Charismatis & Donis Don. Mira-
miraculosis anno 1680. publicam fecit: li- culos. cap. 1.
cet dissimulandum non sit , Autorem il- pag. 51. 52.
 lum,
 N. 2

lum, quoad *Historias*, quas ibi adserit, credulæ nimis Antiquitati plus justo nonnunquam adscribere. Fuit quidem revera *Salomō* tristissimum humanæ fragilitatis exemplum; peccatis enim maxime enormibus se contaminavit, idolatriâ, effræni-*Polygamia* licentiâ, insano peregrinarum mulierum amore; imo, cum in diebus juventutis suæ exemplar fuisset sapientiæ & justitiæ, senio coniectus cor à Deo avertit, post idola abiit, & antehac ~~amisegit~~ Templi Dei, idolorum & templorum Diaboli architectus factus est. At vero meminit horum *peccatorum*, disertè Scriptura, quæ tamen, licet in recensendis *Regis* hujus prævaricationibus satis alias accurata sit, de *Arte* hâc *incantatrice*, ab ipso conscriptâ, ne apicem quidem habet. Laudat etiam post mortem *Solomonem* ipse Dei Spiritus, 2 Chron. 11. 17. quod utique, ut verosimile est, non fecisset, si post rogum ejus publicum tantæ impietatis monumentum adhuc superfluisse.

Hottinger. Ut neque magis credibile est, quod idem hic Rex Librum *Reme-*
Thesaur Philolog. lib. 2. cap. 2. §. 2. *diorum cujusque morbi*, Templi vestibulo incisum, conscripsisset, quem postmodum *Ezechias* plane evulsisset, eo quod populum morborum suorum curationem inde magis, quam ab ipso Deo expectare animadverteret; quod ejusdem *Regis* verbatum referunt, quæ morti, uti putabat, vicinus effatus dicitur 2 Reg. 20. 3. *Oñsecro, Domine, memento queso, quomodo ambulaverim coram Te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est coram te fecerim.* *BONUM* illud, quo spectabat ibi *Ezechias*, ad

ad evulsionem dicti *Libri* (quem רְבִנָּי לְלֹבֶת וַיְאָמַר verba medicinalia Salomonis aliter vocant) trahentes. Sed, inquam, incerta hæc sunt, immo a veri viciniâ aberrantia. Neque opus est, eo recurrere, quoniam, utcunque Sapientissimi Regis Scriptis hæc non accenseantur, satis tamen manifestum est, *Librorum multorum* conditorem eum fuisse, atque adeo neque suam, neque aliorum πολυχειρίων allegatis verbis plane condemnasse.

XVI. Sensus ergo dicti Loci hic potius erit: Vel quod Filio suo dicere voluerit *Salomo*, siquidem ego *Scripturam rectam*, *verba omnia delectabilia*, *verba veritatis*, *verba Sapientum* (de his enim versi. 11. 12. 13. locutus erat) minutatim & diffusè explana-
nare, utique tantus *Librorum* mihi con- Ursin. Quæst.
scribendus esset numerus, ut *nullius* eorum cap. 2. Bibl. lib. 1.
finis daretur: hinc e re magis esse duxi, ne tractatione eorum legentium *coro nimium gravetur*, omnia illa ad generale quoddam ξιφάλαος revocare, idque hisce tibi verbis compendiariò indicare: *Finis verbi totius auditus est, Deum time, & mandata ejus custodi*, quia hoc est totum hominis. Vel quod monere Filium suum voluerit, ne *Libris* ullis extra verbum Dei, sive *Scripturam rectam*, nimiopere unquam inhæret, tantumque iis efficaciaz tribueret, ac si ex iis etiam summum hominis bonum, animique vera & solida consolatio derivanda esset. Q. *Scriptorum* illorum *nullus* Mercer. in quidein *finis* est, sed utcunque infinita pe- Loc.
ne numero sint, omnia tamen simul sum-

pta, præstare id unum non possunt, quod *Scriptura recta* sola potest; adeoque & hæc sola in solidam animi tui contentionem quærenda & adoptanda est. *Corpus mentemque* quidem *gravabit* alienorum *Librorum* lectio, si ei pertinacius inhæreas, fiduciamque in eam ponas, *animam* vero nunquam tranquillabit. *Exceptis hisce ver-*

Hieronymi in bis (ait Hieronymus) *quæ ab uno Pastore Eccl. 12. 14. sunt data, nihil facias, nihil tibi vindices.*

Majorum sequere vestigia, ab eorum autoritate non discrepes. *Alsoqui querenti multa infinitus Librorum numerus occurret, qui te protrahat ad errorem, & legentem multa frustra faciat laborare.* Atque ita quidem si *Locum* hunc sumamus (ut superpondii loco in gratiam maximi *Regis* hoc adjiciam) manifestam certe rationem is exhibit, quæ abhorre nos faciat a severâ eorum Doctorum sententiâ, qui salutem ejus æternam in dubium vocarunt, imo sempiternis ipsum cruciatibus adjudicarunt; ut fecerunt ex Antiquis Patribus nonnulli,

Chrysostom. *Chrysostomus* in primis & *Augustinus*, assentibus eos e *Pontificiis* non paucis, *Bellarmino*, *Cornelio a Lapide*, *Didaco a Stella*,

Augustin. *E-* &c. Posito enim, quod totum hunc *Ecclesiasten*, tam Divini argumenti *Librum*,

Bellarmin. post gravissima, in quæ prolapsus fuerat,

Controvers. peccata conscriperit, ut vulgaris opinio lib. 1. qu. 5. est, & hisce ipsis verbis, quæ mox expli-

Cornel. a La- cuimus, cum antecedentibus & conse-
pid. in Deut. 17. 16. quentibus collatis, *Sacrarum Scripturarum le-*

Didac. Stell. *ctionem* totamque *pietatis praxin* tanto zelo

in Luc. Tom. comendarit, quis non inde eliciat, ipsum

2. pag. 108. seriâ dictorum peccatorum pœnitentiâ

ductum

ductum ante obitum fuisse, speciatim etiam
ejus, quo *mulieribus alienigenis* tam impen-
se & turpiter in ipsâ suâ senectute indulse-
rat, quod inter atrocissima merito habe-
tur? Hoc magis, quod *versibus 26. & 28.*
septimi Capitis hujus Libri *mulierum* astu-
tiam, vanitatem & malitiam tam disertis
verbis deploret & condemnet. *Invenit*
(inquit) *rem amariorem morte*, *nempe*
mulierem, *quia est sicuti retia & laqueus cor*
ejus, *ut vincula manus ejus: bonus coram Deo*
evadet ab illâ, *peccans autem capietur ab eâ.*
Quam adhuc querit anima, *& non inveni.*
Virum de milie unum reperti, *mulierem ex*
omnibus non inveni.

Greg. Mi-
chael. in
Gaffarel. ¶
Not. 13. P.
57.

C A P. VII.

*De Librorum Lectione in
genere.*

S U M M A R I U M .

I. *Locus Eccles. 12. 12. Librorum*
nec scriptiori nec lectioni ob-
stat. Præter S. Scripturam alii
etiam Libri legendi. Lipsii de
neglecto hoc suo tempore officio
gravis querela. Ne quidem mul-
ti Ecclesiastici Scriptores citra
aliorum Librorum adminicu-

N 4 lum

lum rite perceptibiles. II. Ludiones duo (de quibus Gathakerus) Grunewaldus, Turbones Monasterienses, Cartesius, Pontianus Hattemius, contrarium vel ore vel opere pertenentes, notati. Ægidii Camarti ~~anserina~~ in Lutherum injuriosa. Ejusdem in eundem aliosque Scriptores Reformatos infestus animus. III. Objectio-
nis anticipatio. Alienorum Librorum lectio Scripturarum meditationi non noxia , sed proficia. Quod emero rerum aliquarum resultat abusu iis ipsis non adscribendum. IV. Gratia Dei benignitati acceptum ferendum , quod præter S. Scripturam , alia etiam legenda con-
cedantur. Aliorum Scriptorum lectio Scripturarum lectioni non opponenda , sed subordinanda. Multo minus hæc illi ullo prætextu postponenda. Witsius laudatus. Impium & detestabile Rab.

Rabbinorum quorundam effatum explosum. Hieronymus an in ecstasi, ob Ciceronis lectionem ei, quæ Sacrarum Scripturarum est, prælatam, a supremo Judice flagellatus? Hic Ciceronem absolute legendum non esse, nunquam dixit aut sensit. Non alii Libri sed liber Scripturæ tempore prius legendus. Quo loco libri prophani, si cum Divinis comparentur, habendi? Bernardus, Athanasius, Zwinglius, Isidorus, Rousius ad partes vocati.

I. X dictis planum est, prout sapientissimi Regis verba Eccles. 12. 14. Librorum multorum Scriptiori, in se consideratæ, non obsunt, ita neque diligenti eorum studio & lectioni simpliciter opponenda ea esse; sed eosque tantum, uti dictum est, quatenus iis homo a Sacrarum Scripturarum sedulo examine nimium avelleretur; vel sollicitaretur ejus animus, ad veram & solidam consolationem e Scriptis profanis non minus, ac ex ipso Dei verbo, sectandam & conquirendam. Utilissimum enim alias est, quinimo necessarium, ut Sacrarum Literarum lectioni librorum aliorum tractatio & lectio nonnunquam addatur: tum

quod præter res spirituales , quas Scriptura abunde exhibet , multa etiam secularia & temporalia sint , eaque non *utilia* tantum & conducibilia , sed tam ad esse quam ad bene esse hominis in hoc mundo plane re-

Ludovic. Viv. *quisita* , quæ in *Divinis Voluminibus* haud Introduc. ad ita obvia sunt ; tum quod non paucæ ipsifimæ *Scripturæ* partes sint , quæ absque *aliarum Disciplinarum* adminiculo &c usu vix ,

Selden. in Præfat. ad Tract. de Dis Syris. §. 135. imo ne vix quidem percipi possunt . *Litteras* (inquit alicubi Magnus Seldenus) *mīscō profanas* , ut *sacras* illustrent ; *id nec quis incuset* , nisi qui *citra illarum opem omnīa in his intelligi posse* , *imperitus* , atque *idem per quam morosus opinetur* . Quis enim inter Christianos extat , cui epidemica mentium nostrarum caligo explorata nouit ?

Et quomodo emendari ac dispelli hæc potest , sine perspicuis mysteriorum Sacrorum interpretamentis , in plurimorum *humanorum* Scriptorum commentationibus passim occurribus ? Πῶς ἀν διωτίμου [γεώτομον] ἐὰν μὴ τὶς ὁδηγοῦσε ? Quomodo intelligere possum (dicebat Philippo Eunuchus) nisi quis explicando mihi præiverit ? Et bene

Cassiodor. de Divin. Instit. cap. 29. Cassiodorus : Quoniam tam in Literis Sacris , quam in Expositoribus doctissimis multa per artem Grammaticam , multa per Rhetoricam , multa per Dialecticam , multa per disciplinam Arithmeticam , multa per Musicam , multa per disciplinam Geometricam , multa per Astronomicam intelligere possumus : non abs re est , instituta singularium Magistrorum , artes scilicet disciplinas , cum suis divisionibus attingere . Neque abnuit Cocej. in Ecclesi. 12,14. cejus in hunc ipsum Salomonis locum : Non omnius

omnino (inquit) rejicit Salomon Librorum copiam & Lectionis sedulitatem (nam, ut ait Apostolus Colos. 3. 16. Verbum Dei inter pios copiose habitare debet, & ipse Salomon multas Parabolæ aptavit, quarum partim perscriptæ sunt in Canoniceis Libris ad usum Ecclesiæ, partim interierunt, licet ab eodem Spiritu essent) sed docet non nimis evagari ad minus necessaria, & semper id memoriam retinere, quod præceptum est, eoque cætera omnia referre. Imo non exiguam seculi sui calamitatem in hoc posuit Lipsius, ^{Lipſi. Epp. lib. 2. Ep. 35.} quod Scripturæ tractandæ ita quidam inhærerent, ut alia quævis studia non tantum negligerent, sed & noxia sibi fore existimarent: Hæc gravis ejus querela est: *Hodierni vero Theologi, credo, altissimæ scientiæ maiestatem imminui arbitrarentur, si ad eam elegantes literas adjungerent; nisi potius id faciant desidium, laborisque tædio, qui non minimus exhauriendus est in linguis addiscendis, & tot Scriptoribus evolvendis.* Deus bone! quantum in hoc antiquis illis Theologis, Græcis præsertim, absimiles, qui cum omnes, ut vocant, seculares novissent literas, eas non incongruum esse censuerunt cum rebus sacris miscere, ut nihil non, etiam profanum, in summi Dei gloriam proferrent. Quinimo ne quidem alii etiam rerum Sacrarum Scriptores, e. g. Veteris Ecclesiæ Patres, rite intelligi ab iis possunt, qui in Autoribus prophanicis plane hospites sunt. Versatum esse oportet in Cicerone & Quintiliano, qui Hieronymum bene assequetur; Theologi Græci multa contra Gentilium Philosophos disputarunt, quæ nemo, nisi aliquatenus

Aret. Problemat. Loc.
104. pag. m.
351.

tenus in iis tritus, probe percipiet; *Lactantium* quis intelliget, nisi in *Virgilio & Cicerone* quadantenus versatus? Quis *Basilium* Aristotelicos refellentem, quis *Augustinum* contra Academicos & Stoicos dispuantem hoc sine adminiculo cum frumento legit unquam vel leget?

II. Haud ergo immerito hellebore opus esse judicavit *Gathakerus* gemino isti hominum pari, cuius in *Præloquio* suo ad *Antoninum Pium* mentionem facit. Sic ait: *Paratione rei i possunt omnes in universum ab Eruditis piisque concinnatæ Instrumento utriusque Sancti enarrationes: ut eodem tandem deveniatur, quo processerunt apud nos haud ita pridem par fere geminum, cerebri certe parum sanierque.* Quorum alter præter Paginam Sacram, nihil legebat aut legendum censebat. Alter postquam Anachoretæ cujusdam instar, cum suis domi se concluserat, Librorum, quam, pro hominis privati sorte censuque, amplam satis habebat, supellectilem omnem, Bibliis Sacris exceptis, foco accenso, flammis absumendam tradidit. Neuter (hæc ejus censura est) aut fundo justo, aut exemplo bono, & quod imitatione dignum sobrios quis sanusque sentiat. Simile quid de quodam Grunewaldo habet *Martinus Ruarus*, de quo etiam alibi, Vir sane non indoctus, in Epistolis abhinc annos aliquot editis, dum sic scribentem eum inducit: *Cur non potius sumptibus illis, quos in Libros edendos insumimus, quosque ægre atque difficulter interdum ab aliis emendicamus, parcimus?* & homines ad sedulam & solam Sacrarum letionem Literarum relegamus? eosque doceamus,

*Gathak. in
Præfat. ad
Antonin. P.*

*Ruar. Ep. 3.
pag. 15. 46.
47.*

mus, ut seriis & assiduis precibus veramilarum intelligentiam a Deo impetrent, missis interim nostris in eam *Commentationibus?* Licet hic idem *Grunewaldus*, pustea a *Rutero* monitus, opinionem illam retractasse, qualitercumque saltem incrassasse visus sit.

Et quid *Turbones Monasterienses?* de quibus ita Sleidanus: *Posthac idem Propheta* (Johannes Matthæus cum Knippcrdolloingo ^{so-251.}) *mandavit, ne quis ullum deinceps Librum haberet, aut sibi servaret præter S. Biblia, reliquos omnes in publicum deferri jussit (quorum pretium viginti millium aureorum æstimabatur) flammisque consumpsit.*

Nec impendiò aliter animatus fuisse videatur Illust. *Cartesius*: Hic enim *Libros se tantum legere non semel dixit pour divertissement*, id est, *non ut studia sua iis promoveret, sed animum quadantenus ab iis avocaret.* Et aliquoties contigit, ut qui

interioris admissionis apud ipsum erant, cubiculum ejus ingressi, *unum alterumque*

duntaxat Librum, nonnunquam sola Bi-

blia in abaco seu mensulâ ejus réposita in-

venerint. Imò ne defuerunt quidem, inter

Pontificios imprimis, qui Theandrum etiam

Lutherum, ut invidiam ipsi conflarent,

maxudè hisce accensuerunt. Sic de eo

Aegidius Camartus, ordinis Minimorum

quondam Generalis, Vir alias non medio-

criter doctus, ut pulcherrimo suo Opere

de Eliâ Thesbite testatum fecit: Quæ (in-

quit) Apostolica sententia (respicit Pauli lo-

cum Colos. 2. 8. Ne quis deprædetur ve-

Philosophiam &c.) tantum apud La-

rum valuit, ut persuaserit Philippo Mel-

*Sleidan. lib.
10. pag. m.*

*Carte-
sioman. part.
1. pag. 307.*

*Tob. Andr.
Method.*

*Cartes. p. 1.
pag. 835.*

Ianchtoni & Andreæ Carolostadio, adhuc
etate florentibus, & in Disciplinis seculari-
bus eruditis, abstinere ab omni secularium
literarum usu, propriisque manibus labora-
re, nec aliud curare, quam de S. Bibliis vol-
vendis & revolvendis, ut autor est Surius.

Sculter. An-
nal. p.m. 90. Itis, adversus Lutherum testis laudandus fuit:

Cui certe, *de Lutherò* quicquam narranti,
nullo jure fidem magis adhibeas, quam si
de vltâ & morib[us] Christi *Pharisaeorum*, vel
de *Calvini* doctrinâ & pietate *Bolseci* testi-
monia allegarentur. Digitum procul du-
bio *Surius*, ac ex & cum ipso *Camartus* in-
tenderunt in *Carolostadii* Wittenbergæ con-
citatōs motus, *in quibus* (referente Buchol-
cero) *Scholas* *vastavit*, *clamoribus* *incon-*
ditis multis *in locis* *præclara* *multa* *ingenia* *ste-*
*rilesce*re, & *desertis* *Scholis*, *artium* *stu-*
dia *abjecere* *fecit*. Sed quid *Lutherum* hæc
feriunt? an suasu consiliove *Lutheri* hæc
contigerunt? nihil minus. Absens *Luthe-*
rus tunc erat, quinimo (quod nescire ne-
minem oportet, qui Historiam Temporum
a limine tantum salutavit) zelum illum,
ut justo serventiorem & intempestivum,
culpavit non tantum sed aperte etiam con-
demnavit. Interim non usque adeo mirum
est, *Camartum* tam inclementer *Lutherum*
ibi habuisse, cu[m] passim in eodem *Tracta-*
tu quam infestus ipsi, imo quibusvis fere
Reformati Doctoribus fuerit, impudenter
sat[is] ostendat. Pag. 191. *Lutherum* vocat
seruum, Germanorum opinione, *e Cœlo*
delapsum Catanem, quem *adversus Christum*
& *pro Christo* *sub tertii Eliæ nomine colue-*
runt;

Bucholcer.
Chronolog.
pag. m. 484.

Pezel. Mel-
lific. Histor.
pag. m. 337.
part. 3x.

rant; *imposturas ei tribuit, hominem fallacissimum & salacissimum dicit.* Alibi in *Calvinum* invehitur: *verberonem vocat, Theseritem e rebellium castris erumpentem, Orat. Pecunia nova inauditæ & sceleratæ doctrinæ spicula torquentem* &c. Nec pepercit *Junio Tremellio, Leonis Judæ, Munstero, Pellecano* &c. quos *judaizantibus hæreticis similes fecit*, qui (*verbis abutitur Hieronymi*) *multa mysteria salutaria subdolâ interpretatione celarunt*. pag. 201. Tandem neque defuit quis e *Reformatorum ordine*, qui enndem hunc errorem erravit. Nuperrime enim in scenam prodiit *Pontianus* quidam *Hattemius Verbi Divini per annos aliquot Minister*, qui sagaci suo ingenio, quo pollere ipsum negari non potest, nimiopere innixus, putidissimis suis hæresibus, quas invchere conatus est, hunc *fanatismum* etiam adjecit, quod *per totos viginti annos nihil aliud quam S. Biblia lectitârit, idque pro unicâfere gloriandi materia habuerit.* Verum non diu tulit hominem illum *Reformatæ Ecclesia*, sed erroribus suis præfractè inhærentem, consentientibus & approbantibus Præpotentibus *Zelandiæ Ordinibus*, munere suo abdicavit.

III. Neque periculum est (quod obtempera quibusdam solet, qui ultra peram sapiunt) ne *aliorum Librorum* volūtatione ipsa *Scriptura* in contemptum tandem abeat; quum *illorum lectio hujus meditationi & studio* opponenda minime sit, sed subordinanda. Imò esto nonnunquam, quod metui dicitur, ut fieri id quandoque negari

Hattem. A.
polog. pag.
36.

negari non potest: cum haud paucos procul dubio invenias, imo nimia eorum turba sit, qui *secularibus* disciplinis scientiisque usque adeo insolescunt, ut *Sacrarum Literarum* eloquia, *Canonicasque Scripturas*, eo quod verborum ornamentis, syllogismorum viribus, affectatissque suadelis, peregrinâque Philosophorum eruditione carere videantur, sed simpliciter in operatione virtutis & fide nudâ firmatæ sint, tanquam *ruficas* & *idioticas* nimis despiciant, aspernentur, contemnant. Sed vero quis iterum non tam *lectionis* & *Librorum*, quam solorum *legentium* vitio & *abusus* adscribendum id esse non judicet, ut supra etiam monuimus? Et cur, quæso, ob qualemcunque optimæ rei abulum *Libri Tractatusque cætera* non mali, sed docti, politi, pii, mortalium excutiendi magis manibus sunt, quam eandem ob causam sedula frequensque *Verbi Divini auditio* iis dissuadenda, cum par utrobique periculum prætexi possit? Rei frustrâ *naturæ* quid tribuitur, quod e pravo ejus *abusu* tantum nascitur, & non nisi per accidens ei adhæret. *solem* inficiunt Horizontis sordes, *Lunæ* globum maculant repercussæ e Terrâ exspirationes, (si qua errori fides) *stellas* noctu jactatas perpetuo Aëris vapor nobis repræsentat. Ergone *Sol* propterea squalidus, maculosa *Luna*, *Stellæ* instabiles? Nihil est tam innocens, quod alienâ culpa reum non facit, si perversos in usus deducatur. *Crudelitatis* officina est bellum, *ambitionis* columen sceptrum, *lasciviarum* illecebra formæ decor, *fæstus* concilia-tricula

Agripp. de
Vanit.
Scient. in
Præfat.

Lactant. de
Justit. lib. 5.
cap. i.

Farnes. de
Simulacro
Reip. lib. 2.
in Præfat.

tricula nobilitas: imo quid attinet plura adferre? quum ipsa s̄epe *sanc̄itas* in usus deflectatur fictae pietatis, & vera Religio privatarum fiat famula rationum? Non magis igitur damnat *Libros* pii & laudabilis argumenti usus eorum præposterus, quam florum pulchritudinem araneæ, quæ venena ex iis conficiunt;

*Nemo ideo culpat sœundi flumina Nili,
Pestiferò fætu quod Crocodilon alat.*

Ne addam, *Libros* plerosque *Asceticos* (hisce enim maxime ut nonnullorum invidia, ita aliorum socordia infesta est) nihil aliud ferè esse, quam *Conciones* scripto calamoque exaratas, ut & mūltas *Concionis* vix aliud quid, quam *Libros* ore vivâque voce pronunciatos; quippe nonnunquam quidem quoad externam formam, raro quoad ipsam *materiam* discrepantes. Tam procul proinde abesse oportet, ut aliorum probatorum Scriptorum lectio- nem ipsius Scripturæ studio vel hilum præjudicare quis autuinet, ut amicissimas e contra sibi invicem operas tradant, imò manuducere genuina piorum *Librorum* lectio ad intensius & fructuosius Verbi Divini studium bene legentes nunquam non soleat. Evidem (verba sunt Jacobi Marchantii) docent illi. (quod & ipsa Scriptura facit) ignaros, arguunt otiosos, excitant torpentes, extimulant dormientes, corrigunt errantes, erigunt corruentes, terrent ridentes, consolantur lugentes, laudant humiles, vituperant superbientes, confor-

tant
Marchant.
Hort. Pastor.
pag. m. 1064

tant debiles, reprimunt præsumentes, mitigant turbatas, lœtificant tristes, justificant pios, damnant perversos.

I V. Adhuc, cum sermones Domini summatim tere in *Sacro Codice* proposita tantum sint, benevolentiae utique erga nos miseros homines Divinæ testimonium habendum est, quod eos latius deductos, fuisse explicatos, magnâ saepè argumentorum intignum varietate firmatos, illustratos, digestos, inculcatos, ad vitæ usum accommodatos, aliorum operâ possidere concessum etiam sit. Neque ideo tamen humanorum Scriptorum lectionem ei, quæ Sacrarum Literarum est, ullo prætextu præferendam esse cogites; μὴ γνῶσθε: è contra harum semper major, quam illorum ratio habenda est, eo quod hæ illa multis numeris antecellant, præque his omnia humana fracta vitrea, imo οὐδὲπολα τantum sint; de quo Amicissimus natus Wittius sic alicubi differit: *Non inficior* (inquit) *Gentium Legislatores præclara quædam instituta suis inseruisse; laudo etiam celebro que quæde Virtutibus Socrates, Plato, & post eos Cicero, Seneca, Marcus Antoninus Imperator, &c., quem omnibus anteferre non dubito, Epicetus copiose & eleganter differuerunt.* Sed ut ut magnifica primâ specie appareant, præ eâ tamen sanctitate, quæ Euangeli traditur, frigida prorsus, inania & inanima sunt, veluti statua quædam fabrefacta, at mentis ac spiritus expers. Quare detestabile plane & impium hoc cœcutientium Magisterum effatum est בָּנֵי הַזִּהָר id est, เม-

Witt. Dissert.
Epistol. ad
Ampliss. Hu-
ber. p. 136.

137.

mento,

mento, mi Fili, majorem semper præceptorum Rabbinicorum, quam Legis Divinæ curam esse habendam: Licet alibi longissime ab eo recedant, dum quærunt: *Quare va-*
statum est forum Bethue tribus ante Jeru-
salem annis? & respondent: *Quia verba*
sua verbis Legis præponebant: quin imo
Judæi passim religiosiores Librum Legis,
siquidem iter facerent, inter præcipua sua
viatica olim habuerint. Sicuti neque unquam
Dœus nisi indignissime ferre potuit, nec
potest, si iis, quæ à spiritu humano, eo-
que fallacissimo fere, dictata tantum sunt,
ea, quæ sanctissimi & infallibilis sui Spi-
ritus sunt, postponi à quoquæm deprehen-
dat. Expertus id olim est Hieronymus, ut
ipse alicubi fatetur, & aliquanto fusius
enarrat Jodocus Clichtovæus, celebris in-
ter Pontificios Homiliarum Scriptor: Cum
(sic ille) suggestente Satana [Hieronymus]
quodam tempore, ductus fastidio Sactorum
Librorum, quod sermo sibi incultus in Li-
bris Propheticis non placeret, imo horresceret,
die quodam Tullium avidè legeret, &
Plautum, & nocte Platonem, subitâ cor-
reptus febre, ad extrema vite perducitur.
Cumque jam funus illi pararetur, repente in
ecstasim rapitus, tribunals summi Judicis si-
bitur, & cuius sit conditionis interrogatur.
Cui se Christianum esse respondenti, ait
Judeus: Mentiris, non enim Christianus
es, sed Ciceronianus; ubi enim est thesau-
rus tuus, ibi est cor tuum. Statimque jussit
eum durissime cædi. Ille autem inter flagella
misericordiam Judicis implorans, promisit
sub obtestatione, quod Libros seculares

Voisin. Theo-
log. Hebræor.
in Prolegom.

Lichtf. in
Matt. 10. 9.

Maimon. de
Libr. Leg.
cap. 10. §. 9.

Hieronym.
Ep. ad Eu-
stoch. Oper.
tom. 1. fol.
67.

Clichtovæ.
Homil. p. m.
414.

Reatin. in
Descript. Vit.
Hieronymi.

Erasm. in
Vit. Hiero-
nym.

Hieronym.
Tom. 1. pag.
citat.

Clichtovæ.
Lib. cit. p.
382.

Noll. Gno-
stic. in Præ-
fat.

Hieronym.
Ep. ad Pau-
lin.

Ruar. Ep. 15.

nunquam post hac legeret; eo nempe, quo ante eos legerat, modo. Neque enim unquam sensit Hieronymus, *Ciceronem* plane legendum non esse, sed tum tantum, cum in meliori *Sacrarum Literarum* intellectui & tractationi *lectio* illa obesset. Liquet id e Libro ejus de *Optimo genere interpretandi*, ubi plurimos ipse versus e *Cicerone* allegat, uti testis est *Erasmus*; qui quicquid hujus narratur *fabulam* vocat; torte quia ipse *Hieronymus* haud bene sibi hic constat; cum hic *somnium* dicat, alibi vero disertè a *somnio* distinguerē id videatur. Idem *Clichtovæus de Bernardo* refert, quod hanc ob causam *Canonicas Scripturas & Divinæ paginæ Libros præcipue lectitârit*, quod ex illorum verbis veritatem sibi magis elucessere deprehenderet, quam ex *Autorum explanationibus*; satius ducens e primario fonte, quam *rivis*, et si *dulcibus*, aquam sapientiae kaurire. Atque ita quidem unumquincque *lectorem* animatum esse oportet, neque ullo modo concedi in illorum hominum partes, qui *aliorum* opinionibus prius imbuti & præoccupati, postea denum ad *Scripturæ* lectionem se accingunt, ut nempe, non veritatis, sed *præconceptarum* illarum *opinionum* confirmationem haurire inde possint, depravantes (ut loquitur Hieronymus) subinde sententias, & ad voluntatem suam *Scripturam* trahentes repugnantem; neque a *Scripturâ* sensum sumentes, sed adserentes, mentemque ei affigentes ex suâ mente. Sed *Scripturæ ordine* imo tempore prius legendæ sunt, ut pietatis studio inde reportato, pias de-

deinceps meditationes nobis ingamus,
atque ita opinionibus, ad dilectionem Vei
& proximi spectantibus, animos nostros
imbuamus. Faciunt huc aurea Zwinglii Zwingl. op.
tom. 1. cap. 3.
verba: *Fateberis, te sæpenumero Scripturas*
in hunc finem perlegisse, ut verba quædam,
quæ sententiae jam ante conceptæ suffraga-
rentur, excerperes, quibus opinionem tuam,
quam mordicus retinere cupis, confirmares.
Hoc, hoc omnium kumazarum Traditionum
ulcus est, quod acutetigisse dolet. Quid enim
hoc aliud est, quam sensum proprium Scri-
pturæ testimonio probare velle, alienum sen-
suum Scripturis ingerere, & errori suo Scri-
pturarum prætextum, & patrocinium que-
rere? ut numirum Scripturæ locos, pugnan-
tes licet & invitatos, in tuam sententiam per-
trahas, & eos id, quod jam ante tibi per-
suasum est, loqui cogas. Alias, ut dictum
est, subordinata non pugnant, immo sibi
invicem auxilio potius sunt: quare & Atha-
nasius haec cum se invicem sequentem in
modum rite conciliavit. Etiam si Scri-
pturæ Divinæ ad veritatis indicationem
sufficiant, Doctorum tamen Tractatus haud
contemnendum ad faciliorem Scripturarum
interpretationem adferunt adjumentum. Nec
minus judiciose Isidorus Pelusiota, qui,
ut omnem prævertat abusum, sic loquitur:
Divinæ Philosophiae [sapientiae] oratio in
Sacris Literis humilis quidem est, sensus
vero sublimis, planeque Cœlestis. Exter-
norum sane Scriptorum splendida est oratio,
res vero humili serpit. Si quis igitur illius
valens sensus consequi, hujus vero diendi
elegantiam, nœ ille sapientissimus est. Elo-

Athanas. O-
rat. c. Gent.
princip.

Clem. Ale-
xandr. Stro-
mat. lib. 1.

Isidor. Pelu-
siot. Epp.
Lib. 5. Ep.
281.

quentia enim instrumentum esse queat Cœlestis scientiæ, si ei ut animæ corpus subjiciatur, & ut lyra Lyristæ, nihil quidem privatim innovans, sed interpretans illius meditationes. Sin ordinem hunc invertat, &; cum debeat servire, regere, aut potius imperare velit, æquum est, ut expellatur. Nec dissimiliter F. Rousius: Cœlestis (inquit) Academiæ alumnus Ethnico Logico vel Philosophico magistros Gibeonitarum loco ducat, qui lignis sindendis, aquisque in usum sanctuarii exhausti operam & studium navent.

Rous Inter.
Regni Dei
pag. 5.

C A P. VIII.

De Justo & fructuoso Librorum legendorum modo.

SUMMARIUM.

- I. Non omnes βιβλιόφιλοι, qui vide-ri tales volunt. Libri sine Doctoribus, Doctores sine Libris. Libri ad studium non ad spe-taculum possidendi. Gronovii querela. Sola chartacea sup-pellex nulli utilis. Pro genui-nis Librorum æstimatoribus quinam non, quinam imo ha-bendi?

bendi? *Vana eorum pompa ab Hieronymo & Seneca contempta.* Luduvici XI. Gallicarum Regis, argutè dictum. Librariæ supellecīlis ornatus quatenus improbandus Agnes, Henrici III. Imperatoris uxor, in Episcopum Cassinensem perverse liberalis. Bonifacii erga Divi Petri Epistolas supererogatoria & superstitiose reverentia. II. Librorum helluches qui? Eorum lectio quomodo ritè instituenda? (a) Humili mente ad eam accedendum. Discentium & legentium claves quæ? Johannes Wiertius laudatus. (b) Linguarum quibus exarati Libri sunt, peritiæ incumbendum. Omnis interpretatio seu versio textus primigenii tantum umbra. III. (c) Librorum selectus habendus. Senecæ de hoc effatum. Ennius quomodo Homeri animam dicatur? sortitus

Theognidis ~~nam~~. Libri antiquiores novioribus passim præferendi. Lutheri, Melanchtonis, Erasmi bac de re consilium. Ut illi præ aliis legendi, qui scientiam & pietatem simul ingerrunt, quam qui illustrando intellectui tantum inserviunt. Nazianzeni de salutaribus hinc in animâ suâ fructibus testimonium. Scriptorum Basilii laus. Eorum, qui Scriptores prophanos castrant, ludicraque eorum in sacra convertunt, institutum commendatum. II V.
(d) Ordinis in legendis Libris ratio habenda. Præjudicia tam pro quam contra legendos Scriptores deponenda. Animæ carniales sordes excutiendæ. Quid sit libellum pure legere? Cur etiam mundanæ cohibendæ, & negotia temporalia moderanda. Festivæ Erasmi de hoc ad Hervagium Literæ. Autoris, qui legitur, scopus probe atten-

den-

dendus. Librorum vitia vel commissionis sunt vel omissionis. Quomodo ad hæc quomodo ad illa habere se debeat Lector. A facilitioribus ad difficiliora in legendo ascendendum. De Hebræorum instituto, de primo Genesios capite, de Cantorum libro, principioque & fine Ezechielis, ante trigesimum ætatis annum non legendis, quid sentiendum? Autoris hanc in rem considerationes. Turrettini calculus. Per multos simul Autores, junioribus imprimis, non divagandum. Voe-tius, Arisippus, Seneca ad partes vocati. Scriptores toti legendi, & ipsi, potius quam eorum epitomatores. Aliquis tamen compendiorum usus concedendus. V. Lectioni Re petitio, Meditatio, Oratio, Collatio & Continuatio connectendæ. Αχελοῦς αὐαγηώσεις & ὀλορχέεως σενοῖς quinam dicendi? Αμυνὴ πίνει quid?

Coletus, Augustinus, Bernardus, Didym. Alexandrinus, Alcuinus, Hieronymus, Erasmus testes laudati. Loco Prov. 27. 17. lux affusa. Collationum super rebus lectis origo & fructus. Quando a Gentilibus institui olim solitae? VII. (e) Quisque scriptor suâ in arte suspicendus. Grotii genius a Riveto delineatus. Luduvici Vivis iniunxerat. Lectores quidam cum scarabæis pilulariis & muscis comparati. Basilius & Horatius laudati. VII. (f) Eorum, quæ lecta sunt, Adversaria confienda. Quæ quid sint & unde sic dicta, explicatur. Libelli apud Romanos quid? Memoriæ vis magna, sed imperfecta. Semel scriptum, decies lectum. Cur Regibus Iraelis Legis exemplar propriis manibus fuerit describendum? Adversaria non indiscriminatum. sed cum selectu & judicio

congerenda. Plinius, Scaliger,
Erasmus, Muretus, Cæsar
Augustus, Benedictus Carp-
zovius laudati. Excerpendi
negotium non debet nimis esse o-
perosum. Excerptorum & Ad-
versariorum fructus.

I. **V**erum enim vero, prout esse ex
dictis liquet, qui *Salomonis* al-
legata verba intorquentes, *alio-*
rum præter Scripturam *Libro-*
rum lectionem oppugnare iis student, ita
neque ex advercio omnes illi, qui diversum
seu contrarium sentire se obtendunt, in-
signesque *τιβλιόφιλοι* audire gestiunt; pro-
genuinis Librorum *estimatoribus* habendi
mox sunt. Quis enim, uti *Doctores sine*
Libris saepe sunt, ita & *libros sine Doctori-*
bus nonnunquam esse non videt, doctiora
fere *scrinia* habentes, quam *pectora*? Hoc
est, tales haud raro dari nominetenus *φι-*
λοβιστές, qui magnam non tantum felici-
tatis, sed & eruditionis suæ partem in
hoc solo collocant, quod instructissimis
Bibliothecis gaudeant, extra eas nequic-
quam fere sapientes, imo ne sapere quidem
laborantes, librosque non tam ad *studium*,
quam ad *spectaculum* possidentes. Quod vi-
tium in Optimatibus nonnullis præcipue
notatur ab Illustri nostro *Gronovio*, dum ait:
Nescio, quomodo ex barbarie superiorum secu-
lorum præ ceteris unum pertinacius hæret, ut

Gronov. Ep.
Dedicator.
Senec. Tra-
gic. præmiss.

ma-

magnæ domus studiis minores sint, & Libri in sericos pulvilloς, ac citrios lectos fastidiose recipiantur: siubi sit tamen, nihil fere, nisi tralaticium, vulgare, umbraticum, & ut sic dicam, sine litteris literatum efficitur. Neque mirum hoc, cum sola chartacea supellex, librorumque superficia ria tractatio nec erudire quem possint, nec emendare.

Clericus in Libro non valet ova duo.

Erasm. Epp. Haud enim mihi (addit Erasmus) libros
Lib. 3. epist. amare videntur, qui eos intactos ac scriniis
29. abditos servant, sed qui nocturnâ juxta ac diurnâ contrectatione sordidant, corrugant, conterunt; qui margines passim notulis, hisque variis oblinunt, qui mendi rasi vestigium, quam mendosam compositionem malunt.
Auson. Ep. Et festive ad Philomusum Ausonius:

43.

*Emptis quod Libris tili Bibliotheca referta est,
Doctum & Grammaticum te, Philomuse, putas,
Hoc genere & chordas, & plectra, & barbita conde,
Mercator hodie, cras citharædus eris.*

quibus adde hoc Juvenalis:

Juvenal. Lib.
I. Sat. I I.

*Indocti primum: quamquam plena omnia
gypso
Chrysippi invenias, nam perfectissimus horum est,
si quis Aristotelem similem, vel Pittaconem
emit,*

Vel.

*Vel jubet archetypos pluteum servare
Cleanthas.*

Contempsit etiam hauc pompam Hieronymus, ut hisce innuit verbis: *Habeant, qui volunt, veteres Libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, uti vulgo ajunt, litteris oncrat magis exarata, quam codices, dummodo miki meisque permittant pauperes habere scedulas, & non tam pulchrios codices, quam emendatos.* Nec quisquam cordatus Scenecā: *Quò miki (inquit) innumerabiles libros & Bibliotbecas, quarum dominus vix totā suā vitā, indices perlegit?* ^{Schec. de Tranquil. Anim. cap. 10.} *onerat.* Nec quisquam cordatus Scenecā: *Quò miki (inquit) innumerabiles libros & Bibliotbecas, quarum dominus vix totā suā vitā, indices perlegit?* ^{Schec. de Tranquil. Anim. cap. 10.} *onerat.* discentem turba, non instruit? multoque Janius est, te paucis Autoribus tradere. Quadraginta millia Librorum Alexandriæ arserunt, pulcherrimum Regiæ opulentiae monumentum, alius laudaverit, sicut Livius, qui elegantiae Regum curæque egregium opus id esse dixit. Non fuit elegantia illud sed studiosa luxuria, immo ne studiosa quidem, quoniam non in studium sed in spectaculum comparaveront, sicut plerisque ignaris etiam servilium Literarum Libri non studiorum sunt instrumenta, sed cœnationum ornamenta. Paretur igitur Librorum quantum satis est, nihil in apparatus. Vitiosum est ubique quod nimium. Quid habes cur minus ignoscas homini nomen marmore atque ebore captanti, quam opera conquirenti, aut ignotorum aut improbatorum, & inter tot millia Librorum oscitanti? cui librorum suorum frontes maxime placent & tituli. Apud desidiosissimos igitur videbis

qui-

quicquid Orationum & Historiarum est, & tectotenus exstructa loculamenta. Certe indoctus quisque auro margaritisque fulgentes Libros sibi comparans, nihil aliud facit, quam si quis ligneis pedibus aureas elegantesque crepidas inducat. Quid enim *eum fidibus graculo?* sive, ut Epicharmus apud Stobæum, τὸν φλᾶν τὸν καθετόν. *κομνία?*

Epicharm.
ap. Stobæ.
Ursin. Man-
tiss. Acerr.
Philolog. 5.
12.

Quid cæco cum speculo? Luduvicus XI. Gal-
liarum Rex, cum de illiterato quodam au-
divisset, quod insignem, multisque Libris
refertam Bibliothecam haberet, dicebat:

Lucian. in
Dialog.

Sydon. EPP.
lib. 5.

Chronic.
Casslinens.
Lib. 3. cap.
30.

Homo ille gibboſo mihi ſimilis videtur, qui, licet magnum geſtet in tergo gibbi onus, nunquam tamen id intuetur. Et alius quis (puto esse Erasinum) *Qui divite gaudent Librorum ſupellecīile, atque eorum magis fruuntur ſpectaculo, quam studio, ſimiles ſunt pueris, quibus totas noctes lampades ardent, ſed parum advigilant.* Lucianus hinc ἀπαιδεύτη & ποιὰ βιβλία ἀνέρδησ, id est, incruditum & multos Libros coquementem, ut individuos socios conjunxit. Neque dico tamen, omnem plane Librariæ ſupellecīile ornatum damnandum eſſe, ſtatuo tantum, eum nihil iis prodeſſe, qui ſoli illi inhærent, ejusque magis aspectu ſe titillant, quam affiduo uſu ſtudioque obleſtant. Sicuti eum duntaxat in finem *Agnes,* Henrici III. Imperatoris olim uxor, *Euan-*
geliorum Sacrorum exemplar *Benedictio* *Cassinensi* obtuliffe fertur, cuius tabulae ar-
gentea, & ſplendidiflmo auro obductæ erant:
inſigniſe procul dubio, imo regiā libera-
litate defunctam rata, quod donum misiſ-
ſet, magis ad oculos, quam ad animum
ejus,

ejus, qui accipiebat, afficiendum accommodatum. Ut néque majoris pretii est, quod in *Sancto* (ut loquitur) *Bonifacio* tam impense deprædicat *Baronius*, adscri-^{Bonifac. Ep. 12. ad Ead-}
bens ei, quod *Divinos Libros aureis* sibi ^{burg.} describi *literis* curaverit. Verba epistolæ eum in fine ad *Eadburgam*, nobilissimam in *Angliâ* fœminâm, ab eo datæ, sic habent: *De precor ut mihi cuus auro conscribas Epistolas Dominimi Ap. Petri S. Petri* (cur *ekujus* tantum, non etiam aliquotum Aposto-
lorum & Prophetarum?) *ad honorem & reverentiam sanctorum Scripturarum ante oculos carnalium in prædicando*. Fucus certe pag. 232.
fit hominibus carnalibus, si nulla alia SS. Scripturis quam per deauratas *literas* re-
verentia exhibeatur. *Librorum superbiam* id vocat *Peraldus*, octo, quæ proponit, ^{Perald. Summa Virtut. &c} adminiculis debellandam. Secus alienum ^{Erasm. Epp. Lib. 28. Ep. 40.} non est, quod jam laudatus sæpe *Erasmus* ^{Vitior. p. 2.} *habet*: *Non commemorabo, quantum maje-
statis accedat voluminibus ex amplitudine chartarum, ex elegantia dignitateque for-
mularum; quæ res ut Typographis vix cre-
dendis impendiis constant, ita Doctori tam
eximio (spectat Chrysostomum) non pa-
rum conciliant grattæ, & lectorem, alioqui
fastidiosum, cœlunetinio quodam invitant.*

I I. Sunt etiam, quos *belluones Libro-
rum* Cato dixit (quidam *Ciceroni* id ad-
scribunt) id est, qui multa quidem, imo
infinita pene legunt, releguntque, sed häud
aliter fere, quam si sus tibi aīn audiret, hoc
est, sine ulla fructu aut profectu; misel-
lulo *Tantalo* assimiles, quem perpetua
fame siquicunque tortum fuisse finxerunt Veter-
res,

res, aquis utut pomisque ori ejus imminentibus,

*Quærit aquas in aquis, & pomæ minantia
captat
Tantalus;*

vel cum peregrinantibus illis merito comparandi, qui terras remotissimas labore, impendio & periculis quidem lustrant; verum tamen, utut situm Regionum, ædificiorum magnificentiam, fontium amœnitatem, fluminum cursus, montium molles, Gentiumque mores rite quidem viderint & perspexerint, quomodo tamen ad *usum* referenda illa sint, plane ac stupidè ignorant. Atque hæc itaque de causâ curandum sedulo est, ut non *legat* tantum Libros ὁ βιβλιοφάγος, sed & *bene* ac *fructuose* eos legat. Quod ut fieri possit, hoc procedendum est modo: (1) *Humili semper mente ad lectionem accedendum est*; id est, tali, quæ in eptitudinis suæ ad ullos inde, sine altiori auxilio, fructus carpendos probe conscient. Sic enim animus ad ea, quæ *lectitando addiscenda* sunt, attentior redditur, ad maiorem diligentiam excitatur, amplioremque Divinæ benedictionis spem concipere & potest & debet. Haud immerito hinc *Johannes Sarisburiensis*, discentium Claves, uti vocat, proponens, primas inter eas *humili* huic *menti* partes assignavit: Sic habent ejus versiculi:

Sarisbur. Æc
Nug. Curia-
lib. cap. 13.

*Mens humilis, studium quærendi, vita
quieta.*

Scrut-

*Scrutinium tacitum, paupertas, terra aliena;
Hæc reserare solent multis obscura legendo.*

Neque alio, quam hoc fine animoque, au-
reos & piissimos suos *Dialogos* a Filio suo
legi voluit Amplissimus *Johannes Wiertssus*,
Curiæ, cum eos cederet, *Brabantiae Af-*
fessor, nec non Serenissimo *Aurasionensium*
Principi a consiliis: Eo, mi Fili (ait) hæc
evolvas animo, quo ego illa ex *Jansenio*;
Jansenius ex Augustino; *Augustinus ex Pau-*
lo, *Paulus ex divino hausit Spiritu*, non quæ-
rendo tumultuosam contentionem; sed placi-
dam veritatem, non sectando vanitatem in-
flatae scientiæ, sed puritatem humilis con-
scientiæ: ut paucis multa, in omnibus suspi-
ciens in te gratiam Dei, despiciendo in te ni-
hilum tui. (2) *Linguarum*, quibus exarati
libri, tam Sacri quam prophani sunt, peritiae
haud leviter est incumbendum: non uti
canis e *Nilo*, sed ita, ut ab ipso, uti ajunt,
fundo addiscantur, nec in superficiario tan-
tum earum acquiescat studio. Voces
enim & vocabula cum rerum notæ sint &
indicia, vix tam emphatice se mentibus
nostris ingerunt, si per *interpretem*, quam
si ex *ipsis fontibus* offrantur: estque ex-
actissima quævis *versio* textus primigenii
mera tamen umbra. Peculiaria unaquæque
lingua idiomata proprietateque suas habet,
quas qui Eruditorum scripta in linguas alias pag. m. 754.
transfundunt, vel vix sæpe percipiunt, vel
in tralationibus suis haud significanter satis
exprimunt, imo ne exprimere quidem
possunt. Sunt enim quædam verba certarum
linguarum, teste Augustino, que in usum Lib. 2. cap.

Wiertss. Præ-
Legat. ad
Fil. Præfix.
Centur. Col-
loquior.

Noll. Gno-
stic. cap. 6.

Dilherr.
Disp. Aca-
dem. p. 1.

Augustin. de
Doctrin.
Christian.

Erasin. de
Method.
Theolog. lit.
B. I.

Coccej. in
Præfat. ad
Libr. San-
hædt.

alterius linguae per interpretationem transfire non possunt. Bene itaque Erasmus: Nulla ratione, nulla industria fieri potest, ut intelligas quod scriptum est, si sermonis, quo scriptum est, sis ignarus; nisi forte malumus, otiosi quicquid hoc est muneris, cum Apostolis e Cælis exspectare. Addit Cl. Coccejus, Fieri facile posse, ut a verâ mente interpretis aberrans, in absurdam aliquam & falsam sententiam agaris, vel non ita afficiaris conversis, atque primigeniate affectura fuissent.

Dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ.

neque suis bene oculis videre censendus est, qui credit alienis.

III. (3) Librorum legendorum selectus instituendus est. Nec enim (ut rite Seneca) refert, quam multos Libros possides, sed quam bonos. Et alio loco: Vide, ne lectio illæ multorum Librorum & omnis generis voluminum habeat aliquid vagum & instabile. Certis ingenii immorari & innutririri oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Nusquam est, qui ubique est. In peregrinationibus vitam agentibus hoc evenis, ut multæ hospitia habeant, nullas amicitias. In tantâ ergo ætatis fugacitate, Scriptorumque, quæ jam non premitur duntaxat orbis, sed tantum non opprimitur, multitudine, cum legere non liceat omnia, quis legenda non dicet optima? Hoc magis, quod tales ipsi fere reddamus, quales Autores sunt, quos perpetuo terimus. Neque enim perinde ciborum qualitas in corporis habitum transit, ac lectio in animum mo-

Melancht.
Rhetor. lib.
2. pag. 141.
142.

Cicer. de
Orat. Lib. 2.

rcs-

resque *legentium* commutatur. Si in jejunis, si in frigidis; in fucatis, in spinosis ac in rixosis Scriptoribus simus assidui, tales ut Arrian. Diss. plurimum evadimus; sin in talibus, qui veram sapientiam virtutemque sapiunt, vix est, quin & ejus nobis aliquid adhæret. Theognis:

Ἐθλῶν μὴ γένεται οὐδὲ λαζαρίας μεθύσας τὸν δικαιοῖς Theogn. pag.
Συμμιχθῆς, λαπλῆς καὶ τὸν ιόντα νόον. m. 5. vers. 18.

*A puris pura accipies, sed turpibus amens
Mixtae cave mentis perdere quicquid habet.*

Et Seneca: *Qui in unguentariâ tabernâ refederunt, & paulo diutius commorati sunt, odorem secum loci trahunt, & qui apud Philosopham fuerunt, traxerint aliquid necesse est, quod prodeisset etiam negligentibus.* Uti Ennius Homeri animam fortitus dicitur, quod Versus ejus tam assidue lectitasset; & de Cicerone proditum est, quod usque adeo Platoniorum Librorum copiam imbibiterit, ut *is ipse propemodum sit factus.* Præferendi proinde novioribus libris antiquiores fere sunt, *tum* quod in illis vix quicquam sape sit, quod in his etiam reperire non est, idque magis haud raro genuinum, minusque aliorum additamentis, nonnunquam etiam figmentis collutulatum; *tum* quod simpliciore passim animo styloque *hi* præ illis concinnati sint. Suadebant hoc suo imprimis tempore Lutherus, Melanchton, Erasmus; qui postremus, cum

Senec. ad Lu
cili. Ep. 108.

Erasm. de
Rat. Theol.
Lit. B. F. &
Epistol. Lib.
28. Epist. 8.

per Theologiæ Scholasticæ Scriptores Literaturam turpiter foedata[m] conspiceret, eodemque ipsam Theologiam magis magisque corrumpere, & deinceps corrupturos esse videret, de iis, cum Scriptoribus antiquioribus collatis sic monet: *Tantum illud dicam in genere, si quis hujus rei promptum aliquod argumentum requirat, veteres illos Theologos, Origenem, Basiliū, Chrysostomū, Hieronymū, cum hisce recentioribus componat conferatque. Videbit illic aureum quoddam ire flumen, hic tenues quosdam rivulos, eosque nec puros admodum, nec sun fonti respondentes. Illic sonant oracula veritatis æternæ, hic audis hominum commentula, quæ quo propius inspicias, hoc magis similia in somniis evanescunt. Illic solidis Scripturarum fundamentis innixum ædificium surgit in altum, hic futilibus hominum argutis, aut etiā adulacionibus, non minus inanis, quam immanis superstructa mackina tollitur in immensum. Illic veluti in felicissimis cortis affatim tum oblectaberis, tum expleberis, dum hic inter spineta sterilia d. laceraris et torqueris. Illic majestatis omnia plena &c. Uti & illi præhabendi Libri sunt, qui intellectum non tantum illustrant, scientiamque adaugent, sed mores etiam formant, animamque ædificant, doctiores non tantum lectores suos reddentes, sed meliores etiam & pientiores. Atque hos inter primas tenere debet Sacer Codex, assestantibus illum omnibus iis scriptis, qui Spiritum Dei, devotionis ardorem, rerum cœlestium desiderium, omnigenæque virtutis studium vel infundere,*

dere, vel excitare, vel adaugere apta nata sunt. Horum etenim *Librorum* lectionem ejusmodi etiam animi excipere solet mutatio, qualis mox indicata est, & Nazianzeno e lectis *Basilii Magni* voluminibus olim obvenit: *Cum Martyrum* (inquit) *encomia*, a Basilio conscripta, lego, corpus contemno, & cum iis, qui laudibus effertur, animo versor, atque ad certamen excitor; cum orationes eas, quas de moribus & bene vivendi ratione scripsit, in manus accipio, animo & corpore purgor, templumque Dei capax efficior, atque instrumentum Musicum a spiritu pulsatum Divinam gloriam & potentiam canens; per eas corrigor & concinnor, atque Divinâ quadam immutatione alius ex alio efficior. Atque hâc quidem de causâ dissimulandum non est, omne tulisse punctum inter Literatos viros, qui ipsissimos quoque prop. annos Auctores, eorum saltem nonnullos, ita castrarunt, castigarunt & emendarunt, ut demptis iis, quæ bonis moribus non conveniebant, & materiis ludicris in *Sacras* & scripturarias conversis, una cum politiore *Latinitate* pietatis etiam principia juventuti instillarent. Uti felicissime præstitum hoc est a Cornelio Schoneo, in Libello, quem *Terrentium Christianum* inscripsit; in quem sic Hadrianus Junius sub perlona Autoris:

*Exhibeo pietatis opus sub imagine Iesus
Comici, & hic secum seria multa trahit.
Exulat hinc petularis jocus, & lasciva Dione,
Conveniens sancta vena pudica rei est.*

Nazianzen.
Orat. 20. in
laud. Basili.

Toll. Fortuit. cap. 3. pag. 15.

IV. (4) *Modi ordinisque* in legendō curata etiam ratio habenda. *Praejudicia* quævis deponenda sunt, & mente iis vacua planeque defæcata ad lectionem accedendum; neque *præjudicia* illa tantum, quæ *contra Scriptum vel Scriptorem*, sed etiam quæ *pro* iis mentem nostram occupant forte, vel occuparunt; ut proptus liber animus esse possit, & nullis *præconceptis* opinionibus vitiatus, sed solius veritatis, se oculis nostris ingerentis, evidentiâ convictus *Librorum*, qui leguntur, argumenta recipiat & affervet. Aliter enim si fiat, vel sine fructu legitur, vel vera facile pro falsis vel falsa pro veris, pro vario, quo in *Scriptorem* ferimur, vel non ferimur, affectu, adoptantur.

Ne siet alterius, qui suus esse potest.

Sext. Empiric. adver. Grammat. Lib. I. cap. 13.

Adhæc nimium tum fere iis inhæremus, non quæ justissima, saluberrima adeoque maxime necessaria sunt, sed quæ vel ætati, vel peculiari nostro génio, vel aliis, in quibus positi sumus, circumstantiis maxime convenire existimamus.

Πάντας παιδί, καὶ γυναικί απόσφοροι γυνή
Νοσῶν ἀνὴρ νοσῆντι καὶ δύ^{τη} Σπερμάτια
Αὐγέταις, ἐποδός ἐπί τῷ περιεργαθμῷ.

Seni senilis lingua jucundissima est :
Puero puerilis ; mulierique muliebris.
Vir æger ægro ; & qui malis est obfitus,
Malis haud inexperto exhibet solarium.

Spec.

Speciatim cavendum, si sacri vel *aſceticis*
per volutandi sint *Libri*, ne spinis vel faxis
oppletæ mentes sint, id est, inutilium co-
gitationum vepetris horfeant, vel pravæ
consuetudinis usu induruerint, atque adeo
ad vota Divini Agricolæ ita veluti obsur-
descant, ut nihil omnino proficere *lecti-*
zando possint, ex adverso optato ejus fructu lib. 1. Ep. 1.
plane semper destituantur. Vocat id Poëta
pure librum legere:

Ter pure lecto poterunt recreare Libello.

Horat. Epp.

Turneb. Ad-
versi lib. 26.
cap. 26.

In quæ verba Turnebus: *Hic pure lectum
libellum dicit, quem qui legit, se aquâ puri-
ficavit et castimonid ad legendum accedens,*
*ut si rem divinam esset facturus: unde &
piacula dixit.* Neque est, quod in *Libro-
rum* sacerdotum *lectione* id tantum requiri-
ram, quoniam etiam in *prophanis* scriptori-
bus evolvendis. impense necessarium est.
Hoc enim ut cum fructu quoque fiat, rerum
temporalium lancingentes curæ, si revelli
ex animo plane non possint, ut saepe non
possunt, prudenter moderandæ saltem
sunt: vix enim ingenia humana

Curarum geminos sunt admissura labores.

Appositi de tali quo, cui, ut ait, *veruan-
tissimi sapientiae*, e *Libris hauriendæ*, hoīi
soli patent, Galparus Stiblinus:

Stiblin. An-
not. in Euri-
pid. Hippo-
lyt.

*Haud mundi sordida cura
Te coquat, a rebus sit mens abstracta caducis:
Sed procul bine claras Cœli porrecta sub auras.*

Tum tibi odoratam puro de flore coronam
Nectes, & viridi lætus spatiaberis hortu.

Erasm. Ep. ad
Hervag. præ-
miss. Epist.
Florid.

Festivum etiam est, quod in hanc rem dis-
serit Erasmus, indicans quantopere studiis
suis obfuerit negotiorum corporalium mö-
les: *Hoc tempore (dicit) sum in eo rerum
statu, ut si maxime desit ætatis aut valetudinis
excusatio, ab omni Musarum commercio
sim alienissimus. Profecto rem facio, quæ mihi
nec minus molesta est, nec minus operosa, nec
minus aliena ab ingenio genioque meo. Aedes
hic mercatus sum honesti quidem nominis, sed
iniqui pretii. Itaque Erasmus ille rerum o-
mnium dispendio Literarum otium redimere
solitus, nunc licitatur, contrahit, stipulatur,
cavet, consulit, demolitur, exstruit, rem
habet cum fabris lapidariis, lignariis, ferrariis,
vitriariis, nosti genus hominum, tanto
cum tædio, ut malim totum triennium in quam-
libet inquis studiorum laboribus versari,
quam unum mensim hoc genere curarum agita-
ri. Nec antea unquam perinde ac nunc intel-
lexi, quantopere sapuerit Diogenes, quod
maluerit ad dolium configere, quam cum
zalibus conflictari. Autoris etiam, qui legi-
tur, scopus attendendus est, cui si respon-
deant quæ scripsit, boni utique Scriptoris
officio satisfecisse censendus est, tametsi
neque dñs forte quædam, quæ addi in-
farcirique possent. Impossibile enim Scri-
ptori est, ita in alieno habitare cerebro, ut
scire omne id possit, quod alii quivis sciunt,
scribentisque adjiciendum cogitatis esse
judicant. In Libris esse peccata possunt tum
omissionis tum commissionis; hæc uti cens-
riam*

riam virgulam vix est quod effugiant, ita illa facilime condonanda, benigne minimum interpretanda sunt. Scripti etiam *antecedentia* cum *consequentibus* rite conferenda sunt; quæque leguntur, quantum fieri potest, a *contradictionibus* liberanda & vindicanda. Libri *elementares* & explanationes primo loco evolvendi sunt, ac tum demum ad eos, qui involutius scripti, ad que altiora evehere *lectorem* possunt, ascendendum. De *Hebræorum* Magistris constat, quod lectionem *primi Capitis Genesios*, *Cantici Canticorum*, *principiique & finis Ezechielis* nemini concederint, nisi qui ministerii Sacerdotalis ætatem, id est, *triginta annorum*, jam impleverat. Cujus instituti quænam vera fuerit ratio, non usque adeo in liquido esse videtur. Quidam fuisse putant singularem quandam & superstitionem reverentiam, quæ circa libros illos magis ducebantur *Judæi*, quam circa alios. At cur erga Libri *Estheræ*, lectionem & tractationem qui, ut alibi ostendimus, summo apud ipsos in honore erat, etiam non prohibuerunt? Alii ad *absconditum Librorum* illorum, vel partium illorum, sensum refugint, quem neminem nisi ingenii plane maturum assequi posse existimabant. Sed ridet illum obtentum *Lutherus*, haud opus fuisse dicens, ut eā de causa horum speciatim *Librorum* lectionem tantum vetarent, cum universa *Scriptura*, ob velamen cordibus oculisque *Judæorum* impositum, obsignatus Liber eis esset. Me quod attinet, ego tria dicenda hic puto: 1. Utut non fuerint hī *Libri* revera *abstrusioris* sensus,

Hieronym.
Ep. ad Pau-
lin. & in
Cap. 1. Ge-
nel. & in
Procœm. ad
Ezechiel.

Joh. Gerard.
Locc. Theo-
log. Tom. 1.
loc. 1. pag. 53.

quam quidam etiam alii, Hebræos tamen illos protalibus habuisse, atque hâc hypothesi nixos interdictum hoc invexisse.

2. Quoad *speciem* nonnulla ei connexa fuisse, quæ superstitionem & ~~irreligionem~~ manifestè redoluerunt, ut quod ministerii *Sacerdotalis* annis præcise id adstrinxerint, omnesque indiscriminatim, tam ingeniosiores quam stupidiores ei subjecerint.

3. Quoad *genus* tamen, & generalem eorum intentionem haud plane id improbadum fuisse: voluerunt quippe dubio procul fructuosum, in Scripturâ legendâ & tractandâ, *ordinem* eo præscribere; nempe ad minus intelligibilia scrutanda accedendum non esse, nisi prælibatis & cognitis in antecessum iis, quæ evidenter & obvia magis sunt. Atque hoc ipsum est, quod & nos hic volumus. Faciuntque huc (quantum Summi Viri mentem capio) *Turrettini* etiam

Turettin.
Theolog. E-
lenct. part. I.
pag. 154. 155.

verba, dum ait: *Non queritur, an discrecio quædam possit & debeat adhiberi in lectione Librorum pro captu cuiusque, quomodo olim arcebantur a nonnullis Scripturæ Libris Juniores, quibus ob ætatem judicium non satis erat confirmatum; hoc non tam interdictio est, quam methodus discendi & commode fieri potest ad majorem profectum & ædificationem.* Quibus adde hæc Eruditissimi Viri *Andreae Acoluthi*, qui, prolixâ inter *Templum Salomonis* variaque ejus Atria, & *Christianam Theologiam* comparatione, hujusque ad illa accommodatione institutâ, inter alia sic fatur: *Patebat illud (Atrium nempe quod a Templo stricte sic dicto remotius erat) Gentibus simul ac Judæis omnibus,*

Acoluth. de
Aq. amar.
in Dedicat.

ne

nec nisi puerperæ, & qui gonorrhæā, hemorrhœā de ac menstruis laborarent, eo excludebantur. Ad Catecheticam Theologiam nulli hominum aditus oppessulatus, munditie tamen cordis requisitæ. Infantes etenim non admittit, nisi prius lavacro regenerationis atque renovationis peccatorum fôrdes abstenserint. Adultos infideles aliquantis per quidem tolerat, tandem tamen ad S. Baptismatis fontem abluedos relegat. In Templi interiora intrare nemo poterat, nisi (NB) qui Atrium Gentium prius calcasset. Theologie ipsiusque Christianismi arcana celantur omnibus, qui τὸν ἀρχῆν
Ἐχεις λόγον, sive sermonem inchoationis Christi ignorant. Ut cunque sit, in genere verum est, quod habet Comicus,

Aristophan.
in Equitib.

Ἐρέπτη χεῖνας περὶ τὸν θόσας περὶ μηδελίοις
ἐπιχειρεῖν

Remigem oportere ante esse aliquem, quam clavum in puppe tenere;

Hoc est, nec in re nauticâ, nec in Literariâ, nec in ullâ ad difficultiorâ adspirandum cuiquam esse, nisi qui, quid in facilitoribus valeat, expertus prius sit. Neque per multos variosque simul Scriptores, juniorum imprimis, animus diffundendus est, antequam solidæ cujusque sapientiæ fundamenta bene jecerint; sed *uni* potius, paucissimis saltim Autoribus mordicus insistendum, iisque in succum & sanguinem convertendi sunt. Multum legendum est, inquit Plinius, non multa. De scriptis Basiliis Nazianzenus: γένειος γότθις ἄριν νύμφαι Nazianz. O-

rinsanguinaria

ju
Plin. Epist.
de exercit.
styl. lib. 7.

63

rat. 20. de
Basil.

Voet. Praef.
ad Biblioth.
Stud. Theo-
log.

Laërt. in A-
ristip.

Senec. Ep. 2.
& 45.

Noll. Gno-
stic. cap. 6.
§. 8.

Sohn. Praef.
Tom. 3.

Τοις Σπεδαιοτέροις εἰς παιδίσσων. Omnia loco unus hic sufficit studiosis ad eruditioem. Secus enim si sit (observante Cl. Voetio) ingenium obtunditur, & superficiariā atque Historica quadam disciplinarum cognitione leviter tingitur, ad abditos earum recessus nunquam penetratur, nec proprios & accuratos conceptus formare discit. Quo & hæc Aristippi faciunt apud Laëtum: Σεμιωρόδης Λύδος ἐπὶ πολυμαθίᾳ, ἔφη, ὡς περ ὅχ λέπτη ἐθιόπτες καὶ γυμνῶσθεντοι μάθετον τῶν μὲν δέουται τελεφερομένων, ὅταν ὅχ λέπτη, αὖτις οἱ χεῖσιν τὰν γνώσκοντες, εἰσὶ Σπεδαιοι. Quopiam se jactante ob multam scientiam, dixit, ut non ii, qui plurimum comedunt & excentur, melius valent iis, qui modice, ita non qui plurima, sed qui utilissima legerint docti & studiose censemendi sunt. nec non hæc Senecæ: Fastidientis stomachi est, multa degustare; quæ ubi varia sunt & diversa, coinquiant, non alunt. Probatos itaque semper lege, & squando ad alios diversi libuerit, ad priores redi. . . Qui qua destinavit pervenire vult, unam sequatur viam, non per multas vagetur. Non ire istud est, sed errare. Ipsi quoque Autores legendi potius sunt, quam epitomatores eorum; iisque non truncati & mutili, sed integri, ut rerum, qua tractant, connexio percipi fructuosius possit. Præterquam quod in principio saepè præparare tantum & dissimilares scriptores videas, quod intendunt, ac talia dicere, quæ in summâ demum parte profutura sunt; atque adeo suo loco forsitan nobis haud ita placent, dum quâ de causa vel dicta vel scripta ita sint,

sint, ignoramus. Rite alicubi Melanchton: Series narrationis & collatio membrorum ostendit, quomodo qualibet scripti pars sit accipienda. Et incivile Jure consulti ducunt, nisi totâ legc, cum iis, quæ connexa sunt, perspectâ, ex unâ aliqua ejus particulâ judicare. Neque est tamen, quod omnia rejici Librorum compendia velim, nisi a proverbiis forte, quos ad altiora assurgere fas est. Si qui vero in Musarum castris prima demum stipendia merent, his hoc Clariss. Berkringeri consilium commendatis simum velim: Similis consilii (ita ille) bona in Dedicat. mentis studiosis autor ego, ut artes domi, Institut. Oeconomica. atque in suis hospitiis, & ut ita dicam, fontibus, id est, Compendiis, invadant ante occupentque, quam superinductis aut superadditis gliunde Commentariis, tanquam Corrivationibus in vasta flumina, id est, Volumina egrediantur, quæ nec superari amplius queant a discentium diligentia, vel saltem non æque facile, ac compendia, quæ ipso nomine comprehendunt compendium studiorum.

V. (5) Coniectandæ lectioni sunt Repetitio, Meditatio, Oratio, Collatio, Continuatio. Seponendi quidem aliquando Libri boni, sed ad tempus tantum, non in perpetuum, de quo mox plura. E contra iteranda & recapescenda eorum lectio subinde est, ut argumentum tenacius hæretat. Ais ē r̄is à nōn. Iterum ac tertio quæ pulchra.

Lectio prima placet, nec non repetita placet.

Hipponeensis Doctor Librum suum de Gra-

Augustin. de Grat. & Li-
 ber. Arbitr. circ. fin.
 Quintilian.
 Lib. 10.
 cap. 1.
 Id. lib. 1.
 cap. 19.
 Antonin. de Reb. suis
 Lib. 1. §. 7.
 Clem. Alex.
 Stromat.
 lib. 7.

Gratiâ & libero Arbitrio sic claudit: Repete assidue Librum hunc, & si intelligas, Deo gratias age, ubi autem non intelligis, ora ut intelligas, dabit enim tibi Dominus intellectum. Etenim lectio (si Fabium audire velimus) libera est, nec actionis impetu transcurrit: sed repetere saepius licet, sive dubites, sive memoriae affigere velis. Repetimus autem & tractamus, ut cibos mansos ac prope liquefactos dimittimus, quo facilius digerantur. Ita lectio non cruda sed multa iteratione mollita, & velut confecta, memoriae imitationique tradatur. Eundem in finem ruminanda quoque sunt, quae leguntur, neque legendō continuo pergendūm; *Lectionis enim tedium* (ut idem loquitur Fabius) vicibus levatur: sed cum dignum notatu quid se offert, tamdiu subsistendum, donec quod legitur, haud plane plenèque tantum innotescat, sed vim dulcedinemque ejus *Lectoris animus persentiscat & degustet.* Est id, juxta Antoninum Pium ἀνεβάς ἀναγνώσειν, accurate legere, aliter λεπτογραφεῖν apud Clementem, hoc est, quo singula quæque, etiam minutiora inter legendum expenduntur: cui opponitur mox Ἀδοκησεως τέλος, quod est summatim capita tantum delibare, leviterque percurrere. Quâ ratione & festinatione qui tantum legunt, αὐτοὶ πίνει Græcis dicuntur, id est, haustim bibere, in eos jaustum; qui adeo avidè bibunt, ut inter bibendum spiritum non reciprocēt, sed potum in alvum non aliter atque in dolium infundant; vcl in eos, qui *lectione immodicâ & continuâ spiritum obtundunt*, cum præstet *lectioni sub-*

subinde cogitationem intermisce.

Labor (monitum est Mauri Terentiani)

— *vobis ferendus in legendō est maximus.* Maur. Tz.
rentian.

Non enim cursum aut remisse tam minuta Syllab.
acumina

Adsequi quicunque poterit, sed thorosa intentio

Tum legentis debet esse, quam fuit nobis quoque,

*Qui laborem provocando, perdomando tedium,
Forsitan nec lecta multis, e latebris scalpis-*

*mus,
Ardui laudem expertentes, non favorem ex obviis.*

*Quid in os (inquit Augustinus) ingerere
cibum juvat, si in stomacho non coquatur, &
digeratur? Et de Ambroso: Cum legebat
oculi ducebantur per paginas, & cor intelle-
ctum ruminabatur, vox autem & lingua quies-
cebant. Johannes Coletus, apud Erasmum,
rogatus, quibus modis ad concionandum
iturus, animum suum præpararet, res-
pondit: Solitus sum in manus sumere Paulum,
in ejusque lectione tam diu commorari, donec
sentiām pectus meum incalescere? Quod pro-
cul certe abest a lectione volatili, & mere
tumultuaria. Et quam sedulo id inculcat
Bernardus: Lectionis istiusmodi modum (in-
quit) meditatio sequi solet. De quotidiana
lectione aliquid quotidianū in ventrem memoria
dimitendum est, quod fidelius digeratur,
& rursus revocatum crebrius ruminetur,
quod proposito conveniat, quod intentionē*

Augustin.
Confess. lib.
6. cap. 3.

Erasm. in
Epistol.

Bernard. ad
Fratr. de
Monte Dei.

pro-

proficiat, quod detineat animum, ut aliena cogitare non libeat. Qui & ipse fecit quod alios monuit: Sic de eo Clichtovæus: Ita ex assidua sacræ meditationis Divinarum Scripturarum consuetudine Bernardus corporeos sensus ab exteris rebus habuit aversos & avulso, ut quæ in prospectu forent, interdum non attenderet, & obvia quæque non videret: quia intentissimâ meditatione vires omnes sensuum ad interiora erant revocatæ, ut animo famularentur, circa Divina intelligenda occupatissimo. Gemella his quoad res profanas sunt, quæ de Carneade Philosopho habet Valerius Maximus: Carnades (ita ille) laboriosus & diuturnus sapientiae miles; siquidem nonaginta expletis annis, idem illi vivendi & philosophandi finis fuit; ita se mirificum doctrinæ operibus addixerat, ut cum cibi capienda causa recubuisse, cogitationibus inkærens, manum ad mensum porrigeret obliviisceretur.

Iac. 1. 5.

Valer. M.

lib. 8. cap. 7.

Ruffin. Hist.
lib. 2. cap. 7.Alcuin. de
Vitt. & Vit.
Cap. 5. &
Ep. 101.
Bernard loc.
cit.Hieronym.
Ep. 18.

Precibus etiam exercitium Lectionis sanctificandum est, quandoque etiam, pro eximio occurrentis materiæ momento, solennioribus, semper saltem ejaculatoriis. Sic de Didymo Alexandrino autor est Ruffinus, quod precibus suis miscuerit studia & labore. Sive, ut alicubi Alcuinus, qui vult cum Deo semper esse, frequenter orare debet & legere. Vices suas habeant lectio & oratio. Adhuc Bernardus; Hauriendus est sœpe de Lectionis seric affectus, & formanda oratio, quæ lectionem interrumpat, & non tam impedit interrumpendo, quam puriorem continuo animum ad intelligentiam lectionis restituat. Et alibi: Lectio in-

inquirit, meditatio invenit, oratio postulat, contemplatio degustat. Adde Hieronymum, cuius hoc monitum: *Orationis Lectio, lectioni succedat oratio, & breve videtur sibi tempus, quod tantis rerum varietatibus occupatur.* Piè Erasmus: Lectio-
nem subinde interrupat precatio, vel
gratiarum agio, quarum altera sacri Spiritus imploret opem: altera beneficium agnoscat, sicuti te senseris profecisse. Accedat etiam Collatio, quae est eorum, quæ lectitando accepimus, cum aliis mutua & amicabilis communicatio; omnino vocat Cicero, epulam Euripides: *Ferrum ferro accutur, ita vir exacuit faciem amici sui,* inquit Regum sapientissimus. Quod ad stu- Proverb. 27.
diorum & consiliorum communicationem 17.
& collationem refero (dicit Mercerus) Mérce. in
quam magni esse momenti in rebus omnibus loc.
& ingenia alacriora, vivaciora, & ad res
penitus & accuratis intuendas ac peruestigandas accommodatoria reddere. docet experientia quotidiana. Addo ego: Rerum lectarum memoriam cā renovari, in sensum earum profundius descendit, difficultates, dubia, scrupulos circa eas animo eximi, rursusque iterumque eas legendi, cumque familiarib[us] super iis disceptandi generosioribus pectoribus desiderium ingenerari: quæ omnia quantopere Lectiones adaugeant fructum, ego vix dixerim, tu vix conceperis. Si Durando fides, placuit conferendi hæc ratio Antiquis præcipite Doctoribus: Religiōsi (ita ille) ante completorum præmittunt collationem, quæ a Sanctis Patribus originem traxit, qui con-

Erasm.
Tract. cit.
lit. A. f.

Mercē. in

Durand.
Rational.
Divin: Offi.
lib. 5. cap. 9.
§. 11.

Q

te-

venire, & de Scripturis sacris dictis Vesperis conferre solebant. Usum hujus fructumque sic explicat *Smaragdus*, Monasterii *S. Michaelis* olim Abbas: *De Scripturis Divinis aliis conferentibus interrogations, conferunt, aliis congruas responsones, & sic quæ diu latuerunt occultæ, conferentibus fiunt perspicua.* A *collatione* Scripturarum itum postmodum est ad *collationem* Patrum, ad quam tribus in hebdomade vicibus dato signo conveniebant, teste *Isidoro*. Sed hæc in abusum tandem abiit: a *Collatione* enim *Monachi* surgentes, ad *bibitionem* sic accingebant: unde & factum forte, quod cœnæ serotinæ *Collationum* nomine venire postea coeperint, quin etiamnum veniant. Veteres Gentiles *collationes* has in conviviis suis *Festalibus* fere instituebant, uti ex uno hoc *Agellii* loco manifestum est, qui, ut ut prolixior, hic tamen non omittendus. *Saturnalia* (inquit) *Athenis agitabamus bilare prorsum & modeste, non, ut dicitur, remittentes animum, sed demulcentes eum paulum, atque laxantes, jucundis honestisque sermonum illektionibus. Conveniebamus autem ad eandem cœnam complusculi, qui Romani in Græciam veneramus, quisque easdem auditones eosdemque Doctores colebamus. Tum qui cœnulam ordine suo curabat, præmia solvendæ quæstionis ponebat librum veteris Scriptoris Græcum vel Latinum, & coronam e lauru plexam; totidemque quærebat, quot homines istic eramus, cumque eas omnes exposuerat, rem locumque discendi fors dabant. Quæstio igitur soluta corona & præmio donabatur: non soluta autem*

Smaragd.
Comment.
in Reg. Be-
nedict. cap. 4.

Isidor, in
Regul. cap. 8.

Gell. N. At-
tic. lib. 18.
cap 2. pag.
m. 582.

rem transmittebatur ad eum; qui sortito successerat, idque in orbem vice pari servabatur. Si nemo dissolvebat. Quæstionis ejus nodum, præmium ipsum & corona Deo, cuius Festum erat, dicabatur. Quærebantur autem res ejusmodi, aut sententiae Poëtæ veteris, lepidè obscuræ, non anxie: aut Historiæ antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex Philosophiâ perperam invulgatis purgatio; aut captionis sophistæ solutio, rariorisque rebus indagatio; aut tempus item in verbo obscurissimum. Finitimum his est quod de Therapeutis eorumque convivandi ratione literis proditum est, qui an Christiani fuerint, an Judæi disceptant. Autores, prius tenet Eusebius, posterius Valesius, Huetius, aliquic, viri saltem fuerunt in Ægypto Philosophiæ ad dictissimi, & in Monachorum veluti ordinem redacti: *Tum* (sic de iis Philo) proponit quispiam Quæstionem e Sacris Literis, aut solvit ab alio propositam, nihil de solutione sollicitus; nec enim captat laudem argutiârum aut eloquentiæ: hoc tantum agit, ut rem diligentius perspiciat, tum perspectam non invideat minus perspicacibus, & non minus discendi cupidis. Neque oimittenda est lectionis Continuatio, quâ ita tractandis Libris mancipatur animus, ut desistere nec possit nec velit, antequam optatus inde fructus percepit. Vocat id Apostolus *περιέχειν τὴν ἀγαγών*, 1 Tim. 4. 13. commendatque filio suo Timotheo 2 Tim. 3. 15. Perparum plerumque Lectores illi proficiunt, qui vel desultorie tangent legunt, id est, uno vix dum volumine

Euseb. H. Elib. 2. 17.

Vales. in
Not. ad Eu-
seb. Hist.
Eccles. pag.

35. 35.
Huet De
monstrat.
Euangel.
pag. m. 1084.

Phil. de Vita
contemplat.

perlecto, adeoque haudquaquam intellecto, mox ad aliud, hujusque iterum exigua tantum parte inspectâ, ad tertium aliquod evolvendum provolant; vel qui totos quidem aliquot Scriptores legunt, sed qualiali forsan cognitione vel Diuinâ vel humanâ exinde comparatâ, abjiciunt deinceps *Libros*, solis mentium suarum lusibus, profundisque, uti putant, meditationibus standum sibi esse existimantes, fatis scilicet iam sine cortice natare edocit. Pariter ac *Enthusiastis* in Religionis negotio delirare solenne est, ipsam Sacram Scripturam pro mero *alphabeto* habentibus, non nisi *pueris* & in re Christianâ tyronibus indulgendo, inutili vero adultis & spiritualibus, quos verbo interno, hoc est, immediatis Spiritus illapsibus duci debere pertendunt. Pessimè hi in *Scripturarum* usu procedunt, neque multo proinde melius, quibus in aliis evolvendis *Automribus* vestigiis eorum insistere volupe est. Nunquam *Lectionis* filum plane abrumpendum est, nec ullis difficultatibus aut molestiis animus ab eâ deterrendus, e contra persistendum in eâ laudabili pertinaciâ,

dum *Spiritus* hos regit artus,

vivendum *lectitando*, moriendum *lectitando*, si quis genuinus sapientiae alumnus sit, & non vivere tantum sed & jucunde ac erudite vivere optet. Fecisse sic *Carolum Magnum*, Imperatorem Augustissimum, autor est *Theganus*, Chor episcopus Trewensis: *Quatuor Euangelia* (inquit) quae

Thegan. in
Gest. Ludov.
Pii.

ap-

appellantur Matthæi, Marci, Lucæ, Johannis, ipso ultimo ante obitum suum die perlegit non tantum, sed cum Græcis etiam & Syris optimè correxit. Si cœuti & Zenonis Cittici infatigabilem in hoc opere assiduitatem hoc carmine expressit Laertius:

Laert. de Philosophi.
vit. lib. 8.

Tὸν δὲ ἡχεῖσθαι κρύστας, καὶ οὐβρῶν αἰπές-
εαν,

Οὐ φλέξητο θυμαζεῖται, καὶ νόσοιν αἴρει,

Οὐχὶ ἀπὸ τῆς θήμης τοῦ αἰθίου, αὐλαὶ ὅγεις αἴται
εἶναι;

Ἄμφι διδασκαλίᾳ πίπτουν γύρους τοὺς ἡμέρας.

Hunc non acris hyems domuit, non frigidus imber,

Non Solis radii, non vis teterima morbi.

Non quicquid vulgo pretiosum; invictus
at unus

Instabat gravibus studiis noctesque dies-
que.

V I. (6) Quisque, qui legitur, *Scriptor*, in iis, quæ artis suæ sunt, suspiciendus est & aestimandus; neque mox fraudi ipsi esse oportet, si forte in omnibus, quæ accessoria scriptiori suæ sunt, haud ita excellat, quam in aliis, in modo leviter nonnunquam in iis aberret: modo pateat, ipsum in principali, quod ad disciplinam agrumque suum pertinet, argumento, melioribus satisfecisse.

Non omnia possumus omnes.

Ἄλλας τοῦτο πάντας επίσημας βροτῶν,

Πίφυκην, ἀλλὰ δὲ κακὸν αποσχετικόν γένεται

*Ut cuncta noris nemini mortalium
Datum est, sed alia dos adest alii viro.*

Qui in *Theologia* princeps est, mox in *Philosophia*. *Medicina*, *Literatura*, aliisque facultatibus, quas in subsidium non nunquam vocat, eodem gradu modoque non eminet; sed suæ quisque artis magister est optimus, stultitiamque sapit, si quis viator simul & pescator, medicus simul & magnus, augur simul & scœnobates audire gestiat;

Rivet. *Præf.* in Cas-
sandi Con-
sultat.
Farnes. de Si-
-fibi velit. Ars ut pulchre alicubi Frane-
milacr. Reip. suis naturæ imitatrix est, & scientia ita
lib. 4. cap. 5. existit: ut quemadmodum neque oculus simul
de odoratu & colore, neque nasus de colore &
odoratu una judicat, sed unumquidque mem-
brum suo gaudet munere; sic uniuscujus-
que hominis mens suo fungatur officio, ne-
ad plures rerum scientias simul videtur ido-
nea. Sensus quippe omnia percipiunt, sed
alius aliud; homines item omnia intelligunt,
sed alii alia. Per paucis obvenit Philonis illa
felicitas, qui cum armamentarium Athen-
nis fecisset, opus & sumptu & elegantia
excellentissimum, ita facundè inventionis
suæ rationem in theatro reddidit, ut popu-
lus Atticus, non boni architecti tantum
sed & disertissimi Oratris laudem ei ad-
scriperit. Aliquando, ut in Adagio est

Strab. Geo-
graph. lib. 6.
Kęstavicius ὁ ἔχαλος τεγέρος τε ἐλάνος; qui

crotoniatorum postremus est, reliquorum *Græcorum* primus esse potest, hoc est, qui in uno insimus, in alio supremus, princeps aulœdorum, inter citharœdos utut vi-
lissimus, & contra. Notanter hanc in rem *Luduvicus Vives*, qui cum licet quoad ma-
teriam bene scripsisset, ob scriptio[n]is ta-
men modum minus forte politum, carpi
se a quibusdam videret, ita respondit: *In Lud. Viv. de Autore alicujus Disciplinæ boni consulitis Vit. & mor. errores alterius; in Theologico Historiæ, Viti Erudit.*

in Historico Primæ Philosophiæ, modo
muneri suo satisfaciat: multo benignius
linguæ peccata condemnabitis: bonam senten-
tiam Gallice aut Hispanice dictam am-
plete[m]ur, non accipiemos vitiis latine.

Ego vero cum M. ipso Tullio indisertam Montagn.
malo sapientiam, quam stultam loquacita- Eff. Livr. I.
tem. Augustinus recte; qui eo magis ait Chapit. 16.
solœcismis & barbarismis offendit homines,
quo infirmiores sunt, & eo esse infirmio-
res, quo doctiores videri velint non rerum
scientiâ, quæ ædificat, sed signorum, quæ
non inflari difficile est, cum & ipsa rerum
scientia sæpe cervicem erigat, nisi Dominico
reprimatur jugo. Quapropter omnes dicen-
di sunt excedere apud eis & inhumanitatis
terminos, qui, prout scarabæi pilularii,
omnibus vel equini vel bovini corporis
sanioribus partibus prætermisis, huic vel
illi putido ejus ulceri involare solent, ita
omnibus iis, quæ in Opere aliquo bene
scripta vel dicta sunt, neglectis, huic illi-
ve laciniaæ vel voçi sugillandæ sæpe inhæ-
rent, ne nihil pro suo, quod jactant, acu-
mine, quod censurâ dignum sit, videantur

observasse. Prout & alios ex adverso inventias (tamen varia & perversa hominum studia & vota sunt) qui, si quædam in *Libris* non tam laude quam censurâ digna sint, ea admirantur, extollunt, mordicusque iis inhærent, præstantiora e contra, quæ inibi occurunt, vellicant, exigitant, nullo saltem loco habent, de quibus ita Basilius: *Quid aliter muscæ communiter faciunt?* quæ politissimum manus candorem celerrime præcursant, eoque minime adficiuntur; at si quid forte scabiosum invenerint, hoc ut delicias suas suavius desculantur. Atque ejusmodi quidem lectio non tam judicosa tum est, ut videri vult, quam in Scriptorem scriptumque bonum invidiosa & injuriosa. Quanto æquius Venusinus olim Vates:

Horat. de
Art. Poëtie.
vers. 351.

— ubi plura nitent in carmine, non ego paucis

Erasin. Epist.
lib. 4. Ep. 7.

Offendor maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura —

Cicer. pro.
Roscio.

David. Cle-
ric. Orat. 10.
pag. 124.

VII. (7) Eorum denique, quæ legimus, excerpta & *Adversaria* conficienda sunt. Vox est Ciceronis, quâ indicavit scedulas, commentariolos & chartas, quæ homines advertebant, & veluti memoria iis erant, ne res quædam exciderent. Alii tumultuarios vocant Codices, qui nos advertunt, & memoriæ causâ fiunt, postea tamen eadem illa, quæ in iis perscripsimus, in ordinem redigimus, & in tabulas referimus. Erant ergo chartæ quædam viliores, quibus Erudit iutebantur, quando primum ali:

aliquid componebant, ut opus emenda-
tum in mundiorem chartam postmodum
referrent; quas Romani in genere *libellos*
nuncupant, de quibus ita *Suetonius* in Ne-^{52.}
rone: *Venere in manus meas pugillares li-*
bellique cum quibusdam notissimis versibus,
ipsius chirographo scriptis. Epiphanius ^{X-}
dæm appellat, ut quæ opus correctius ex-^{Epiphan. in}
cipiebant *telecas;* *T'ηρημάτα Demostheni*
dicuntur. *Adrianus Junius* ita vocari vult,^{Jun. Nomen-}
quod rerum memoriam *adversâ paginâ* in
iis annotemus; & in hoc differre putat a ^{Lud. Viv.}
tabulis, quarum meminit *Cicero*, quod ^{Exercit. p.}
illa negligenter & non sine liturâ scriban-
tur, t'æ vero cum diligentia & accurate.

Libros exceptorios vocat *Vives*, ut &, qui
notas in *Exercitationes* ejus conscripsit, ^{Freig. Not.}
Johannes Thomas Freigius. Germanis sunt ^{in Viv. Exer-}
Sudelbücher nobis Belgis *Klad-Boeken.*

Sed de voce satis, res præcipue attendenda &
præstanda est. Quod si enim vel attentissi-
mè *legas*, ac profundissime *mediteris*, a-
quam in mortario tantum tundes, id est,
ne quicquam proficies, nisi memoriae im-
perfectioni *Adversariorum* hujusmodi ad-
miniculo subvenire studeas, & e *Scriptore*
qualicunque in certas quasdam *Classes* ea
seligas, & annotes, quæ olim usui tibi fore
existimes. Docuit hanc artem *tum* exem-
pto suo, in eruditissimo *Adversariorum*
Opere, *tum* verbis hisce *Adrianus Turne-*
bis, Professor primum *Tholosæ*, deinde
Parisiis: Cum seria (ait) *tum* studia ani-
mps ob molestias communium temporum, &
Patriæ iadentis interitum, refugeret & a-
sperraretur, per *scriptores* elegantiores ul-

Turneb. Ep.
ad Michael.
Hospital.

tro citroqu cursitare vel volitare cœpi; & ut quemque librum prehenderam, quicquid ex tempore subitoqu in mentem veniebat, tumultuaria scripturâ comprehendebam: interdum repetitâ memoria, quæ in diversis Autoribus legeram, unum in caput congregabam — Interdum oblitus quid ante notafsemi, illud idem in aliâ chartâ iterabam, omnia quidem fere velut folia Sibillæ in numerum digesta. sed nulli delectu ordineque descripta, temere inconditeque scribebam, & in pulvrem situmque abjiciebam. Nec dissimiliter

Gell. N.^o A.
Lib. 10.
cap. 1.

Gellius, qui de scipso: Usi sumus ordine fortuito, quem antea in excerptendo feceramus. Nam proinde ut librum quemque in manus ceperam, seu Græcum seu Latinum, vel quod memoratu dignum audieram, ita quæ lubitum erat, cujus generiscunque erant, indistinctè ac promiscè annotabam, eaque mibi ad subsidium memoriae, quasi quoddam literarum penu, recondebam, ut quando usu venisset, aut rei aut verbi, cujus me forte repens obliuio tenuisset, & inibi, ex quibus ea sumperoram, non adessent, fatile nobis inventu & depromptu forent. Eximia quidem humanae memoriae vis est, penetrante amplum,

Plutarch. de
Liberor. E-
ducat. Oper.
part. 2. pag. 9.

sed haud infinitum tamen; certos enim limites habet & fines, ultra quos progredi sæpe non datur. Diversarum in eâ rerum imagines certis quasi cellulis reponuntur, quibus nisi custodes addas, qui sollicitè servent in iis recepta & recondita, nullo negotio effringent sæpe & aut fugient, atque ita omnis lectionis peribit fructus. Huic ergo, inquam, occurrentum imbecillitatî & incommodo est, nisi effluere tandem

Ursin. in
Prefat. ad
Theol. Sym-
bolic.

quam

quam plurima, si non omnia, velis, quæ
leſſitando tum recepisti unquam, tum
confirmare & retinere intendisti: at quo-
modo feceris id melius, quam excependo
& annotando? Neque enim multos invenias
Alexandros, Demosthenes, Cosroës, Horten-
sios, horumque similes, qui stupendæ & te-
nacissimæ memoriae extiterunt. De *Augusto* Sueton. in
testis est Suetonius, quod in evolvendis u- August. cap.
triusque linguae Autoribus nihil æque sectatus 89.
sit, quam præcepta & exempla publice vel pri-
vatim salubria, eaque, ad verbum excerpta,
aut ad domesticos, aut ad Exercituum Pro-
vinciorumque rectores, aut ad urbis Magistra-
tus plerumque miserit, prout quique monito-
ne indigerent. Quod Principis memorie in- Pontan. in
servisse dicit Pontanus. Imprimuntur ple- Salust. p.
rumque altius quæ non lecta tantum, sed 181.
& scripto consignata asservantur; semel
scriptum, decies lectum. Estque ipsissima
hæc ratio, ob quam Rex olim Israelis
juxta Talmudicos (ex loco enim Deuteronom.
17. 18. quem nonnulli huc trahunt, educi
id non potest) propriâ describere manu
exemplar Legis debuit, ut nempe menti
sue argumentum ejus firmiter hæreret.
Mox post acceptam potestatem (dicit Philo.) Philo de
jubetur Rex Deuteronomium, id est, Legis Creat. in
compendium manu propria ὀποχειᾱ descri- princ.
bere, quo magis ea præcepta inhæreant ani-
mo. Qui autem scribit per otium imprimis &
infigit menti singula fideliter, non in trans-
cursu animadversa, sed cunctanter, non prius
transeunte cogitatione ad sequentia, quam
bene pensitatis quæ præcesserant. Imoveto
hac ipsâ viâ tam profunde subsidunt in re
mi-

*miniscentie nostræ habitaculum quæ lectando accepimus, ut vix nisi cum ipsâ vitâ nobis eripi ea permittamus; juxta hoc Cassii Severi exemplum, qui cum ex Seminarusconsulto *Libros* suos comburendos cerneret, patienter injuriam tulit, nihilque aliud hostibus suis respondit, quam hoc: Superest ut & ipse jam comburar vivus, quia libros meos edidici.* Accedit, quod si forte *Liber* aliquis egregius ad magnum non sit, nec pretio comparari facile queat, compensari impendium id possit, si *excerperimus* ex eo, mutuo a quopiam sumpto, quæ in rem nostram fore arbitratum sumus. Testatur de seipso eruditissimus

Carpzov, in
Schickard. de
Jur. Reg.
Hebr. in
Praefat.

Vir *Johannes Benedictus Carpzovius*, quod cum *Wilhelmi Schickardi Libellum de Ju-re Regio Hebraeorum* nullo anquirere pretio potuitscilicet, ex eo, ab Amico commodato accepto, quicquid reconditum in eo erat in *Adversaria* sua retulerit, nihil moratus *Libri* defectum, quod sibi de latente inibit thesauro satis prospexit. At vero non omnia, non vilia, non vulgaria, sed aurea, optima, *selectiora* enotanda sunt; aliter enim si fiat *exscribi* magis quam *excerpi* dicenda sunt. Bene Lucretius:

Lucret.

*Florigeris ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimæs auræ dicta.*

Spongiarum instar *Lectores* esse non debent, quæ omnia attrahunt, nec *clœpsydrarum*, quæ quod exceperunt parte unâ, altera pars emitunt, sed *ventilabrorum*, quæ, excussâ paleâ, bonum triticum tantum re-

ti-

tinent. Notat alicubi *Gellius* istiusmodi quosdam homines, qui albâ amussi, id est, *nullo delectu* omnia conglomerabant: *Illi omnes* (inquit) & eorum maxime *Græci*, *multa & varia* lectitantes, *in quas rescunque* inciderant, *albâ*, ut dicitur, *lineâ*, *sine curâ* discriminis, *solam cofiam* *sextati* *converrebant*. Est hoc (ut falsè alicubi *Scaliger*) *in horrea nostra simul cum frugibus*, etiam scarabeos cum tabernaculis suis congerere, dum omnia converrimus *sine vanno & cribro*.

Rectius Plinius: Sicut apes non quidvis *Plin. lib. 2.* ex omnibus colligunt, sed ex diversis herbis *cap. 6.*

& floribus primum favos constituant, deinde ceram fingunt, hoc est, domos cellasque faciunt, deinde sobolem, postea mella: ceram ex floribus, melliginem ex *Lachrymis arborum*; ita non omnia petenda ex eodem Autore. sed ex unoquoque sumendum quod habet utilissimum. Et post ipsum Erasmus: Erit huic [lectori] per omnes scriptorum genus vagandum, ut optimum quemque primum legat, sed ita, ut neminem relinquit ingustum.

Atque id quo cumulatiore fructu faciat, ante locos & ordines quosdam ac formulæ in hoc paratas habeat, ut quicquid usquam acciderit annotandum & observatum dignum, in suo adscribat ordini. Atque quidem hâc de causâ haud-quaquam tam operoso opus hic molimine est, quale abhinc annos aliquot adhibuisse quosdam refert illustre Jure-consultorum decus *Utricus Huberus*; Qui (uti ait) nihil, quod in libris occurrebat, intactum relinquebant, sed eos lituris refertos, suâ vel conductâ manu describebant, singula videlicet *Excerpta* toties, quoties in illis verba

Gell. loc.
antea citat.

*Erasm. de
Stud. & Le-
gend. Auto-
rib.*

*Huber. spe-
cim. Philos.*

Civil. in
Præfatione,

verba pinguioribus insignia lineis exstabant. Unde & fiebat, ut absolutus *Index* ipso *Autore* suo longe major & spissior fere evaderet, ipsique inter se & apud alios hoc tenerent postulatum, nullius valoris *Indicem* videri, qui non ipso *Scriptore* longior & copiosior esset. Qui etiam, descripto auctoquo cum in modum *Libro*, in chartis *τιτσογραφοις*, id est, ab alterâ parte descriptis, singula dicta sententiasve in totidem fragmenta tabellarum scindebant, quæ tum iterum secundum ordinem literarum initialium, in tot saccos vel loculos, quot sunt elementa literarum, secernebant, eadem illa fragmenta, numero infinita, ordine Lexicographo disposita, chartis insuper aliis illinentes, ac deinceps iterum, quia deformia sic erant, nec tuto satis hærebant, describenda collocantes, & compacta suis in Bibliothecis seponentes, ut eò, quoties opus esset, tanquam ad inexhaustos thesauros, se reciperent. Haud opus, inquam, est tam anxie hic procedere: non enim puto laborioso rali cohamine juvari ingenuorum mentes, sed opprimi; nec firmari *memoriam*, sed distrahi; ne addam, ne millesimum quidem hominem inter βιβλιοφίας esse posse, qui tanto oneri suscipiendo, nedum diu ferendo par sit. Neque multum etiam refert qualis *liber* sit, e quo *excerpas*, an bonus an malus, modo quod *excerpis*, non malum, sed *bonum & utile* sit. Virgilius etiam ex Ennii *stercoribus* aurum collegit veluti e luto margaritas, quod *grandis prudentiae esse* Hieronymus asserit. Unus tandem accedat *Plinius*, mox laudatus, de quo

Donat. in
Vit. Virgil.

Phædr. Fab.

17.

Hieronym.

Op. tom. 3.

Ep. 3.

ad 107

quo ferunt, quod bis mille *librorum* lector extiterit, imo nullum unquam *librum* viderit, quem non legerit, sed quomodo? obiterne tantum? absit; e contra (quod Muret. Vol. tribuit ei Muretus) *nihil dignum cognitu le-* 2. Orat. 13. *git, quod non in litteras retulerit.* Atque hâc *legendi* & *studendi* ratione tantum profecit, ut magno suo merito a nemine non Eruditorum rerum omnium, scitu dignarum, *promuscondus*, Artiumque ingenuarum *receptaculum* salutatus tandem sit. Neque ipsi tantum tam feliciter id cessit, sed quamplurimis etiam aliis, qui ipissimâ Drexel. Au- hâc viâ ingentem profundissimæ, tum *sa-* rifodin. part. *cræ* tum *prophanæ*, eruditionis thesaurum auspicatissimè sibi compararunt.

C A P. I X.

De singulari quorundam in Libros affectu.

SUMMARIUM.

- I. *Dignissimi Bibliothecarum & Librorum possessores qui?*
Cato, Cicero, Alexander M.
Labeo Antistius, Julianus *Apostata*, Pamphilus Presbyter,
Hieronymus, Origenes, Alphoncus, *Arragoniae Rex*,
Bessa-

Bessarion Cardinalis, Franciscus, Galliarum Rex, Cælius Calcagninus, Martinus Silicæus, Laurentius Medicæus viri φιλοβιβλωτοι. II. Ingenti summâ Libri a nonnullis coëmti. Stupendi pretii donaria a Ptolomæo, Ægypti Rege, in LXX Interpretes profusa. De quorum tamen valore non una omnium sententia est. Ei, qui Nicolao V. P.P. Euangelium Matthæi Hebraicum adferret, quinque Ducatorum millia promissa. Ejusdem Nicolai non vulgaris in quoscunque, Literatos imprimis, munificentia. Quâ collapsa Studia non parum restituit. Heideggeri de eo judicium. Princes alii in Literatos quoque liberales. III. Etiam Regum Imperatorumque quidam scribendis Libris se tradiderunt. Bibliothecariorum munus non liberis sed servis olim demandatum.

tum. Ab illustribus tandem
Viris postmodum etiam quæsti-
tum & suscepsum. Principes
quidam sibi invicem nonnun-
quam Libros donariorum loco
misérunt. IV. Φιλοργθία nulla
sine βιβλιοφιλίᾳ.

I. **R**out & istiusmodi Librorum
Lectores, quales jam descripsi-
mus, demum sunt, quos ut
dignos insignium Biblioteca-
rum possessores jure suspicias; quosque
hic erudití sui apparatus effectus nunquam
non manet, quod Librorum, tanquam fe-
licitatis suæ literariæ instrumentorum,
desiderio effusissimo flagrare non tantum,
sed & consumi fere se sentiant, φιλοργθία
suam genuinā βιβλιοφιλίᾳ, ut fideli pedisse-
quā, nunquam non insequente. Plurimo-
rum exemplis demonstrari hoc posset, sed
pauca tantum adducam; poteris enim ἐν
τῇ περὶ πίδε τὸ ὑφασμά γνώσκειν, de totā ueste
e fimbriā iudicare. Tot enim alias, si cam-
pum hunc ingredi animus esset, se prode-
rent,

quot dicere nunquam
Tam cito, nec tanto possis contexere cursu, Juvenal.
Ut non ter decies respires.

Ita hanc in rem Cicero: Quo cum venisssem,
M. Catonem, quem ibi esse nescieram, vidi in Cicer. lib. 3.
Bibliotheca sedentem, multis circumfusum de Finib.

R Stoi.

Stoicorum Libris. Erat enim, ut scis, in eo inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat; quippe qui ne reprobationem quidem vulgi inanem reformidans, in ipsa Curia solebat, legere s^ep^e, dum Senatus cogeretur, nihil operae Reip. detrahens: Tam impense amabat *Libros*, neque publico, prudenti tamen, indicio demonstrare id detrectabat.

Sueton. in
Julio. cap. 45.

Cæsar Julius reprehensus subinde est, quod, teste Suetonio, inter spectandum epistolis libellisque legendis ac rescribendis vacaret. Cicero tam impense sibi servari Attici *Libros* optavit, ut affecutus eos *Crassum* ipsum divitiis se superasse existimaverit. *Alexander M.* Homeri carminis lectione adeo captus fuit, tantoque ejus inflammatus est studio, ut aureum scrinium, in prædâ *Darianâ* repetitum, gemmisque opulentissime variegatum, isti destinaverit usui, ut *Homeri opera*, eo inclusa, ipsis bellicis expeditionibus gestarentur. Addit. *Plutarchus*, quod ea sub pulvino cum pugione deposita habuerit; ut quoque quod, cum in superioribus Provinciis aliorum *Librorum* facultas non esset, mandaverit *Harpalo*, ut mitteret, eumque ei misisse *Philisti* *Libros*, *Euripidisque & Sophoclis, & Aeschylis tragœdiarum magnam vim*; *Thelestis* quoque *Philoxenique dithyrambos*. Labeo Antistius,

Hotoman.de
Senat. & Se-
natus-con-
sult.insignib.
pag. m. 166.

non ille, qui *Servii Sulpitii* auditor fuit, *Cinna* aliis dictus, sed hujus filius, *Trebatis discipulus*, ingenii qualitate & doctrinæ fiducia maxime insignis, qui juris Civilis Scientiâ *Capitonem Atejum* antecelluisse, & incorruptâ libertate eminuisse dicitur; hic, inquam, tam flagranti in *Libros* fuit

af-

affetu, ut oblatum ab *Augusto* consula-
tum, tanquam *servitutis auctoramentum*,
fortiter contemnens, usque adeo studiis
suerit mancipatus, ut sic universum divise-
rit annum, ut Romæ *sex* mensibus cum
studiosis esset, *sex* mensibus secederet, li-
brisque legendis non tantum, sed & scri-
bendis operam daret; sicuti quamplurima
eius monumenta etiamnum extant, testibus
Macrobio, *Gellio*, *Augustino*, *Servio* &c.
Julianus Parabates, atrocissimus licet Chri-
stiani nominis hostis, vir tamen vere litera-
tus literarumque & *Librorum* amantissi-
mus fuit. *Princeps*, ut nonnetmo eum vo-
cat, *ad unguem factus*, *odium in Chrestianos*
se excipias. Sic habet ad *Ecdicium*:

"Ἄλλοι μὴ ἵππων, ἄλλοι δὲ ὄρνεα,
"Ἄλλοι θηρίων ἐρῶσι μηδὲ βιβλίων
Κτήσεως εἰς παραχείσθαις εἰνδικτέηκε πόλει.

Pompon. in
leg. 2. ff. de
Origin. Jur.
Gell. lib. 13.
cap. 10.

Macrob.
lib. 1.

Serv. in Α-
neid. 15.

Augustin. de
Civitat. Dei.
lib. 4.

Socrat. 14.
Eccles. lib. 3.
cap. 1.

Alii quidem equos amant, alii aves, alii
feras, mibi vero a puerulo miram acquirendi
& possidendi Libros desiderium insedit.
Pamphilus Presbyter, aptore Hieronymo,
tanto Divinæ Bibliothecæ captus est amore,
ut maximam *Origenis* Voluminum partem
(quæ, ut supra observavimus, ad *sex* fere
millia excreverant, unde & *σωτηρίας* & *χαλ-
κανίτες* *Adamantii* nomen ipsi adhæsit, ob
assiduum *scriptionis* studium) propriâ manu
descripsit. Quidin de scipio refert idem
Hieronymus, tanto lidi *Origenis* volumina,
dicti Pamphili manu exarata, fuisse gaudio,
ut ea nactus *Cræsi* opes possidere se credide-
rit. Si enim lætitia est (ajebat) unam epistor-

Julian. Ep.
ad Ecdic.

Hieronymus de
Scrip. or. Ec-
cles. Op. Vol.
2. fol. 132.

lam habere Martyris, quanto magis tot millia
versuum, per quæ mihi videtur sanguinis sui
vestigia consignasse? Autolycus Gentilis,
vir usque adeo doctus, ut omnes propemo-
dum iam novas quam veteres calluerit
Historias, totas interdum noctes in Biblio-
thecis transagit. Sic enim ad eum *Theophi-
lus Antiochenus*: 'Ει γέ τι διωτέρι, εγώ
άν οὐκέτι άγετός εἰ ταῦς βιβλιοθήκαις: Nam
si tibi facultas detur, baud pigritaris vel
noctes in Bibliothecis transigure. Alphon-
sus, *Arragoniae Rex*, omnes sese uniones

Theoph. ad.
Autolyc. lib.
3.

Anton. Pa-
normitani. de-
dict. & Fact.
Alph. lib. 1.
304.

Camerar. Ho-
rat. subcisi-
Cent. 3. pag.
243: 258.

Goldast. Ep.
45.

Cedren. Ep.
ad Ambros.

suis margaritasque amittere malle, quam
Librorum unum, quos habebat, aperte
professus est: cumque *Cosmus Medices Li-*
vii aliquot *decades*, nuper repertas, ipsi
misisset, summi muneri loco casaccepit.
Estque hic idem ille Princeps, qui, ad instar
Alexandri, cum *Libris sub spondâ* positis
dormiebat, noctuque exorrectus allato
luminè eos volvebat. Ut quoque *Scipio A-*
fricanus absque *Xenophonte* suo somnum
nunquam cepit, βιβλίοις ὡς αεγχητικοῖς, li-
bris veluti agglutinatus. Equidem ego (ver-
ba sunt *Bessarionis Cardinalis*, Constanti-
nopolitani Patriarchæ, in *Epistolâ* suâ ad
Venetos) semper a tenerâ ætate omnem la-
borem, omnem operam, omne demique studium
in conquirendis Libris, in omni genere
scientiarum, consumpsi. Quod argumentum
pluribus ibi notatu dignis exequitur Refert
de scipio *Origenes*, sibi, ob jugem *Libro-*
rum tractationem, concessum non fuisse
cœnare, nec à Cœnâ deambulare, aut
corpus quiete reficere, nec restituendi cor-
poris causâ totam noctem dormire. *Frede-*
ricus

ricus II. Imperator Græcæ, Latinæ, Saracenicæ & Germanicæ linguæ peritus, quicquid habuit otii legendis & voluntandis Libris impendit. Carolus M. inter ipsos armorum strepitus studiis poëticis vacavit, ac carmina versusque dictavit. De Francisco I. Galliarum Rege, habet Sleidanus: Prandens atque cœnans semper de literis librisque loqui solebat. Quicquid in Poëtarum, Historicorum, Cosmographorum Libris hauferat, quicquid de Plantis, herbis, animalibus, metallis, gemmis prodiderunt Aristoteles, Theophrastus, Plinius, & id genus alij, multo usu & quotidiana recitatione cognitum habuit, & exploratum. Adhæc per Italiam atque Græciam habuit, qui Veterum Autorum Scripta conquirerent atque describerent.

Laurentius Medices in lectissimorum Librorum copiâ magis, quam in ipsis divitiis gloriari solitus fuit, eamque amicis suis deliciarum loco ostendere consuevit; tamenque impellentia ab Angelo Politiano & Pico Mirandulano Comite ad Libros emendos optabat. sibi præstari incitamenta, ut, deficientibus sumptibus, totam tandem ea propter supellectilem suam oppignorare cogeretur. Martinus Silicæus, Archi-Præsus Tholosanus, ut quanto in pretio Libri sibi essent, ostenderet, cum eorum comparandorum gratiâ ad Bibliopolarum tabernas se conferret, nunquam passus est per famulos eos domum deferri, sed ipse suis manibus dulce sustinere onus voluit. Urgentibus autem amicis, ut aliis illos concederet: haud id fecero, respondebat, Libri me honorarunt, quidni vicissim eos gestan-

Ivar. A.
dolph. Mc-
null. pag. 125.

Sleidan. lib.
19. ad Ann.
1457.

Hotoman. de
Senat. & Se-
natus-cons.
insign. pag.
m. 166.

do bonorem? Digitum intendebat in dignitatem, quā, ob indefessam & sedulam *Librorum* tractationem decoratus erat, cum ad *Philippi I I.* Hispaniarum Regis educationem, & in literis institutionem, electus esset. Imo vero non defuit, qui vivus non tantum *Libros* depēriit, sed & post mortem in medio eorum tumulum quæsivit & acquisivit. Fuit is *Cælius Calcagninus*, cuius monumento hæc inscripta leguntur verba: *Cum Cælius Calcagninus nihil magis optaverit, quam de omnibus, pro fortunæ casu, bene mereri, decedens Bibliothecam, in quā maximam ætatis partem egit, publicavit, & in eâ se condi mandavit.*

Chyträ. in
Delic.

Gell. lib. 3.
cap. 17.

Voss. de Phi-
losoφ. lib. 2.
pag. 66.

II. Quare & hinc est, quod nullis saepe pepercerint sumptibus Eruditii, si res suæ id ferrent, modo probatissimos undecunque *Scriptores* sibi potuerint comparare. *Aristoteles* (referente *Agellio*) pauculos *Speucippi Philosophi Libros* tribus talentis Atticis post mortem ejus emit; quæ summa mille præter propter octingentos Philippeos facit. *Plato*, licet tenuioris alias conditionis, tres tamen *Philolai Pythagorici Libros* decem millibus denariū mercatus est, emptosque tanto studio lexitavit, ut ad ejus defuncti caput postmodum inventi sint. Exagitavit eum eapropter *Timon Atheniensis*, per excellentiam μοδίως dictus, licet in denominationis illius causâ assignandâ Autores non convniant:

Καὶ σὺ πλάτω, Εἴ τοι σε μεγιστὴ ὁ πόλε-

πολ-

Πολλὰς δὲ μεγαλίαν ὀλίγην ἡλάσσεις Βίοιο,
Οὐδεὶς ἀπαιχόμενος γερόφειν ἐδιδαχήτω.

Tuque Plato, nam discipulum te dura Cu-
pido
Abstulit, exiguum redimis grandi ære
libellum,
Scribere per quem orsus, prædoctus abunde
fuiſti.

Johannes Picus, Mirandulanus Comes, comparandis *Libris* septem aureorum nummum millia expotuit. Richardus de Buri, Episcopus Dunelmensis, nullam caris triam, ut loquitur, (parcitatem intelligit) im-
peditare debere dixit hominem à librorum em-
ptione, si suppetat sibi quod pro iis petitur, nisi in duobus casibus, vel cum malitiæ venditoris non videtur cedendum, vel tempus emendi expectandum est opportunius. Ptolomeus Philadelphus pro *Sophoclis*, Euripi-
dis & *Aeschylis* αὐτογέροis quindecim argenti talenta Atheniensibus oppignoravit. Et quanti hic idem famosissimam LXX. Interpretum Versionem non fecit? quum magnis eam sumptibus adornari, inque Bibliothecam suam reponi non tantum cu-
ravit, ut pretiosissimum κειμήλιον, sed & literas dederit, Pontifici exhibendas, Interpretes accersentibus, doraria ad Eleazarum miserit, aliosque Templo sacratos; totque Talenta in redemptionem non tan-
tum, sed & honorariorum loco in Inter-
pretes dictos profuderit, ut, juxta Josephi & Aristæ calculum, in tantam afflirexerint summam, ut non sine ratione credi-

Richard. de
Buri Philo-
bibl. cap. 3.

Wouwer. de
Græc. & La-
tin. Biblior.
vers. cap. 2.
pag. 32.

Voss. Variat.
Observat.
P. 333.

deris, totam *Alexandrinam Bibliothecam* tanti non constitisse: imo vero totum annum vestigal *Egypti*, (quod, juxta *Vossium*, quinquaginta millium *Talentorum* fuit) tanti vix valuisse. Licet non desint, qui in dubium hoc vocant, & nimis hyperbolicam computandi rationem illam habent. De stupendo hoc laudati Regis in studia *librosque* ardore, ejusque peculiari quadam causâ, sic differit *Strabo*: Διαφέροντας ὁ φιλάδελφος ἐπικληθεὶς φιλισόρων εἰ πλὴ τῶν αὐθίκειαν οὐ σώματος, Αἰγαῖος ἀεὶ λύτρας εἰ πέντες ζητῶν καυστέρας. *Ptolomæus*, qui *Philadelphia cognominatus est*, super omnes *Ægypti Reges erat cognitionis rerum studiosus*, cum propter corporis imbecillitatem semper novæ alicujus oblectationis materiam expeteret. De ipsis narrat alicubi *Plinius*, se *Electorum suorum Commentarios Laertio Licinio* quadraginta nummorum millibus vendere potuisse. *Nicolaus V.* Papa Romanus, per universam *Europam* viros misit præstantissimos, qui veterum Scriptorum *Libros* conquirerent restituerentque, & quinque ducatorum millia ei promisit, qui *Euangelium Matthæi Hebraicum* adferret. Liberalitatem hujus Episcopi erga quosvis, imprimis *Literatos*, sic de prædicat *Platina* (quæ verba mutuo ex eo sumpsit *Nauclerus*) *Laudatur* (inquit) ejus liberalitas, quæ in omnes usus est: maxime erga *Literatos*: quos & pecuniâ & officiis Curialibus, & beneficiis mirifice juvit. Eus enim præmiis nunc ad Lectiones publicas, nunc ad componendum de integro aliquid, nunc ad vertendos Græcos

Strab. Geograph. lib. 17.

Middendorp.
Acad. Libr.
3. pag. 619.

Pontan. (Jovinian) tomo.
1. pag. 270.

Platin. de
Vit. Pontif.
pag. m. 722.
723.

Naucler. Ge-
nerat. 49.

autores in Latinum ita perpulit, ut Literæ Græcæ & Latinæ, quæ sexcentis jam ante annis in situ & tenebris jacuerant, tum demum splendorem aliquem adeptæ sint. Heidegger. Quam Literarum reformationem Clar. Histor. Pa- Heideggerus ipsius Religionis reformationi; pat. pag. 182. jam proximæ, quodammodo dicit prælu- xisse. Pars Epitaphii, ipsi post obitum scripti, sic habet:

Hic sita sunt Quinti Nicolai Antistitis
ossa,
Aurea qui dederat secula, Roma, tibi.
Consilio illustris, virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.

Uti & antecesserunt huic Episcopo in munificentia erga Literatos demonstratione alii quidam Principes: Cæsar Julius omnes Liberalium Artium Doctores, qui Romæ erant, civitate donavit; Vespasianus Latinis Græcisque Rhetoribus annua centena constituit; id est, bis mille quingentos Philippæos; juxta Plinium quingena H. S. pro mercede annua Medicis destinata sunt, hoc est, Philippæorum duodecim millia & quingenti; Eumenio Rhetori Constantius salarym in sexcentis millibus nummum accipere jussit.

III. Quin & hoc imprimis indicio φιλοβιβλία suam ostenderunt altioris subselli, viri, quod ipsi eorum nonnulli scribendis Libris accinxerint. Ita Julius Cæsar, Augustus, Tiberius, Claudius Vespasianus, Alexander Severus, Numerianus, Julianus Apostata, Carolus Magnus, plu-

Lips. de Ma-
gnitud. Ro-
man. lib. 4.
cap. 10. pag.
m. 362.

Vid. Bejer-
ling. Zuin-
ger. Riddet.
aliosque.

resque alii, quos ingenti turba recensere possem, si actum agere animus esset. Deinde quod *Librorum & Bibliothecarum* in se curam suscipere non tantum dedignati non sint; verum honorificum e contra sibi esse existimarint, si *Bibliothecariorum* titulo insignirentur. Demandari alias id munericis hominibus non liberis, sed *servis*, literis scil. probe imbutis & institutis, solitum erat, uti *Ciceronis* haec indicant; *Dionysius servus meus*, qui meam Bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripisset, nec se impune laturum putaret, a fugit. At postmodum ex *ingenuis* non solum, sed ex ipsis etiam, uti dixi, *Optimatisbus*, *Regibus*, *Principibus* inventi sunt, qui se operi & sollicitudini huic non subduxerunt. Sub Ptolomæo Philadelpho (de quo mox) *Demetrius Phaleræus*, sub Ptolomæo Euergetâ *Apollonius Alexandrinus*, sub Philopatore *Aristoxenus Comicus*, haud imæ caveæ Viri, Bibliothecæ *Alexandrinae* fuerunt præfecti. *Gregorius II.* Papa sub *Sergio Romanæ Bibliothecæ* cultos & inspecto fuit. *Varronem Cæsar Julius Palatinæ Bibliothecæ* præfecit; quam provinciam sibi ipsi vindicare postmodum *Augustus* non detrectavit. Sicuti haud dedecuisse ipfissimam *Imperii* majestatem *Librorum* hanc curam, colligere etiam est ex elo- giis & inscriptionibus, quas exinde de sumptas esse palam est. Exhibit earum antiqua quædam specimina Doctissimus vir *Johannes Jacobus Hofmannus* C. JU-
LIUS

Cicer. Ep. ad
Familiar.
Lib. 13. Ep.
77. & Lib. 5.
Ep. 9.

Lomej. de
Biblioth.
cap. 13.

Sueton: in
Jul. cap. 44.

Hofman. Lexic. Uni-
vers. part. 4.
pag. 268.

LIUS C. L. PHONYMUS. A.
BIBLIOTHECA. GRÆCA C.
JULIUS. FALYX. A. BIBLIO-
THECA GRÆCA PALATI. &c.
Tandem etiam *munerum* loco *Libros* sibi
in vicem Principes mittebant. Sic *Michael*,
Imperator Constantinopolitanus, Caro-
lum M. *Dionysii* libris, instrumento
Musico addito, donavit. Prout simile
quid de *Livii Decadibus*, à *Cosmo Medi-
cœo* Arragoniæ Regi missis, supra retuli-
mus.

IV. Est quidem; uti & ante de *πλυ-
νεφίᾳ* dictum est, quod virum vere do-
ctum minime arguat sola *Librorum* volu-
minumque ingens moles; nemo hoc
credit, nisi qui forte *vervecum in patria
est, crassoque sub aere natus*. Neque enim
citharcedus quisque est, qui citharam ha-
bet, sed qui rite pulsare eam novit; vel,
uti Seneca, *sapientia non in Literis est*,
multo minus in *libris*. Verumtamen cer-
tissimum est, perpaucos esse, si ulli sint,
qui viri profunde *eruditii*, sine multorum
librorum lectione sedulâ & attentâ, unquam
evaserunt. Imvero monstrari mihi vel
unicum *literis* probè perpolitum velim,
qui eâ ipsâ de causâ, quod talis sit, omnia
deinceps scrutandi rimandique ardore con-
tinuo inflammatus non sit: At quo pacto
talem aliquem laudatissimi sui voti compo-
tem fieri posse credas, sine insigni exqui-
sitissimorum *Librorum* adminiculo & usu?

Senec. Ep.
89.

F I N I S Libri Primi.

D E

DE LIBRIS.

LIBER SECUNDUS.

C A P. I.

*De μισθιστάσια, ejusque dupli-
causā, Ignaviā & Φιλαργείᾳ.*

S U M M A R I U M.

I. *Μισθιστάσιον ingens semper &
ubique turba. Exemplum eo-
rum memorabile ex Ursino.
Paulus II. Papa infensisissimus
Librorum & Literatorum osor.
Hic Romanos suos monuit, ne
liberos suos bonis literis imbui-
sinerent. Alexander M. & Jo-
hannes Albertus, Princeps Me-
gapolensis, ei oppositi. II. Libri
a quibusdam proscripti, ab a-
liis flammis dicati, licet haud
eodem ab omnibus animo & fine.
Locis Act. 19.8. & Jer. 36.23.
lux affusa. S. Scripturæ Li-
bris*

bris Pagani maxime infesti,
E quare? Libri Sibyllini cur
in arcanis a Romanis habiti?
Quo loco E a quibus affer-
vati? Quænam M. Attilio,
propter eos alteri communicatos,
irrogata pœna? Ab Augusto
supra alios Libros fatidicos in
pretio habiti. Muhammed,
se ipso teste, nec legere potuit,
nec scribere. Andreas Nauge-
rius cur singulis annis Martia-
lis quosdam libros flammis de-
voverit? Qualis Poëta Martia-
lis, E quam caute tractandus.
Papicolæ quo jure in τῶν μυστικῶν
censum etiam referendi. Index
eorum expurgatorius quando
E a quibus inventus? III. I-
gnavia in multis μυστικίαις
causa. Quo pacto hæc a volu-
tandis libris deterreat? Co-
lor E prætextus apud varios
Autores idem. IV. Etiam
e φιλαγγειᾳ Librorum aliquan-
do contemptus. Spanhemius,
Hie-

Bessarion Cardinalis, Franciscus, Galliarum Rex; Cælius Calcagninus, Martinus Silicæus, Laurentius Medicæus viri φιλοθεολόγοι. II. Ingenti summâ Libri a nonnullis coëm-
ti. Stupendi pretii donaria a Ptolomæo, Ægypti Rege, in
L X X Interpretes profusa.
De quorum tamen valore non una omnium sententia est. Ei, qui Nicolao V. PP. Euange-
lium Matthæi Hebraicum adferret, quinque Ducatorum millia promissa. Ejusdem Ni-
colai non vulgaris in quoscun-
que, Literatos imprimis, mu-
nificentia. Quâ collapsa Studia
non parum restituit. Heideg-
geri de eo judicium. Princi-
pes alii in Literatos quoque li-
berales. III. Etiam Regum
Imperatorumque quidam scri-
bendis Libris se tradiderunt.
Bibliothecariorum munus non
liberis sed servis olim demanda-
tum.

tum. Ab illustribus tandem
Viris postmodum etiam quæsti-
tum & suscepturn. Principes
quidam sibi invicem nonnun-
quam Libros donariorum loco
miserunt. IV. Φιλομαθία nulla
sine βιβλιοφιλίᾳ.

I. **R**out & istiusmodi Librorum
Lectores, qualesjam descripsi-
mus, demum sunt, quos ut
dignos insignium Biblioteca-
rum possessores jure suspicias; quosque
hic erudití sui apparatus effectus nunquam
non manet, quod Librorum, tanquam fe-
licitatis suæ literariæ instrumentorum,
desiderio effusissimo flagrare non tantum,
sed & consumi fere se sentiant, φιλομαθία
suam genuinā βιβλιοφιλίᾳ, ut fideli pedisse-
quā, nunquam non in sequente. Plurimo-
rum exemplis demonstrari hoc posset, sed
pauca tantum adducam; poteris enim εἰ-
τε πρωτόπεδο τὸ ὑφασμάτων, de totā veste
e fimbriā judicare. Tot enim alias, si cam-
pum hunc ingredi animus esset, se prode-
rent,

quot dicerē nunquam
Tam cito, nec tanto possis contexere cursu, Juvenal.
Ut non ter decies respires.

Ita hanc in rem Cicero: *Quo cum venisssem,*
M. Catonem, quem ibi esse nescieram, vidi in Cicer. lib. 3.
Bibliotheca sedentem, multis circumfusum de Finib.

R . Stoi.

Stoicorum Libris. Erat enim, ut scis, in eo
inexhausta aviditas legendi, nec satiari pote-
rat; quippe qui ne reprobationem quidem
vulgi inanem reformidans, in ipsa Curia sole-
ret legere s^ep^e, dum Senatus cogeretur, ni-
bil oper^e Reip. detrahens: Tam impense a-
mabat Libros, neque publico, prudenti ta-
men, indicio demonstrare id detrectabat.
Cæsar Julius reprehensus subinde est, quod,
teste Suetonio, inter spectandum epistolis li-
bellisque legendis ac rescribendis vacaret. Ci-
cero tam impense sibi servari Attici Libros
optavit, ut assicurus eos Crassum ipsum
divitiis se superasse existimaverit. *Alexan-
der M. Homeri* carminis lectione adeo
captus fuit, tantoque ejus inflammatu^s est
studio, ut aureum scrinium, in prædâ *Dar-
riana* repertum, gemmisque opulentissime
variegatum, isti destinaverit usui, ut *Ho-
meri* opera, eo inclusa, ipsis bellicis expe-
ditionibus gestarentur. Addit *Plutarchus*,
quod ea sub pulvino cum pugione reposita
habuerit; ut quoque quod, cum in superiori-
bus Provinciis aliorum Librorum facultas
non esset, mandaverit *Harpalo*, ut mite-
ret, eumque ei mississe *Philisti* Libros,
Euripidisque & Sophoclis, & *Aeschylis* tra-
goediarum magnam vim; *Theistis* quoque
Philoxenique dithyrambos. Labeo Antistius,
non ille, qui *Servii Sulpitii* auditor fuit,
Cinna aliis dictus, sed hujus filius, *Treba-
tii discipulus*, ingenii qualitate & doctrinæ
fiducia maxime insignis, qui juris Civilis
scientiâ *Capitonem Atejum* antecelluisse,
& incorruptâ libertate eminuisse dicitur;
hic, inquam, tam flagranti in Libros fuit

Sueton. in
Julio. cap. 45.

Plutarch. in
Alexand.

Hötoman.de
Senat. & Se-
natus-con-
sult. insignib.
pag. m. 166.

af-

affectu, ut oblatum ab *Augusto* consula-
tum, tanquam servitutis auctoramentum, Pompon. in
fortiter contemnens, usque adeo studiis leg. 2. ff. de
fuerit mancipatus, ut sic universum divise- Origin. Jur.
rit annum, ut Romæ *sex* mensibus cum Gell. lib. 13.
studiosis esset, *sex* mensibus secederet, li- Macrob.
brisque legendis non tantum, sed & scri- lib. 1.
bendis operam daret; sicuti quamplurima
eius monumenta etiamnum extant, testibus Serv. in A-
Macrobo, *Gellio*, *Augustino*, *Servio* &c. neid. 15.
Julianus Parabates, atrocissimus licet Chri- Augustin. de
stiani nominis hostis, vir tamen vere litera- Civitat. Dei.
tus literarumque & *Librorum* amantissi- lib. 4.
mus fuit. *Princeps*, ut nonnetmo eum vo-
cat, *ad unguem factus*, *odium in Christianos*
se excipias. Sic habet ad *Ecdicium*:

"Ἄλλοι μὴ ιττῶν, ἄλλοι δὲ ἀρέων,

"Ἄλλοι θεοίσιν ἐγένονται μηδὲ βιολίων

Κτίσεως ἐκ παρασχέσις δειρὸς εἰπέτηκε πόθος.

Socrat. 14.
Eccles. lib. 3.
cap. 1.

Socrat. 14.
Eccles. lib. 3.
cap. 1.

Alii quidem equos amant, alii aves, alii Julian. Ep.
feras, mihi vero a puerulo mirum acquirendi ad Ecdic.
& possidendi Libros desiderium insedit.

Pamphilus Presbyter, autore *Hieronymo*,
tanto Divinæ Bibliotheca captus est amore,
ut maximam *Origenis* Voluminum partem
(quæ, ut supra observavimus, ad *sex* fere
millia excreverant, unde & σωζετητες & γαλ-
καντες Adamantii nomen ipsi adhæsit, ob
affiduum scriptoris studium) propriâ manu
descripserit. Quin de seipso refert idem Hie. onym. de.
Hieronymus, tanto libi *Origenis* volumina, Scrip. ot. Ec-
dicti Pamphili manu exarata, fuisse gaudio, cles. Op. Vol.
ut ea nactus Cræsi opes possidere se credide- 2. fol. 132.
rit. Si enim lætitia est (ajebat) unam episto-

lam habere Martyris, quanto magis tot millia
versuum, per quæ mihi videtur sanguinis sui
vestigia consignasse? Autolycus Gentilis,
vir usque adeo doctus, ut omnes propemo-
dum tam novas quam veteres calluerit
Historias, totas interdum noctes in Biblio-
thecis transegit. Sic enim ad eum *Theophir-*
Autolyc. lib. 3. *Antiochenus*: 'Ει γδ εστι δωρεάν, Εγ γέλωπ
σε ὀκνεῖς Διοίτειν την βιβλιοθήκαν: Nam
si tibi facultas detur, haud pigritaris vel
noctes in Bibliothecis transfigere. Alphon-
sus, *Arragoniae Rex*, omnes se se uniones
normitanæ de suos margaritasque amittere malle, quam
dict. & Fact.

Alph. lib. 1. sc. 4. *Librorum* unum, quos habebat, aperte
professus est: cumque *Cosmus Medices Li-*
vii aliquot *decades*, nuper repertas, ipsi
misisset, summi muneris loco cas accepit.
Estque hic idem ille Princeps, qui, ad instar
Alexandri, cum *Libris sub spondā* positis
dormiebat, noctuque ex parte rectus allato
lumine eosolvebat. Ut quoque *Scipio A-*
fricanus absque *Xenophonte* suo somnum
nunquam cepit, βιβλίοις ὡς περιπτεροῖς, li-
bris veluti agglutinatus. Evidem ego (ver-
ba sunt *Bessarionis Cardinalis, Constanti-*
nopolitani Patriarchæ, in Epistolâ suâ ad
Venetos) semper a tenerâ ætate omnem la-
borem, omnem operam, omne denique studium
in conquirendis Libris, in omni genere

Goldast. Ep. 45. *scientiarum, consumpsi*. Quod argumentum
pluribus ibi notatu dignis exequitur Refert
de scipio *Origenes*, sibi, ob jugem *Libro-*
rum tractationem, concessum non fuisse
coenare, nec à Cœnâ deambulare, aut
corpus quiete reficere, nec restituendi cor-
poris causâ totam noctem dormire. *Frede-*
ricus

Camerar. Ho-
rar. subcisi.
Cent. 3. pag.
243. 258.

Goldast. Ep. 45.
Cedren. Ep.
ad Ambros.

ricus I I. Imperator Græcæ, Latinæ, Saracenicæ & Germanicæ linguæ peritus, quicquid habuit otii legendis & volutandis Libris impedit. Carolus M. inter ipsos armorum strepitus studiis poëticis vacavit, ac carmina versusque dictavit. De Francisco I. Galliarum Rege, habet Sleidanus: Prandens atque cœnans semper de literis librisque loqui solebat. Quicquid in Poëtarum, Historicorum, Cosmographorum Libris hau-serat, quicquid de Plantis, herbis, animalibus, metallis, gemmis prodiderunt Aristoteles, Theophrastus, Plinius, & id genus alij, multo usū & quotidiana recitatione cognitum habuit, & exploratum. Adhæc per Italiam atque Græciam habuit, qui Veterum Autorum Scripta conquererent atque describerent. Laurentius Medices in lectissimorum Librorum copiâ magis, quam in ipsis divitiis gloriari solitus fuit, eamque amicis suis deliciarum loco ostendere consuevit; tamque impellentia ab Angelo Politiano & Pico Mirandulano Comite ad Libros emendos optabat. sibi præstari incitamenta, ut, deficientibus sumptibus, totam tandem ea propter supellecilem suam oppignorare cogeretur. Martinus Silieæus, Archi-Præsul Tholosanus, ut quanto in pretio Libri sibi essent, ostenderet, cum eorum comparandorum gratiâ ad Bibliopolarum tabernas se conferret, nunquam passus est per famulos eos domum deferri, sed ipse suis manibus dulce sustinere onus voluit. Urgentibus autem amicis, ut aliis illos concederet: haud id fecero, respondebat, Libri me honorarunt, quidni vicissim eos gestan-

Ivar. A.
dolph. Mc-
dull. pag. 125.

Sleidan. lib.
19. ad Ann.
1457.

Hotoman. de
Senat. & Se-
natus-conf.
insign. pag.
m. 166.

do honorem? Digitum intendebat in dignitatem, quā, ob indefessam & sedulam *Librorum tractationem* decoratus erat, cum ad *Philippi I I.* Hispaniarum Regis educationem, & in literis institutionem, electus esset. Imo vero non defuit, qui vivus non tantum *Libros* depériit, sed & post mortem in medio eorum tumulum quæsivit & acquisivit. Fuit is *Cælius Calcagninus*, cuius monumento hæc inscripta leguntur verba: *Cum Cælius Calcagninus nibil magis optaverit, quam de omnibus, pro fortunæ casu, bene mereri, decedens Bibliothecam, in quā maximam ætatis partem egit, publicavit, & in cæse condi mandavit.*

II. Quare & hinc est, quod nullis saepe pepercerint sumptibus Eruditæ, si res suæ id ferrent, modo probatissimos undecunque *Scriptores* sibi potuerint comparare. *Aristoteles* (referente *Agellio*) pauculos *Speucippi Philosophi Libros* tribus talentis Atticis post mortem ejus emit; quæ summa mille præter propter octingentos *Philippeos* facit. *Plato*, licet tenuioris alias conditionis, tres tamen *Philolai Pythagorici Libros* decem millibus denarijū mercatus est, emptosque tanto studio lectitavit, ut ad ejus defuncti caput postmodum inventi sint. Exagitavit eum capropter *Timon Atheniensis*, per excellentiam μονής dictus, licet in denominationis illius causā assignandā Autores non convenient:

Voss. de Phi-
losoeph. lib. 2.
pag. 66.

Καὶ οὐ πλάτω, ἐ γῳ σε μερηπίσ ὁ πόθῳ
πολ-

Πολλῶν δὲ μεμυθέατο ὀδίγησιν οὐδεποτε βίβλον,
Οὐδε πάπερχόμενος γνόφειν ἐδιδάχθη.

*Tuque Plato, nam discipulum te dura Cu-
pido
Abstulit, exiguum redimis grandi ære
libellum,
Scribere per quem orsus, prædoctus abunde
fuisti.*

Johannes Picus, Mirandulanus Comes, comparandis Libris septem aureorum nummum millia expotuit. Richardus de Burè, Episcopus Dunelmensis, nullam caristriam, ut loquitur, (parcitatem intelligit) impec-
- dire debere dixit hominem à librorum em-
ptione, si suppetat sibi quod pro iis petitur, nisi in duobus casibus; vel cum malitia venditoris non videtur cedendum, vel tempus emendi expectandum est opportunius. Ptolomeus Philadelphus pro Sappho cl's, Euripi-
dis & Aeschylei αὐτογέγραφois quindecim argenti talenta Atheniensibus oppignoravit. Et quanti hic idem famosissimam LXX. Interpretum Versionem non fecit? quam magnis eam sumptibus adornari, inque Bibliotecam suam reponi non tantum currit, ut pretiosissimum καιμήλιον, sed & literas dederit, Pontifici exhibendas; Interpretes accersentibus, doraria ad Eleazarum miserit, aliosque Templo sacratos; totque Talenta in redemptionem non tantum, sed & honorariorum loco in Interpretes dictos profuderit, ut, juxta Josephi & Aristotele calculum, in tantam aslur exerint summam, ut non sine ratione credi-

Richard. de
Buri Philo-
bibl. cap. 3.

Wouwer. de
Græc. & La-
tin. Biblior.
vers. cap. 2.
pag. 32.

Voss. Variar.
Observat.
P. 333.

deris, totam *Alexandrinam Bibliothecam* tanti non constitisse: imo vero totum annum vestigia *Egypti*, (quod, juxta *Vossum*, quinquaginta millium *Talentorum* fuit) tanti vix valuisse. Licet non desint, qui in dubium hoc vocant, & nimis hyperbolicam computandi rationem illam habent. De stupendo hoc laudati Regis in studia *librosque* ardore, ejusque peculiari quadam causâ, sic differit Strabo: Διαφέροντας ὁ φιλάδελφος ἐπικληθεὶς φιλισόρων εἰς Αἴγυπτον αἰδημένας Φιλομάρτων, Αἴγυπτος ἀεὶ θύες εἰς Καίσαρις κανονίας. Ptolomæus, qui Philadelphus cognominatus est, super omnes *Egypti* Reges erat cognitionis rerum studiosus, cum propter corporis imbecillitatem semper novæ alicujus oblectationis materiam expeteret. De teipso narrat alicubi Plinius, se *Electorun suorum Commentarios Laertio Licinio* quadraginta nummorum millibus vendere potuisse. Nicolaus V. Papa Romanus, per universam *Europam* viros misit præstantissimos, qui veterum Scriptorum *Libros* conquirerent restituerentque, & quinque ducatorum millia ei promisit, qui Euangeliū Matthæi *Hebraicum* adferret. Liberalitatem hujus Episcopi erga quosvis, imprimis *Literatos*, sic de prædicat *Platina* (quæ verba muto ex eo sumpsit Naclerus) Laudatur (inquit) ejus liberalitas, quæ in omnes usus est: maxime erga *Literatos*: quos & pecuniâ & officiis *Curiâ* libus, & beneficiis mirifice juvit. Eus enim præmiis nunc ad Legiones publicas, nunc ad componendum de integrō aliquid, nunc ad vertendos Græcos

Strab. Geograph. lib. 17.

Middendorp.
Acad. Libr.
3. pag. 619.

Pontan. (Jovinian) tomo.
1. pag. 270.

Platin. de
Vit. Pontif.
pag. m. 722.
723.

Nacler. Ge-
nerat. 49.

autores in Latinum ita perpulit, ut Literæ Græcæ & Latinæ, quæ sexcentis jam ante annis in situ & tenebris jacuerant, tum demum splendorem aliquem adeptæ sint. Heidegger. Quam Literarum reformationem Clar. Histor. Pa- Heideggerus ipsius Religionis reformationi, pat. pag. 182. jam proximæ, quodammodo dicit prælu- xisse. Pars Epitaphii, ipsi post obitum scripti, sic habet:

Hic sita sunt Quinti Nicolai Antislitis
offsa,

Aurea qui dederat secula, Roma, tibi.
Consilio illustris, virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.

Uti & antecesserunt huic Episcopo in munificentiæ erga Literatos demonstratione alii quidam Principes: Cæsar Julius omnes Liberalium Artium Doctores, qui Romæ erant, civitate donavit; Vespasianus Latinis Græcisque Rhetoribus annua centena constituit; id est, bis mille quingentos Philippæos; juxta Plinium quingena H. S. pro mercede annuâ Medicis destinata sunt, hoc est, Philippæorum duodecim millia & quingenti; Eumenio Rhetori Constantius salarym in sexcentis millibus nummum accipere jussit.

III. Quin & hoc imprimis indicio φιλοβιβλίαν suam ostenderunt altioris subselli viri, quod ipsi eorum nonnulli se scribendis Libris accinxerint. Ita Julius Cæsar, Augustus, Tiberius, Claudius Vespasianus, Alexander Severus, Numerianus, Julianus Apostata, Carolus Magnus, plu-

Lips. de Ma-
gnitud. Ro-
man. lib. 4.
cap. 10. pag.
m. 362.

Vid. Bejex-
ling. Zuin-
ger. Ridder.
aliosque.

resque alii, quos ingenti turba recensere possem, si actum agere animus esset. Deinde quod *Librorum & Bibliothecarum* in se curam suscipere non tantum dedigunt non sint; verum honorificum e contra sibi esse existimarent, si *Bibliothecariorum* titulo insignirentur. Demandari alias id muneris hominibus non liberis, sed *servis*, literis scil. probe imbutis & institutis, solitum erat, uti *Ciceronis* hæc indicant; *Dionysius servus meus*, qui *meam Bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripisset, nec se impune laturum putaret, a fugit.* At postmodum ex *ingenuis* non solum, sed ex *ipsis etiam*, uti dixi, *Optimatisbus, Regibus, Principibus inventi sunt*, qui se operi & sollicitudini huic non subduxerunt. Sub *Ptolomæo Philadelpho* (de quo mox) *Demetrius Phaleræus*, sub *Ptolomæo Euergetâ Apollonius Alexandrinus*, sub *Philopatore Ariostoxenus Comicus*, haud inæ caveæ Viri, *Bibliothecæ Alexandrinae* fuerunt prefecti. *Gregorius II. Papa sub Sergio Romanæ Bibliothecæ cultos & inspectos* fuit. *Varronem Cæsar Julius Palatinæ Bibliothecæ præfecit*; quam provinciam sibi ipsi vindicare postmodum *Augustus* non detrectavit. Sicuti haud dedecuisse ipsissimam *Imperii majestatem Librorum* hanc curam, colligere etiam est ex elo-
giis & inscriptionibus, quas exinde de-
sumptas esse palam est. Exhibit eorum antiqua quædam specimina. *Doctissimus vir Johannes Jacobus Hofmannus C. JU-*
LIUS

Cicer. Ep. ad
Familiar.
Lib. 13. Ep.
77. & Lib. 5.
Ep. 9.

Lomej. de
Biblioth.
cap. 13.

Sueton: in
Jul. cap. 44.

Hofman.
Lexic. Uni-
vers. part. 4.
pag. 268.

LIUS C. L. PHONYMUS. A.
BIBLIOTHECA. GRÆCA C.
JULIUS. FALYX. A. BIBLIO-
THECA GRÆCA PALATI. &c.
Tandem etiam *munerum* loco *Libros* sibi
invicem Principes mittebant. Sic Michael,
Imperator Constantinopolitanus, Caro-
lum M. *Dionysii* libris, instrumento
Musico addito, donavit. Prout simile
quid de *Livii Decadibus*, à *Cosmo Medi-
cæo* Arragoniæ Regi missis, supra retuli-
mus.

I V. Est quidem; uti & ante de *πόλυ-
ζευφίᾳ* dictum est, quod virum vere do-
ctum inimime arguat sola *Librorum* volu-
minumque ingens moles; nemo hoc
credit, nisi qui forte *vervecum in patria
est, crassoque sub aere natus*. Neque enim
citharœdus quisque est, qui citharam ha-
bet, sed qui rite pulsare eam novit; vel,
uti Seneca, *sapientia non in Literis est*,
multo minus in *libris*. Verumtamen cer-
tissimum est, perpaucos esse, si ulli sint,
qui viri profunde *eruditæ*, sine multorum
librorum lectione sedulâ & attentâ, unquam
evaferunt. Imovero monstrari mihi vel
unicum *literis* probè perpolitum velim,
qui eâ ipsâ de causâ, quod talis sit, omnia
deinceps scrutandi rimandique ardore con-
tinuo inflammatus non sit: At quo pacto
talem aliquem laudatissimi sui voti compo-
tem fieri posse credas, sine insigni exqui-
sitissimorum *Librorum* adminiculo & usu?

Senec. Ep.
89.

F I N I S Libri Primi.

D E

bris Pagani maxime infesti,
E quare? Libri Sibyllini cur
in arcanis a Romanis habiti?
Quo loco & a quibus affer-
vati? Quænam M. Attilio,
propter eos alteri communicatos,
irrogata pœna? Ab Augusto
supra alios Libros fatidicos in
pretio habiti. Muhammed,
se ipso teste, nec legere potuit,
nec scribere. Andreas Nauge-
rius cur singulis annis Martia-
lis quosdam libros flammis de-
voverit? Qualis Poëta Martia-
lis, & quam caute tractandus.
Papicolæ quo jure in ταῦ μισθίσλων
censum etiam referendi. Index
eorum expurgatorius quando
& a quibus inventus? III. I-
gnavia in multis μισθίσλιας
causa. Quo pacto hæc a volu-
tandis libris deterreat? Co-
lor & prætextus apud varios
Autores idem. IV. Etiam
e φιλαρεψεις Librorum aliquan-
do contemptus. Spanhemius,

Hie

Hieronymus, Bessarion Cardinalis, Publius Syrus laudati.

I. **S**icuti autem, ut ex iis, quæ *Libro Priore* dicta sunt, liquet, hominibus βιβλιοφίλοις. nunquam caruit, neque unquam caritura est Literatorum ætas, sic neque defuturi unquam sunt, quos μισθίσας jure dixeris: *Ranarum chorus*, cautionem illam e veteri Comœdiâ passim occidentium, βερνικεντής καὶ πολές, hoc est, illiusmodi generis homines, qui tum corde tum ore præstantissimis etiam Eruditorum lucubrationibus obstrepunt, ac infestos se præbent, saltem vel nullo vel exiguo loco eas habent. Memorabile *morianis* istius modi exemplum refert Clar. *Ursinus*; cuius historia, quod jucunda sit, sine piaculo non videtur prætereunda: „Operæ (inquit) pretium est narrare, quam lem *Erasmus* Episcopum quendam, in „Dedicatione præclari Operis, expertus sit. Allatus est *Liber* inauratus, purpura vestitus, ut non solum Scripta sed & Scriptorum ornamenta amplitudini *Præfulis* responderent. Ille hinc niente risu primum maligne, ut solet, donum intuetur; deinde vocari jubet purpuratum, ut de purpura, ζευσόχοος, ut de auro, *Librarium*, ut de compaginazione edoceret, quanti constaret. Summulâ in unum collectâ, secundum eam pecuniam dedit. *Erasmus* (ut erat etiam in

*Erasm. Epp.
Lib. 28. Ep.
18.*

*Ursin. Tract.
& loc. cit.*

in ira festivus) ego, inquit, *Librum meum arbitrabar donasse, vendidi, ut appareret.* Si Praeful vellet uti ingenio, optime evaderet bibliopola, nec facile de coqueret, cum ex amissi Librotum noverit pretia. Doctus forte studiorum librorumque hoc odium Episcopus

is est à sanctissimo Patre suo *Paulo.* II.

Pontifice Romano; Hic enim μυρτος non tantum fuit (ut Curia Romana Ser-

Szegedin.
Specul. Pon-

gios, Benedictos, Eugenios, Johannes

tific. pag. 130.

aliaque plura illiterata Ecclesiae scil. capita

156. 15.

habuit) sed & μυρθος, id est, usque a-

deo bonis literis Librisque infensus, ut quos-

vis eorum estimatores uno nomine hereti-

cos dixerit; imò hanc ipsam ob causam hor-

tatus Romanos suos sit, ne (referente Pla-

tinā) filios suos diutius in literarum studiis

versari paterentur: satis enim esse, si le-

gere & scribere didicissent. Veritus haud

dubie (addit Mornæus) ne restituta semel

bonæ literæ abusus, sub ignorantia caligine

latitantes, detergerent. Quapropter hoc

etiam post exceclum suum decoratus est e-

logio, quod omnis eruditioñis & virtutis

hostis diem suum clauserit. Aliter sane,

ac insulsus hic homo, animatus fuit bellissimus Princeps *Alexander Magnus*,

qui, rebus curisque militaribus utcunque in-

tentissimus, adeo tamen bonarum artium

flagravit amore, ut, cum Pater ejus Phi-

lippus Perinthon consideret, triginta pue-

rorum millia a studiorum liberalium cultu

non tantum non aberuerit, sed e contra

nullis non exercitiis literisque imbui cu-

rarit. Cujus vestigiis multa post secula Jo-

han-

Platin. de

Vit. Pontific.

in Vit. Pauli

Genebrard.

in Chtonic.

Mornæ. My-

ster. Iniquit.

pag. m. 528.

Plutarch. in

Alexandr.

circ. fin.

Manl. Col-
leqt. tom. 3.
pag. 131.

bannes Albertus, Princeps *Megapolensis* instituit, qui non tantum quotannis examina quædam in Scholâ suâ *Suerinensi* instituebat, sed &c ipse præsto in iis erat, ipse pueros examinabat, beneque respondentibus, ut currentibus calcar adderet, munera non exigua erogabat.

I I. Neque voluerunt multi latere hoc suum in *libros* odium, ex adverso aperte profiteri id maluerunt. Hinc decreta non-nunquam ad *Librorum* proscriptionem, imò totalem perniciem, haud concepta tantum, sed executioni etiam mandata:

*Nunc Capitolino veluti turbante Camillo,
Enibus, & trutinâ Galli fugere relîcta,
Sic nostri palare senes dicuntur, & ipsi
Ut ferale suos onus extirpare libellos.*

A&t. 19. v. 8. Quidam flammis *Libros* consumperunt, licet eodem semper fine modoque id non egerint. Autor est S. Lucas, *Ephesi*, tempore quo Paulus ibi erat, multos fuisse, qui curiosa (Græcc. *τριχεῖα* & *περιτεξία*) seztati, *Libros* suos contulerunt (quos *γυναικεῖοι βί-
γλες* Patres dicunt) cunctosque eos coram omnibus combufferunt. Et bene quidem: neque enim ex *Librorum* in genere odio, sed ob argumenti eorum fœditatem, & in dementiæ suæ detestationem, quod eiusque cum insigni *tum* propriæ *tum* aliorum animæ detrimento usi iis essent, id faciebant. Sicuti similem ob causam Christiani veteres Hæreticorum *Libros* flammis excipere, in more etiam habebant;

Petr. Soav.

Histor: Con.

bant: Constantinus *Arii*, Arcadius *Eunomianorum*, Theodosius *Nestorii*, Marianus *Eutychianorum* scripta partim proscripserunt, partim exusserunt. E contra plane aliud quid fuit, quod *Zojakimum*, Ier. 36. 23. Judæ Regem, ad Prophetæ *Jeremie* volumen uultulandum incitavit; non erat id argumenti ejus quædam foeditas, sed ferale ex eo terror a Rege conceptus, magisque, ut sibi metuebat, deinceps concipiens, infestumque in ipsum Prophetam odium. *Nihil quippe* (ut ritè in loc. hunc Pelican. in habet Pellicanus) *impiis Regibus & Principibus intolerabilius & invisum magis est*, quam Propheticus sermo, stylusque veritatis. Et paulo ante: *Hermis frigora sævierunt tum, tam in cordibus impiorum, quam in aëre, nono mense a Martio computato.* Addit de eodem Rege ejusque factò Calvin. in cund. loc. *Combussit* volumen ipsum, ac si posset judicium Dei simul abolere cum libro. Durissimi autem fuerunt *Pagani* in Sacræ Scripturæ libros, quare & illos *Vulcano* ut plurimum devoverunt. *Nonus decimus* (inquit Eusebius) *agebatur annus imperii DIOCLETIANI mensis Martius, & dies solemnis Paschæ imminebat, cum edicta Principis per omnem terram proponebantur, ut cunctæ, quæ usquam sunt, Ecclesiæ, ad solum usque destruerentur, Scripturæ Sacræ igni exurerentur.* Et Autor Librorum *Machab.* Libro 1. cap. 1. *Libros legis Dei comburebant igni, &c.* Neque mirum hoc, cum cujuscunque generis *Libros*, qui religionibus suis derogabant, eodem tractarent modo. *Libros Græcos* (ait Valerius). *qua*

cil. Trident.
pag. m. 417.

Ier. 36. 23.

Ier. 36. 23.

Calvin. in cund. loc.

Euseb. H. E. lib. 8. cap. 11.

Sueton. Au- gust. cap. 31.

Polyd. Virg. de Rer. Invenit. lib. 8. cap. 6.

- Valer. Max. lib. 1. cap. 1. quæ ex parte ad solvendam religionem. pertinere existimabantur, L. Petilius Prætor Urbanus, ex autoritate Senatus. per victimarios, igne facto, in conspectu Populi cremavit. Juxta Laetantium primus omnium. Protagoras existit temporibus. *Socratis*, qui sibi non liquere dixit, utrum Divinitas aliqua esset. Sed hæc disputatio (inquit) adeo impia & contra veritatem & religionem esse judicata est, ut & ipsum Athenienses expulerint filiis suis & Libros ejus, in quibus hæc continebantur, excusserint. Sicut etiam, referente Aurelio Victore, Virgilius cuiusdam *Libri*, eo quod leves quasdam *Sacerorum causas* completerentur, Patrum autoritate cremati sunt; exemplo sane haud illaudabili, in quo utinam omnes Magistratus Christianos æmulatores hodie haberent! Absit tamen, ut cum nonnullis hoc quoque referam *Romanorum institutum*, quo *Libros* olim *Sibyllinos* in arcis suis non tantum habuerunt, in *Jovis Capitolini Templo*, imo sub ipsâ terrâ in arcâ lapideâ, vel (uti Autor est *Suetonius*) duobus forulis auratis, sub *Palatini Apollinis* basi, eos occultantes; sed ne in cuiuspiam præter *Duumvirorum*, *Décemvirorum* ac tandem *Quindecimvitorum*, quibus affervatio eorum concredita erat, inciderent manus, tam anxie caverunt, ut, cum forte *M. Attilius* (alii legunt *Aquilius*, Valerius Maximus *M. Tullium Duumvirum* eum dicit) descriptionem eorum *Petronio Sabino* permisisset, is culeo eapropter bubulo insutus, iussu *Tarquinii* in mare præcipitatus sit: quasi scilicet hanc etiam
- Laërt. in Protagorâ.
- Laetant. de Irâ Dei cap. 9.
- Arnob. contr. Gen-
tis Libr. 4.
- Augustin. de C. D. lib. 7.
cap. 34.
- Aurel. Vict. de Vir. Illu-
strib. cap. 3.
- Dienys. Ha-
licarnassi.
Antiquq.
Rom. lib. 4.
- Valet. M.
lib. 1. cap. 1.
§. 13.
- Simson. de
yaticin. Si-
lyllis.

etiam ob causam fecissent id *Romanis*, ne lectione eorum religio sua detrimenti quicquam caperet, res vero Christianorum, nisi opere per eam promoveretur. Nullibi enim Historiae obtentus, hujus mentionem aliquam faciunt; immo diserte distinguit.

Suetonius Librorum hoc genus ab aliis *Fatidicis*, quos magno numero cremasse *Augustum* dicit, solis *Sibyllinis* retentis & conservatis; quod manifesto indicio est, ipsum ius, tanquam sacris suis noxiis, infestum non fuisse, sed singulari potius in pretio eos habuisse. Verum aliae plane arctissimae huius custodiæ fuerunt rationes, quarum *duæ* hæc præcipuae erant. *Una*, quod Reip. arcana, quoram non exiguum partem *Libros* illos continere autemabant, quæque religiosæ semper custoditæ erant, omnibus patere non deceret. *Alteræ*, quod tantopere multiplicati & adulterati *Libri* hi essent, ut, ad præveniendas turbas, privatorum eos manibus eripi necesse esset. Atque ita quidem *Gentiles*, ac per eos *Diabolus*, contra *Divinos* & religiosos *Libros* sere processit. Quâ tamen saevitiâ cum patrum contra veritatem proficere se cerneret, aliam commentus est *misericordia*: vulpinari cœpit, & periculosa non tantum de credendis lites ferere, sed & *Scripturam* ipsam sollicitare, apices captare, verba vexare, sententias torquere, sacros Scriptores inter se committere, nodos neſtere, ut gliscentibus infinitis dubiis, simul impietas glisceret, & caput attolleret. Verum & in cujusvis generis *Labros* saevitum a quibusdam fuit. Ratuit hoc in primis *Muhamedanis*, post

Sueton. Au-
gust. cap. 21.

Gregor. Mi-
chael. Not. in
Gaffarelli.

Marck. de
Sibyll. Disp.
s. §. 10.

Lactant. de
F. R. lib. 1.

cap. 6.

ípsum *Muhamedem*; *Ducibus*; hi enim *Libros quosvis*, dempto *Alcorano*, ubi cuncte locorum eos inveniebant, *incendio* trahist. Concil. dederunt; & ita se gesserunt, quasi procedendi istoc modo bellum non tantum hominibus, sed & *humanitatib*, quae sine bonis artibus non consistit, indixissent. Addit Legib. Hebr. Spencerus, seculi sequentis *Arabes artium lib. 2. cap. 1.* Et literarum omnium ita fuisse rudes, ut id *imprimis* putentur curasse, ne Prophetam Alcoran. A- suum illiteratum (uti vulgo audit *Mubamed*, qui de se ipso testis est, quod neglegere nec scribers potuerit, imo (uti alii referunt) ne *Alcoranum* quidem, cuius Alsted. Turr. ipse autor videri alias volebat, intellexerit) Bab. pag. m. scientiam superarent & contemptibilem redde- 1119. rent. Accenseri forte his etiam posset *Andreas Naugerius*, de quo autor est *Paulus Jo- Paul. Iov. in vius*, quod adeo infestus fuerit *Valerii Mar- Elog. Vir. Hluitr. tialis* scriptis, ut quotannis statu die, *Musis dicato*, multa ejus volumina, tanquam impura, cum execratione *Vulcani* dicaverit. At vero quoniam is poenam, usque adeo severam, ut textus videtur innuere, nisi tantum *Martialis* voluminibus irrogavit, quae *spurcitem* quandam spirabant, quibusque tetrica, quae propinaverat, verborum nuditate amoenare volens, haud sollicitè satis caverat, ne rerum obscenitate aurium reverentiam incestaret, animique veluti mores corrumperet, non tam videtur suo hoc instituto ipsorum *Librorum* quam petulantiae & impudicitiae, quae iis propinari quadam tenus videbantur, odium demonstrare voluisse: uti ob eandem *spurcitem* Poëtæ hujus carinimum lectionem impro- vidæ

vidæ juventuti temere commendandam non esse, prudenter semper judicarunt. Nametsi alias festivissimus Vates multa etiam egregia ac utroque pollice laudanda contineat, ob quæ summis ipsum elogiis honestate viri quidam maximi non directarunt. *Homo fuit ingeniosus* (inquit Plin. Epp. lib. Plinius) *acutus, acer, quique plurimum in 3. Ep. ult.* *Scribendo salis habuit & fellis, nec candoris minus.* Cui gemellum hoc est, quod de eo habet Scaliger: *Ne Martialem quidem* (inquit) *transferre libet ad meliora: multa Jul. Scalig.* *sunt ejus Epigrammata divina, in quibus Poetic. lib. 6.* *est sermonis castitas, & argumenti species* luculenta. *Versus vero candidi, numerosi,* pleni, denique optimi. *Alia fæda ne legerim* quidem, tantum abest, ut ad censuram vocem. Interim in γνῶσις horum μυστικῶν catalogum referri etiam digni sunt Papicole, qui utcunque omnis generis. *Libros non ave-* sentur, aversantur tamen optimos; quæ tanto pejor μυστικά est. Abhinc enim annos aliquot quamplurimos Eruditissimorum vi- rorum fœtus proscriptos voluerunt, zelo non tantum ἐν τηλίγμασι, sed & Deo animabūsque injurioso ac plane perniciose, nec quod ipsis Libri hi Christianæ fidei, *Judaismo & Gentilismo* oppositæ, vel bonis moribūs, sed suis tantum hypothesibus, Curiæque imprimis Rōmanæ autoritati dicam, an tyrannidi, derogare viderentur. Hinc Index eorum expurgatorius sive ^{Heidegger.} prohibitorum Librorum, primum anno prae teriti seculi quinquagesimo octavo Philippi I. Hispaniarum Regis, deinde anno proxime sequenti Pauli IV. P.P. edicto.

evulgatus est, & confirmatus; pœnâ *Libros* illos *prohibitos* legentibus statutâ *Excommunicatione*, reservatis insuper *Papa* arbitrio qualibuscunque correctionibus aliis, prô re natâ instituendis. Quâ Teveritate *Paulus* omnes Pontifices alios prædecessores suos (uno forte *Leone X.* excepto) superavit, imbutantum non condemnavit. *Concilii* atque *Episcopis* latius hactenus fuerat ostendere, quorum *Librorum* damnabile argumentum esset, uti factum sub *Galasio* A. cccciv. uniuscujusque interim conscientiae *Libros* illos vel legendi vel vitandi libertate relicta. Etiam *Martinus V.* *Wiclefistas* & *Hussitas* quidem condemnavit, sed non eos, qui *Scripta* eorum forte evoluerent, quorum lectione nullâ sub pœnâ vel Clericis vel Laicis interdixit. At vero, uti videtur, temporis tractu sapientiores facti *Episcopi Romani*, Ecclesiæ Cathedræque suæ securitati haud satis prospici posse censuerunt, niç cum millenarum animarum dispendio & interitu conjuncta ea esset, id est, innumeris salutis procurandæ adminiculis turpi sacrilegio defraudarentur: *muto equanimius decem milium animarum jacuram ferentes*, quam *decem solidorum*, ut de suis alicubi loquitur *Clemanges*, ipse Papista.

III. Neque est, quod nonnullorū hæc misericordia usque adeo forte tam mira cuiusquam videatur, quam

*Iuvenal. Sat.
2.*

Simulier vitulum, vel si bos ederet agnum;

*Re enim pensius considerata, non una sed
mul-*

*Petr. Suav.
Histor. Con-
cil. Trident.
lib. 6. pag.
m. 428. 429.*

*Clemangi
de corruptio
Eccles. Stat.*

multiplices ejus se prodituræ sunt *cousæ*,
 quarum primarias & maxime conspicuas
 in scenam hic tantum producam. Orig- Lips. Epp.
 gem persæpeducit e merâ segnitie & Ig- lib. 2. Epist.
nativâ; sive, ut supra *Lipsum* querentem
 audivimus, *desidâ laborisque tædio*, qui
 non minimus exhauriendus est in *linguis ad-*
discendis, & tot Scriptoribus evolvendis.
 Aversantur quippe non raro ipsum supelle-
 etilis *Librariæ* conspectum desidiosi & iner-
 tes quidam homines, ne sibi supina sua in tra-
 standâ illâ negligentia & oscitantia impro-
 perari per eam contingat; dummodo sibi li-
 guriendi, commessandi & liberius noctes
 diesque stertendi potestas tantum concedi-
 tur, satis sibi prospectum esse autumantes. In-
 suaves ipsis Literæ sunt, adeoque & *Libri*,
 quibus illæ continentur, suadentur, pro-
 moventur. Unde ergo & sic, ut nunc
valetudinem excusent, nunc domesticæ rei
occupationes; tum *hyemalis* obster rigor,
 tum *estivus* terror; interdum etiam *Au-*
tumnî pretiosum Cælum; tandem *Veris*
 quoque amœnitas, instabilis scilicet &
 mox fugitura. Pransi & bene saturati
 rem habendam esse negant cum *Libris*
 & chartaceis molestiis, antequam cito
 xerit bene stomachus, impransis obstrebit fa-
 mes, quo minus libeat; luci ingratum esse
 dicunt domi desidere, ad lucernam vero
 multum vigilare oculis iniñicum; si superat
 res domesticæ, quorsum opus tum cogit-
 ant, *Literis?* si deest, pauperem philoso-
 phari posse non credunt; *juvenis* negat æta-
 tis florem senilibus curis esse absundendam;
provectior valetudini parcendum putat. Ita

Tες μδρας γορε τε καικες τειπετες χρωματας αναγνωση.

Vertitur ignavi color, evariatque subinde.

Homer. Il. N.
vs. 11.

Quæ verba, alio licet sensu ab Homero usurpata, non inconcinne tamen quibusvis etiam *ignavis* accommodes; quorum omnium quippe genus est, *novos* identidem *prætextus* querere, ut operi, quod prætendunt habent, impune se subducant. Hoc magis, quoniam quicunque *prætextus* & subterfugia per *colores* haud unâ linguâ indicari etiam solent:

Juvenal.
Satyr. 6.

Dic aliquem sodes, dic Quintiliane, colorem,

Arnob. lib. 5. pag. 105. dicit *Juvenalis*, & *sophisticarum disputacionum* colores memorat *Arnobius*, id est, *obtentus* dolose ex cogitatos.

Spanhem. O-
rat. habit.
Leid. 29. Oct.
A.D. 1674.

I V. Alii sunt, quibus e φιλαγγείᾳ sor didâque *avaritiâ καχεζίᾳ* hæc oritur. Εἰς πώπολειν αὐτήν dicebant aliâ occasione *Judas*. Hi nummis id applicant, qui bonis *Libris* coëmendis forent impendendi. *Vertuntur* (querela est nostri Spanhemii) illa hodie tempora, quo nullum impendi genus perire magis suis censemur *Autoribus*, quam quod in *Libros* erogatur, & iludos quoque aliquando præbent, quotquot ex *scriniis Bibliothezarum*; ac priscis monumentis res *Divinas* humanasque requirunt. Adscribitur *Hieronymo*, quod totum suum *evacuaverit marsupium*, ut pectus eruditione locupletaret. Et de scipso *Bessarion* Cardinalis (de

Goldsst. Ep.
45.

(de quo etiam supra) dicit, quod quidquid pecuniolæ seponere parco sua frugalitas potuit; id in coenendis Libris absumperit. Nullam enim magis dignam & præclaram supellectilem esse ajebat, nec ultum pretiosorem thesaurum comparari a se posse existimabat. Sicuti stupendam auri suminam comparandis Libris multos etiam alios impendisse, ante ostendiinus. At vero paucos sectatores habent; incubare quamplurimi opibus malunt, quam tanti chartaceam supellecilem emere. O peccata coeca! quæ, dum eruditio[n]is subsidia despiciunt & negligunt, argentangina h[ab]e[re] correpta, auri & numerorum exoculati custodes tantum sunt, nihil habentia; nisi per vigiles noctes, anxios dies, sollicita tempora, trepida gaudia, inquieta desideria; collocata semper in æstu, nunquam in portu, metum semper animæque flagellum secum portantia, ut individuum domesticum. Adeoque verum est quod *Publius Syrus* olim dixit,

*Publ. Syr. in
Mim. de A-
varit.*

Avarus ipse miseriæ causa est suæ :

dum nempe Librorum, quorum si vellet, copiam habere posset, penuria certissimâ animi tranquillitate, aliisque insignibus ejus donis, quibuscum omnes Cræsi divitiæ ne quidem comparandæ sunt, se privans, manere semper.

Gestit ob insertas irrequietus opes.

*Boter. de il-
lustr. Polit.
lib. I. cap. 20.*

Quare & M. Antoninus Philosophus, stu-

diis, ac imprimis quidem Philosophiae in-

S 5

ten-

tentissimus, nihil magis aut timuit aut de-
precatus est, quam ~~avaritia~~ infamiam.

C A P : I I .

*De innovandi Prurigine,
tertia ~~principia~~ causā.*

S U M M A R I U M .

I. Innovandi pruriginis effecta &
finis. Johannis Labadæi pro
inverbendo novo suo Donatismo
molinina. Fallere volentibus
falli volentes nunquam desunt.
Nihil tam tetrum, quod non
suos inveniat admiratores?
Judæi cuiusdam impostura plu-
rimis hominibus exitialis. Ar-
minii innovandi artificium
quale? Jacobus Coelmannus
notatus. II. Novaturientium
omnia nonnunquam plena. No-
va cur veteribus anteferri fe-
re solita? Antiquis antiquiora
ut plurimum gratiora. Tac-
itus, Plautus, Nazianzenus,

Mu-

Muretus ad partes vocati.
Quid Gentiles errorum suorum
tam tenaces olim reddiderit?
In Antiquitate veluti reve-
renda quædam canities. III.
Innovationum, in Religionis
præcipue negotio, incommoda
varia. Præsertim sicum pree-
fractæ conjunctæ sint audaciæ.
Gersonis, Evagrii Scholastici,
Claudiani Mamerti de hac
querelæ. Wolfgangus Gund-
lingius correctus. Novaturien-
tium genius ac communis pro-
cedendi modus. Abrahami
Ramburtii laus. IV. Inno-
vationes cur Ecclesiis scholis-
que adeo noxiæ? Cruda novi-
terque nata dogmata perperam
præpropere in vulgas spargun-
tur. Partium studium taxat-
um. Lud. Vives & Cicero
laudati. Andreas Guimenius
notatus. Innovationibus cur
tempestive obviam eundum?
Aurea Johannis Marckii ver-
ba.

ba. V. Nihil novi sub Cælo.
Locus Eccles. I. 9. 10. elucidatus. Stupidissimi cuiusdam Monachi exemplum. Davidis Burgundi atrox in indoctos Pastores censura. Theologorum quorundam Sorbonensium suspenda ignorantia. Quicquid novi obtenditur vix quicquam aliud est, quam antiqua fabula. VI. Variæ semper ingeniorum dotes. Hinc, ut, quæ Vetera sunt, suspicienda, ita quæ noviter inventa, modo vera & bona sint, non contemnenda.

I. **S**uccedit & alia miscellaneas causa, immoderatus nempe innovandi Pruritus. Hoc enim quotquot aguntur, in more habent, in aliorum labores hostiliter & contumeliosè incurtere, ut suos commendent; quippe omnia aliorum scelerare optantes, ut sua sola bene oleant; sive, uti rite alicubi Paterculus, velut occupatam relinquentes materiam, querunt novam; præteritoque eo, in quo eminere non possunt, aliquid, in quo nitantur, conquirunt; aliorum se ruinâ subli-

me culmen consensuros, muscerdasque suas loco piperis divendituros ubivis esse, sperantes. Quos iiscum non invente comparaveris hominibus, quibus cognita & habitata hactenus sordescunt Terrarum spatia, novum scilicet Orbem quæsturis, ubi sedes suas figant. Vos (ita Arnobius adversus Gentes) soli sapientia conditi, atque intelligentiae vi meritis, nescio quid aliud videtis & profundum. Atque hinc, inquam, contingere tum sœpe videas, ut indigafissimum aliorum studiis scriptisque, alias licet elaboratissimis, creetur præjudicium; idque eo quidem usque, ut ignominiosissima nonnunquam in maximorum Virorum lucubrations vibrentur tela, etiam ab hominibus cætera non usque adeo malis, sed innovandi hoc furorenimiopere percitis: nempe ut aliorum, uti dixi, conatusbus contentis, explosis, exsibilatis, majorem Neosophiae suæ gratiam applausque concilient. Necesse quippe habent (verba sunt Tertulliani) aliud subruere, ut quod volunt possint extruere. Vel, ut Ahus, acerbissime alios perstringunt, non ut veritatem exprimant, sed ut fugillent & infamement nomen alienum, vel odio impulsi, vel falsæ gloriae spe adattis, existimantes tam se habitum iri pulchros & præstantes, quam alios tetros & viles esse ostendifsent. Vel, quod ut plurimum etiam accedit, ut τὸ φῶς ἥλιος διάλειπεν, soli lumen mutuo dare videri possint; id est, multis numeris se doctiores ea docere, quæ vel hactenus ignorarunt plane, vel saltem haud bene & profunde satis addidicerunt. Lusit hoc pronuper artificio,

Arnob. c.
Gent. lib. at
Pag. m. 27.

Tertullian.
de Veland.
Virgin.

Lud. Viv. de
vit. & mo-
rib. Eruditior.

ficio, ac reccotum suum *Donatissimum* propagare conatus est *Johannes Labadæus*. Hæc enim continua ejus vox erat: *Omnis scientia ex Libris hæcsta Literaria tantum est; a Spiritu dependendum est &c.* Scilicet, ut hoc obtentu excellentissimis etiam scriptis piorum manibus exturbatis, eorum loco sua qualiacunque cogitata, non ore tantum, sed & calamo, totis venustris substitueret. Neque omnino fructu fuit: levem enim minusque sagacem popellum plane veluti dementavit, dum

solos jactaret, habendos

Esse Deos.

quos *tum* sibi ipsi finxerat, *tum* aliis manibus calcibusque commendabat, id est neminem non in suo duntaxat cerebro habitare debere, inque sua verba jurare, ipsum semet videretur credere, & non obscurè suis nonnunquam inculcaret. Assurgunt enim facile hujusmodi hominibus quotquot

Viles sunt pulli, nati infelicibus ovis.

Iuvenal. Sa-
tyr. 43.

quippe.

Ignari scelerum tantorum artisque Pelasgi,

Salmas. de
Ann. Clima-
teric. in
Præfationis.

eo quod fallere volentibus falli volentes nunquam desint; vixque ullæ tamrancidæ merces sint, quæ emptorem non inveniant. Etiam *Bavii Mævijque* Lectores suos habent, ut & maxime deformes buccæ suos basiatores; sive (uti apud Hieronymum est)

nul-

nullus tam imperitus Scriptor est. quem
 quis ipsi similis non legat, imo multo major
 pars est Milesias fabulas revolventium. Hieronymus
in Esaiam
Lib. 12, in
Procem.
 quam Platonis libros. Et quam fac-
 cile fascinare non possunt homines
 aliquos leves & credulos, eosque in-
 sectam coire facere, errantium turbam
 mutua sibi patrocinia praestante, ut loquitur
Minut in
Octavio. pag.
m. 227.
Minutius, quotquot intensioris devotionis
 velamine convestiti, aureos ipsis montes
 promittere non erubescunt? Fit enim ple-
 rumque, ut fervida ingenia violentiam
 naturae animique profundam ambitionem
 præclaro zeli schémate obnubant, quod
 est everriculum & mantile multarum frau-
 dum. Scilicet popularia quædam & ille-
 cebrosa in turbam pro hamis mittunt, in-
 cautosque iis attrahunt, sibique mancipant
 sive (quod impie olim & falso Christianis
 improperabat Celsus) fatuos, ignavos, slo-
 lidos, mancipia, mulierculas, pueros captant
 & pelliciunt. Exemplum hujus memo- Cels. ap. O-
 rabile est in impostore illo *Judeo*, de quo rigen. Lib. 3.
 apud *Socratem*: Gloriabatur hic, se no- Socrat. H.
 vum adesse *Mosem*. coelitus mislum, ut E. Lib. 7.
 eriperet Gentem suam e diutinâ servitute. cap. 37.
 Oppidatim circumvit, hortatur opes ami-
 cosque relinquere, seque sequi in Terram
 illam promissam, &c., addebat, per ipsum
 mare se eam traduceturum. Credunt ho-
 mines, convenient, immensa adest mul- Lips. adv.
Dialogist.
 titudo, omnis ætas, omnis sexus ad pro- pag. m. 41.
 montorium, illo duce, properant, tan-
 quam ad beatam terram. Ipse insilire ju-
 bet, quod factum insanâ confidentiâ à plu-
 rimis. Quid sit? statim merguntur, pau-
cię

cis scaphis piscatoriis exceptis. Caput sceleris nusquam apparuit. Sicuti vero hic *impostor* in cassum prorsus laboravit, ita neque *Labadæus*, quod intenderat, cœperatque, perficere plane potuit. Detectis enim supradictis similibusque aliis illius *magisteriosis*, dissipata ejus secta est, saltem animam jam agit, in extremâ tegulâ constituta. Neque aliter, multoque meliori successu processit autem *Jacobus Arminius*, cuius *novandi* ratio sic describitur.

Voet. Polit. Eccles. part. à Voetio : Hac methodo meminimus usum 2. Lib. 2. pag. 330. fuisse J. Arminium, qui suis quibusdam confidentibus (ut ita loquar) inter studiosos assecilis scedula, & novorum, uti putabat, heurematum, *MMSS* diatribas communicabat, & in Collegiis privatis eadem heurematum, aut saltem hypotheses, & præcognita eorum inculcabat. Cum (NB) in Publicis lectionibus Academicis, præter textuum quorundam scripturæ, & consequentes orthodoxæ sententiae hypotheses vellicaciones, aut enervationes, vix quicquam proderet. Et quî committere possum, quin, nisi propriæ existimationis plane prodigus esse velim, in eundum quaque censum referram Virum alias eruditum, instrumentumque ad promovendum Dei regnum haud plane inutile, modo intra *similes* cancellos continere se vellet, *Jacobum Coelmanum*? qui nescio quo animo & scopo, pusillum meum *Libellum*, quem ad prima *Veritatis Pietatisque* elementa teneræ juventuti, simplicissimo, quo potui, modo inculcanda, abhinc annos aliquot in lucem emiseram, in suæ, quam edidit,

Institutionis Cathechetice Præfamine contemptim satis & odiosè fugillare instituit. Quam enim aliam ob causam id factum esse cogites, quam ut, dum *mea* exagittaret, *sua* qualiacunque commendaret, & vendibiliora redderet, licet nullâ, uti credo,

proprii spe præfulgente lucelli.

Neque enim vel ipse credere vel quisquam aliis potest, ullius hominis salutare bonum in supererogatoriâ illâ *exagitatione* situm fuisse. Ergone moneri & muniri tam anxie opus fuit lectores contra innocui *Liberelli* argumentum; vel tractationis ejus modum, tanquam damnosum forte, inutilēm saltem & insufficientem? Nonne penes ipsum stetit, supplere limationibus cogitatis *suis*, quæ desiderari existimabat in *meis*? idque an facere non potuit absque omni conatum meorum detrimento & vilipendio? At aliter visum fuit Viro Docto. Quod ego *πίστην* facillime ipsi condono, obtestans Deum, ut quoscunque, qui intensioris devotionis ardore, præ aliis, agi se putant, sancto suo Sp. dirigere ita dignetur, ut dum pro convincendis, instituendis, corrigendis, Christoque lucrandis animabus, universâque adeo pietatis praxi insigni laborant zelo, Christianæ *humilitatis* & *fraternæ charitatis*, quæ non minimæ ejus partes sunt, memores etiam sint.

II. Imovero & talia nonnunquam vivimus tempora, quibus, non hic vel ille Tertull. A. pologet. tantum *novi* quid in scenam producit, sed cap. 6.

T omnia

omnia pene *Novaturientium* plena esse vi-
dentur, eoque omnes fere deduci Discipli-
næ, ut *veterem* vix formam retineant; e con-
tra *novæ* & inauditæ haētenus definitiones,
divisiones, distinctiones de sinu misere lu-
dificantis phantasiea depromantur, spretis
omnibus retro sapientibus, quasi soli & pri-
mi quidam per aureum veluti funem, ad
cornicūm oculos configendos, e Cælo de-
lapsi essent. Sicuti & ipse usus docet, tem-
porum perversitatem corporis cultum *no-
vitatis* prætio fere metiri, autumareque in-
sipidos multos mortales, illum speciosissi-
mum habitum esse, qui quam *nuperrime*
e aliā quādām Orbis regione fuerit allatus.
Approbabant se hinc pridem quamplurimis
demissitia non tantum femoralia, sed &
pilei orbis tam grandis, quam non *Prætori*
usurpata corona, cum ludos olim ederet;
imo tam monstrosa collatorum spatia,
quibus statores, altius succinēti, pro tuni-
cā, rialitæ pro carbasis uti fere potuissent:
omni vestitu alio neglecto & contempto,
qui eadēm hāc *novitatis* notā insignis non
esset. Atque adeo, si & rei literariæ se im-
misceat hæc insanía, ipsissimā hāc viâ for-
descere etiam multa necesse est, eaque exi-
mia sœpe *Theologie* non tantum, sed *alia-
rum* etiam *Disciplinarum* capita, non quia
pejora sunt, sed quia *antiquiora*; sicuti
arridere e contrā alia, non quod *meliora*
& *solidiora*, sed *recentiora* & *noviora*
sint:

Prudent.

Tantus novelli, dogmatis regnat furor.

Neque

Neque hoc sensu absurde iterum Publius Syrus bonarum rerum nimiam consuetudinem pessimam esse dixit; id est, uti explicat Erasmus, viles cere facile, quicquid consuetum esse cœperit. Utque hoc tum sub prætextu, pro solidis animorum & ingeniorum dapibus a scribentibus chimæræ quandoque propinatur, ita legentibus quoque, quod asellorum alias eit, pro auro sæpe margaritisque stramenta præferuntur, sive, ut Talmudicis 383.

Publ. Syr. in
Urim. de
Consuet.

in Proverbio est, תְּלַבֵּן הַמִּלְחָמָה פְּנַיְמָה furtum pro farinâ lectores sæpe sumunt; adinstar hominis illius, cui Eupolis apud Pollucem olim exprobrabat,

Pollux. lib. 6.
cap. 10. §. 2.

"Οὐς πάροις· ίότες οὐ νογόδη τέλον.

Acetum bibere amat, cum vinum suppetat.

Eleganter Euripides:

Stob. Tom. 2.
cap. 63. ex
Euripid.

Κόρε· ὃ πάνταν ἐγ γένεται κακάσιαν
Λέπτεσις εὐ αἰχθεῖσι εἴδει συπεπληρώματα.
Δαιδός ὃ πληγωθεὶς τοι, ἀγαθῷ πάλιν
Φαῦλη Διγίτης αφοβαλλει πόδην σύρει.

Rerum satietas omnium est, turpes toros
Vidi sequentem, pulchra cui conjux domi:
Et plenus epulis aliquis, evili cibo,
Novitate commendante, cepit gaudia.

Et Homerus:

Homer. Odyss. 1. pag.
m. 21.

Τὴν γὰρ δοιδίων μάχηλον ἐπικλέεις ἄνθεωποι
Ἡ λίς αὔρουντεσσι νεαρά τη ἀμφιπέληται.

*Cantio enim hac hominum longe est celeberrima vulgo,
Ac gratissima, quæ nuperima venit in
aures.*

Quippe, ut alicubi Lucretius,

Lucret. lib. 5. posterior res illa reperta
Perdit & immutat sensus ad pristina quæ-
que.

Pindar. Suadebat hinc ille apud Pindarum,

— — — αὐτὸς δὲ παλαιός
Μήν οὐδεν, ἀργεας υμετέρη
Νεώτερος.

Tacit. An- Vetus quidem vinum lauda, flores hymno-
nat. 2. rum recentium aestima. Esarneus plane ac
olim Tacitus, qui, ut quieta turbidis, ita
Macrob. Sa- vetera novis anteferenda esse dixit. Et alius
turnal. lib. 11. cap. 1. quis apud Comicum eloquentissimum (uti
Plautus est Macrobio)

Plaut. Casin.
in init.

*Qui utuntur vino vetere sapientiores puto,
Et qui libenter veteres spestant fabulas.*

Ut pote

Horat. Epp.
lib. 2. Ep. 1.

Meliora dies, ut vina, poëmata reddit.

Nazianzen. Atque adeo longe saniori consilio alii de-
hortari a novitatibus consecrandis suos
Orat. 26. maluerunt. Disertè Nazianzenus: Μὴ
αἰτιησος τὸν ιδίον, μὴ θηριος τὸν ιδίον, οὐ καὶ
κινητος τοῖς ιδίοις. Να σπερνας usitata,
nova

nova ne se teris, ut nominis splendore mapud
vulgus tibi concilias. Et Muretus ad Fratris
fui filium :

Muret. Orat.
Vol. 2. pag.
441.

Νεοτερείς Κύνη σωτήρι ιχθύα παλαιά,
Νόμων δέ αεισχυς ἔδι τες παλαιάττες.

*Ab innovationibus te cohibe longissime,
Et legum optimas scito esse, quae sunt
antiquissimæ.*

Et certè si omnes in communi Gentiles
spectare velis, quid eos religionum suarum
tam tenaces semper reddidit? an Novitas?
nihil minus, sed Antiquitas, ut ut passim
erronea; pro veritate amplectentes, quic-
quid majorum error vetustasque ipsis for-
te commendabat. Tantum (verba sunt
Cecilii apud Minutum) antiquitas Cere-
moniis tribuere consuevit sanctitatis, quan-
tum adstruxerit vetustatis. Sive, uti Pru-
dentius, Poëta Christianus,

Minut. fel.
Octav. pag.
13.
Prudent. c.
Symmach.

sic observatio crevit

*Ex atavis quondam male cœpta, deinde
se utis
Tradita temporibus, serisque nepotibus
aucta,
Traxerunt longam corda inconsulta cate-
nam,
Mosque tenebrosus vitiosa in secuia fluxit.*

Δυσωπηλοὶ γέ (inquit Basilius) πῶς θεὶ πα- Basil. apud
λεψὶς τὸ δογματικόν, οἰονεὶ πολιῶν την τὴν δρζαιώτηκε Erasim.
τὸ αἰδίσμην. Hoc est, veneranda enim sunt
vetusta dogmata, quod ob antiquitatem,

Mantuan. *ceu canitiam quandam, habent quiddam re-*
 Fastor. lib. i. *verendum.* Et tandem Maniusanus:

*Tutius esse volunt, quælex Divina sinebat
 Isse viâ, veterumque sequi vestigia Pa-
 trum.*

Cyprian. Ep. 63. & 74. *Est quidem quod peccarint procul dubio
 Pagani antiquitatem ita, uti dictum est,
 consecrantes, quippe idololatricam, s̄epis-
 sime stolidam, semper saltem animabus
 perniciosa, uti revera antiquitas sine
 veritate nihil aliud, quam erroris & im-
 pietatis vetustas est; absitque, ut contra-
 rium hic a nobis assertum, vel ab alio quo-
 piam ex dictis collectum velimus. Sed e-
 lucescit tamen hic (quod ad scopum
 nostrum sufficit) ex omissis generis homi-
 nibus, etiam e Gentilium grege semper
 extitisse, qui se rebus dogmatibusque an-
 tiquis addictiores, a novioribus e contra-
 alieniores fuisse, demonstrarunt.*

III. Quot interiū quantasque factiones,
 animorum distractiones, Doctorum inter-
 se collisiones, funestaque Ecclesiarum pe-
 ricula nullo non tempore secum traxerit
 præposterus hominum quorundam omnia
innovandi impetus, quis est qui ignoret?
 Accedente ei imprimis, ut fere accedit,
 terreā istiusmodi & pertinaci audaciā, quā
 fascinati quidem (uti eos describit alicubi
 Tullius) errare malunt, eamque sententiam,
 quam adamaverunt, pugnacissime defen-
 dere, quam sine pertinaciā quid constan-
 tissime dicitur, exquirere: destinatis senten-
 tiis quasi addicti & consecrati, atque adeo

Cicer. Aca-
 dem. lib. 4.
 S. 9. & Tus-
 culan. lib. 2.
 S. 5.

necessitate quadam veluti constricti, ut etiam quæ non probare soleant, cogantur constan-
tiae causâ defendere: imo vero susque deque habeant, quid intersit boni publici, homi-
nam societatis, rerum publicarum pacis,
unionis Christianæ, dummodo sese pro-
prii dogmatis assertores strenuos tantum ostentent. Fuisse & esse tales, suo modo tempore questus est magnius Academizæ
Parisiensis Cancellarius, seculi sui ora-
culum, Johannes Gerson: *Videre* (inquit) Gerson. O.
quosdam est, qui tanta animositate suis aut pet. Tom. 1.
cœptis, aut consultis inharent, ut nullis ad Pag. iii. 297.
oppositum rationibus, nulla incommodorum experientia, flecti possint. Malunt omnia secum ruere, omnia frangi vel turbari,
quam pedem retroflectere a via sua. quia pro-
gressus obstare reperiuntur . . . Quicquid ob-
stat cervicosa turgidaque præsumptio præ-
tergredi nequit, quia nequit humiliari.
Irascantur tales immortali odio contra o-
mnes, quos viderint vel audiент, non di-
cam adversari sibi, sed non plenis viribus
& totis suis assentiri sententiis. Ut &
Eutychianorum tempore, id est, decem
præter propter seculis ante Gersonem, ho-
rum quidam similes extiterunt, de qui-
bus ita **Evagrius Scholasticus**: *H* οὐνθέοις
τινὲς τὸν ἡρῷον, οὐ τὸν οὐλα βάλεσθαι περι-
λημμάτων οὐς εἰπασι idias θυάτια τεφερεν, Evag. Schol.
τὸν τε τὸν τὸν οὐλα τεφερεν. Ita aut laistic. lib. 2.
divinæ opinonis consuetudine, aut affectu aliquo sive præjudicio præoccupati sunt, ut cap. 5.
omne genus mortis contemnere, quam ve-
ritati assentiri velint. Homines certè,
quibus & tum modo volupe fuit, con-

Mamert. de

Stat. Ani-

mär. lib. 1.

in princ.

tentionis ignem, novis inventis *opinionibus*, perpetuo fodicare, ne erroris coniuncti viderentur, nec quiescere, antequam omnia litibus inardescerent. In quales

Gundling. in Not. ad Zia- digitum quoque intendit *Claudianus Mamertus*, Episcopus Viennensis, cuius supra etiam meminimus: *Multorum in humano genere (sic ille) vitium est arrogans imperitia; & pervicax in defendendis perpere præsumptis opinionibus pertinacia. Claudianus Mamertus*, inquam, non *Mamercus*, uti male habeat *Wolfgangus Gundlingius*: nullus enim scriptor Ecclesiasticus sub hoc nomine innotuit; hic vero noster *Mamerti* non *Mamerci* nomen ubivis gerit, apud

Bellar. de Script. Ecclesiast. p. 148: *Bellarminum*, *Bucholcerum*, *Bignæum* in *Bibliothecā PP. &c.* Occurunt quidem alii qui in Historiis *Mamerci* dīcti: *Martialis cujusdam meminit; Pythagoras & Numa Pompilius* filium ejus nominis habuerunt.

Bucholcer. pag. 246. Plutarch. in Timol. Simson. Chronic. Catol. part. 4. p. 122. Plutarch. in Numā. Cornel. Nep. in Timolcon.

qui in Historiis *Mamerci* dīcti: *Martialis cujusdam meminit; Pythagoras & Numa Pompilius* filium ejus nominis habuerunt. Sed quantum illi à Præsule hoc nostro non distant? Nominis hoc etiam habuit *Catane Tyrannus*, de quo *Cornelius Nepos* aliique; sed neque illi commune quid est cum *Viennensi* hoc Episcopo: ille enim anno ante Christum 342. *Sicilæ Tyrannos* adjutum modo venit, cum hic seculo post Christum quarto denum inclarerit. Interim reverè nulla major, nulla tertiior, nulla damnosior quam propriarum hypotheseas servitus hæc est: sub fucatâ enim *Libertatis* specie iniserum hominem in peccati & Diaboli conjicit vincula, adeo ut sub imagine veri, *novi saltē & non vulgatis*, deinentatus & exocu-

oculatus, sibique totus mancipatus, ad libertatem veram & plenam assurgere non possit. Cujus rei Vir quidam Eximus hæc alicubi causas reddit: superbam sui confidentiam, turgidam conscientię fallere & falli neceps persuasionem, vilem aliorum, fratum imprimis, despectum, & vanæ gloriæ captationem. Sed vero nostrum non est *Innovationum* hæc damna & pericula multis hic deducere. Demonstravit quid ex eorum studio & æstu suboriri fere soleat, antè annos aliquot ipsâ luce lucidius *Nicolaus Vedelius*, Vir nominatissimus, in aureo suo de *Prudentia Vet. Ecclesiæ Opusculo*,

Vedel. de
Prudent.
Vet. Eccles.
Lib. 3. cap. 2.

3. 4.
etitissimo in Theses *Sedanenses* Præfatore, libet adjicere. Hic itaque Vir Eruditus, cum in dignissimas *Abrahami Ramburtii*, Præceptoris sui, laudes multis verbis excorriisset, sermonem suum sic persequitur: Hæc pauca *Magistri* mei, æternum collendi, memoriae debebam. Unum addo, quod silentio prætermittere nefas duco, *Pacem* studiosissimè semper coluisse; hæc enim laude sine summâ injuria defraudari non potest, quod semper sedulo in id incubuerit, ut controversias inter fratres ortas sedaret. Utinam omnibus eadem mens, idem animus fuisset! nunc pro dolor tot scripta eristica, in perniciem Ecclesiæ nata, non vidissemus. Novitatibus semper infestum se præbuit. Ut ut autem *pacem* coleret, eam tamen veritatis dispensio nunquam quærebat, cùm vide-

Jacob. de
Vaux. Præ-
sat. in Thes.
" Sedanensi;
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "
" " "

, ret

„ ret in Scripturarum variis locis enodan-
„ dis, in diversis & bonis argumentis
„ tractandis satis amplam segetem super-
„ esse, etiam acutissimis & excelsissimis
„ ingenii, in quibus industriae suae spe-
„ cimen quisque ederet, non poterat non
„ esse infensissimus hisce *Novitatum Au-*
„ *toribus*, sub his aliquid *veneni* delites-
„ cere semper augurabatur. Sciebat illos
„ *rotundo ore* nolle primâ fronte omnes
„ suas hypotheses in publicum prodire.
„ Ea enim est (*inquietabat*) erroris indoles,
„ ut per *cuniculos* agat perpetuo, & om-
„ nia sua mysteria nolit statim prodire, sed
„ tantum quædam doctrinæ Capita, nec
„ tam impia, nec tam absonta, magno
„ tamen verborum apparatu vestita, &
„ studio *veritatis* ornata, in medium pro-
„ ferre, ut si quis emunctæ naris, & ve-
„ ræ pietatis & Antiquitatis amans ali-
„ quid sinistri olsaciens, & ex innata Au-
„ torum superbâ, & *novaturiendi* ani-
„ mo probe cognito, his *novitatibus* se
„ opponat, habeant in promptu, quod re-
„ spondeant: *Rem non esse tanti momen-*
„ *ti*: sic *facilius* viam sterni ad compo-
„ nendas quasdam *controversias*; de *re-*
„ *bis ejusmodi* non *litigandum* inter fra-
„ tres; multa pacis *studio* toleranda *esse*.
„ Hâc arte (NB) multi boni decipiun-
„ tur. Interea gliscit error. Cum plu-
„ res, hisce artibus inescatos, in partes
„ suas pertraxerunt, *aliae* rursus hypo-
„ theses in medium protruduntur. *Ee*
„ *aliquanto post*: Revera ab hisce Nova-
„ toribus semper aliquid mali extimes-
„ cen-

cendum nonne res ipsa clamat? Nam si quod controvertitur res sit tam *exigu*m*omenti*, quid opus in concionibus, publicis Prælectionibus, privatis consortiis hæc ad naufragium usque aggredere? Quot sunt ad animarum salutem, ad Ecclesiæ ædificationem ad Dei gloriam conducentia? Hæc dicantur, hæc docentur, *inquietat* vir ille eximius. Ne, *τρόπων μῆλον* inter Fratres projicite, Ecclesiæ pax sit propositum vestrum In heterodoxis, quæ tanti non sunt, laetare omnes ut ex mystaceo, ut principiū censemini, ne quereretis. Si Deus *movis* *luminibus* mentibus vestris affulsi, quum ad animarum salutem necessario non requirantur, his *soli* placide fruamini; vobis liceat esse beatis Sed quicquid sit, pacem Hierosolymorum perpetuo colite. Sic Ille.

I V. Habes ibi *Novaturientium* genium graphicè depictum, multa, quæ causari passim in more habent, excussa & discussa, vulgarem, quem in *διερμησι* suis tum propinandi tum propagandis observare solent, modum, liquidò detectum, pacem tandem *Hierosolymorum*, Fratres inter in primis colendam sordidamque, serio commendatam. Quibus verbum unum alterumque tantum addendum. Rem nempe periculosa plenam esse aleæ, si ita comparatum cum Ecclesiis Scholique esse incipiat, ut in societate suâ ha-beant *Antecessores*, qui recentia & cruda Praefat. ad dogmata, ideo solum, quia *noviter* nata ^{III. Tom.} Socinianism. & Autoris forte sunt aliunde non contem-nendi,

nendi, confessim apud populum divulgant; genuini δοκησισθεῖ, qui nil nisi quod *recens* & musteum est, probant, rationis suæ *judicio*, quasi veritatis mensura esset, nimium tribuunt, subquæ specioso: *majoris lucis & penitioris indaginis* veritatum hactenus ignoratarum prætextu, quæcunque ante tradita sunt convellunt & destruunt, eorumque loco *idæs suas ιπλύσεις & κυρίας Δέξεις*, quali infallibilia oracula essent, non tam proponunt hominibus, quam obtrudunt; idque non ideo quidem quod ab iis dependere necessariam aliquam ædificationem putent, sed quod aliquid *non vulgare* apud vulgus loqui gestiant; quasi in iis, quæ *certæ veritatis ususque sunt*, non satis esset ad explicandam suam eruditionem, ultra salutem scilicet multa adhuc præstituri suis auditoribus: dum misere, sic agentes, *ingenii* quidem aucupantur famam, non *Euangelii* glorificationem. Quin etiam, si istiusmodi in sinu suo tovere incipient *alumnos*, quibus adeo nasi impedimento est obesitas, quo minus olfaciant; ut, dum Aquiliferorum suorum serva nimis pecora esse volunt, cunctis studiorum suorum adminiculis, id est, *Libris*, quibus usi antea sunt, nullo fere pretio divedit, in hoc gloriari, hoc ante omnia jactitare soleant, quod eorum tantum volunt, revolvantque volumina commentariosque, quorum *factioni* partibusque se pridem manciparunt; immotoque constituant decreto, si vel *unum* in Bibliothecis suis offendant *Librum*, qualiscunque

que argumenti, disciplinæ, vel Scriptoris sit, præter eos, qui *Præceptorum* suorum sunt, & *Sacra Biblia*, se quam cito tissimè flammis sacrificaturos eum esse; nec, præter illos, ullum Scriptorem alium unquam empturos vel lecturos, qui sodalitio suo non sit addictus. Idque vel hanc quidem, uti dixi, ob causam quod *partium studio nimiopere exoculati*, *præceptoribusque suis* justo addictiores sint, quâ de re sic iterum Ludovicus Vives: *Deducitur ad scholam filius ab indocto patre, venit eò adolescens novus; rudit omnium; imbuitur statim lectoræ placitis: recipit, assentitur, afficitur, priusquam possit judicare: audit dici omnia constantissime a præceptore ingenti asseveratione vultus, supercilios sententiae.* *Videt recipi omnia magno consensu atque admiratione a condiscipulis, credit esse mera oracula; ita haurit tanquam certissima & indubitata.* Non solum ita hisce se addicit, ut ea modo censeat esse vera, sed ut alia cuiuscunque modi habeat suspecta. Quod utique (si Ciceroni fides) non nisi cum infando discentium & studiorum impendio coniunctum esse potest: *Quod si enim* (inquit) *in studiis a multis eligere homines commodissimum quodque quam se uni alicui certo vellent addicere, minus in arrogantiam offendarent; non tantopere in vitiis perseverarent, aliquando ex inscitia & levius labarent. &c.* Vel quod trita nimisque vulgaria habeant, quæ anteriores & antiqui Scriptores vel dixerunt hactenus vel scripsierunt;

Lud. Viv. de
Discipl.
lib. 25.

Cicer. de
Invent. Rhei-
toric. lib. 3.

Martian. lib.
14. Epigr. 1.*Apinas tricasque, vel siquid vilius istis.*

Prout abhinc aliquot annos ita judicabat,
 & liberaliter nimis pronunciabat *Ama-*
dæus Guimenius, Theologus Lomarentis,
Omnia jam examinata melius esse dicens,
eamque ob causam in omni materia junio-
res lubentius legendos esse quam Antiquo-
res. Sed cui haud bene cessit ea lacunæ;
 A. Guimen.
 Oper. pag.
 191. n. 4.
 propositionem enim, cù contentam, hoc
 carbone notarunt Doctores Sorbonici,
 quod *falsa*, *temeraria*, *moribus periculoſa*,
santis denique Patribus & antiquis Docto-
ribus contumeliosa fuerit. Et merito qui-
 deñ prudentiores se ~~negotios~~ hujsmodi
 mature opponunt: quod si enim talibus
 Magistris discipulisque rerum alicubi po-
 tiri ullò tempore contingat, rem in ner-
 vum crumpere necesse est, Ecclesiæ scin-
 di, studiorum pene omnium fructum pe-
 rire, ipsam tandem Rempublicam deplo-
 randum in modum conturbari. Quod ne
 utinam multorum temporum experientia
 nimium comprobasset! Audi rursus Vin-
 centium: *Siquidem* (dicit) *novitia veteri-*
bis, extranea domestiris, & profana Sa-
ceris admisceri cæperint, proserpat hic m-s
in universum necesse est, ut nihil post hac
in Ecclesiâ relinquatur intactum, nihil illi-
batum, nihil immaculatum; sed fit tibi dein-
ceps impiorum ac turpium errorum lupa-
nar, ubi erat ante castæ & incorrup:æ sa-
cerarium veritatis. Et quid aliud innuit
vir ille apud Nævium (de quo Ursinus)
qui ab aliquo rogatus: Cedo quomodo tan-

Vincent. Li-
rinens. de
Fid. Cathol.
Antiq. cap.
31.

Biolib. 52.

bam

tam Rempublicam tam cito amisisti? nihil respondit aliud, quam Proveniunt Ora-
 tores novi, stulti, adolescentuli. Quare & hiuc est, quod ipsi Gentilium Ma-
 gistratus contra quosvis, qui quicquam
 quod a receptis & patriis moribus vel opini-
 onibus recedebat, tam sollicite cautum
 voluerint. Quod licet perperam Religio-
 ni Christianæ applicarent, ut supra di-
 cendum est, non leve tamen prudentiæ po-
 liticæ argumentum tuit. Posthumius apud Liv. lib. 9.
 Livium: *Judicasse prudentissimos Viros,*
omnis Divini humanique juris nihil æque
dissolvendæ religioni inservire posse, quam
ubi non patro sed externo, id est, novo
ritu sacrificaretur. Neque Deos suos sic
 tantum respiciebant, sed etiam (uti Me-
 cænas olim ad Augustum) quod qui *nova*
 numina introducunt, *multis observatio-*
uem peregrinarum legum suadens, un-
de tum conjurations & illicitæ coitiones
oriantur. Appingere hic libet Præ-
 stantissimi Theologi, Johannis Marckii
 verba maxime apposita: Quæ est
 (*inquit*) hæc intoleranda fidei Chri-
 stianæ contumelia, audire eam hostibus,
 & merito, non secularem, non annuam
 non menstruam, sed fere *diurnam*, dum
nova indies surgunt ingenia, & cum his
 totidem egregia scilicet inventa, quibus
 veritas producatur latens, error fugetur,
 superflua rescidantur, mens illumine-
 tur, pietas accendatur, futura prænos-
 cantur, salus promoteatur. Valeant il-
 la in vita communi, in prudentia secula-
 ri, in artibus experientia nixis, Religio

Marck. Orat.
 d. Groning.
 XII. Kalend.
 Jul. 1682.
 P. 15. 16.

„ verissima, quæ antiquissima, quia una.
 „ Placeat hæc *innovatio* quorundam pe-
 „ tulantiae & pruritui, displicet omnibus,
 „ quotquot non ex vanâ scientiæ spe, aut
 „ docentium famâ, aut tradentium impe-
 „ tu, aut magistrorum gravi supercilio,
 „ sed ex pietatis sinceræ & communis æ-
 „ dificationis fructu *Religionis* decus æstii-
 „ mant. Impossibilem ego palam judico
 „ publicam *concordiam*, quando ingeniis
 „ hisce licet fœticare, id est, inventa sua
 „ & propolare audacter, & quotidie a-
 „ daugere viriliter, quod neque in *Repu-*
 „ blicâ sua *Plato* admisit, *sublimis* ille
 „ *Philosophorum apex*. Et paulo post: *Con-*
clamatum est de Pace, si animalibus gloriæ
littererit tubam inflare, & ad prælia contra
sacras veritates, contra Doctorum pœnas,
contra solitum docendi modum, contra Deum
juvenilia animare pectora, nimis sero insani
furoris intellectura dedecus.

Pag. 30.

Ursin. Theo-
log. Symbol.
§. 41.

Mercer, in
Eccles. 1. 9.

Grot. in
eund. loc.

Antonin. P.
lib. 12. §. 26.
& 7. §. 1.

V. Et certe (si quod res est dicendum
 sit) quid *novi* est, quod quisquam ostendet? Ignoravit id saltem Regum omnium
 minime stupidus, dum *nihil novi sub Cælo esse* dixit. Eccles. 1. 9. 10. In quæ verba
 ita Mercerus: *Nihil in hoc orbe novi est,*
ut possit quis dicere, innovatum esse mun-
dum, & jam esse homini quicquam e Lan-
boribus suis residui, quod superioribus se-
culis non fuerit.. Retertque huc Grotius
Antonini P. hoc effatum: Οὐτι τὸ γνῶμας, στρατεῖον εἰπίνθη. Εἰνὶ παλαιῷ γένεται.
Et alio loco: ἀδικοῦντο, πάσῃ συνήν, Εἰ
ἐλαπχεόντα. Quicquid sit, ita temper fa-
cium, semperque futurum, & nunc etiam ubi-

bicunque fieri. Nihil novi, consueta & aduca sunt omnia. Et alibi: Propone tibi ob oculos fabulas totas scenasque uniformes, quacunque vel ex notitia tuâ, vel ex historia antiquâ cognita habueris, aulam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Croesi, ejusdem tamen modi fuerunt omnia illa, nisi quod per alios agebantur. Nisi novum forte quis dixerit, quod non nisi subjectivè tale est; id est, vel mihi, vel tibi, vel pluribus forsitan aliis hactenus inauditum & incognitum. Ut nugabatur antehac lepidus ille *Monachus*, cuius meminit *Heresbachius* Jureconsultus non incelebris; Audivi (dicit) *Monachum in Ecclesiâ declamantem*, qui novâ, ajebat, jam reperta est lingua, quæ vocatur Græca. Ab hac sedulo caverendum. Hæc est, quæ parit omnes istas hereses. Eâ lingua (pergebat) proditus *Liber* in manu passim habetur, & vocatur Novum Testamentum. Plenus hic *Liber* est rubetis & viperis. Tandem, addebat, aliam jam oriri linguam, quam vocant Ebræam. Hanc qui discunt fiunt *Judæi*. Homo profecto plumbeus, quo nullum stolidius est saxum. Qui, si tempore *Davidis Burgundi*, *Ultrajectini Episcopi*, vixisset, ejus utique censuram non effugisset, de quo quippe, cum eruditioñis amantissimus esset (fovit enim, teste *Wilhelmo Heda*, docta ingenia, bonaisque Literas excoluit) referunt Scriptores, quod e trecentis Diœcessos suæ Pastoribus tres tantum post examen admiserit, reliquos tanquam stupidos asinos, huic nostro affli-

Lib. 10. §. 27.

Arnob. adv.

Gent. lib. 1.

Heresbach.
de Græcar.

Litt. laudib.

Heda Histor.
Episc. Ultra-
pag. m. 292.

Amam. in
Antibarbar.
Biblic.

miles, exauctioraverit. Tametsi negandum non sit, cum & esse, & a se inspectum esse Novum Testamentum, agnoscisse saltem videri hic *Monachus* voluerit, quin *Doctoribus* illis *Sorbonicis* quadam-tenus adhuc melior fuerit, qui, *Sixtino Amamâ* autore, per diem jurarunt, se plus quam quinquaginta habuisse annos, quod noscierant, Novum Testamentum in rerum naturâ esse. Et certe, nisi in hæreses, Scriptoribus plane hospes quis sit, deprehendet facile, quoscunque indies propullulantes errores, quascunque paradoxas opiniones, quantâcunque novitatis specie se commendent, vix quicquam tamen aliud esse, quam zizanta a multis retro seculis Orbi modo cognita, sed ad tempus eruditorum piorumque quorundam Virtutum industriâ & zelo pressa, jam vero ingeniorum tum petulantia invitante, tum jurato veritatis pacisque Hoste instigante, denuo efflorescentia & reviviscentia :

Martial. lib.
4. Epigr. 19.

Puppam se dicit Gellia, cum sit anus.

Byssinum *Rabbinorum* dipterium est, אל תהסח כל גנוקן אלא בכח שיש בר כי יש קנקן hoc est : Non respicias cantharum, sed id potius, quod in eo continetur. Nam quandoque est cantharus novus repletus vino veteri. Et pulchrè Casparus Barthius, Varro Germanus :

Barthius Zodiaco. Christ.
10. pag. 224.

Eadem toto deludit fabula mundo. Immutata parum persona, sed immutata Orbe redit patulo: scena una est, histrioque idem, Gens

*Gens eadem, casus iidem. Variable saltim.
Effigies alternat opus.*

Nostrates dicunt, de oude *Munnik onder een* nieuwe *Kap.*

Ovid. Metam.
morphos.
lib. 14.

VI. Cæterum verissimum est, varias esse semperque fuisse ingeniorum dotes, multas seculorum varietates; atque adeo quod quisque potest, in medium proferre debere, nec alteri quenquam invidere, qui pro sua virili suoque modo publicis studiis utilitatis aliquid conatur adjungere. *Veteribus* debetur reverentia præserlim quos præter eruditionem vitae quoque commendat sanctimonia; sed ita, ut non sine *judicio* legantur. Etiam *nrioribus* debetur candor, ut absque æmulatione legantur, nec sine delectu tamen; absit modo ubique rabiosa contentio, pacis & concordiaz pestis; nec absint a studiis *Gratiae*, quas Musarum comites non temere *Antiquitas* finxit. Optime Plinius: *Miror antiquos, non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio.*

Plin. lib. 6.
Epist. 21.

C A P . I I I .

*De Eruditorum Thrafonismo,
quartâ μωσειβιβλος causâ.*

S U M M A R I U M .

- I. *Difficile est contra inflatos homines satyram non scribere.* Theophrastus Paracelsus, *novus quidam Italus*, Valentinus Weigelius, Claudius Verderius, Alphonsus X. *Arragoniae Rex elatissimi animi Scriptores.* Vir quidam Doctus in Alphonsi illius laudibus ebuccinandis nimis liberalis. Hofmanni prudenter laudata. Hebræorum blasphemia explosa. *Impiæ Gentilium quorundam voces taxatæ.* Minutius Felix & Arnobius ad partes vocati.
- II. *Turgescentium Scriptorum conditio misera & periculi plena.* (a) Ingrati passim in Præceptores suos discipuli sunt. Ari-

Aristoteles, Maximus Ægyptius, Balthasar Hubmerus per veritatis hujus postulati. Philippi Melanchtonis *elogium*. *Multa hic a propriis suis discipulis passus.* Schoockius in *Præceptorem suum Voetium iniquissimus*. Hebræorum de gratitudine a discipulis Præceptoribus suis præstandâ, Canon. Alexander M. & Antoninus Pius hoc nomine commendati III. (b) *Ad quasvis suscipiendas hæreses valde sunt proclives.* Quod variorum Hæresiarcharum exemplis asseritur.. Richardi Baxteri querela. IV. (c) *Ad lapsum in pravos & profligatos vitæ mores in præcipitio stant.* De Petro Abaljardo varia. V. (d) *Ad ulteriorem in studiis doctrinâque profectum plane sunt inepti.* Tatianus & Plutarchus laudati. Album (*liber*) quid, & unde sic dictum? Locus

Heb. 12. 1. elucidatus. Voces
τύχης. Οι τύχης; quid? VI. (e)
Doctis indoctisque inopino suo
casu ludibrium fere debent.
Maphei Vegii verba buc fa-
cientia. VII. Vera eruditio
solâ conscientiâ contenta. Eo-
rum, quibus imponere superbi
Scriptores gestiunt, duplex
genus. Horatius, Martialis,
Avienus in testes vocati. Basii
Iusti. inflatus animus & in-
glorius exitus. Jacobi Acontii
αρχοντογραφία. De Libello ejus de
Stratagematis Satanæ Eruditio-
rum judicia. Neronis festive fa-
ctum. Ageras, varii. Saltationes
in utres apud Romanos usurpa-
tæ. Baucismus quid? Angues in-
flati an incantationum vi dis-
rumpi soliti? Aurem obturare
quid? Loca Scripturæ Ps. 58. 6.
Ez. 33. 15. Proverb. 21. 13. illu-
strata. VIII. Inflatorum
Scriptorum κεντρώον excussum
& discussum. Gregorius M.
&

¶ Coccejus *ad partes vocati.*
Verbis Jobi cap. 12. 3. lux addita. IX. Hilarii Pictavien-sis, Ferrandi Cordubensis, Erasmi, Samuelis Bocharti, Johannis Cocceji laudabilis modestia. Secundæ curæ prudenterores. Oves Epictetianæ cordatis Scriptoribus in exemplum propositæ. X. Andreæ Osmandri levis animus fastus que impudentissimus. De his non gustabit asinus quale dicterium,
¶ unde forte ortum? Sophocles laudatus. Oratiuncula Scriptori Christiano, pro cordis sui tumore, facile surrepente, reprimendo nonnunquam concipienda. Assentatorum blandimenta quomodo retundenda?
Annæ M. Schurmannæ ¶ Magni Alexandri laudabile hic studium. XI. Thrasonismus juvenilis senili multo intolera-bilior, ¶ quare? Cretensium sanctione Leges reprehendere

juvenibus *prohibitum*. Leges
Annariæ *apud Romanos quæ*?
Janus Dousa F. laudatus. Juve-
num *communis genius*. Super-
biæ *ipsorum origo & causæ*.
Euripidis *prudens monitum*.
XII. *nūs ingloriæ*, puer cen-
tum annorum *quis?* Loci
Ez. 65. 20. *interpretatio va-*
ria. Ergini cani *qui?* Annæ
Schurmannæ *non vulgaris an-*
te annos industria. Hermo-
genes Tarsensis, Antoninus
Pius, Augustinus; Hierony-
mus, Didymus Alexandrinus,
Avicenna, Maimonides, Fla-
vius Josephus, Arthurus, *Wäl-*
liæ Princeps, Philippus Mel-
anchton, Burchartus Wirzius,
Jacobus Crinitus, Nicolaus
Rigaltius, Georgius Sohniius,
Guiljelmus, *Archiepiscopus*
Andreapolitanus, Ranutius
Farnesius, *Dux Parmensis*, Io-
sephus Scaliger, Martinus Del-
rio, Hieronymus Ruveræus,

Da-

Daniel Heinsius, Hugo Grotius,
 Jacobus Ulserius, Gerardus
 Vossius, Cladius Salmasius, Jo-
 hannes Bernhartus, Joh. Came-
 ro, Gisbertus Voetius, Johannes
 Coccejus, Renatus Cartesius,
 M. Zuerius Boxhornius, Mar-
 tinus Schoockius, Johannes
 Hoornbekius, Johannes Marc-
 kijs *præcocium ingeniorum spe-*
cimina. Sagaciores juvenes ipsis
senibus accensendi. Hermoge-
nes ante annos ingeniosus valde
adhuc juvenis mente lapsus est.
Quintilianus error ex parte no-
tatus, ex parte excusatus. XIII.
Senes juvenibus fere sapien-
tiores & prudentiores. Calvini,
Socratis, Euripidis de hoc effa-
ta. Scriptores seniores & An-
tiquiores a junioribus & no-
vioribus summopere suspiciendi.
XIV. Pyrrhoniorum ~~in~~ re-
jecta. Minutius Felix, Duran-
dus, Lactantius laudati.

I. Tiam merus *ingeniorum fastus*
ita nonnunquam transversos
quosdam agit, ut, dum singu-
larem sublimioremque semper
crepat spiritum, inque proprium inspue-
re sinum negligunt, summis, cum *de alio-*
rūm laboribus Librisque judicandum est,
procedant unguiculis, stantes primoribus
digitis, uti apud *Varronem* est, ut in lit-
tore *cancri*, vel ad initia *Socratis* (qui sic ab
Aristophane describitur:

"Οὐ βενταδιά τὸν τοῦσιν ὁδὸς, ἐπὶ τῷ ἀφημαλμένῳ
ωδεῖοβαθυτῇ.

Varr. Satyr.
Menipp. pag.
m. 6.

Aristoph. in
Nubib.

*Fastuosus per vias vadit, oculos circum-
ferens.)*

ubicunque locorum circumvolitantibus o-
culis vertentes & inquirentes, an quem-
quam sibi parem ullibi inveniant; omnia-
que adeo omnesque præ se suisque pithœ-
cias & spinturnicias tantum reputantes.
Adeo quippe sui opinione distenta & dif-
ferta capita sua habent, ut *Jovis* ipsius cere-
brum vix æque gravidum fuisse dixeris,
cum *Palladēm* olim parturiens *Vulcani*
securim imploraret. Tanti Ajaces sunt
(ignoscere, *Lector*, si jocari hic nonnunquam
videar; impossibile enim est, si cum istius-
modi hominibus res sit, *satyram* non scri-
bere) tanti Hercules, qui si a rastris ad rostra
transcendissent, vacuum plus nimio ver-
tice in inter astra procul dubio condidissent.
Multisci scilicet *Apulejani*, confidenti-

Iuvenal. Sa-
tyr. i.

loqui, tympanotribæ, Curionum gens,
altivolantia ingenia, gemina istis apud Plau-
tum hominibus,

Qui res aeronas curant opere maximo:

*Qui omnia se simulant scire, nec quic-
quam sciunt;*

Plaut. Tri-
numm. Act.
1. Seen. 2.

*Quod quisque in animo habet, aut habi-
turus est, sciunt.*

*Id quod in aurem Rex Reginæ dixerit
Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove.*

*Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen
sciunt.*

*Falso non vero laudent, culpent quem re-
lent.*

*Non flocci faciunt, dum illud quod lube-
at, sciunt.*

Quorumque ad naufragium tinnire audias ora: Horat. Satyr.
lib. I. Sat. 9.

*Neris nos, Doctri sumus;
nos legiones difflamus spiritu,
Quasi ventus folia.*

Nempe (quo quid mage ridiculum esse
dixeris.) se ipsos deprædicant, titulosque
magnificos, quibus nec digni sæpe sunt,
nec ab ullo forsitan alio honorari se vident,
sibi ipsis inscribunt. Contra quales homi-
nes Lutherus olim Melanchtonem, per
novos quoisdam tum prodeuentes Prophetas
non nihil forte turbatum, hisce monebat
verbis: *Cum testimonium peribebant de
icipsis, non statim audiendi sunt, sed,
juxta consilium Johannis, spiritus proban-
di. Talis pyrgopolinx fuit Theophrastus Pa-
racelsus, de quo literis proditum est, quod
tantæ*

Luther. Ep.
ad Melancht.
de Ao. 1522.

Hoorib. de
Weigel. pag.
6.

tantæ fuerit arrogantiæ, ut palam dicere non erubuerit, *stultissimum capillitiis sui pilum* (recalvaster enim erat) plus scire, quam omnes Galeni sectatores. Imo *barbam suam plus experimentorum habere, quam omnes, quæ essent, Academias.* Scilicet accedite huc quotquot audire vultis virūm, qui ne quidem, quomodo *Junonem duxerit Jupiter*, ignoravit: arrestis adstante auribus; habetis enim, qui omnia eruditioñis dolia solus exhausit, tantusque sibi ipsi visus est,

*quantum kaud viderunt secula priora,
Nec quantum, fuerint si posteriora, vi-
debunt.*

Bzov. ad
Ann. 1501.

Hottinger.
Hist. Eccl.
ad secul. XVI.
pag. m. 115.

Talis novus illc *Italus*: de quo apud Bzovium Trithemius, quod sc veterum Hebræorum, Græcorum, Latinorum omnium perfectissimam habere scientiam gloriatus sit; Veteresque omnes adeo habuerit contemp-tui, ut te cunctos eruditione excellere, aper-te dixerit; imo præter se neminem hactenus sapientem fuisse, jactitaverit:

Lucret. lib. 3.

*Hic genus humanum ingenio superavit,
& omnes
Restinxit stellas, exortus uti Æthereus sol.*

Imò

Lucret. de
Epicur.

Plaut. Mil.
Glorios.
Act. i.

*centum in Siliciâ
Et quinquaginta centum Sycolatronidæ,
Triginta Saïdi, sexaginta Macedones
Sunt homines, quos hic trucidavit uno
die.*

Talis

Talis *Valentinus Weigelius*, qui *Capturam* suam *auream* fastuosissimâ hâc inscriptione commendabat: *Quod ad res omnes absque ullo errore agnoscendas, multis Doctissimis incognita quidem, verum omnibus tamen scitu necessaria esset.* Talis etiam *Claudius Verderius*, qui *Librum*, superiore seculo a se editum, tam portentoso insignivit titulo, ut vix quisquam sine stomacho eum legat. Ita se habet: *In Autores pene omnes, Antiquos potissimum, CENSIO,* quâ *receptissimorum plerorumque Grammaticorum, Poëtarum, Historicorum, Dialeticorum, Rhetorum, Oratorum, Jurisconsultorum veterum & recentiorum, Mathematicorum, Medicorum & Theologorum errata quædam deprehenduntur.* Talis tandem, idque ore & more plane blasphemо, *Alphonsus X. Castilie Rex*, de quo autor est *Lipsius*, quod in tantam proruperit impudentiam, ut ipsissimum Deum in *Creationis* opere varia a se doceri potuisse conceptis verbis jactitaverit. Dicebat enim, si *Deo astisset Cœlum componenti, & suas stellis scribenti periodos, meliori consilio docturum se fuisse, quo pacto illum suum laborem ordinatus digerere, & proportionibus mutuis convenientius aptare potuisset.* Effatum belluinum potius, imo diabolicum, quam regium!

Lipſ. Monit.
Politie. tit. de
Impietat.

Voet. Dispp.
Select. patr.
1. pag. 216.

*Itan' lepidum ipſi viſum eſt ſcelus,
Jovam iപſum ridere?*

Quod quidem si Vir quidam doctus probè ex-

expendisset, Regem forte hunc si-
milive elogio nunquam condecorasset:
*Quod Legibus fuerit deditissimus, omnium
fere Populorum & Gentium de Legibus vo-
lumina evolverit, ac septem Libros pro-
equitatis moderatione collegerit, ut & bo-
minibus & Divino cultui necessaria singulis
innotescerent.* Vel saltem, si aliunde il-
lud hauserit (ut credibile est) homini us-
que adeo protano & impio, qui, dum
*omnium Populorum de Legibus evoluisse vo-
lumina dicitur, solum Divi & Legis volu-
men videtur neglexisse;* vel plane potius
contempnisse, non nisi salutari quadam
adjecta clausula id unquam adscripsisset; uti
prudenter in *Lexico suo* fecit Clar. Hof-
mannus, qui ut ut varia etiam Regis hujus
præmisisset elogia, tandem tamen addit: *Cæ-
terum a reverentiâ Numinis parum laudan-
dus, si vera sunt, quæ de eo Lissius ha-
bet.* Quodsi enim eo, quo Rex hic ivit,
procedendum sit pede, num jure metuendum est, ne hoc Hebræoruim tandem revi-
viscat *βοληγμός*, quo quidam eorum Deum,
summum *τοποθετίου* propriarum suarum
Legum vix satis peritum fuisse, pertendere
non dubitatunt? Legis enim de *Juvenicâ
rufâ*, quæ exstat Numer. 49. 2. &c. genui-
num sensum tam spissis involutum tenebris
fuisse volunt, ut sagacissimi Regis *Salomo-
nis* non tantum effugerit sapientiam, sed
ipse quoque Deus singulari opus habuerit
studio & diligentia, ut rite eum assequen-
tur. Ipsa eorum verba exhibit *Theodori-
cus Hacspanius*, quæ sic Latine reddidit
Clar. Spencerus: *Eâ horâ, quâ Moses af-*
cen-

Ridder. de
Erudit. cap.
3. pag. 147.

Hofman.
Lex. Universi.
tom. I.
pag. 89. a.

Hacspan.
Not. in libr.
Nizac. cap. I.

cendit in altum, inventis Deum studentem
in illâ sectione, quæ est de Vaccâ rufâ.
Vel ne horridæ hæ Ethnicorum quorun-
dam revocentur voces, quibus, *ne sapien-
tia virtutisque laudibus detrahi quicquam
sinerent, cum Dœ ipso non tantum com-
parare, sed & supra Eum extollere cas-
instituerunt.* Dicebant quippe, *sapientes
& virtute præditos Dis aquales esse; cum
eis ex pari vivere; Jovem non plus posse,
quam sapientem: Virtutem Deum ipsum,
quæ fæ est, effingere; Deum sapientem non
vincere felicitate, et si vicat ætate; imò
(quod summum est) esse aliquid, qua sa-
piens ipsum antecellat Deum; uti de seipso
est, hunc Principem gloriantem mox au-
divimus.* Plane aliter ac Apulejus, qui
*sapientem pedissequum & imitatorum Dei
dixit, ipsumque sequi Deum arbitratus est.*
Siquidem ergo inflati hujusmodi utres
in eruditorum societatem irruere ausint,
quid est quod mireris, si Scriptores quivis
alii, ipsorum comparati, negligantur
plane & vilescant? Eant etenim tum, ho-
rum similiusque judicio, eant, inquam,
cum omnibus antiquis. *Patribus, tot quo-
que e Recentioribus* splendidissima Eccle-
siarum Lumen Calvini, Bezae, Marti-
res, Junii, Merceri, Paræ, Marlerati,
Musculi, Zanckii, Riveti, Gomari, Span-
hemis, Voetii, Gathakeri, Marefisi, Cocco-
ceji, Turettini, quotquotque sunt Theo-
lorum Practicorum pia & ingeniosa Capi-
ta, quorū favillas Deo devotus deoscu-
latur Orbis, cumque suis vivant.

Spencer. de
Legib. Mo-
saic. lib. 2.
cap. 15.

Seneca.

Wilhelm. de
Philosophia
in genere
Diip. 17.

Apulej. de
Philosoph.

valeantque nugis;

e contra stentoreâ exclametur voce,

*o felicia tempora, quinam hos
Suffenos tanti nobis genuere parentes!*

Quæ enim viri hi *bombili* tantâ fere ja-
ctant pompâ non nugamenta quædam sunt,
qualia pueris a nutrice aut aviâ cum cre-
pitacillis in aurem ganniri solent, non
apinæ, non infabâ, hilum, in filice aquila,
non glandes, nuces, curculiunculi;
absit (hæc enim ne titivillatio quidem em-
titant) sed grandiora multo & digniora ha-
bent, quæ ingenti se hiatu invenisse & e
Democriti puteo eruisse gloriari in more
habent. Cicilendrum est, & macides, ci-
cimandrum, happalopsides, cataraëtria;
& si quæ alia novæ scenæ condimenta da-
ri forte possint. Jus suum non condunt,
ut alii coqui, ἡψαλα φεοντο; id est, ut
loquitur Statius, *altis gaudent*, vel *alti-*
gaudentes sunt; Divina, ut obtendunt,
apponunt fercula, quibus e mortalibus im-
mortales se facere posse sperant, ferventi
clamosâque audaciâ lucraturos se esse pu-
tantes, ne argui facile a tyrunculis & mi-
nus peritis possint. Verbo ut dicam, se-
cretiora sunt, quæ pandunt, quam quo
prisci Doctores, vel veterum Scriptorum
ulli assurgere unquam potuerunt:

Avia Pieridum paragrant loca, nullius

unquam

Trita solo

Plaut. Pspeu-
dol. Act. 3.
scen. 2.

Stat. lib. 1.
pag. m. 19.

five, uti apud Flaccum est, ne quicquam proferunt, nisi quod

*insigne recens adhuc,
Indictum ore alio.*

Invehitur in tales Minutius Felix hisce ver-
bis: *Indignandum omnibus imo indolescen-
dum est, audire quosdam, & hos studio-
rum rudes, literarum prophanos, expertes
artium, nisi sordidarum, certum aliquid de-
summâ rerum ac majestate decernere, de quâ
tot seculis sectarum plurimarum usque adhuc
ipsa Philosophia serio deliberat, nec immer-
rito, cum tantum ab sit ab exploratione Di-
vinâ humana mediocritas, ut neque quæsu-
pra nos Cælo suspenso sublimata sunt, neque
quæ infra terram profunda demersa sunt,
aut sciri sit datum, aut scrutari permissum,
aut sciscitari religiosum. Et beati satis, sa-
tisque prudemus jure videamur, si, secun-
dum illud vetus sapientis oraculum, nosmet
ipsoſ familiariter noverimus. Et simili ze-
lo Arnobius: *Equivid (inquit) ipſi penitus
perſpicitis vos ipſos, ſiquando de rebus diſ-
ceptatis obſcuris, & ipſa, quæ dicitis, quæ
aſſeveratis, quæ capitali plerumque conten-
tione defenditis, nescire, & unum quemque
ſuspicioſes suas pro probatis & comprehen-
hensis pertinaci obſcuratione tutari?**

II. Nec ſic immerito laudati *Autores*,
loco enim non lubrico tantum, ſed & sum-
me periculoſo conſtituti ſunt, quotquot
ſcientiæ doctrinæque ſuæ profunditate,
ſui ſcilicet oſtentane dixerim an miracu-
la, adeo dementari ſe ſiunt, ut ſumma

Minut. Felix
in Octav.

Pag. m. 3.

Arnob. c.
Gent. lib. 2.
pag. m. 21.

quæque de ingenio suo polliceri sibi ausint, solosque se mundi *Soles* esse existiment, illuminandis obscuris natos, & obtenebrandis nimia suâ luce splendidis, sua quæque, quantumvis exigua, saltem modica tantum, maxima reputantes; adinstar speculi concavi, quod pro pilo truncum, pro culicibus *Pegasis* reddere solet. Vix enim est, ut qui ita animati sunt, justissimum Dei effugiant judicium, qui, uti *gratiam largitur humilibus*, ita semper *resistit superbis*. Sicuti enim *Literarius* hic *fastus* (ut jam dictum est) pios aliorum conatus vilescere passim facit, ita & *discipulos* in *Præceptores* suos *ingratissimos* fere reddit: *homine quippe*, juxta hoc *Misionis* apud Comicum,

Jac. 4. 6.
Terent. A-
delph. 1.
Scen. 2.

— *Imperito nunquam quicquam injus-
tius,
Qui, nisi quod ipse fecit, nihil rectum
putat.*

vel, uti Euripides,

Eurip. Glau-
co.

Βαρδὸν Φόρητον οἶναις ἀνθρώπων κρικῆ.

Fastus mali hominis res est intolerabilis.

Ælian. Var.
Hist. lib. 5.
cap. 9.

Expertus id ab ipso suo *Aristotele* est *Plato*, quem & *mulum* ideo vel *pullum* [πῦλον] habet *Ælianuſ* nonnunquam vocitabat, eo quod *mulus*, materno lacte saturatus, calcibus pulsare *matrem* suam soleat. *A-*
rיסטoteles enim, cum maxima Philosophiæ suæ *femina e Platone* hauiſſet, *scholam*
ta-

tamen adversus ipsum aperuit, veteremque *Præceptorem*, cum discipulis partia-
riisque suis strenue oppugnavit. Idque, ^{Plutarch. O-}
uti visum nonnullis est, juxta Plutarchūm, per. Volum.
majori contendendi amore, quam sapientiæ ^{I.} pag. m.
studio, ut qui sibi proposuisset *Philosophiam* ^{1115.}

Platonis contempnere. Licit ab aliis *Plato-* ^{Ridd. de E-}
ni mortuo aram in Templo construxisse, ^{rudit. cap. 14.}
statuamque ei consecrassæ dicatur, cum hâc P. 448.
inscriptione: *Hunc esse Illum, quem probi
omnes merito debeant mirari & commendare.*

Ammonius habet:

Βαρμὸν Ἀριστοτέλης εὐερύσσετο τὸ δὲ πλάτωνος
Ἀνδρὸς, ὃν τὸν αἰρεῖν τοῖος κανγάρος θέμις

Ammon.
Aristotel.
Interpr.

Hæc ab Aristotele est Divino erecta Pla-
toni

Ara, tibi quem laudare celeste nefas.

Neque *Platoni* tantum, sed pluribus etiam
aliis fors hæc obvenit: *Maximus Ægyptius*, Magdenbur-
Philosophus Cynicus, moribus barbarus, gens. Cent.
a *Nazianzeno* in doctrinâ Christianâ non ^{4. cap. 10.}
tantum institutus, sed & in domesticam e-
jus consuetudinem receptus, mensæque
ejus adhibitus, quin ejusdem operâ *Cleri-
corum* numero tandem adscriptus, defectio-
nem tamen ab eo molitus est, atroxque,
insanus *sui admirator* factus, *Præceptoris*
suo bellum indixit non tantum, sed & intu-
lit. Ut hujus etiam lineis instituit *Brixius*
ille, de quo *Aventinus* in *Bojorum An-*
nalibus, *Martini Turonensis* discipulus. Hic
enim ab ipso *Martino* in Monasterio suo e-
nutritus, *cum non tantum dereliquerit*, sed

Aventin. Au- cādem ex causā multis iisque gravissimis
nal. Bojor. columnis benefactorem suam laceravit.

Haud gratiōr etiam in Præceptorem Zwir-
giliū fuit Hubmerus, qui ab eo saniorique do-
ctrinā apostata factus, ejusque beneficio e
magno periculo liberatus, *eam ipse* (verba
sunt Melchioris Adami) *gratiā retulit*,
in Vit. Theo- quam mundus solet. Tantis quippe columnis
log. Germ. Virum bene de se meritum onerare nebulo non
destitit, ut Apologiā fratribus satisfacere
necessē habuerit. Quinimo ipse Augustinus
Pag. 30° Romā, ubi ante conversionem Rheticam
docuerat, eo quod ab *ingratis & super-*
bientibus suis *discipulis desereretur*, seces-
sionem meditari debuit. Et quid non a de-
generibus *Discipulis* pati coactus fuit bonus
Helling. in Melanchton, avnp, si quisquam, mām av-
Epistol. De- Cēz. & amaw, cui hoc a Luthero perhibitum
dicat, 1. Part. est testimonium, quod organon tot spiritus
Obj. & S. donis illustratum in Dei Ecclesiā fuerit,
Reip. Me- quot Deus in nullum alium hominem, in hoc
lancht. terrarum orbe viventem, suā ētate contulerat.
" Multis verbis hoc queritur Martinus Hellin-
gus, supra laudatus. *Habuerat* (inquit) D.
Pezel. ad 8. Philippus, nunc ipso Nohe contemtior, &
part. Obj. quem pejus mortuo cane fax Discipulorum
& Resp. e- venenaria persequitur. Et paulo post: *Satis*
iusd. Inchoicer. ad ann. 1546. & duriter exagitatus est Philippus in hac vitā
1560. Ind. adhuc superstes. Longe vero crudelius infe-
pag. 501. stantur cineres ipsius, post beatissimam ejus
ex hac vitā migrationem. *Vix enim quisquam,*
ex maledicā illā ingratorum discipulorum
catervā, adeo stupido est ingenio, adeoque
viræ l. udis ac gloriæ expers, quin existimet,
sibi futurum esse glriosum, si ex procerissimā
arbore, jam in terram prostratā, ramuscum

lum impune detrahbat, & Leonem jacentem & mortuum conculcerat, & vulnus ei infligat. Hinc non invenustis in ipsum i. dñe: Melanchton, donec vixit, fuit in Purgatorio: post mortem dicitur in Inferno; in ritâ autem venturi seculi erit cum Deo in eternâ beatitudine. Atque horum utinam hâc etiam ætate vestigia non pressisset *Martinus Schoockius*, Vir alioqui bene doctus, cum, πανσφίας suæ imaginatione inflatus, p. Schoock. in Dedicat. Desperatis. caus. Papat. præceptorem suum optimum Clariss. *Voe-tium*, cui se omnia debere, publice antea professus erat, iam contumeliose habuit, ut virulentis suis in eum invectivis eruditum orbem in stuporem pene egerit: quibusque adeo apud celeberr. Rivetum *ingrati Disce-puli* elogium etiam meruit. Deplorare alijcubi Philosophus hic videri voluit, quod orthodoxæ fidei adversarios, acriori certe censurâ non indignos, inclementius nonnunquam habuerit: *Ad me (dicit) quod lubens hic ad Dei gloriam profiteor, primis annis, quum stylum pro veritate orthodoxâ arriperem, & occurrere protenuitate ingenii, & cultus illius adversariis laborarem, tantum ebullienti juventæ musto tribuisse, ut præter necessitatē sæpe rutam pulegio prætulerim.* Sed si non solidâ, plane tam supererogatoria palinodia illa fuit. Quanto equidem melius tum sibi tum rei communi vir hic consuluisset si infandam suam, non in hæreticos, sed in ejusdem cultus confortes (*Diegib[us] imprimis*) profusam virulentiam vel publice vel alio qualicunque modo condemnasset & retrahasset! Plane aliter profecto, ac homines hi fecerunt, Hebræorum Magistri.

Rivet. Ep.
privat. d. re.
Aug. 1645.

Schoock. de
Bon. Eccle-
siast. §. 4.
cap. 16. pag.
706.

Schickard. de discipulos suos monent; quorum hic expressissimus Canon est: *Quisquis a socio dis-*
 Iur. Reg. *Iebr. cap. 4.* *cit integrum caput, vel tractatum, imo ver-*
 Hebr. cap. 4. *sum unicum, aut litterulam, tenetur hono-*
 S. 15. *Laërt. in A- rein ipsi deferre. Notum etiam e Laërtio*
ristol. Iuve- est, quo loco præceptorem suum Aristote-
nal. Sat. 7. *lem habuerit Alexander M. ἐχεῖτο τὸ πνεῦμα τοῦ διέτιταν, ὃς ἦν εὐεῖνος μὲν ζῶν,*
Antonin. P. ἀλλὰ τὸτο γένος ζῶν. Uti & pro eximiâ fe-
de Reb. suis licitatis suæ parte habuit Antoninus Pius
lib. 1. §. 13. Imperator, quod a Catulo præceptores suos
prompte impenseque prædicare doctus esset.
 Quintilian. *Quos utique tanti fecit, ut aureas eorum i-*
 lib. 1. cap. 10. *magineis in larario suo habuerit, eorumque*
sepulchra, non aditu tantum, sed & hostiis
floribusque nonnunquam honorâvit. Epam-
nondas Lysi Tarentino Pythagoræo,
 Cornel. Nep. *Cornelius Nepos, qui præceptorem habebat, ita fuit deditus,*
 in Epam- *ut adolescens tristem & severum senem*
 nond. pag. *omnibus æqualibus suis in familiaritate an-*
 m. 224. 225. *teposuerit, neque prius eum a se dimiserit,*
quam doctrinis tanto antecessit condiscipu-
los, ut facile intelligi posset, pari modo
superaturum omnes in cæteris artibus. Imo
 Senec. Ep. *vero, juxta Senecam, ne Philosophi quidem*
 73. *nomine dignus olim censematur, qui Præ-*
ceptores suos, quorum beneficio vitiis se
exuerat, non venerabatur. Sed horum, in-
quam, omnium securi Suffeni nostri sunt,
imò in contrarium potius eunt.

I I I. Nihil etiam invenias, quod ad omnes mentis *errores*, imo crudissimas *hæreses* imbibendas paratiorem viam sternat, quam stolidus ac *Phætonæus* hic genius, ut in omnibus pene *hæresium* architectis & inventoribus plus quam mani-
 festum

testum est. Omnes hæretici tument (inquit Tertullianus) omnes scientiam pollicentur. Præscript. Et Augustinus: Hæretici matrem iniquitatis sue habent superbiam, dum semper altiora fessiſcire jactitant, & in Ecclesiæ contumeliam debatabantur. De Montano habet Eusebius, Augst. in Hof. 2. quod lymphatus factus, subito in mentis obsessione & ab alienatione constitutus, infaniverit, εἰ ἐποίησε θυχὴς ἀνέτρω φιλο- & lib. 6. πεγέλειας, immodiſca primi loci cupiditate cap. 43. captus. Idem de Novato testis est, quod in hæresin prolapſus sit superbiam contra lapidos inflatus. De Pelagio itēfum Augustinus, quod tanto in pestilentiores iverit eriores, quanto præſidentius suis viribus currere instituit. Augustin. Ep. 52.

Et de eodem Prosper: Tantam firmitatem Prosp. Ep. ad Demetriad. & tam sublimē propositum, qua impugnatione Diabolus potuit adoriri, niſi ut, quibus non potuerat persuadere vitiorum amorem, immitteret laudis cupiditatem, & inde novissima instrueretur tentatio, unde prima deceptio nocuit. Non itaque desidiosis & tepidis, neque inertibus nec incultis, ſed magis quibusdam animis sedulitis, & bonorum actuum probitate luculentis per gloriam irrepit humanam; & quos impulſione non movit, elatione dejicit. Ut & de Apollinari Ruffinus: Vir fuit in ceteris ſane instructus, ſed dum contentionis uictio nimis ageretur, & aduersus omne quod quisque dixit, ire obvius delectaretur, jactatione ingenii male fortis, hærelin ex contentionē generavit. Neque aliter de eo Nilus, Chrysostomi discipulus, ſi alias nothæ ipſius Epistolæ non ſint: Tuis (inquit) ipſe oculis inspexisti Apollinarem, in uitâ prudentem, veneranda ſenectute ingrauientem, sermone honorifi-

Ruffin. H.E.
lib. 2. cap. 20.Nilus in Bi-
blioth. PP.

pag. 234.

Platin. de
Vit. Pontif.
Pag. m. 42.

Niceph. lib.
6. cap. 20.

cum, ab Arrianis per aliquod tempus perse-
cutionem passum, hic nihilominus a Diabolo
seductus in hæresin incidit, cum intumes-
cere incepit. Adde Tatianum, de quo Pla-
tina, quod Vir licet doctissimus, sui tamen
opinione inflatus, novam postea hæresin con-
diderit, quam auxit deinceps Severus; unde sectatores ejus Severiani dicti sunt.
De Paulo tandem Samosateno (ut recen-
tiores omnes mittam) nimis notum est,
quod turgescere incipiens, mox altius quæ-
rere tribunal conatus sit, negaritque *Dei*
Filium e Cælo descendisse, sed *ipsum e Mariâ*
demum originem traxisse asseruerit &c. Atque
hinc tum turbæ, contentiones, conflictatio-
nes inter Ecclesias, Doctores, fratres ortæ;
cum ne quidem quidquam aliud ad eas tum
excitandas tum fovendas compositum ita
fit, ac *flatulenta* animorum hæc intempe-
ries. Discere hoc est e præteriti temporis
Historiis: dant enim hæc *Pharisæos* sapientiæ
& sanctitatis persuasione turgidos, primatum
affectiones *Discipulos*, honoris æmulatione
scissos, *Simonem* mero fastu Ecclesias
turbantem, *Diotrephem* ex arrogantiâ fra-
tres rejicientem, *Pseudo-Apostolos* propria
elogia prædicando vacillantium animos in-
quietantes, *Basilidem*, *Carpocratem*, *Arium*,
Photinum, *Manetem* &c. quos non nisi
sapientiæ vel honoris injusta affectatio huc
impulit. Quinimo ex ipissimo hoc tone
(quæ gravis *Richardi Baxteri*, Præstan-
tissimi Theologii, querela est) plurimum in-

Baxter. The-
felicium ingeniorum tota orta ruina est, quia
nempe, dum nota & necessaria plane negli-
gunt, aut sensualitate, aut vitiorum mole
obruunt,

Theo-
log. Metho-
dic. part. 1.
cap. 5.

obruunt, & absconditis inutilibus obnoxie student, idque ingenio superbiente, caliginis sue non satis conscientia, quando frustra se non patefacta quæsivisse comperiunt, fatigati & desperantes, de certis etiam & necessariis dubitent, & ipsam animorum immortalitatem tandem negent.

IV. Quid etiam est, quod, quoad vitam pie beneque agendam, a Deo derelinqui ita homines facit, inque prophætos delabi mores sinit, quam idem insultissimus hic rumor? Theognis alicubi

Theognid.
Sentent. P.
III. 2.

Τύρανος ἐπὶ Μάγνης δέσπολος ἐπὶ Κολοφῶνα,
Καὶ Σμύρνης; πάντοι Κύρης ἐπὶ σμυκαῖς ὀλέη.

Injuria & Magnetas perdidit, & Colophonem.

Et Smyrnam: omnino Curne & vos perdet.

Τύρανος quidam non per injuriam sed per superbiam ibi vertunt, iis olim tributam, qui propriâ ferocitate & arrogantiâ sibimet ipsis exitium arcessabant. Ipso hoc didicit eventu Petrus Abaljardus, infausti Socrati, in erroribus præcipue de Ratione humana in rebus fidei judice, de impugnatâ SS. Trinitate, & negatâ Christi pro nobis satisfactione, præcursor, quem sic alicubi describit Bernardus: *Habemus in Francia novum de veteri magistro Theologum, qui ab ineunte etate suâ in arte Dialecticâ lusit; & nunc in Scripturis Sanctis insanit.* Hunc quippe Deus ob parem animi elationem hâc mulctavit peñam, quod, cum vitæ alias esset satis compositæ, in mores po-

Erasim. Adag.
Chiliad.

2. Centur. 2.

Bernard. Ep.
190.

Albajard. Ep.

stea proruperit plane libidinosos & flagitosos. *Hinc* (ipsius *Abaljardi* verba sunt) calamitatum mearum exordia cœperunt, quod supra vires ætatis de ingenio meo præsumens, ad scholarum regimen adspiraverim. Et quoniam prosperitas stultos inflat, & mundana tranquillitas vigorem enervat animi, & per carnales illecebras facile resolvit; cum jam me solum intuendo Philosophum superesse existimarem, fræna libidini cœpilaxare, qui antea vixeram continentissime. Scriptis sic (NB) *Abaljardus*, postquam de felicitatis suæ fastigio dejectus, Divinæ pietati (pœnitentiâ seriâ pœractâ) fuit restitutus. Ipsum enim tèrremos suos errores retractasse, Librum de *Trinitate* propriis manibus flammis tradidisse, pieque deinceps tum vixisse, tum obiisse, utut quidam negent, plurimorum tamen favorabilior sententia est.

V. Taceo deplorandum in multiplicandâ scientiâ defectum, qui & consequi fastum hunc solet. Prout enim (ut bene haetenus habet in *Epistola ad Celeberr. Voetium*, nimis certe amaruletitâ, Mathematicorum facile Princeps *Cartesius*) vere eruditî nunquam superbiunt, sunt enim consciî humanae infirmitatis, & quæ sciunt non magni aestimant, sed cogitant longe plura esse, quæ ignorant, ingenui passim sunt, & dociles, semperque parati veritates sibi nondum cognitas addiscere; ita ex adverso quibus omnia sua placent, imprimis juniores si sint, juxta *Tatianum*, acquirendi meliora potestate se privant. Ipsa ejus verba sic habent: τὸ αὐτὸς μῆν διδεξόωμεν, οὐ πραγ-

Vit. Petr.
Venerabil.
Oper. ejus
præmiss.
tom. 2. pag.
813.

Cartes. Ep.
ad Voet. p.
56.

Tat. contra
Græc.

Ἐ πολυμετέρες τὰς τεχνάς ἔχεισθαι. Atque hinc meritissimò Plutarchus: Δῆτα νέων σπουδημότερον μάθειν Τοῖς μὲν δὲ τῷ αὐτῷ τὸν εἶρε, τοῖς εὐχέσιν ή βελομόροις χρήσιμον, εἰ δὲ μὴ γέμοντες ὄγκος εἰ φυσικοῦ τούτου τοις δέχονται. Oportet ex adolescentibus opinionem factumque exprimere magis, quam ex utribus aërem, quibus utile aliquid infunditur, aut infundere animus est, atioqui factu flatuque referti non admittunt. Τέλος διοστοι vocat Bias apud Laërtium, προσοπῆς ἐγκριτῶν, id est, opinionem profectus impedimentum. Peregrinatum Studiosorum Albo (uti vulgo dicitur) nominatissimus Jurisconsultus, Antonius Matthæus, limatissimi Operis de Criminibus autor, nonnunquam inscribebat, ne modestiæ immemores essent, nec in studiorum progressu sisterentur, hoc Senecæ Philosophi: Multi ad eruditionem venissent, nisi se eo jam pervenisse putassent. Albi dūm mentionem hic facio, nihil aliud per id intelligendum est, quam libellus e pura & albicante chartâ consitus, in quem illustrum virorum nomina & olim retinebantur, & etiamnum referuntur: Album peculiariter dictus allusione facta ad album Prætoris, album Iudicis, album Cithartorum &c. quæ tabulæ olim erant albis literis notatae: αὐλίδας λόγιος vocat Hesychius: de quibus videri possunt Seneca, Quintilianus, Suetonius, &c. Nihil enim obesse magis currentibus vir hic Eruditissimus existimat, quam quod eum se modo attigisse terminum Studiosi putent, a quo longissime adhuc absunt. Papinius Statius, (de quo Lipsius:

Plutarch. de Auditia.

Laërt. lib. 4.

Senec. de Tranquill.

Anim. cap. 1.

Senec. Ep. 49.

Quintilian.

lib. 12. cap. 3.

Sueton. in Neron. cap. 20.

Quis

Lips. ad Edit.
Bernardi.

*Quis hic Papinius? Poëta magnus,
Vel dicam potius Poëta summus,
Certe proximus est Poëtæ summo,
Quod mecum fateatur ipse Livor)*

Parthal. Epi-
stol. Quæ-
stion. 55.

Heins. in N.
T. pag. m.
579.

mùltò adhuc excellētior evasisset vates, nisi animi elatio ipsi obstitisset. De quo sic Janus Parthalius: *Hæc sola satis esse possunt ad ineundam rationem cultissimi Poëtæ, atque ingeniosissimi artificium. Neque enim ullus veterum aut recentiorum proprius ad Virgilianam majestatem accedere valuit, etiam propinquior futurus, nisi tam prope esse voluisse: siquidem natura suè elatus, scibi excellere conatus est, excrevit in tumorem.* Referunt quidam huc Pauli quoque locum Heb. 12. 1. Οὐκοῦ δυσθέματα πάντα, & τὰ σύπειραν ἀμφίπλα, δι ταῦθας τείχεα ρῆ ταφεκτέραδρον ἡμῖν ἀγῶνα. Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum. decurramus propositum nobis certamen. In qua verba Heinsius: *Quid si igitur ὄγκος hic ὄγκος sit φεοήματος seu arrogantia & fatuus? id quod vulgo φύσιμος εἰ φεοφανία dicitur. Hesychius ὄγκος, φύσιμος, ταπεινοφανία. Glossæ Stephani, ὄγκος, tumor, ὄγκημα, turgeo. Neque quicquam iufitius, quam ut absolute usurpetur; ut cum Plutarbus, ὄγκος εἰ φεοήματος γέμονας, tumor & opinione de se plenos percipiendis disciplinis inutiles esse dixit. Et certo, ut ὄγκος (qualis gravitas quæcumque) currentibus imprimis ac luctantibus obstatre solet, ita, ubi de progressu agitur, quæ voce hæc continetur, persuasio grave*

Gathaker.
Adversar.
cap. 3. pag.
m. 14. 15. &c.

grave impedimentum est *ac molestum.* [“]
 Vocis hujus ὕγια compositum est τύπος,
 quod talem quem notat, qui *summè* ^{Cleric. Var.}
tumidus & inflatus est, non (uti *Vossius* in pag. m. 334-
 locum quendam *Dionysii Halicarnassæ* cam
 vertit) qui *supramodum sublimis* est. Apud
Pollucem ut synonyma veniunt παρηγέρεται,
 παρηγέρεται, ιξίσιος & τύπογχος. *Judas*
 verbis applicat: Οὐ μή αὐτῶν λαλεῖ τύπογχος;
 os eorum loquitur tumida, id est, tur-
 gida & gloria dicta. Sive de verbis ca-
 piis, sive de personis, omnes τύπογχοι
 studiorum suorum profectui obsunt; atque
 hoc quidem magis, quo τύπογχοι &
 turgidiores sunt.

V I. Adde miserandum & ridiculum
 quorundam casum, qui propriâ antehac
 opinione in Cælum veluti sublati, subitoque
 inde deturbati, doctis tandem indoctisque
 ludibrium debuerunt. Vetus verbum est,

Ventosa risus parens est jactantia.

sive, ut dicit Phædrus:

Phædr. lib. i.
fab. xi.

Virtutis expers verbis jactans gloriam.

Ignotos fallit, notis est derisui.

Quam in rem adscribere libet hæc Maphei
 Vegii, antiqui *Scriptoris*, verba: *Sed virum Maphe Veg.*
quempiam egregie doctum, egregieque in ne- ^{de Persever.}
gotiis publicis exercitatum, atque ita sen- ^{in Religion.}
tentid omnium probatum, ceterumque judicio ^{lib. 3. cap. 12.}
suo multis, quibus inferiorem eum esse con-
stat, se longe præferentem viderimus, errat
hic graviter quidem, sed excusatione & venia
di-

dignior videtur, quam qui literis paucis mediocriter intintus, in rebusque parum publicis, parum quoque privatissimis versatus, dottiissimo se cuique & prudentissimo putat jure merito vel comparandum, vel anteponendum. Nutritque secum eos cogitatus, ea verba profert, eo incessu atque gestu corporis movet, ac si doctrina rerumque omium experientia, despectis caretis, divino quodam consilio, in eum profluxisse videatur. Non est hoc erutori ulli adscribendum, sed manifeste magis fatuitati atque stultiis. Si qui autem (quod est omnium pessimum genus) cum neque literis, neque cognitione ullâ rerum & prudentiâ valeant, ita tamen loquuntur, ita se palam omnibus exhibeant, ac si vel Platonem docentem, vel Catonem consultantem semper audierint, non jam fatui hi aut stulti, sed dementes omnino atque insanit judicandi sunt; cuius tantum malis perniciies ita aperta in quibusdam appareret, ut & gestibus corporis, & communibus, qui habentur, sermonibus, manifeste quique eam in iis deprehendant: Irrisione haud certe indignis, dum ipsi in causâ sunt, & a peritioribus exibilari malle videntur, quam a minus peritis suique similibus non laudari. Tametsi saepe ne apud eos quidem ipsos, a quibus laudari se alias putant, vix ullo in pretio sunt. Hinc *Martialis ad Philomusum:*

Martiaſ. lib.
7. Ep. 76.

*Nolito nimium tibi placere,
Delectas, Philomuse, non amaris.*

Amittunt quippe quod habent, dum jactitate præsumunt quod non habent, ad instar illius

illius *Corvus*, de quo Apulejus : *Corvus*,
 ut se vocalem præberet, quod solum aesse
 tantæ ejus formæ vulpes simulaverat, cœci-
 tate adortus, prædâ, quam ore gestabat, se-
 ductricem competitivit. Et Horatius :

Sed tacitus posci si posset corvus, babe-
 ret

Plus dapis, & rixæ multò minus invidiæ-
 que.

Horat. Epist.
lib. 2.

VII. Vera etenim & genuina eruditio
 solâ conscientiâ contenta est, neque multo
 strepitu & susurro gloriam ambit, sed tra-
 hit. Ficta omnia mendaciis gaudent, &
 fucum facere contendunt, qui ubi semel
 doctrinæ solidioris spiritu discussus fuerit,
 illico, tanquam fulmine tactus concidit
 ostentator, jacetque exanime & sine san-
 guine corpus. Ut enim nullum simulatum
 diuturnum est, & tinæta omnia celeriter
 tanquam flosculi decidunt, ita nihil magis
 evanidum, minusque durabile, quam er-
 eruditonis non medulla, sed ~~acquis~~ tan-
 tum & larva. Eorum quippe, quibus Ther-
 rapontigoni hujusmodi imposturam facere
 cogitant, alii *cordatores* sunt, vecordes
 alii & *simpliciores*. Mox gravis & suspecta
cordatis fugitivorum illa magnificèntia est;
 hi cñim cum pygopolinicem hunc vel il-
 lum magnâ voce pugnas & facinora sua
 ciente m audiunt, mox, *nimium tinnis*,
 ajunt *non places*. Qui vero *simpliciores*
 sunt, hos quidem decipit aliquamdiu *Leo*
ille Cumanus, terretque horribili quasi specie
 pavidos; verum ubi, detracto spolio, ad
 spe-

Lucian. in
Piscat.

speciem suam faciente, ad id, quod revera
est, redierit, lascivi pueri aures barbam-
que ei vellicant, cogiturque miser Callipi-
des, qui tam pueriliter cristas suas antea ere-
xerat, nisi prorsus forte depuduerit, *demit-*
tere tandem

Horat. Sat.
lib. I. Satyr.
9.

auriculas ut iniquæ mentis asellus;

Neque est quod hujus suæ stultitiae macu-
lam rite unquam eluat, sed, quicquid
molitur,

Martial. lib.
7. Ep. 93.

Thais Thaïda semper olet.

quadratque in eum quod *Afino*, pelle suâ
induto, *Leo* olim in fabulâ dictitabat,

Avicen. Fab.
5.

Forfitan ignotos, mutato nomine fallis;
At mihi ceu quondam semper asellus
eris.

Ant. Matth.
Orat. 10.

Exemplo sit *Basius* ille Jurisconsultus,
de quo referunt Viri Docti, quod tam in-
consulti tumoris & futoris fuerit, ut *Al-
ciatos*, *Cujacios*, *Hotomanos*, *Viglios*,
quanta nomina! quibus certe matellam,
porrigere indignus erat, altissimo præ se
contempserit, *superciliosus* gloriatusque sit,
a se solo animadversum esse, quod multis
jam seculis universos latuerat: Hæc *tbra-
sonica* ejus verba erant: *Studio*sus *Lector*
*hanc nostram doctrinam diligenter animo in-
figat*, quia et si trecentos, in Doctorum
scriptis evolvendis palleret annos, nihil
simile ac tam solidum in hæc materiâ est
de-

deprehensurus. Nempe docendos a se heros ille putabat multis numeris se sapientes & doctiores. *Tē tuō Abīas, Sus Minervam!* bubo lusciniæ canit! At quis Thrasonis hujus exitus fuit? inglorius profecto & deplorabilis. Tam flagitiose enim turpiterque superiori ævo discessit, ut jam lateat plane cum obscuris viris, nec quicquam *Basii* post rogum pene superst. Inflatissimo quippe huic homini, nisi plane saxeus fuerit, propria sua jactantia *Tibulli* Tibull. lib. 2.
hoc portendere satis potuit, Eleg. 4.

*Eveniet tibi mors, neque erit, qui lugeat, ullus,
Nec qui des mœstas munus in exequias.*

Sic nempe *ἰδογύρωμον* illi, samæ negotiores, infausti Thaletes, male fano ausu supra se rapti, tolli fere solent, vel se ipsos potius tollunt.

*in altum,
Ut lapsu graviore ruant.*

Claudian.

Quorumque conatibus, uti putabant, neque difficultas, neque arduitas, neque asperitas ulla remoram facere poterat, qui que pennis non homini datis, vacua experiri aëra tentant, dum altius iter agere laborant, pennarum vincula viciniâ *Solis* solvi saepe sentiunt, & ceris tabefactis, nudos quatientes lacertos, in aquas tandem præcipitatos se vident. Quare & hinc procul dubio est, quod ipse *Jacobus Acontius*, (de quo jure quo de *Origene* dici solet, ubi bene, nemo melius, ubi male, nemo peius)

Dav. Cleric.
Funambul.
circ. fin.

licet humilioribus alias & modestioribus
haudquaquam accensendus, ipsissimâ hâc
consideratione Literatorum *superbiam* re-
primere conatus sit. Quoniam (ait) sensim
irreperere in hominum parum attendentium a-
dendor. libr. nimos stulta solet confidentia, eaque, ubi
invaluit, præsertim siquidem popularis ali-
qua adspiret aura, diffidentiae locum relinquit
nullum; illâ undâ ratione videntur ad mode-
stiam revocari posse omnes, si tantum in-
spiciant, quam magnus fuerit in omni ætate
numerus eorum, qui cum sibi de se summa
omnia promisissent, ridiculi tamen præter
modum evaserint. Fuit hic Acontius (di-
cendum hoc verbo, ne nescias, quare ipsum
cum Origene comparaverim) vir vere
doctus, sed ingenii, ut acris quidem, ita
& elationis & justo liberalioris, quin a

Graser. Ptx-
fat. ad Tr. de
Stratagem.
Satan.

nescio quali scepticismo & indifferentismo
in ipsam *Theologiam* introducendo, haud-
quaquam alieni, quod Tractatu suo de *Stra-*
tagematis Satane testatum satis fecit, *li-*
bello (Simone Goulartio judice) *omnium*
malorum pessimo. Voetius ei adscribit, quod

Trigland.
Hist. Eccles.
pag. 322.

Vel imperite vel subdole communem confessio-
nis conceptum molitus sit, sub cuius vexillo
militari possunt & ipsi Ariani. Committere
hie etiam non possum, quin attexam quam
festive flatulentos quosdam fungos (quibus
nostris hos homines jure accenseas) olim c-
etiam ostentui habuerit Imperator Nero; Hi-
storiam sic refert Theophilus Spizelius: E-
rant qui fastu elationeque adeo essent turgidi,
ut se Regibus pares esse putarent, ac prædicarent.
& pag. 31.
& 398.

Spizel. Felix
Liter. pag.
259.

Hos Nero convivio adhibuit, ac super utres
sedere fecit: dum ergo illi accumbentes, & quasi
utres

utres utribus insidentes, sedibus suis magis intumescerent, quod sic honorarentur ab Imperatore, - ministri, Neronis iussu, utres illos, acu perforabant, ita ut inflati turgidi que illi homunciones, utribus aere evacuatis, humi se prostratos, non sine Imperatoris auctoritate gaudio deprehenderent.

O! utres animi sensus quos inflat iuvanis:
Spectatum admissi risum teneatis amici!

Hörat. de
Art. Poetic.
vers. 5.

licet forte ne quidem άγάλας & ille Crassus id fecerit, qui alias semel tantum in vitâ risisse dicitur; nec Julius ille Saturninus, qui nullo unquam cujusquam commento ad ridendum solvi potuit; itmo ne ipse quidem Heraclitus, quem semper flevisse terunt. Adhibuit forte oblectamenti hoc genus Nero saltations in utres vice; in conviviis Baccho dicatis olim usurpatæ; per ανοικτάς id efferebant. Ludos ipsos ανοικτα dicebant, ab ανοίξ, quod utrem significat. Eubulus apud Aristophanis Interpretem: Καὶ ερεῖς γέ τοῦ ὄντος εἰς μίσον νοσοφύτης Scholiast. in εποιήσαις δὲ καρυκάλαις ἐπὶ τοῖς ναζερέσσοις. Quare utrem in medio collocantes, saltate, & eos, qui humi ceciderint, eachinnis prosequimini. Plenius Mercurialis: Erant quoque, qui supra utres oleo uictos & vino plenos pendibus saltarent; inter quos victores ii censebantur, qui ita dextro se gerebant, ut prælubricitate humili non caderent: atque hi pro victoriae premio utrem cum vino ferebant: qui vero terrans natibus percutiebant, non sine magna voluptate spectatoribus risum movebant. Spectat huc etiam id Virgilii:

Mercurial.
Art. Gym-
nast. lib. 2.
cap. II.

Virgil.
Georg. 2.

atque inter pocula lati
Mollibus in pratis unctos saliere per u-
tres.

Scalig. Poë-
tic. lib. 1.
cap. 18.

Tutior hoc ludo Græcis *Baucismus* suus fuit, qui saltationis ratio quidem erat Jonica, mollis & lasciva; a *Bauco* saltatore sic dicta, vel potius δάντη βαυκιζοῦν, id est, *crepidis*, quibus induiti saltatores erant (Nostrates dicunt *Pantoffels*) sed cum minori in terram procidendi, seque ludibrio spectatoribus exponendi periculo coniuncta. Crepidæ enim illæ *suber*, id est, corticem quendam crassum, scabrum ac valde rimosum [cork] subsutum habebant, qui uti calceamenta leviora, ita & saltatores, minus quippe lubricus, casui minus obnoxios reddebat. Ut neque minus facetum est, quod in sui plenissimum *Attalum*, se nihil non esse ac posse jactitantem, *Martialis* olim lusit:

Martial. lib.
2. Epigr. 67.

*Declamas belle, causas agis, Attale, belle,
Historias bellas, carmina bella facis.
Componis belle mimos, Epigrammata belle:
Bellus Grammaticus, bellus es Astrolo-
gus,
Et belle cantas, & saltas, Attale, belle,
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ.
Nil bene cum facias, facis attamen omnia
belle.
Vis dicam, quid sis, magnus es Ardelio.*

*Imo vero caveant sibi hujusmodi utres, ne ri-
deantur exsibilenurque tantum aliquatenus*

a nasutioribus (quæ levis & transitoria calamitas est) sed ne & oīnnimode tandem frangantur ac rumpantur, id est, sibi in plenariam perniçieē tumor suus cedat; adinstar *anguium* illorum *inflatorum*, de quibus credidit Antiquitas, quod veneficarum incantationes ita intumescere eos fecerint, ut prorsus dissilirent. Virgilius:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. Virgil. Elog. 7.

& Ovidius:

Vipereas rumpo verbis & carmine fauces. Ovid. Metamorphos. 7.

Utebantur eum in finem veneficæ verborum tremore, ut est apud *Arnobium*, id est, in incantationibus suis stridebant, & teralia sua carmina immurmurabant. Iterum Ovidius:

Ter novies carmen magico demurmurat ore. Ovid. Metamorph. 14.

Quod ne sibi noceret, dicuntur *angues* aures suas obturasse, juxta locum Hymnographi Psalm. 48, 5. 6. *Venenum est ipsis similis veneno serpentis: sicut aspidis surdae, obturanti aurem suam, ne missitantur vocem audiat, ex divini incantationum periti.* Faciebat id, uti observant Theologi, aspis surda alterutro hoc modo, vel quod recaneret, id est, contrario sibilo incantationem repelleret & retorqueret; vel quod haud magis cā afficeretur, quam si vel surda

Gevart. in
Papin. Sylv.
lib. 1. cap. 3.

Arnob. c.
Gent. lib. 1.

Rochart.
Hiero-Zoic.
part. 2. lib.
3. cap. 6.

plane esset, & obtusis auribus. Atque hoc posteriori sensu phrasis hæc etiam de hominibus usurpatum. Ita vir pius dicitur *aurem obturare, ne cædes audiat.* Eſ. 33. 15. & qui immisericors in pauperes est, *aurem obturare a clamore pauperis,* Prov. 21. 13. hoc est, tam parum eo moveri, ac si non audiret: pariter ac de Æneâ habet Virgilius:

Virgil. A.
neid. 4.

*sed nullis ille movetur.
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.*

VIII. Neque fidem mereri sui hos tibicines temere credas, si forte obtendant, se istiusmodi invidiae non esse, ut *sibi æstimari*, ac non nisi *sua* legi velint; e contra se quosvis alios sibimet ipsis multis numeris anteferre, ac facillime herbam porrigerere posse &c. Palpum enim sic loquentes tantum obtrudunt, quoniam factio contraria ut plurimum protestatio illa est, & *verba sua, factis deficientibus*, erubescere faciunt, ut alicubi *Tertullianus*. Quorsum enim tum est, quod tot præstantium & piissimum Virorum utilissimos *conatus* tam contumeliose & contemptim fere exagitent, magnisque eorum nominibus oppedant? Quid insectatione illiusmodi intendere aliud censendi sunt, quam ut (quemadmodum supra de *Novaturientibus* etiam diximus) aliorum laboribus submotis, propriarum mercium turpe monopolium exerceant, majorique cum lucro & applausu paleas & cucurbitas suas extrudant? verborum procul dubio *M. Gregorii* vel nescii plane, vel saltem obliti, quibus Epis-

Gregor. lib.
Ep. 36.

piscopos *Alexandrinum* & *Antiochenum* olim affatus est. *Ab sit hoc, ab sit a Christiana mente, id sibi velle quemquam arripere, unde Fratrum suorum honorem imminuere vel quantulacunque parte videatur.* Atque hoc quidem utcunque petulantissime nonnunquam a quibusdam fiat, haud raro tamen, non tam cum Scriptorum, quos invadunt, quam *propriet nominis* & existimationis dispendio conjunctum est; ut; ex hoc *Nicolai Volani*, eximii cætera Poëtæ, exemplo sat manifestum est: *Hic etenim cum consimilem censuræ maledicæ gladium in eruditissimos & celeberrimos quosdam Viros, Dantem, Petrarcham &c. distinxisset, eosque partim ut hebetes & tardos, partim ut rudes, humiles, inornatos & abjectos explosisset, omneque ingentum ad cripiendam gloriæ coronam, capitibus ipsorum impudentem adhibuisset, gravissimæ reprehensionis probrum apud universam eruditorum Italorum nationem & ipse incurrit, ac irreparabilem famæ ac propriæ existimationis jaçeturam subiit.* Scilicet, ut dixi, quam plurimis hoc Tzoaris nimium in ore est, *Non respon-debitur, tacebunt omnes, non est, qui pude-ficiat;* sed quibus jure optimo reponas, quod olim apud *Philemonem Comicum* ventoso euidam homini oggerebatur:

Σὺ γδ τίς ἀστή; ἐπὶ μρι παρῆσσία.

Phidem.

Σὺ λαλεῖς τὸ ἀνθρώποισιν, σὺν αὐθάρπτῳ οὐ;

Com.ap.Ga-

Τὸ σῆμανταβεῖς; οὐ τὸ αὐτὸν αἴρεις;

thak. in Not-

Επίροις σταύλωεις, ἐπὶ μρι, πιέτῳ οὐ.

ad Antonin.

P. 928.

Effare nobis libere, quem te putas?

Y 4.

Ls-

*Loquerisne hominibus ipse non homo, sed
tenens
Orbem sub pedibus? an communi vesceris
Auram nobiscum? quite tam magni facis?*

Coccej. in
Iob 12. 2.

vel hoc sanctissimi Jobi: *Nempe vos estis
populus, & vobiscum morietur sapientia.*
Job 12. 2. Quæ verba piissime sic ἀριθ.
Φεγίζει Celeberrimus noster Coccejus: *Non
est (inquit) dubitare fas, quin ita sit, quia
vos dicitis, nam & vos estis populus, & vo-
biscum morietur sapientia. q. d. soli sapitis,
& solis vobis mysteria Dei revelata sunt.*
Similiter objurgat Corinthios Apostolus
*1 Cor. 14. 36. Aut a vobis sermo Dei e-
gressus est? aut ad vos solos pervenit? Non
debet quisquam φιλανθρωπος, ἀνθρώπος, & suæ
opinione sapientiæ esse suffarinatus, ut
putet οἵ τε περὶ τῆς ἡ σκιας αἰσχυνατες, solos
se sapere, alios vero umbras vagari. Poteſt
fieri, ut tibi quicquam revelatum sit, noli
id tantifacere, ut te solum audiri, te so-
lum prædicari æstimarique postules. Po: est
enim & sedenti aliquid revelari. 1 Cor. 14.
30. & forte melius majusque, quam quod tu
nō ſti, quodque tu tacitus, si sapias, audias
& diſcas. Optime Avienus:*

Avien. Fa.
bul. 15.

*Si quādam virtute nites, ne despice
quenquam,
Ex alia quādam forsan & ille nitet,*

Cyprian. Ep. ad Quintin. Et Cyprianus: *Noſtra ne pertinacius ame-
mus, sed quæ aliquando a Fratribus & Col-
legis utiliter & salutariter ſuggeruntur,
ipſi potius amplectamur. Quodſi enim con-
tra*

trarium calcare viam quis velit, habet certe quod dubitet, an *scientia* sua, quam jactat, vere Divina, spiritualis, & salutaris quidem sit. Apostoli saltem verba. 1 Cor. 8. 2. tali cognitioni minus favent: ἡ γνῶσις φυσοῖ, οὐδὲ ἡ ἀγάπη ὑποδημέται. *Scientia inflat, charitas ædificat.* Prov. 3. 2, 3.

IX. Multo proinde laudabilias, quam *turgescens* hujuscemodi capita, inter Antiquos inclaruit (ne *Augustinos, Ignatios, Hieronymos, Justinos Martyres, Irenæos, Cyprianos* aliosque memorem) *Hilarius Piclaviensis* (distinguendus enim hic ab *Hilario Romano & Arelatensi*) dum, licet eloquentiæ *Latinæ Rhodanus*, Latinique sermonis tuba Hieronymo non tantum diutus, sed & tanquam vitâ doctrinâque *divinus, in dignoscendis hereticorum imposturis & versutiis acutus, exercitatus, & ad persuadendum commodissimus a quibusvis deprædicaretur, adeo tamen abjectè de seipso sensit, ut imperitissimum omnium sese & indoctissimum dixerit. Fidem pene superrant, quæ de stupenda Ferrandi Cordubensis eruditione refert Bzovius: Artium, Medicinæ & Theologiæ Doctor fuit; universam *Parisiorum* scholam mirabili scientiâ in stuporem vertit; erat enim in omni facultate Scripturarum doctissimus, vitâ & conversatione honestissimus; memoriâ tenuit tota *Biblia, Nicolaum de Lyra, scripta S. Thomæ Aquinatis, Alexandri Ales, Johannis Schotti, Bonaventuræ, & aliorum in Theologiâ complurium; Decretum quoque & omnes utriusque Juris Libros; & in Medicinis Avicennam, Galen.**

Magdeburgens. Tom. 2.
Centur. 2.
cap. 13.

Hieronym. Apol. cont.
Ruffin.

Lafit. de Gest. Franc.
lib. 6.

Hilar. lib. de Synod. c.
Arian.

Bzov. ad Ann. 1501.

346. DE ERUDITORUM
lenum. Hippocratem, & Aristotelem, omnesque Philosophiæ & Metaphysices libros & Commentarios ad unguem memoriam retinebat. In allegando fuit promptus, in disputando acutus, a nullo unquam superatus. Linguas denique Hebraicam, Græcam, Latinam, Chaldaicam perfecte legebat, scribebat, ac intelligebat. Romam a Rege Castellæ missus Orator, in omnibus Italiæ Galliæque gymnasii publice disputavit, convicit omnes, ipse a nemine unquam convictus. At quid jam? an Vir tantus, tot disciplinis perpolitus, cristas ideo erexit? an populari non tantum aurâ, sed & Eruditorum communi calculo adeo erectus & exectus, Cœlum se scalperc existimavit, aliosque præ se omnes contempsit? absit;

Hotting. H.
E. part. 5.
pag. m. 115.

e contra (quo testimonio dignatur ipsum Hottingerus) non arrogans & superbus, sed humilis multum & reverentiâ plenus fuit. Cum Erasmus symboli vice (ut nonnulli interpretabantur) sibi sumptissimè hæc verba CONCEDO NULLI, ejusque æmuli intolerabilem boni Viri arrogantiam inde colligendam esse obtenderent, nullâ non virium contentione laboravit, ut amoliretur a se illam invidiam, & avulxeret suos, nec verba illa mentis ullam elationem respicere, nec se lue illâ coinquatum esse, plane colvinceret: Qui me (inquit) pro prius ex convictu familiari noverunt, quidvis mihi tribuent potius, quam arrogantiam; neque fatebuntur propriorem illi Socratico, Hoc unum scio, me nihil scire, quam huic concedo nulli. Sed fingant animum tam insolentem esse mihi, ut memet omnibus anteponam

Erasm. Ep.
ad Alphons.
Valdes.

nam, etiamne tam stultum existimant, ut
 id symbolo profiterer? Siquid habeant ^{Manl. Col-}
^{lectan. tom.} Christianæ mentis, interpretarentur illa ^{2. pag. 294.}
 verba aut non esse mea, aut aliam habere
 sententiam, &c. Vident illic sculptam ima-
 ginem, inferne saxum, superne juvenem ca-
 pillis volitantibus. An bac habent aliquid
 Erasmi? Id si parum est, vident in ipso saxo
 expressum Terminus, in quam dictiōnēm si
 desinas, versus erit Jambicus dimeter acata-
 lectus, concedo nulli Terminus; si hinc
 incipias erit dimeter trochaicus acatalectus,
 Terminus concedo nulli. Quid si pinxissēm
 leonem, & addidissēm symboli loco, Fuge,
 ni mavis discerpi, num hæc verba mihi tri-
 buerentur pro Leone? Nam similior Leoni
 sum, quam saxo, n̄ fallor. Cæterum eru-
 dite de symbolis illius sensu & origine in se-
 quentibus differit, quæ non adducimus: suf-
 ficiunt hæc ad demonstrandum, quam longe
 tantæ licet eruditionis veluti promptua-
 rium, quale Erasmus fuit, ab omnitem
 animi tumore abtuerit. Neque alia mens
 hoc etiam seculo Samueli Bocharto & Jo-
 hanni Coccejo, s̄æpius laudatis fuit. Quorum
 ille, eruditionis licet abyssus adeo tamen
 propriæ opinionis & aestimationis expers
 fuit, ut haud semel commissos in Scriptis ^{Bochart. Pha-}
 suis errores publicè sit professus: *Ingenue* ^{leg. lib. 2.}
agnoſco (dicit inter alia Geograph. Sacr. m. 108.
 lib. 2. cap. 14.) nos in iis errasse, quæ de
 Caspiis portis & Nisæo campo diximus.
 Adeo ut summo jure Apulejanum hoc
 convenire Viro huic dixeris, quod inter
 doctos nobilissimus, inter nobiles doctissi-
 mus. inter utrosque optimus, &, quod
 me-

Amam. Ep.
ad Martin.

merito addas, inter omnes modestissimus fucrit. Hic [Coccejus] Philologorum utut Aquila (neque enim ipsa invidia negare ipsi elogium ausit, quo abhinc quinquaginta annos, & quod excurrit, cum decoravit Sixtinus Amama: Ipsum divinitus excitatum esse dicens, ad provehenda altius linguarum Orientalium studia, & reseranda nobis Judæorum sacraria. Nullum enim Christianorum tantum in Thalmudicis unquam præstisset, quantum ille in eruditissimo (de quo non nisi eruditissimi judicabunt) scripto. Hic, inquam in Postloquio Libb. Sanbedrin suffixo, non tantum dixit, neque diffiteor fieri posse, ut utilia quedam hoc primo conamine nostro ne agnita quidem sint: sed & ipsis addidit verbis: Illud ingenue profiteor, in quibusdam me, cum putarem me sensum illorum percipisse, hallucinatum & lapsum esse. Sic quidem absque involucro, & candide animæ illæ,

Horat. Satyr.

5.

quales neque candidiores
Terra tulit.

Eurid. in
Hypolit.

Nihil enim quibusvis modestis ingenii exploratius est, quam δύτερος φρονίδας συφάντερος εἴη, id est, secundas curas prudentiores esse, mentisque humanæ vim usque adeo esse circumscriptam, ut omnia videre non possit omni tempore, imo haud multa eorum, quæ antea probavit, post accuratius institutum examen, improbare postea, imo prorsus rejicere necesse sæpe habeat. Neque enim levitas est, ut loquitur Seneca) a cognito & damnato errore discedere; verum

Senec. de
Benefic. lib.
4. cap. 38.

ingenue fatendum est: aliud putavi, deceptus sum; Hæc vero superbæ stultitiae pertulantia est, quod semel dixi, qualecumque est, fixum ratumque sit: Imo, juxta Aristotelem, δὲὶ ἵτη τῆς σωματίας τὸ ἀλιθέας εἶ τὸ δικτεῖα ἀναγένεται, oportet veritatis conservandæ causâ etiam nostra ipsorum verba aliquando evertere. Neque cum existimationis propriæ dispendio conjunctum id esse quis credat, cum pudor (Ambrosio菊dice) esse nunquam possit ad meliora transisse. Et (inquit Augustinus) Ne quisquam nisi imprudens, ideo quia errata mea reprehendo, me reprehendet. Adeoque quis esse potest, qui Scriptoribus quibusvis generosis consultum esse non duxerit, non tam multa, magno verborum apparatu adhibito, de semetipsis narrare & jactitare, quam ipsissimo opere, quæ verbis illis indicata aliis volunt, præstare; sive non tam solidos ingenti susurro & cibano boves promittere, quam oves imitari Epictetianas, quæ quantum comedenterant, non tam inutilibus balatibus pastori suo prædicabant, quam re ipsâ pinguedine, lanâ ac foetu suo demonstrabant. Sic de iis Philosophorum hoc decus: Τὰ μεγάλα χόρει φέροντες τοῖς πόμπαιοις ἐπιδεικνύεται στον Ἐφεσον, αλλὰ τὸ γομφὸν πέψαντες, ἔχοντες φέρεται γάλα. Oves non fœnum opilionibus afferunt, neque demonstrant, quantum comedent, sed pastu intra se concreto, extra ferunt lanam & lac. Est hoc ἀντιφάσια eruditum esse; cuius contrarium est τὸ φαντασιολόγικτος ἐπιδεικνυόμενος. Multo etenim (Nazianzeno judice) præstantior pulchritudo est, quæ oculis cernitur,

quam

Aristol. E-
thic. lib. I.
cap. 4.Ambros. Ep.
31.August. Re-
tract. in Præ-
fat.Epictet. En-
chirid. cap.

69.

Nazianz.
Orat. 15.

quam quæ calamo vel sermone pingitur,
 & divitiae, quas manus tenent, quam quas
 somnia effingunt, & sapientia quæ per ope-
 ra demonstratur, quam quæ sermone vel
 stylo nitet & splendescit. Sequi scriben-
 tem non appeti gloria debet; nam & id ip-
 sum, quod magnificum alias est, ipso, qui
 gessit, prædicante, prorsus fere evanescit.
 Ex adverso

Aeschyl. Pro-
meth.

Κέρδην δὲ φεοῦντες, μὴ δοκέιν φεοῦνται.

utilissimum est,

Minime videri sapere, cum sapias tamen.

Camerar. in
Vit. Mel-
anchton.Calvin. in
Ep. ad Me-
lanchton.

ut inquit Aeschylus.

X. Vel quemnam adeo emotæ men-
 tis esse credideris, ut cum dictis eorum
 que similibus Heroibus, modestiæ laude
 Christiano Orbi innotescere non malit,
 quam tam contumelioso in *Annalibus* no-
 tari stigmate, quali *Andreas Osiander*, Vir
 alias (*Camerario teste*) naturâ & inge-
 nio excellente, sed ut opinionibus, ita &
 moribus levis; quotiescumque enim (narrat
 hoc de eo *Calvinus*) vinum suave & ge-
 nerosum laudare volebat, has in ore ha-
 buit voces: *Ego sum, qui sum, item hic*
est filius Dei vivi, quæ manifesta prodide-
runt ludibria) insignitus apparet: nec pe-
 quod suas opiniones plurimi *aliorum* fluc-
 ci tere fecerit; quinimo rogatus ali-
 quando obnixe a *Johanne Laurentio*, ut
 cum aliis Theologis super suâ, *de Justifi-*
catione peccatoris per essentialēm Dei justi-
tiam sententiâ placide conferret, indigna-
 bunde responderit: *satis se jam Afinis*
illis

illis fecisse, indignis, quicakeos suos pater- Lxx. Com.
rent A quā dicendi amarulentia, into- pend. Hist.
lerandāque ἀλυσιτίᾳ hunc procul etiam Universal.
abit dīcterium, quod qui res in doctrinā pag. 4.
disciplinisque novas moliuntur, cum de Casel. in Ob-
mysticis suæ arcanis loquuntur, in ore fe- servat. ad
re habent: *De his non gustabit asinus*, al- Cebet.
ludentes forte ad vetus dictum: *αὐδεὶς οὐ Tabul.*
κῆς εἰσται τέλος. Nullus malus hoc sciet; vel, Plat. in La-
uti apud Platonem est, *εἰ τὰς υἱούς τοῦτο εἰσ-* chet.
την. Non sūs quisvis hoc nōrit; vel quod
nimis certe prophanum foret, ad ipsa Scri-
pturæ verba, Ps 92.7. *Vir brutus non ag-*
moscit, & stultus non animadvertis illud. Sic
juxta Timonem,

Πελυμαχημεσωή τού και ειπέτερον μένει,

*Multiscientia (imaginaria scil.) baud
quicquam vanius extat.*

Sive, uti Sophocles:

**“Οπε γὰς αὐτὸς οὐ φέοιται μάτρων δόκει
· Ή γλῶσσαν τῶν σύγχρων, οὐ ψυχήν ἔχει,
· Οὐδὲ αἴρεται χάρητες αὐτῷ τοις καὶ τοις.**

Sophocles, Antigone:

*Qui quis ille est, sapere quis se unice,
Meniem linguamque sibi aliam, quam aliis
putat,
Hos si explices, vanissimos deprehendes.*

Omnes enim & omnia contemnere solent quotquot se ipsos contemnere non dicerunt: quod quidem *posteriorius* ut commendatissimum, ita *prius* Scriptori cuivis
Chri-

Christiano invisiſſimum esse oportet. Quinimmo operæ ſane preſtum fecerit Scriptor, qui pie procedere hic vult, ſi omni propriæ excellentiæ opinione ejuratâ, hâc ſimiſive *ſupplicatione* coram Deo, omnis genuinæ ſapientiæ largitore, nonnunquam ſe firmiter, opemque ejus aduersus animi ſui *zumorem* optimo cuique etiam invito facile ſurrepentem, obnixe imploret:

„ O bone Deus! aperi oculos meos, ut
 „ videre poffim id, quod *homorem* vo-
 „ cant homines, nil niſi purum putum
 „ *nihil* eſſe, eumque qui id ſectetur, ſolâ
 „ *imagine* delectari, merâque veluti *um-*
 „ *brâ* ſemet ipsum titillare. Adeoque in-
 „ ter omnes *honores*, hominumque, ſi
 „ qui mihi obtingant, *applausus* hono-
 „ ratam *ſtutuam* me tantum fac, cui qui
 „ laudes accinere velit, insipiens, vel
 „ pſittacus tantum eſſe videatur. Tuâ
 „ etiam gratiâ fiaſt, ut Satanam *superbien-*
 „ *tem* e Cælo deturbatum, Protoplastos,
 „ *altiora* ſpirantes, e ſummâ felicitate in ex-
 „ tremam miseriā conjectos, tristes
 „ item omnium *elatorum* ruinas, horren-
 „ das tragœdias, in ipſo Ecclesiæ pro-
 „ scenio olim peractas, totque illuſtria ejus
 „ fidera, ſolo *fastu* procurante, de Cœ-
 „ lo lapsa, &c in meros ignes fatuos trans-
 „ mutata eſſe, ſubinde in animum mihi
 „ revocem, vixque unquam oculorum
 „ meorum aciem in eos conjiciam homi-
 „ nes, quos doctrinâ vel ſcriptione *præ-*
 „ *vertiffe* me putem, ſed in eos potius
 „ qui longiſſime *a tergo* me ſemper reli-
 „ querunt. Sique criftas qualis qualis mea
 „ cru-

eruditio nonnunquam erigat; ad eos continuo spectem, quibuscum comparatus, vel nihil vel parum videri possim vel didicisse vel præstisſe, &c. Præcipue, ut dixi, pio Scriptori a Deo contendum est, ut contra hominum applausus honorata statua sit, id est, contra assentatorum blanditias ita muniatur & obſtrimeatur, ut negligere eas fortiter possit. Præterquam enim quod immodica iſtiusmodi præconia tum pudori tum mediocritati nostræ parum convenient, quia, si fide ut plurimum non careant, ironiis saltem affines sunt, multumque contrahunt invidiæ, nullus etiam tam pestilens folliculus est, & inflare optimorum quoque animos aptior natus, quam hominum vel simpliciorum, vel nimis forte reculis suis studentium, cum boni quicquam præstisſe videmur, profusa nimis parasitatio. Expertam se hoc esse multis verbis queritur, atque haec enim quoad summam rei non male, Celeberrima Schurmanna: Scilicet (dicit) quamvis ſæpius reclamarit conscientiæ occultus quidam fundus, tamen ſub ſpecie alicujus virtutis, aut officii. Et communis eruditionis boni, me ad illuſtrioris illud famæ theatrum, unde deinde difficultis erat regressus, pedetentim introduci paſſa ſum, & nescio per quam incuriam vel occaſionem mentis, argumentum vel anſam præbuerim literariæ idololatriæ; cujus ſe reos conſtituunt omnes vanæ gloriæ cultores, ſive (ut quidam non inique dixit) mendaces Panegyrici, qui mutuis ſeſe laudibus incantantes in mera animalia gloriæ ſe transformant; cui latifimè me culpæ eatenus a quibusdam

A. M. Schur
man.

Eukleſe
cap. I. §. 6.

354 DE ERUDITORUM

dam immodecarum laudum mearum decan-
zatoribus involutam fuisse deprebendo, quod
dum me homuncionem, vermiculum terre
&c. . . . in Celum invehement, meque
non tantum Ethnicotum Numinum ordini
prophane adscriberent, sed & Veri Dei di-
vinis attributis, omniscientiae, & noscio
quibus non odiosis titulis blasphemie onerarent,
ego me nusquam satis fortiter eorum dementia
an impietati publica quadam protestatione sive
Apologia opposuerim; quodigitur nunc mihi
sero, sed & serio, cum quadam negleti officiis
detestat one hic agendum esse duxi. Praeluxit

Gyrald. de
Histor. Poët.
Dialog. 3.

hac in re ante multa secula Nobilissimæ
huic Virgini Magnus *Alexander*, qui licet
satis alias φιλόληπτος esset, haud minus ta-
men, ac illa, immodicas laudes invitus
fulit. Huic enim per fluvium *Hydassen*
naviganti, cum *Aristobulus* carmen offer-
ret, in quo ita ei assentabatur, ut *Elephan-*
tes interimere, turres prostertere, muros per-
fodere &c. diceret, indignatus Rex dixit:
Apage hæc mendacia, que etiam si vera essent,
possent in mendacijs suspicionem venire. Et si-
mul Librum in profluentem abjecit; simi-
lia Autori minatus, si tale quid in posterum
ederet. Nempe sciebat generosissimus Prin-
ceps, nihil esse,

Senecc. Ep. 59.

Juvén. Sat. 4.

quod credere de se
Non possit, cum laudatur DIs æqua potestas.

Gathaker. in
Antonin.
lib. 1. pag.
m. 29.

Quare & fraudi semper fuit *Ciceroni*, quod
elegia & *encomia* ab aliis sedulo nimis au-
cuparetur & sollicite emendaret, quin &
suis ipse laudes aliis quibusque materiis
in-

intercalares subinde facere gestiret. Ad Philosophiæ *Gnathonicæ* sectatorem sic nuper ad me Amicus quidam Eruditissimus:

*Immodicā noli me reddere laude superbum:
Ne mibi blandiloquis vocibus ora line,
Præbuit illa Gnatho bellaria bella Thra-
soni;
Ne tibi sit morum dux malus iste Gnatho.*

Cujus postulati rationem hanc reddit *Euri-
pides*:

*Kαὶ γέ ινιφθεον
Αἰαν γέ ἐπεγνέντι εἰ, πολλάκις γέ δή
Καύλος βαρεουμένης ὅστι, ἄγαν γέ καρέμψυθο.*

Euripid. He-
raclid. versf.
202.203.204.

*Est enim invidiosum
Immodice prædicare, sæpe enim jam
Memini me quoque gravatum esse, quando
nimium sum laudatus.*

Et alibi:

Βάρος οὐ καὶ τῷ δὲ εἰς αἰσθάξ λαν.

Id. Orest. 1
vers. 1164.

Etiam hoc est molestum nimium laudari.

X I. Putet procul dubio hic *tumor* in omnibus & singulis, qui distenti eo sunt, at maxime invidiosus & nauseosus tamen est in *junioribus*; quos prout ipsos ob *ju-
ventutem* contemni minime fas est, haud quaquam etiam decet, omnes alias, qui ætate ipsos, sapientia & experientia mul-
tum antecellunt, præ se despicere. Etiam

Dio Chrysostom. Orat.
23.

imberbes aliquando provenire possunt adolescentuli, qui ob *solum umbram suam quodantenus grandescerentem* (ut falsè alicubi habet Dio Chrysostomus) *sese efferentes*, nescio quæ non paradoxa sæpe somniant, *innovandi libidine pruriunt*, verborumque & loquendi tantum non imperiti, *novas rebus formas dare zelo multo nonnunquam*, ac *grandævi senes*, ferociore haud-quaquam detrectant. Vocab id *Melanchton* (ministros quosdam spectans, quibus fallacem in alienam messem mittere volupte erat) *ingeniorum juvenilium πολυτελευματίων*, qua *Veterum instituta mediocria reprehendere, novas Leges ferre, expeditiorem cognitionum in judiciis ordinem praescribere, rerum vendalium pretia statuere iuperbe solent*. Uti, *juxta Senecam*,

Senec. Troad. vers.
250.

Juvencile vitium est, regere non posse impetum.

Job 32. 6.

Plat. de le-
gib. lib. 6.

S. Imitati ad.
Panciroll. p.
22. tit. 10.

At quam longe ab *Elihu* piissimo exemplo hi divertunt, qui sic ad reliquos *Jobi* amicos: *Minimus ætate sum, vos autem decrepiti, ideoque veritus sum: ac timui ostendere sententiam meam vobis. Dicebam: proiecti ætate loquantur & multi anni notificent sapientiam?* quamque præstantissimæ illins *Cretensium Legis, Platonii laudatæ, immemores, vel prorsus forte ignari sunt, quæ juvenes reprehendere leges veterunt, si que senes aliquid excogitassent, id ipsum Principibus & æqualibus, ne ullo quidem juvenum præsentis vel audiente, referre sanciverunt? Quo & leges Annariæ (An-*

nales vocat *Cicero*) apud Romanos videntur respexisse. Erant hæ illæ proprie *Le-* Cicer. Philip-
ges, quibus magistratum capiendorum pic. 5. & de
anni præfiniebantur: licet Viri Eruditæ ad Orator. lib. 2.
illos quoque eas extenderint, qui præmatu-
rè vel scribendo vel alio quovis modo in Brisson. de
publicum prodeunt, quos impingere etiam verb. Signif.
in *eas* dicunt. Innuit id inter alios *Janus*
Dousa; hic enim cum tenui ætatulæ Plauti Dous. in
Comædias, magno studio recensitas, in lu- Præfat. ad
cem mitteret, non defore sibi vitilitigatores Plaut.
quosdam præfigire se dixit, qui *veluti in*
leges Annarias graviter peccanti temeritatis
dicam impingerent. Plurimum utique inter-
est, juxta *Horatium*, quis qualisve sit,
qui vel verba facit, vel scribit,

Maturusne senex, vel adhuc sub flore ju- Horat. de
ventæ Art. Poëtic.
Fervidus. vers. 115.

Imo Veteres

Credebant hoc grande nefas, & morte pian- Juvenal. Sa-
dum. tyr. 13.

Si juvenis vetulo non assurrexerat . . .

De Pamphilo quidem, valde adhuc juvene, Ovid. Fastor.
habet Terentius. lib. 5.

Sic vita erat: facile omnes perferre & pati, Terent. An-
Cum quibus erat cunque una, his se dedere, dr. A&t. I.
Eorum obsequi studiis: adversus nemini: Scen. I.
Nunquam præponens se aliis, ita ut fa-
cillime
Sine invidiâ laudem invenias.

Plin. lib. 8.
Ep. 23.

Baud. Epp.
cent. 3. Ep.
67.

Morat. lib. 1.
Epist. Ep. 6.

Sed plus quam vulgare in eo id fuit. Verius alias de *juvenibus* dicitur, quod *Plinius Secundus* eis tribuit: *Quotus quisque vel etati alterius ut minor cedit?* *Statim* sapiunt, statim sciunt *omnia*. Sique aliquid scribant, quicquid in calamum inciderit, eructant, & sine fronte chartis saepe illinunt, in pannos purpuram insuunt; sic ut tragelaphum conspicere ut plurimum videaris, nunc co-thurno assurgentes, mox humi itetum repentes, eque comportata hinc inde directionum farragine oratione consarcinata, thesauros, sylvas, & nescio quos non phraseologos quosdam proxenetas habentes. Nempe proprio nixi ingenio & industria sibi ipsis exempla sunt, audiunt neminem, neminem imitantur, immo ne imitari quidem conantur, suo remigio *omnia* agunt. Neque mirum hoc, cum ne inspiciant quidem alios saepe Autores, sed vel nullius vel perquam saltem exiguae lectio-
nis fere sint, tanquamque *μητέλοντες*, solisque in se nascentibus bonis contenti, commercia quævis literaria cum quibusvis mutis præceptoribus longissime fugiant: quæ & primaria tum communisque *fastus* eorum causa est. Quodsi enim scirent probe, immo saepe obiter tantum consuluis-
sent numerosam illam, quâ circumfosi sunt, esse saltem possunt si velint, *Erudi-*
torum turbam, deponerent utique superbiæ illud literariæ symbolum. *Nil admirari;* deprimerentque cristas suas, nec mox tan-
topè sibi applauderent, si forte in volati-
cum quoddam *δέημος*, aut diabolare dicta-
tum quandoque incidissent; neque ut ad-
mi-

mirandum, infandum, inauditum mox id deprædicarent, primosque se in mundo ejus inventores, adeoque scientiarum omnium helluones & promoscondos salutandos esse præsumerent; solos se ridicule sapere autumantes, quod, quam excellenter alii ante se sapuerint, pueriliter & turpiter nimis ignorent. Quodsi itaque contingat, ut in Viros etiam graves, probatæque virtutis & doctrinæ Suffeni tales insurgant (ut eò usque nonnunquam procedit eorum protervia) conjicere facile est, quid factò opus ipsis sit: nil nempe aliud, quam ut pumiliones illos, tanquam longe infra iram suam constitutos, generoso supercilio contemnant, putidique fumi & fungi instar cuncta eorum molimina avertentur, semper sibi *Eripideum* hoc sub oculos ponentes:

*Ἐτ τὸς γ' ἵφ' ἡβυς Κητάγχνοις ἐνθρόνῳ Φέρεων
Μάταιας βάζει, μὴ τεττε κλύειν δόκε.*

*Siquis juventa peccatus inflatum gerens.
Inepta garrit, hunc audire ne velis.*

XII. Est quidem quod & dari quandoque possit *πάντα ἐντονεῖται*, id est, homo, qui ipsis *juvenilibus* annis magnâ scientiâ imbutus sit; a juventute *moribus* canus, *in omniscienciam*, tam *humani*â, quam *Divinâ* veluti ambidexter, per utramque eruditionem *in adversarios* se armans, ut de Fratre suo *Basilio* loquebatur olim *Nyssenus*; vel prout de Adolescenti *Pisone Silius Italicus*:

Sil. Italie.
tib. 8.

Ductor Piso viros spernaces mortis agebat
Ore puer, puerique habitu, sed mente
sagaci
Æquabat senium; atque aſſu ſuperaverat
omnes,

Toto etenim Cœlo errant, qui virtutem uon niſi *annis*, ſapientiamque ſolâ
barbae opacitate metiuntur. Inueniuntur
quoque Interpretes, qui locum Es. 65. 20.
de puerō *centum annorum* de hujusmodi
juvenile exposuerunt, exegesi utut forte in-
ſolentiore (non nescio enim e ſupremæ
caveæ Theologos eſſe, *Gregorios*, *Pellicanos*,
Lyranos, *Drufios*, *Cocburnos*, *Gathakeros* &c. qui plane aliter eum ſumunt)
meo tamen iudicio, haud prorsus absurdâ.
Alienus ab eâ non fuiffe videtur *Tirinus*,
dum dixit: *Quamvis inter Christianos moria-
tur quis puer, tamen quoad mores & ſenſum
perinde morietur, ac fi eſſet centum anno-
rum, id est, ſapientia Cœleſti & virtutibus
maturus; neque etiam Clariss. Corcejus:* Per-
enigma (ſic ille) indicatur ſufficientia doctri-
nae & cognitionis, cum puer tantum poſſit
ſcrire, quantum antea aliis, qui per ceutum
annos vixiffet. Qualiter cunque ſumas, in
liquido ſaltem eſt, antea etiam non tantum
aetatem, ſed & recentiorem *præcoccia* iſtius-
modi ingenia, quibus, ut venuste Persius,

Tirin. ap.
Pol. in h.
loc.

Coccoj. in
Es. 65. 20.

Pers. Satyr. 4.

experientia ve!ox
Ante pilos venit,

(Ergini cani quibusdam dicuntur, cujas
ratio-

rationem exponit *Erasmus*) in omnibus pene regionibus astatim tulisse. Quod ut pag. m. 521, assentam, possem e Gente etiam *sæmine* hic quasdam producere, speciatim in laudes iterum excurrere nominatissimæ Virginis, de quâ ante, *Annae Schurmannæ*; quæ quippe de se ipsâ tellis est, quod vix sex annorum puerula, absque ullo exemplo, ductus & figuræ ex obviis chartulis adeo effabre forficulâ excinderet, ut nemo fere adulorum etiam amicorum inveniretur, qui simile quid cum successu tentaret. Quod etiam quadriennio post tribus horis artem Phrygiam (*'t Borduurwerken*) nemine non admirante addidicerit; posteaquam scil. flosculis plumbo hispanico delineandis pauca septimanæ impendisset, &c.

A. M. Schurmann. Tra&tatu citato. cap. 6. §. 6.

Sed campum istum impræsentiarum ingredi non libet: sufficiet, si intra *Virilius* sextus septa me contineam. De *Hermogene Tharsensi* literis proditum est, quod annos demum quindecim natus Sophista usque adeo probatus fuit, ut *M. Antoninum Imperatorem*, & *Musonium*, celebrem tum temporis Poëtam ad auditorium suum pellexerit, ab illo multis muneribus donatus, ab hoc cum stupore auditus. Anno ætatis octavo decimo Libros edidit, quos inter excellit *Ars ejus Rhetorica*, quam anno ætatis vigesimo evulgavit. Fueritne hic *Hermogenes* idem cum eo, quem *Domitianus* ob quasdam in *Historiâ* figuræ occidit, librariis etiam, qui eam descripperant, crucifixis, uti testis est *Suetonius*, dubitatur. Nominè saltem & patriâ convenientiunt. De seipso etiam habet dictus Princeps *Antoninus*, quod in ipsâ suâ puericiâ (ceteris pueris vel eis) Antonin. P. de Reb. suis lib. 1. §. 6.

Lucian. in
Necyomant.

Iul. Capito-
lin. in M.
Antonin.

magni, ut alicubi habet *Lucianus*, id est, in *pueris*, dum inter *pueros* esset) *Dialogos* conicrisperit. Addit de eo *Julius Capito-*
linus, quod vix *duodecimum* ingressus an-
num, se Philosophiae habitu vestiverit,
tantamque deinceps ostenderit tolerantiam,
ut studeret in pallio, atque humi cubaret,
vix autem matri agenti in strato pellibus
lectulo accubaret; immo tantum operis &
laboris studiis impenderit, ut corpus afficeret,
atque in hoc solo pueritia ejus reprobenderetur. *Augustinus* anno vitæ suæ *duodeci-*
mo omnes *Theoreticos & Logicos Aristote-*
lis Libros optimè intellexit. *Hieronymus*
Stridonensis valde adhuc juvenis, id est,
viginti tantum annos natus, tantos in
literis tecerat progressus, ut eopse tempore
ad *Presbyterii* honorem a *Papa Liberio*
sit elevatus. Quin idem hic de *Didymo Alexandrino* autor est, quod oculis licet
captus, a *parva*, tamen ætate artes Li-
berales præclare didicerit. *Avicenna* vitæ
suae anno *decimo* tam lūculentum ingenii
sui specimen *Præceptoribus suis* dedit, ut
omnibus miraculo eslet. Totum quippe *Al-*
coranum (*Muhammadanus enim erat*) me-
moriā tenuit, reliquasque *Disciplinas* per
se, nullo usus magistro, sed assiduo
labore, perpetuis vigiliis, summiisque
animi contentione, ante annum ætatis
octavum decimum addidicit. *Moses Mai-*
monides, tantus inter *Hebreos* vir, ut
non solum per excellentiam דָּקְנָה
Doctorem iustitiae cum vocent. Pa-
triarchæ *Noe* ipsum assimilantes, sed
& μικῆ φωνῇ pronunciare de ipso soleant:

Pocock.
Port. Mos.
in Praf.

בְּנֵשׁ עַד־בָּשָׂל אֶל קְסֻבָּה A Mose ad
 Mosem non surrexit sicut Moses; imo cui ex ipsis Christianis hoc elogium scripsit Cœleberr. Cunæus, quod nunquam ita magnifice quicquam dici de eo possit, quin id superaverit virtus ejus; cum fato quodam & sorte nascendi primus solusque in illâ [Judeorum] gente recte intellexerit, quid sit non ineptum. Hic (inquam) tamolissimos iudos in Mischnas Commentarios annos demum viginti tres natus inchoavit, tandemque summâ cum laude perfecit. De seipso refert Josephus, quod quatuordecim tantum annorum adolescentulus a Pontificibus & Urbis Hierosolymitanæ Primoribus confusus in modo solitus tuerit *τέλειος οὐαρτός τελείων αὐτούς εἰσερχοντας γάνακα, ut ab ipso penitorem Legum sensum possent ediscere.* Quod quidem quomodo cum eorum consilite Bashag. Tr. possit opinione, qui ipsum nec linguam quidem Hebraicam calluisse credunt, fateor me ignorare. Ipse saltem non uno loco contrarium de se testatur, dicitque linguam Græcam, quam Libros suos conscripsit (hinc enim hoc colligunt) non vernaculam sibi sed peregrinam fuisse, quam cum pueris in Scholis addidicit; imo sua se ex Hebraicis literis trantulisse manifeste declarat. Arthurus, Wallæ Princeps, Henrici VII. Angliæ Regis Filius, sextum decimum necdum ingressus annum omnes Scriptores Latinos dicitur perlegisse, præter variis aliud genus Libros. Philippus Melanchton, a Frederico, Saxonie Electore, e Tubingensi Academiâ ad Wittembergensem evocatus, virginis duos tantum numerabat

Cunæ. de
Republ. He-
bræor. cap. 2.

Carpzov. in
Schickard.de
Iur. Reg.
Hebræor.

Pag. 441.
Joseph in
Vit. in prin-
cip.

Bashag. Tr.
cit. pag. 177.

Baker Hist.
Reg. Anglia,
pag. m. 708.

Scultet. An-
nal. ad Ann.
1518.

rabit annos, curi hōc a præceptore suo
Simlero ornatus testimonio discederet :
*Quotquot ibi [Tubingæ] essent docti ho-
mines, non esse tam doctos, ut intelligerent,
quanta esset doctrina ejus [Melanchtonis]
qui inde vocaretur.* Præfigerat id jam ante,
imo prædixerat de ipso Erasmus, uti ex hoc
ejus elogio liquet: *At Deum immortalem !*
ad Ann.
1517. pag.
m. 4.

*Hottinger. H.
E. ad Sec.
XVI. p. 2.
pag. m. 287.*

Hottinger. H.
E. ad Sec.
XVI. p. 2.
pag. m. 287.

Cornel. Nep.
in Eumen.
pag. 257.

Schott. in
vit. Mureti.

rabat annos, curi hōc a præceptore suo
Simlero ornatus testimonio discederet :
*Quotquot ibi [Tubingæ] essent docti ho-
mines, non esse tam doctos, ut intelligerent,
quanta esset doctrina ejus [Melanchtonis]
qui inde vocaretur.* Præfigerat id jam ante,
imo prædixerat de ipso Erasmus, uti ex hoc
ejus elogio liquet: *At Deum immortalem !*
quam non spem de se præbet (designat Melanchtonem) etiam adolescens & puer ?
utraq[ue] literatura ex æquo pene suspiciendus ?
quod inventionis acumen ? quæ sermonis puritas ?
quanta rerum reconditarum memoria ?
quam varia lectio ? quam verecunda Regia-
que prorsus indolis festivitas ? Burchartus
Wirzius, studiosus Tigurinus, ætatis an-
no decimoquarto literas ad Zwinglium exar-
avit tam facundas, ut omnibus admiratio-
ni fuerint, ætatemque non tantum, sed &
seculi barbariem longissime superarint.
Duo earum specimina exhibet Cl. Hottinger.
Jacobus Crinitus, Scotus, neccum
per adolescentulus (qualem Veteres juvenem
viginti trium annorum fere nuncupabant)
sed vigesimo primo ætatis modo anno, non
tantum decem linguarum, sed & Philosophiæ,
Mathematicæ, Theologiæ, omni-
umque Disciplinarum peritiam sibi com-
paravit: unde & transacti seculi monstrum,
prodigioso naturæ opificiis conatu editum non-
nullis dictus est. Nicolaus Rigalius ætatis
anno decimo septimo haud sine encomio
Funus suum Parasiticum publicum fecit.
De Antonio Mureto vitæ ejus Scriptor au-
tor est, quod puer pene discipulos prius ha-
bere cœperit, quam magistros; quod scuti

ingenio doctrinam, sic etiam usu præcurrerit ætatem, & uti ingeniosos diligentiam, ita ingenio diligentes devicerit, totum illud sibi perire tempus credens, in quo non aut doceret aliquid, aut disseret; quod denique viginti circiter annos natus *Poëmata* quædam condiderit, quoad venustatem non contemnenda, quæ *Juvenilia* inscripsit; at quæ tamen proiectior ætate factus non usque adeo probavit. Georgius Sohnii anno ætatis sexto decimo solenni Philosophiæ Lau- Ioh. Calvin.
reâ in Academiâ Marpurgensi est honoratus,
Eth. Profess.
ubi & annum ingressus *vigesimum tertium*
de Vit. &
professionem *Theologicam* omnium cum Obit. Sohnii.
applausu suscepit; summâ soliditate & fa- Sohn. Orat.
cilitate docuit, & plurimis post se relictis funeb. in
discipulis, tandem exultantibus adversariis, obit. Rho-
dolentibus amicis obiit. Guilielmus, Ja- dingi.
cobi, Scotorum Regis, filius, Archiepiscopus titulo Divi *Andreæ*, adhuc puer (teste *Erasmo*) discebat Jureconsultorum literas; audiebat dicendi præcepta, & præscriptio themate declamabat, pariter calamus exercens & lingnam. Discebat *Græce*, & quotidie quod traditum fuerat, statim reddebat tempore. Ne ipsum quidem convivii tempus studiorum vacabat fructu. A convivio fabulas, sed breves, & has quoque *literis* conditas tractabat. Nulla vitæ ejus pars vacabat studio, nisi quæ rei *Divinæ somnoque* danda erat. Nam etiamsi aliquid superfluisse temporis, quod tam variis studiorum vicibus non suppetebat, tamen si quid forte supererat, id *Historicorum* lectioni impendebat. Nam hâc cognitione præcipue capiebatur. Et quid tandem?

Erasm. A-
dag. Chil. 2.
Centur. 4.

dem? His rebus factum est, ut *adolescens-tulus*, vixdum *decimum octavum* egressus annum, tantum in omni literatum genere consecutus fuerit, quantum in quovis viro ju-re mireris. Hisce gemella pene sunt, quæ de *Ranutio Farnesio*, *Parmæ & Placentiæ Duci*, habet *Famianus Strada*: Et vero Tu (inquit Principe in alloquens) *priscorum bellorum Ducum, imprimisque Macedonis Alexandri res gestas, itinerum intervalla, loca situs que præriorum obserware in eorum Historiis, ac digito monstrare adhuc puer non sine omnium admiratione consueveras.* Jole, hus Scaliger annos *septendecim* vix natus, *Oedipum Tragoediam confecit, in quam non omnia tantum ornamenta Poëtica, sed verborum etiam non vulgarem delectum impendit.* Martinus Delrio *vix viginti annorum juvenis, notas suas in Solinum evulgavit, eruditissimas sane & politissimas.* Hieronymus Ruveræus, Italus, *innocentis ætatulæ*, ut loquitur *Prudentius*, id est, *decennis* tantum *puer*, *Carminibus suis orbem attonitum dedit, prælucentibus ipsi Pico Mirandulano Comite, & tribus Cantoris fratribus, qui eâdem ætate in omni Disciplinarum genere stupendum in modum eminuerunt.* Quos tamen inter *Cantores* excelluit, cui *Audrea* nomen fuit, de quo sic Wendelinus: *Evidem non provocabo ad rarissima & pene incredibilia exempla, in quibus decem annorum puer Andreas Canterus Groningensis, qui ante annos C L X X. sub Imperatore Frederico III. eos in omnibus Artibus & Facultate quoque Theologicâ & Juridicâ progressus fecit, ut*

Strad. de
Bell. Belgic.
in Dedic.
part. 2. præ-
fix.

Drexel. Au-
rifod. part. 1.
cap. 5.

A&E. Erudit.
Lips. tom. 2.
pag. 338.

Prudent. in
Roman.
Martyr.

Wendelin.
Logic. in
Præfat.

Sa-

Sacram utriusque Testamenti Scripturam, & tam Civile quam Canonicum Jus, magna cum audientium admiratione interpretari, & profiteri publicè, ne non ad subtilissimas Quæsiones ex tempore respondere, modisque difficillimos, syllogistice propositos, felicissime expedire potuerit. Unde hoc naturæ miraculum e Belgio Viennam ad se Imperator, scriptis ad ipsum humanissimis literis, evocavit, eique Doctoris axioma & primum in aula Imperatoria locum promisit. Et quid excellentissimus noster Hemius? Hic licet ob plurimas, quas in vitæ suæ curriculo paucum sc̄ esse nonnunquam conqueritur, calamitates, fortuna privignum vocitare se soleret, in addiscendis tamen literis adeo felix fuit, tantumque brevi tempore profecit, ut, cum vix nubes reliquisset, ipso decimo ætatis anno euidam e suis commilitonibus venustâ Elegia parentarit, cuius hoc ultimum distichon erat:

*Qui nondum undecimum vidi transire
Decembrem,
Hæc ego de puerō carminacanto puer:*

anno insuper ætatis decimo octavo publicè, primum *Latinos* deinde *Græcos* explicare. Autores aggressus est. Sic ut non immerito ad eum alicubi Casaubonus: *Evidem sic discessi a tuarum lectione, ut nondum constesuerim, utrum prius mirari debeam, iudiciumne supra annos, an exquisitæ eruditio-niscopiam, vel in fene admiratione dignam.* Qui talia id ætatis prestat, obsecro quid factu-

Casaubon.
Ep. 56.

Voss. de
Idololatr.
Gentil. tom.
3. in Praef.

Rich. Parr.
in Usserii
vit.

facturus es πελέας ἀνδρούντις μίσχα τὸνεωντο-
μψο? De Gerardo Vossio autor est cele-
berrimus ejus Parens, quod annum vix
claudens, cum ad reliquos abiret, pri-
mum & vigesimum, publico reliquerit *Ca-*
stigationes in Vellejum Paterculum; ut &
complurimum aliorum, quæ affecta ha-
bebat, editionem fratri sui *Isaati* curæ
commiserit. Hugo Grotius anno ætatis
suæ quinto decimo egregium *Martiani Ca-*
pellæ opus, notis tersum, & ab innu-
meris mendis emaculatum in lucem emi-
sit. Celeberrimus totius *Hiberniae* Pri-
mas *Jacobus Usserius*, Archiepiscopus
Armaghanus, Vir in Antiquitatibus Eccle-
siasticis versatissimus, tam citos olim in li-
teris humanioribus fecit progressus, ut *de-*
oimum tertium vix ingressus annum dignus
habitus sit, cuius nomen in albo *Acade-*
micorum Collegii Trinitatis *Dublini* inse-
reretur, imò principem ibi locum occu-
paret. Adhæc cum in eādem forte urbe
Jesuita *Fitz-Symondus* captivus detinere-
tur, eaque occasione, eruditione suâ tre-
sus, quosvis *Protestantium* doctissimos ad
certamen super *Religionis* controversiis
provocaret, idem hic *Usserius* octodecim
vel novemdecim annos tantum natus, com-
muni *Academiæ* censisu, ipsocum est
commissus, postque unum alterumque
cum eo colloquium, fastidiosam viri præ-
fidentiam ita perdomuit: ut ad novum
provocatus conflictum, declinariteum non
tantum, sed & ad *Acatholicon* redactum se es-
se ipse confessus sit, quinimo suum hunc
antagonistam *Acatholicon* doctissimi elo-
gio

gio postmodum condecorarit. Claudius
Salmatius, *decimo sexto ætatis anno nec-*
dum exacto, Nilum de Primatu Papæ re-
censuit atque emendavit. Johannes Bern-
hartius, septendecim annos necdum natus,
cum e vivis excessit, hoc Eruditorum retu-
lit elogium, quod nihil eäpsē ætate exi-
mium, notabile, rarum; excellens, pe-
regrinum fuerit, quod latuerit ipsum, &
de quo nervosè non differeret; quod omnia
Antiquariorum & Historicorum adyta pe-
*ntraverit, Latinæ, Græcæ, Hebraicæ Dilherr. E-
Linguarum scientissimus fuerit, Chaldaicæ leſt. Sacrō.
quoque & Syriacæ non ignarus; quod va- lib. 3. cap. 9.
ria tandem acutissimi ingenii monumenta
exarārit tam docta, proba, singularia, ut
invidia dentem suum in ea ingerere, aut la-
bens ævum limam iis adhibere erubuerit. Jo-
hannes Camero, admodum adhuc adoles- L. Capell.
cens, Græce tam expedite & eleganter, quam Icon. Joh.
quivis alias Latine, *ex tempore loquebatur,* Cameron.
ita ut doctissimis, quos ullibi invenit &
convenit, adeoque & ipsi magno Casau-
bono admirationi fuerit. Gisbertus Voetius,
Theologus Ultrajectinus, meus olim præ-
ceptor & fautor eximius, adeoque nun-
quam nisi cum reverentiae & honoris Præ-
famine mihi memorandus, in proiectiore
ætate (quam ad. LXXXVII. annos
produxit) vir non tantum vere magnus,
fuit, ut e variorum nominatissimorum Vi-
rrorum elogiis palam est: sic enim de eo cla-
rissimus Owenus: Gisbertus Voetius, vir
πολυμαθεστατος ob raram eruditionem, pietat-
tem singularem, ac veritatis amorem nun-
quam satie laudandus; & Celebrissimus D.*

Hei-

Owen. de
Ort. & Pro-
gress. Tho-
log. pag. 522.

Heidegger.
Histor. Pa-
triarch. p. 1.
Pag. 395.

Le Moine
Epiced. in O-
bit. Voetii.

Heideggerus, cuius hæc verba sunt: *Est is Theologus summus Gisbertus Voetus, cuius erga Ecclesiam zelus & fides, nec non eruditio & candor notior est, & bonis omnibus acceptior, quam ut Adversarii nostri machinationibus & insidiis hac tenus obscurari nedum suppressi possit;* ac tandem Præstantissimus D. Le Moine, Professor Leidensis, qui *Museum vivens, Bibliothecam viventem, ac Divino incoctum pectus amore eum dixit. Hic (inquam) ætate maturus tantus Vir non solum fuit, sed & de juvenilibus suis annis hoc testimonium a Vatum nostratuum εμφαλισθετο.* Nobiliss. Hugenio retulit, quod & iis ipsis Patriæ ac Ecclesiæ, insigniter tum afflictis, eximio adjumento fuerit. Ita de eo canit in *Epicedio exequiis ejus scripto:*

*Qui Patriæ quondam, vix è latugine pfi-
mæ
Præstitit ingenii pene senilis opem,*

Nætan. in
Epp. Erudit.
Viroi. pag.
m. 875.

Quas Incomparabilis Theologi laudes aliquanto fusius exequi hic placuit, ut retundantur quadantenus infrunitæ Pelagianizantium quorundam calumniæ, agmina-
tim in ipsum jactæ. Est, qui ut *Regulum & Episcopum Ultrajectinum* (Papam dixit Lud. Molinæus) suorum plurimis ob factio-
sam & superbiam indelem invisum &c. traduxit. Alius *scriptum* scriptorem, lin-
guacem imò mendacem vocitavit; nullam procul dubio aliam ob causam, quam quod se refellendis ipsius Scriptis impares depre-
henderent: quo casu nullum paratus quam

ad

ad maledicendum refugium esse potest: *in maledicendi ferociam eruperunt, quia causæ suæ infirmitatem validis rationibus convolare non potuerunt, ut de Romanis quibusdam loquitur alicubi Marcellinus.* Johannes Coccejus *viginti quinque*, ni fallor, vel *sex annorum*, eruditissimam interpretationem & Commentarium ni Codices *Sanhedrin & Maccoth* publicum fecit. Renatus Cartesius, Nobilis Gallus, *decimo septimo* vitæ suæ anno istud studiorum absolvit curriculum, quo decurso, mos est, in Eruditorum numerum cooptari. Marcus Zuerius Boxhornius, *Tullius redivivus* vulgo dictus, *decimo nono* ætatis anno Historiarum & Eloquentiæ Professioni est admotus. Uti & Martinus Schoockius, uno tantum anno major eandem Professionem adiit. De Johanne Hoornbekio, Theologo eximio, habet *Adamus Steuartus*, quod *infans adhuc scholas duas Belgicas frequenter, & anno ætatis sexto Latinam, ut ratione cum oratione uteretur, simulque disceret loqui variis linguis, & sapere eam ætate, quā alii adhuc nugantur, adeo præcox & diligens fuit in omnibus: mature nempe incipere debuit, qui mature debuit grave pensum absolvere, & magnum opus confidere brevissimo tempore, tam gloriæ satur, quam alii avidi, celeber antequam alii docti vel noti.* Neque omittendus tandem est Johannes Marckius, cuius ob insignia in rem literariam, imprimis *Theologicam*, merita, singularemque, quā me ab annis aliquot dignatus est, amicitiam, non possum non hic meminisse: Hic raro exemplo, ipsissime

Gerard. de
Vries Intro-
duct. Histo-
ric. ad Philo-
soph. Carte-
sii §. 36.

Schoock.
Dissert. Hi-
stor. Politic.
de Bōn. Ec-
cles. pag. 62.

Steuart, in
Vit. Hoorn-
beckii.

Mares. Ult.
Patient. in
Præfat.

vitæ suæ anno decimo nono ad cathedram non tantum Ecclesiasticam, sed & Academicam, ipsiusque Theologiae Professionem est vocatus, illustris Prædecessoris sui vestigiis insistens, Clariss. scil. Maresii, quismile quid de se ipso refert; quam spartam etiamnum tam strenue ornat, ut juventuti studiis devotæ non tantum iugis signis stimuli, sed Academiæ etiam, antehac Franekeranae, jam Groninganae veluti miraculi loco existat. Sic in ipsum è dñia, cum Professionem Theologicam primum caperet,

Nun̄ πάρεστι μης φεύγειν τοῦ θεάτρου ἀλλαγή.

Nam sapiens juvenis reliquis præstantior adstat.

Et postmodum alius quis Amicus:

*Hic etate quidem juvenis, si respicias annos,
Viribus ingenii vincit at ille senes.*

Vid. Micrl. Syntagm. Hi-
stor. pagg. 122. 153.
155. 174.
263. 268. 298. Licet Distichon hoc invidiâ in Virum exi-
mium inardescere quosdam fecerit, quos
minime hoc decuit. Atque in hos horum-
que similes, qui ipsis crescentibus annis in-
genio & eruditione modo excellunt, hoc

Platonis quadrare tum dixeris: *Ἐτὶς νάτε-
ρες ἐδιδάσκων τέσσαρα, ἀδεῖς μητέρας. Sit ju-
venis, qui docet, nihil miretur εστι, modo
Glorios. A&t. sit sapiens. Imovero, si quidam juvenes
3. vers. 36. scientiâ & moribus senilibus polleant,
quidni ipsis senibus eos accenseas, ut loquitur
Plautus, ab ingenio quippe, id est, quoad,
vel*

vel quantum attinet ingenium senes, vel
animi maturos, uti apud Virgilium est

animi maturus Aethes?

Virgil. A.
neid. 9.

Quales inter Reges Davidem & Josiam,
inter Ecclesiæ ministros Titum & Timo-
theum quidam habuerunt. Ut si senes qui-
dam sunt (inquit Cicero) qui semper pueri
sunt, ita juvenes sunt, in quibus senile
aliquid invenias. De Tiberio alicubi Ovi-
dius:

Cicer. in Ca-
ton. Major.

Parcite natales timidi numerare Deorum, Ovidius.

Principibus virtus contigit ante diem.

Ingenium Cælestis suis velocius annis

*Surgit, & ignavæ fert mala damna
moræ.*

Atque hinc Quintilianus tum pellucet error,
cujuſ hæc ſunt verba: *Ingeniorum illud ve-* Quintilian.
lut præcox genus non temere unquam per- Instit. Orat.
venit ad frugem. Quod enim præocēm lib. 1. cap. 3.
lorum ſapientiam præmatura nonnunquam .
mors conſequatur, haud procul a vero abeft,
imo plus nimio forte ipsa experientia com-
probatur. At quod raro vel nunquam in
ſtudiis, maturè & bene coeptis, tales fa-
ciant progressus, ut Republicæ vel Ec-
clesiæ uſu eſſe poſſint, non citra injuriam
de iſpis creditur vel dicitur. Neque in con-
trarium facit quod de Hermogene Tharsenſe,
de quo ſupra, ad fert Rhodiginus, eum ni-
mirum adeo ingeniosum, & ſupra aetatem Rhodigin.
disciplinis mirifice imbutum, quartum de- LL. AA. lib.
num & vicesimum agentem annum, mente 21. cap. 6.

lapsum esse, nullâ evidenti de causâ (Belgæ nostri vulgi-verbium suum huc applicarent:

Vroeg ryp, vroeg rot,
Vroeg wys, vroeg sot.)

indeque cavillatum in eum fuisse *Antiochum Sophistam*, Ἐρμόγενος τὸν παῖδα γέρανον, τὸν δὲ γέρον παῖδας: *Hermogenes inter pueros senex fuit, inter senes puer.* Sed nihil dico, id obstat, quia exemplum hoc singulare tantum est, nec una hirundo Ver facit. *Quintilianum* quod attinet, absolvere forte eum errore hic possunt verba ejus, quae ante allegatis mox subjecit: *Hi sunt qui parva facile faciunt, & audaciā proiecti quicquid possunt, statim ostendunt.*

XIII. Tametsi autem hæc ita se habeant, ut dixi, multa nempe dari posse, quin dari saepe *præcozia* ingenia, probabilissimum, imo certissimum tamen est, ut rite observatum a *Calvino*, seniores quidem, qui proficiendo vixerint, plus junioribus sapere. Juxta enim *Socratem* in symposio *Platonicō*, tum demum mentis oculus acute incipit cernere, cum corporis oculus obscurari & deflorescere incipit:

Ovid. Metamorph. lib. 6.

seris venit usus ab annis.

Vel, uti senex ille Terentianus, nunquam ita quisquam bene subductâ ratione ad vitam fuit, quin res. ætas, usus semper aliquid apportet novi. Πολλῶν νέων γάρ καὶ ἀντίγερων, οὐ κρείσων; Gnavus enim tenet compluribus juvenibus præstat, inquit Eur-

ripides. Et Aristoteles: Δύναμις τὸν νεανίζοντας,
ἢ ἡ φρόνησις τὸν παιδεύοντας: Vires in juve-
nibus prudentia in senibus. Summè proinde
necessarium est quibusvis nostris Thrasoni-
bus, ac præcipue quidem iis, qui primævo
flore juventæ adhuc virent, ut verba hæc
Eliphazi, εὐεγγυλησά sane, sed piissimo Jobo
male applicata, subinde expendant:
Num tu in secreto Dei audivisti? et detra-
xiisti ad te sapientiam? quid nosti, quod nos Iob. 15. 7.
non norimus? quid percipis, quod non penes
nos sit? etiam canus etiam vetulus est in-
ter nos, major patre tuo diebus? Sique ali-
qui torte eorum progressus quosdam tece-
rint, eos haud tam inaniter aliis quibusvis
ostentent, quam humiliter modesteque
vel re vel calamo Literatorum orbi tantum
exhibeant, pretiumque laboris, a seniori-
bus eum in finem olim impensi, gratanter
officioseque iis rependant. Ad instar py-
gmaeorum esse oportet juniores qui, si
quidem longiore prospectu gaudeant, haud
quaquam sibi ipsis id debent, sed Giganti-
bus, quorum lacertis vel humeris insiden-
tes, Orbi conspiciebant se præbent.

XIV. Atque hæc quidem de Eruditō-
rum fastu, nimis certe vulgari, ut dam-
nosissimā μισθιστήσια causā, dicta sunt;
quem dum haec tenus impugnavi (utinam
expugnassem!) id ne eo tamen accipiās sensu obsecro, quasi a viris ideo ingentis, sive
palestræ literariæ tyrones, sive plurium sti-
pendiorum milites sint, in Pyrrhonica quadam
ἐποχῇ, vel desidiosā rerum tum na-
turalium tum supernaturalium scientiam
ulterius, quam haec tenus stetit, producendi

March. Orat. desperatione ignorantiae latibula quæri v-
de spondis. lim, vel zelum eorum ad altiora adspiran-
in Eccl. Li- di cohibere, neutiquam: *Haud enim placet*
tib. pag. 20. (*verba sunt Minutii Felicis*) *tædiosus investi-*
21. *gandæ veritatis nonnullos potius succumbere,*
quam in explorando pertinaci audacia perse-

Minut. Fel. *verare. Homines istiusmodi bestialis insi-*
in Octav. P. *pientiae alicubi postulat Durandus; pigri-*
m. 3. *que ingenii esse pertendit Seneca, iis solis,*

Durand. Pro- *quæ ab aliis inventa sunt, contentum esse.*
log. Sentent. *Quæst. 1. Injuriâ quippe hoc paecto afficitur Deus, qui*

Senec. Ep. 2. *plurima saepe hisce diebus, quæ antehac*
profundissimis tenebrismersa fuerunt, e

Democriti veluti puto educta, & in mundi theatrum collocata voluit, etiam a modicis tantum ingenii, anquisitius ea considerantibus, facile imbibenda. Sed vero haud præter casam fugiendum est, sive, uti

damnosissima hæc inertiae scylla vitanda est, ita neque in longe cæ pejorem, arrogantiæ nempè, omnium pene rerum cognitionem jactitantis, omniaque alia præ se suisque superbè contemnentis, charyb- din incidendum. Hoc enim aliud nihil esset,
quam, ut dicunt Græci, τείχη μὴ βειχθέντα,
& εἰς βόηρον διαβλέπει, currere quem & ne aqua adspergatur, & interim in fovea suffocari;
sive, uti Tertullianus, de calcariâ in carbonariam ire, id est, rem folidam & noxiā non tam evitare, quam cum re æquæ sordidâ commutare. Sed mediâ incedendum viâ est, ut neque ingratitudinis in Deum,
neque ullo jure fastuosi coram hominibus supercilii rei peragamur. Optime hauc in

Rhenan. in
Proverb. ex
Tertullian.
excerpt.

Lactant. de
Falsâ Relig.
lib. 3. cap. 6. *rem Laetantius: Numquid (quærit) sapientia est? Imo vero inter Philosophos fuit,*
sed

sed nemo vidit. Alii putaverunt, sciri posse omnia. His sapientes utique non fuerunt, alii nihil; ne bi quidem sapientes fuerunt. Illi quia plus homini dederunt, hi quia minus: utrisque in utramque partem fuit modus. Ubi ergo sapientia? ut neque te scire omnia putas, quod Dei est, neque omnia nescire, quod pecudis est. Est enim aliquid medium, quod sit hominis, id est, scientia cum ignorantia conjuncta & temperata.

C A P. I V.

*De Eruditorum Invidiâ, ultimâ
μισεβιβλίας causâ.*

SUMMARIUM.

- I. Luduvici Vivis, Hieronymi, Eralmi de hâc querelâ, Ambrosii, inter Veteres, scripta omnium minime ei obnoxia. Livore & Invidiâ nulla animi passio turpior, nulla dannosior.
- II. Praestantissimis aliquando scriptis non tantum contemptus, sed & interitus per eam intentatus. Sabini PP. nefaria exinde contra Gregorium prædecessorem suum mo-

limina. Maimonidis, Tertulliani, Irenæi *Scripta extre-*
mo per illam periculo exposita.

Sannazarii *argute dictum.*

I H I. Invidorum *contra alio-*
rūm conatus procedendi haud
uniformis modus. Quidam a-

perto Marte *invadere eos soliti.*
Quorum genius describitur. O-
phiogenes & Psylli qui? His
Scriptores invidi haud similes
tantum, sed & pejores. Quos
inter *Scriptoribus* ingenuis ma-

xime graves sunt, qui nullam
unquam ab ipsis injuriam passi.

Johannis Sauberti nimia in
Antonium Muretum, jam a
multis annis defunctum, vehe-
mentia Aristarchus Grammati-
cus quis? Quantam is in Homeri
versus autoritatem sibi arro-
garit? De Ciceronis in scri-
bendo imitatione Erasmi judi-
cium. Ne nitidissimi quidem
Scriptores a solœcisnis sem-
per plane immunes. Nulli Au-

to-

tori, nedum uni Ciceroni,
stylus nimipere adstringendus.
Zoilus Amphipolites quis?
Cur canis Rheticus & Ho-
mero-mastix dictus? Quo mor-
tis genere interierit? Homerus,
Virgilius, Seneca, Baldus,
Justinianus, Varro, Julius Cæ-
sar, Sallustius, Livius, Cice-
rō, Erasmus, Voetius, Hoorn-
bekius, Effenius, Casaubonus,
Frassenius, Lipsius a suis qui-
que æmulatoribus ob scribendi,
quem tenuerunt, modum exa-
gitati. Poggius Florentinus
quis? Honorificum ejus de
Hieronymo Pragensi martyre
testimonium. Latine scribere
quinam dicendi? Stylus poli-
tior in quibus Scriptis magis,
in quibus minus necessarius. Pe-
culiare quid in *JC^{orum}*. Digestis
est, quod stylo usque adeo Roma-
no congesta sint. Latina lingua
Romanorum olim communis.
Quid propriè barbarismus?

Bar-

Barbare, Romanâ simplicitate,
Latine, clare & evolute lo-
qui nonnunquam synonyma.
Martialis, Cicero, Turnebus
laudati. Verborum in scri-
bendo nitor minime condem-
nandus, e contra summopere
commendandus. IV. Duriori
etiam & satyrico contra Ad-
versarios stylo uti, baud sem-
per illicitum. Risus quisnam
in dictione & scriptione usus?
Murmeigur quid Græcis, quid
nasum habere, & naribus in-
dulgere Latinis? Irenæus,
Augustinus, Cyprianus, Hie-
ronymus, Montaltius, Wen-
drockius ad partes vocati. Her-
miæ Liber Irrisio Philoso-
phorum dictus. Cautiones
observandæ. Duro nodo duro
subinde opus est cuneo. V. Alii
clam & personati aliorum Co-
natibus insultant. Malorum
carminum duplex apud Juris-
peritos genus. Libelli famosi ad
al-

alterutrum eorum genus referendi. Pasquillus Romæ quid? In cuius memoriam erectus? Quisnam ejus tum olim tum etiamnum apud Italos usus? Quivis Libelli famosi cur inde denominati? Libellorum famosorum damnsa & aversabilis fœditas. Quænam ab Augusto in eorum artifices statuta pœna? Labienus cur Rabienus dictus? Supplicium fustuarium an olim fuerit? Petrus Pithœus, id negans, refutatus. Duplicitis generis fuit apud Romanos. VI. Adversarii lucifugæ nullâ response digni. Aristophanes & Martialis laudati. Calumniatores neglecti conticescunt cito, retusi magis intumescunt. Heidani præclare dictum. Invidia suæ ipsius pœna.

I. Restat

I. **R**estat tandem amaræ *invidentia* ærugo, quæ Literatorum ânimos plus justo occupans, eos ad *aliorum* Labores contem-

Lud. VIV. in
Præf. ad Au-
gust. de C.
D.

nendos non raro etiam sollicitat. Vedit & questus id modo est abhinc sesqui seculum doctissimus Hispanus *Ludovicus Vives*, ut hæc ejus verba indicant: *Illud magnopere dolendum est, insidere sæpenumero ingenis doctorum quidem, sed non aequo bonorum hominum, periculofum invidentiæ virus quod bona opera incessanter, lacerent, prosciundant, aut perdere coneyturi, profutura aut allatura lucem, obscurare;* nec non ante ipsum *Hieronymus: Accedunt (ita ille) ad hoc iuividorum studia, qui omnes quod scribimus, putant reprobendum*. Quibus Erasmi hæc adde: *Erant (inquit) quod Cyprianum verterent in Caprianum.*

Hieronymi.
ad Rustic.
de vit. Mona-
stic.

Erasim. Pra-
fat in oper.
Hieronymi.

*Origenes ne mortuus quidem Hydram invidiæ potuit effugere. Hieronymo ad extre-
mum usque diem amarulenta cum æmulis
rixa fuit. Excipitur tamen ab Erasmo
Ambrosius, de quo ita: Nullius unquam
Scripta latius inclarerunt, aut minus obno-
xia fuerunt invidiæ. Et quodnam certè
nvore hoc malum turpis! quodnam ma-
jori cum iniuitate conjunctum! Argu-
menta amoris in odii vertit alimenta, quo-
que quis rerum tam divinarum quam hu-
manarum sapientiæ excellit magis, hoc
magis distorto eum intuetur oculo: - qua-
si concessorum donorum rationem mi-
sellulis nobis hominibus reddere tenere-
tur Deus; & in codem expanso variæ mag-*

nitudinis stellas, in eadem domo variis generis vasā, in eodem corpore diversæ præstantiæ membra, cādemque in familiā & Rep. diversas functiones esse non conveniret. Hinc Dei sapientiam impugnare, Ecclesiæ bono insidiari, in se ipsos crudelēs, inque alios injusti esse censendi sunt, quotquot pestiferum hoc malum in sinu foventes, dum ipsi edentuli sunt, vescen-tium dentibus *invident*; atque hoc cœstro perciti *centemnunt* & carpuunt omnia, quæ emendare non possunt.

II. Imōvero non *contemptus* tantum, sed & *interitus* præstantissimis quibusdam *Lucubrationibus* perniciosissimā hāc luc intentatus nonnunquam fuit. Tanto quippe olim in *Gregorium M.* prædecessorem suum *livore accensus* fuit *Sabinus*, Pontifex Romanus, ut parum absuerit, quin omnes boni *Gregorii* libri Vulcano fuerint dicati. Adeo (inquit *Platina*) in *Gregorium irā & invidiā exarserat homo malevolus. Neque fors melior Rab. *Maimonidis* voluminibus obtigisset, eo quod aliqui, nominis ejus celebritati invidentes, nihil non contra scripta ejus molirentur; nisi alia quædam intervenisset causa, quæ funestum illud periculum avertisset. Bis quoque eodem periisset fato *Tertullianus*, primum depravatione, deinde situ, nisi *Beatus Rbenanus* luci eum redidisset. Ut *Irenaeum* taceam, cui idem pene obvenit, Scriptori utique inter omnes indigno, qui unquam periret. Ita nimirum *mediscribus* sœpe *scriptis* (autore *Symmacho*) amicorum *benignitas* favere novit, aliorum in-*

*Platin. de
vit. Pontif.
pag. m. 187.*

*Pocock.
Port. Mos.
in Praefat.*

*Symmach.
Lib. 5. Ep.
185.*

vidia ignorare non novit; eò quod nihil acutius aliorum contineatur nævos, quam oculus hoc succo obductus. Argutè indicabat id olim *Sannazarius* (de quo etiam supra) dum questione in conspectu Regis (quem fuisse puto *Ferdinandum Juniorum*, Ncap. Regem, cui perquam gratus fuit) inter *Physicos* mota, quid præcipue oculorum conferret perspicuitati, aliique fæniculum proponerent (de quo legere apud *Avicennam* est,

Abreneth.
Medic. A-

anim. cap. 21.

Canon. cap.

281.

Quod purget stomachum, visum quoque reddat acutum)

alii vitri usum, alii aliud, Ego (dixit) invidiam puto, siquidem majora omnia aliorum virtus & pleniora, quam sunt, videri facit.

III. Interim æmuli hi, ut aliorum labores contemptibiles reddant, haud eodem semper procedunt pede. Sunt qui aperto Marte eos eorumque incessunt Autores, nominibus suis haudquaquam dissimilatis; quasi scil. e caninis rictibus, id est, publicâ fugillandi, calumniandi & satyricè perstringendi audaciâ quandam veluti gloriolam aucuparentur, & dauphinius cœptorū ē xgevßwßtār, sive

Horat. de
Art. Poetic.

Quælibet in quovis convitia figere.

cunctosque qui quicquam promunt, quod ad palatum suum non est, nec multa forsitan

dies

dies, & multalitura coercuit,
vel qui id scripsit,

Perfectum decies non castigavit ad unguem,

ut a fellos bipedes traducere pro virtute haberent. *Plautinæ familiæ homines, ut vocat Hieronymus, sciolæ tantum ad detrahendum.* Quosque adeo *Librorum tantum venena* exsugere natos jure dixeris, dignosque qui cum *Psyllis Marsisque* (Ophiogenes aliis sunt) hoc nomine comparentur: quorum olim erat, venenatum eorum sanguinem exsugere, qui a serpentibus percussi erant; de quo sic Suetonius; *Cleopatræ & Psyllos* 17. *admovit [Augustus] qui venenum ac virus exsugerent, quod perisse morsu aspidis putabatur.* Nimirum superstitem Reginam illam in triumphum ducere Cæsari animus erat, adeoque, si penes se stetisset, vitam ejus conservare, ad tempus saltem aliquod producere optasset. Imo vero quidni multo *Marsis Psyllisque* pejores homines hosce habeas? cum nihil illi, nisi quod revera venenum erat, exsugerent, suetumque suo corpori, quod infectum erat, salutem conferrent, uti *Celsi* hæc indicant: *Quisquis exemplum Psylli secutus, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit:* hi vero *Librorum tantum venena sibi fingant, suetumque suo orum non tam bonum, quam damnum, imò interitum querant.* Atquè hinc tum est, quod, *Invidiâ obstetricante, bonæ noctæ Scriptoribus, ab iis etiam, quorum*

Hieronym. Ep. 27. &c 48.

Sueton. in August. cap. 17.

Plin. lib. 28. cap. 3.

Cels. de Re Medic. lib. 5. cap. 26.

Arnob. cont. Gent. lib. 2.

mutuam boves abegerunt aut equos, *inscitiam, stupiditatem, inexcusas*, quinimo *artium* pene omnium, *Linguarumque*, quibus sua conscripserunt, *Latine imprimis ignorantiam* improperari nonnunquam vi-deas, propriâ licet experientiâ & scientiâ sâpe reluctantibus, & reclamantibus. Scilicet istiusmodi heroum judicio ii, quibus minus favent (prout de *Ostis* olim *Romani*) *Osce & Volse fabulantur*, nam Latine *nesciunt*; dumque ob nullas alias causas possunt, ob *stylum* saltem *minus comtum* & *Romanum*, vel qualemcumque alium dissensum *Criticum* plebis literariæ despectui exponendi sunt. Quæ quidem te-la cum maxime vulgaria non tantum, sed & summè ignominiosa fere sint, non est, quod multum mireris, si comminuendis iis bonos Autores pressius aliquanto insistere forsan deprehendas. Evidem nunquam non gravissima in Scriptores contumelia hæc est, at nunquam tamen magis detestabilis, quam cum ab iis etiam infertur, quorum, uti dixi, nunquam *boves abegerunt aut equos*, id est, qui ne quicquam injuriarum passi ab iis unquam sunt. Cujus notabilissimum sed non usque adeo laudabile exemplum videre est in Viro Cæteroquin eruditio *Johanne Sauberto*. Nunquam ab Antonio Mureto Iæsus is erat, imo ne esse quidem poterat, cum hic jam diem forte modo obierit, antequam ille primam lucem adspicerat, saltem antequam animum ad scribendum appellere potuerat, quod in annum hujus seculi incidit L I X, cum a. seculi præteriti LXXXV. *Muretus* mortuus modo sit.

At

Rittershus.
de LL. XII.
Tabul. cap. 4.
pag. m. 10.

Crauser. Pho-
sphor. in
Prefat.

Saubert. de;
Sacrific. Ve-
ter. cap. 19.
pag. m. 463.
464. 465.

Funcc. fol.
m. 172.

At quam virulenter tamen *Saubertus* in Leonem illum mortuum insurrexit! Dis- sensus inter hos erat super sensu usque vocis *χεῖας*, vel Veterum HOC AGE, in mactandis victimis usurpato; & Muretus *Gabrielem Faēnum*, a se hic divortentem, minus forte humaniter exceperat; hinc ergo ita in eum *Saubertus*, *Faēni* scilicet *ἰωνοῦ Κηνᾶ*, & qui potuit acerbius? *Superciliosum kominem!* qui etiam Erasmi aliorumque optimorum laudes impudentissimo ore conspurcare laborat . . . Noti quoque sunt mores effeminati illius paediconis, sancti, si DIS placet, & honesti amatore, ne dicam Christiano homine per quam digni, cui aliquando vivicomburii supplicium a Magistratu, ob *μαρτυρίας* crimen impendebat, sed vix ac difficulter eum liberatum Roma læta excepit, atque Professoris munere bonum virum ornavit. &c. Sunt vero in maledicendi hoc genere illi quidem plerumque audaciores, qui se jam qualitercunque eloquentiae laude, nominisque celebritate Orbi litterato innotuisse existimant. Hisce enim, sui hâc opinione turgidis, possibile vix est, omnia illa non contemnere, quæ rotunde (quod Horatio perinde est ac nitidissime & exquisitissime,

*Grajis dedit ore rotundo
Musa loqui)*

Horat. loc.
cit.

exarata non sunt, id est, cum Ciceronis sui stylo, quem effictum depereunt, exactissimè non convenienti; in arctum veluti (ut Epist. cap. 17. loquitur alicubi Lipsius) lectionis [Scriptio-

Melanchton. Rhetor. lib. 2. pag. 136. 144.

Cicer. ad App. Pulchr. lib. 3. Ep. 11.

Gesner. Onomast. pag. m. 48.

Erasm. Adag. Chiliad. 3. cent. 1.

Idein. de Verbor. Cop. cap. 20. & Epistol. lib. 21. Ep. 38.

nis] *Tullianæ omnem eloquentiam concludentes*; γνῶντες *Aristarchi!* Grammaticus enim

ille, qui hoc nomen gessit, tam castigato se putavit esse judicio, ut *Homeri* versus nullus haberetur, quem ipse non probaret.

Ut enim (ita Cicero) *Aristarchus*. *Homeri versum negat*, quem non probat, sic tamen tu

Appium affatur) lubet enim jocari, quod disserendum non erit, ne putaris meum: Imo vero pro lubitu versus quos vellet, ut partus suppositios ab *Homeri* familiâ submovit: licet dicant alii, ipsum communis suffragio in *Censorem* talem creatum fuisse. Meminit hujusmodi hominum subinde *tertius* nosler *Roterodamus*, eosque sequentem in modum castigat: *Nihil moror istos quosdam Eloquentiae pene dixeris in simios, qui dicendi [scribendi] virtutes inani quodam ac puerili vocum tinnitu metiuntur, atque ubi multorum denique dierum lucubratione, non sine corporis impendio suscepimus, unum aut alterum flosculum suis intertexuerint scriptis, & quatuor e Cicerone, & totidem Sallustio voculas adsperserint, protinus apicem Romanæ facundiae affectuos se credunt. Tum displicet Divi Hieronymi stylus, tum putet Prudentius, tum elingue, mutum, intans esse videtur, ubiunque non vident quatuor illas M. Tullii voculas.*

*Et alio loco: Non probarim quosdam, qui cœn barbarum horrent, quod in his posterioribus (qui nempe post Ciceronem scriperunt) reperiunt, praesertim cum fieri possit, ut quod refugiunt, apud Tullium fuerit in Libris, quos desideramus. Adhuc alibi: Divinum quiddam est esse Ciceronianum. Nec tamen statim male dicit, qui se-
cns*

cus dixit, quam Cicero dixit. Respicit hisce & supra allegatis verbis *Ciceronianorum* factiōnēm, quā tempore eo tum in *Italiā* tum in *Germaniā* vigebat, ac eo quidem usque procedebat, ut ei addicti multo sibi probrosius esse putarent, non *Ciceronianum* quam non *Christianum* dici; quos passim *Desiderius* irridet, *imo rideret ipse Cicero*, ut ait, *si revivisceret*. Et certè, monstrat mihi semel quisquis sit *Aristarchus* in *Cicerone*, *Sallustio* vel *Livio* suo contortuplicata hæc *Plauti* verba (qui ut *verborum* alias *Latinorum* elegantissimus, atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps a *Gellio* deprædicatur, juxtaque accuratissimum Criticum Philippum Pareum linguae Latinæ lex, norma & regula fuit, hocque a *Quintiliano* olim retulit testimonium, quod *Ælius Stolonis* musæ sermone ejus locuturæ suis ent, si Latine loqui voluissent)

Epist. lib. 2.

Epist. 15.

*Gell. lib. 1.
cap. 7. & lib.
7. cap. 17.**Parei Lexic.
Critic. in
Præfat.**Quintil. lib.
9.**Plaut. in Per-
fid. A&t. 4.
scen. 6.*

Vaniloquidorus, *virginis vendonides*,
Nugipolylnquides, *argentie extenibronides*,
Tedigniloquides, *nummorum expalponides*,
Quodsemelarripides, *nunquam posteaeripides*.

sicuti *Lenonem* suum ibi describit. Ut etiam quod alibi habet,

tunc papillæ primulum

Fraterculabant. Illud volui dicere,
Sororiabant.

*Gathak.
Cinn. lib. 2.
cap. 3. pag.
m. 205.*

Vel ubinam *Tullius* has habet voces : *quidditas*, *baptismus*, *Eucharistia*, *Euan-*

*Bb 3 ge-**Clauder. de
Antiquit. S
55. 58.*

Briffon.

Haegy. lib.
singular.

gelistia, *Apostolus*, *Paradisus*, *Papa*, *Cardinalis*, *Abbas*, *Monachus*, *Diaconus*, *Trinitas*, *Juramentum* &c quæ *Theologorum* περιοδογίματα sunt; vel has Jure consuitorum: *Vassallus*, *rescriptum*, *Cancellarius*, *Parlementum*, *Advocatus*, *Falcidia*. &c; ut & *Philosophorum* *subjectum*, *prædicatum*, *prædicamentum*, *syllogismus* &c. Quin in ipso forte *Cicerone* Tulliomimi hi carpant,

Cicer. Tusc.
Quest. 4. &
de Natur.
Deor. 1. &
de Orat. 3.Id. in Vert.
Orat. 5.Plaut. Am-
phit. Act. 1.
sc. 1. vers. 25.Pare. Man-
tiss. Lexie.
Crit. pag.
166.Dilherr. Dis-
putat. Aca-
deim. p. 11.
pag. 334.Sanctii.
Gramm. pag.
7.Sciopp. in
Annotat.
Grammat.
Institut.

quod vocabulis quibusdam nonnunquam usus sit, quæ primâ fronte deformia videri potuerunt, ut *mulierositas*, *beatitas*, *acervalis*, *mollitudo*, *dulcitudo* &c. *Solæcismos* mitto, quorum ne *Latinissimi* quidem Scriptores plane semper immunes fuerunt: ne quidem ipse *Cicero*, cuius hæc in *Verrem* verba sunt: *Hanc sibi rem sperant præsidio futurum*; nec magis *Plautus*, cui in *Amphitruone* est: *Nunc vero in mente mihi fuit*; quique sæpiissime insolentia constructionum contra vulgatos *Grammaticorum* Canones utitur: verbis nempe passivis & transitivis *activus*, *activis passivis*, compositis pro *simplicibus*, *simplicibus pro compositis*, singularibus pro *pluralibus*, &c.

E. G. *Exite huc aliquis*. Epid. Act. 3. icen. 3. vers. 18. quod & *Terentius* habet: *Aperi te hoc aliquis ostium*. Adelph. Act. 4. scen. 4. vers. 25. &c. Ut nec desunt, qui hujuscemodi constructionum integros catalogos texuerunt. Et quid noviores Grammatici, *Sanctius imprimis* & *Scioppus*? Hinc tales invexerunt constructiones, *bunc pelagum*, *hic Corinthus*, *hic laurus* &c. quas vulgaris Literatorum schola pro *solæcismis* non potest non habere? Et Vofili

Solacissam si consideres, anne vel ullus erit Scriptor, qui gravissime hic reus non sit? Ne addam (quod Galenum voluisse, testis est Albericus Gentilis) nomen proorsus ob orationis solocicismos aut barbarismos reprehendendum esse; utque supra ex Augustino Lud. Vivem differentem audivimus, eo Lib. 1. cap. 8. magis solocicismis & barbarismis offendit §. 6. homines, quo infirmiores sunt, & eo esse infirmiores, quo doctiores videri volunt. Equidem, prout qui aliena semper premere vestigia vult, non nisi tarde progredi potest, idque cum quadam molestia, non libere ad suum sed alienum arbitrium gressuum suorum spatia commensurando; ita qui e praescripto egredi non audet, sed alienis semper verbis omnia animi sui sensa exprimere conatur, sine ullâ vi, sine ullo acuminè, vel ullo seritentiarum pondere, immò fatuè nonnunquam & insulsè loqui debet. Quapropter nulli quidem, disertissimo ut & nitidissimo Scriptori, nedum soli Ciceroni, stylum nimiopere adstringendum esse jure censueris; maxime cum ipsissimus Tullius conceptis verbis asserat, cæteras fere artes seipso per se tueri singulas, bene dicere [scribere] autem, quod est scienter & perite, & ornate dicere [scribere] nullam habere definitam regionem, cuius terminis septa terminetur; Cordate iterum Erasmus: Ego tantum absui. & semper quidem, ut Ciceronianæ phrasios figuram exprimerem, ut etiam si possim assequi, malim nonnunquam aliquod dicendi genus solidius, astrictius, nervosius, minus comsum, magisque masculum. Neque ex æquo proinde & justo contra eos, qui

Ant. Schor.
de Rat.
Obser.
§. 5.

Cicero Ap.
Francisc.
Sylv. in Pra-
fation, ad
Progy-
mnasm.

Erasm. Ep.
lib. 20. Ep. 8.

hunc aliumve Scriptorem examissim non imitantur, proceditur, si eam solam ob causam mox tanquam non *Ciceroniani*, *Sallustiani* vel *Liviani*, minusque eloquentes a quoquam exagitentur. E contra haud procul a tyrannicā in *Literatos* dominatio-ne abesse dicendi sunt, qui legem statuere audent, quā quis loqui aut *scribere* debeat; cum Oratorum summus, nec dicendi solum sed & censendi autor optimus, quæsierit, nec invenire unquam potuerit, quænam esset in vario ac multiplici *eloquentia* quasi vultu præstantissima dicendi forma, magisque animo & imaginatione complexus sit, quam facilitate asseditus *absolutæ eloquentiæ* effigiem. Attamen prodolor! nuperus non est agendi, vel potius ob hanc similemve rationem bonos Autores fugillandi hic modus, sed antiquitus modo a variis in se mutuo plus nimio usurpatus, indeque ad hæc etiam tempora infasto nimis omne derivatus, ut ex dicendis plenius patet. Non minimum olim contra fidem Christianam *Paganorum* præjudicium erat, quod Doctores ejus, contemnâ secularis eloquentiæ vanitate, trivialiē in promulgandâ eâ humilitatem sequerentur, verborumque lenociniis & fuso abstinerent; qui eapropter tanquam agrestes, rusticani, sordidi ab iis exagitabantur & irridebantur, *solæcismis* pañim *barbarismis* que ipsi objectis. *Hæc* (inquit Lactantius) *imprimis causa* erat, cur apud sapientes & doctos hujus seculi *Scriptura sacra* fide crebat, quod Prophetæ communi & simpli- ei serinone, ut ad populum sint locuti. Con-

Baud. Epp.
Cent. 2.
Ep. 2.

Elmen-
horit. in Ar-
nob. lib. 1.
pag. n. 32.

Lactant. In-
stit. lib. 5.
cap. 1 & lib.
6. cap. 21.

temnebantur itaque ab iis, qui nihil audire Arnob. c.
vellegere, nisi expolitum & disertum vo Gent. lib. 1.
letant; nec quicquam inkærere animis eorum
poterat, nisi quod aures blandiori sono per- Ifid. Pelu-
mulcebat; ea vero quæ sordida videbantur, siot. lib. 4.
anilia, incepta, vulgaria existimabantur. Ep. 27.1

Neque Christianos tantum Gentiles, sed & te invicem hanc ipsam ob causam acerbe fatis perstrinxerunt. Ita, quod neminem fugit, Zoilus *Amphipolites* (κύων ἀμφίπολες, canis Rheticus dictus, homo tam propodus nequitiae, ut rogatus, quā de causā de omnibus male loqueretur? responderit: ποιητὴ γὰρ ταῦτα βελόμαθε καὶ δύναμεν, quoniam male facere, cum velim, non possum) magnum olim Homerum est insectatus, insciatiæ, & nescio qualium non in exarandis scriptis suis sphalmatum cum postulans; unde & ipsi οὐερομάτης, quibusvis vero ipsum imitantibus Literatorum detracto-ribus Zoili nomen adhæsit. Ovidius:

Ælian. Var.
Histor. lib. 2.
cap. 10.

Ovid. de Re-
med. Amor.
lib. 2.

*Ingenium magni livor detrectat Homeri,
Quis quis es ex illo, Zoile, nomen habes?*

Cruci tandem suffixus dicitur, vel potius præ *invidia* ipsi sibi gulam fregisse, quò Martialis hoc pertinet,

Martial. lib.
4. Epig. 76.

Pendentem volo Zoilum videre.

Dicunt alii, ipsum de *Scironis* saxis ab *Olympicorum* spectatoribus deturbatum esse, ὃν ἐπίσκωπτον ὄμηρόν, quod Homerum ludibrio habuisset. Nec humanior in hunc ipsum Poëtam fuit Eratosthenes, dum Muret. Or. 3.

incepto loquacitatis magistrum eam indigitavit. Et quid *Virgilis* non obvenit? Fuit, teste *Donato*, qui *stylum ejus contumeliose exhibilavit*:

Tityre, si toga calda tibi est, quo tegmine fagi?

Dic mibi, Damæta, eujum pecus? anne Latinum?

Non, verum Aegonis nostri sic rure loquuntur.

M. Vipranius novæ *negligentias* repertorem **cum** dixit; Herennius *vitia* ejus contraxit; Petilius Faustinus *plagium & furtum* ci- exprobravit. Senecam etiam tanquam *arenam sine calce, ob corruptum & depravatum dicendi genus*, risit Quintilianus. *Baldum, Jurisconsultum nulli secundum, Bardum, ipsum Justinianum Imperatorem analphabetum* quidam nuncuparunt. Benevenutus, apud Vallam, Servium Grammaticum *bestialem* dixit, ut ipse Valla Poggium *bestialissimum*: Ille (inquit) *bestialis Servius. Profecto de te Poggi: qui negas illum unquam errasse: dictus hic bestialissimus Poggius, hoc est dementissimus. Erasmus impium, indoctum & obscenum*

Vall. In-
vectiv. iu-
Pogg. lib. 1.

Erasm. Ep.
lib. 4. Ep. 7.
& lib. 31.
Epist. 42.

Pogg. Ep. ad
Leonard.
Aretin.

Mornz. de
Eucharist.

rabalam eum vocat. Estque hic idem ille Poggius Florentinus sive Brandolinus, qui Concilii Constantiensis Secretarius fuit, & totus licet hæresibus, Idololatriæ, & superstitionibus Papalibus immersus, tam honorificè tamen de Hieronymi Pragensis, ob religionem veram Constantiæ olim contra datam fidem exulti, vitâ, moribus, & morte judicavit & pronunciavit, ut

ut in stuporem egerit Orbem, suorumque lib. 1. pag.
censuram effugere non potuerit. Extat hanc m. 145. 145.
de re memorabilis ejus Epistola ad Leo-
nardum Aretinum, cui hic indignabundus
ita rescripsit: Nudius tertius habuimus exem-
plar Literarum tuarum a Barbaro missum, Aretin. Epi-
de Hieronymi suppicio: quarum elegan-
tiam valde probo. Tu illi tamen plus tribue-
re wideris, quam ego vellem. Etsi judicium
tuum s̄epe purgas, tamen nescio quid majoris
affectionis animi p̄tefers. Ego cau-
tius hisce de rebus scribendum puto. Sed hoc
is cū magōdā. Palæmon Vicentinus Gram-
maticus, cā fuit arrogantiā & amarulen-
tiā, ut Marium Varronem, ingenii & me-
moriæ alias inter Romanos prodigium,
porcum vocitare non erubuerit, secum &
natas & morituras Literas esse jactitans. Gell. lib. 17.
Omnium audacissimus frontisque maxime
expers fuit Asinius Gallus, quem &c mon-
strum prodigiosumque & recordem hominem
ideo appellavit A. Gellius: Hic Cæsaris
Julii Commentarios, tantopere in Rep. Sueton. in
Literariā celebres, tanquam parum dili- Julio. cap. 56.
genter, nec integrā veritate compositos tra-
duxit; In Sallustio verba obsoleta carpsit; Erasm. Epist.
Livium ut peregrinum nimis, longiusque a lib. 4. Ep. 7.
Latij versatum, exagitavit; imò ne ipsi
quidem Ciceronis, genuinæ Latinitatis pa- Turneb. Ad-
renti, pepercit, cui stylum exanguem Ob- vers. lib. 28.
jecit. Ne Calvum & Brutum addam, qui cap. 22.
hunc ipsum Asianum, fractum & redun-
dantem dixerunt. Et quid etiam nostro
hoc seculo vulgatus est, quam ipsissima
hæc invidiosa maledicentia species. Quid Erasm. Apo-
bono Erasmo non accidit ab Antagonistâ Stunic. p.
suo

suo Stunicâ? In me tam parcus & malignus est (inquit) ut nudo, quod ajunt, etiam vestimenta detrahatur, nihil non adimens infelici Batavo, ingenium, memoriam, curam, judicium, eruditionem, lectionem & intellectum sacrorum voluminum, peritiam linguarum omnium, elegantiam, denique Grammatices etiam Latinæ scientiam. Stomachose etiam abhinc quinquaginta præter propter annos Cornelius Jansenius, Episcopus Ippensis, Voetio nostro objecit, quod omnibus viribus eloquentiam affectans tantâ imbecillitate molitus id sit, ut necesse haberit novo quoque passu respirandi causâ subsistere: Quod Grammaticus fuerit e pulvere inferiorum classum nuper emersus . . . quod toties Latina vocabula obscurissima, ex adytis Latinitatis hausta, Theologicae disputationi, ubi claritas maxime necessaria est, obtorto collo intrusus, nimirum ut Lector minus peritus abstruse Latinitatis, succinctus Lexico & Calepino, apud se admirabundus cogitet, quantus Vir sit Voetius, qui per singulas pene paginas, sine tali subsidio, intelligi nequiret. Invectus etiam nuper est in Hoornbekum & Effenium, utrumque eruditissimum virum, homo quidam obscurus, sectæ Remonstrantice promachus, dum illum scriptorem ineptum, quem pueri in triviali castigent, hunc vix fari potentem dixit. Nec minus in Illustrem Casaubonum iniquus fuit apostata Scioppius, de quo sic in Epistolâ quadam ad Heinsium queritur: *In his est ὁ γρηγορίου Schoppius, quem accepi ab Excellentissimo Viro D. Lingelshemio, furioso in me debacchari,*

pe-

Jansen.
Spong. adv.
Voet. Ep.
Dedicat. &
cap. i.

Epist. Erudi-
tor. Viror.
pag. m. 575.

pedibus manibusque nitentem demonstrare, Casaubon.
me Latine loqui nescire, neque in ipsis Literis Ep. 113.
quicquam intelligere. Ipsissimum socienum
suum, propriæ Religionis consortem, Clau-
dium Frassenium Minoritam, haud dissimi-
li insectatus est modo Richardus Simon, fa-
mosus *Historiae Criticæ* autor: cuius ge-
nium sic nuperrime, non ex odio (con-
trarium enim evincunt varia, quibus
eum honestat, elogia) sed cum *συμπα-*
θείᾳ descriptis eruditissimus Vir Jacobus
Basnagius: *Doleo Virum procul dubio doctissi-* Basnag. Div.
mum ultra moderationis & decori metas Chrysost.
abripi se tam leviter pati, ita ut omnes Epist. p. 152.
adversus illum in arenam descendentes con-
vitiis potius quam pondere rationum, obruan-
tur, & unius veritatis causa suscepta disqui-
satio in probra vergat: Miror (inquit Simon) R. Simon.
nuperum scriptorem ex ordine Seraphicorum, Caſtigat. ad
zelo plus quam Seraphico accensum, senten- Iſ. Voss. Ob-
tiam hanc in Disquisitionibus Biblicis tan-43. jeſt. pag. 42.
quam impiam damnasse, illiusque autoribus
dira imprecatum. Verum, ut audio, Sera-
phicus ille Doctor, cum nihil sciat Hebraice
atque Græcè, audacissimæ tamen est infi-
tiæ, & ex eorum sectâ, qui quæcumque ig-
norant blasphemant: eandem inflante ti-
biam fidissimo ejusdem Simonii Hyperaspiste (si ipſe Simonius non sit, sed larvatus)
cujus hæc in *Judicio de Responsionibus Ex-* Hieronyma.
cellentissimi Vossii verba sunt: Miror pro- Camul. Iu-
fecto belli Critici audaciam, qui tamen non dic. de Ref-
aliam habet Librorum Hebraicorum cogni- pons. Voss.
tionem, quam illam, quam habere solent Bi- pag. 21. 6.
bliopolæ. Mitto Henricum Stephanum, qui
peculiari Tractatu ipsius Lipsii Latinitatem
se

Montacut. in
Anti-Dia-
trib.

Rosweid.
ibid.

Ant. Matth.
Orat. 1. pag.
20.

severe castigavit, ut hic iterum *Sigonii*, aliisque aliorum stylum & scribendi rationem, *Montacutius*, *Rosweidus*, *Sanctius*, *Scioppius*, *Vossius*, &c. Sed vero quam juncea spicula hæc sint, haud generofis certe, sed desperatis, & cause suæ diffidentibus, parumque a ratione, a candore forte adhuc minus instructis Scriptoribus usurpata tantum & digna, quis est qui non videat! Cum iure merito veritati justitiæque litare parum ceusendi sint, qui se non nisi pravis animi affectibus, & maledicendi in *scribendo* furore agi, omni posito pudore testatum faciunt. Quâ de causa neque incredibile mihi est, quin sedatius forte *stylis* hi, quo quis pro modulo suoutitur, exagitatores procederent, si modo, quantum intersit inter *Orationes* publicè coram populo habendas, quin & prælo forte committendas, & istiusmodi *Commentarios* Librosque, qui inculcandis & excolendis hisce vel illis disciplinis artibusque destinati sunt, ritè considerarent. In illis utique, eo quod ad demulcendos & oblectandos animos, semper saltem ad ornatum compoui solitæ sint, sermonis *Latini* puritas & *Ciceronianus* nitor, haberet si possit, haud bene negligitur: at *bonum* alia quadantenus ratio est; quos ut cunque non parum commendare etiam possit exquisita & polita *Latinitas*, haud ita tamen necessaria in iis est, ac in mox memoratis argumentis; dum fine scopoque, qui *illuc* ornare & persuadere, *his* docere tantum est, non convenient. Expediteque tum, *Seneca* exemplo, non af-

affectari sermonis apparatus, sed cum adhiberi *stylum*, qui ultro ad manum est, indeamque & venam ingenii scribentis optimè repræsentat; Qualis (inquit *L.*^{Senec. Epist.} *cilio*, conquerenti, quod minus accurate^{75.} scriberet) sermo meus esset, si una sederemus aut ambularemus; illaboratus & facilis, tales esse epistolas meas volo, quæ nibil bac- Cornel. Nep.
beant accepitum & factum. Leporem ~~na-~~<sup>Cornel. Nep.
in Pompon.</sup> pag. 369.
tivum vocat *Nepos*, Pomponioque Attico tribuit, non adscitum. Tantum sollicite curat *Scriptor*, ut mens sua Tractationis, quem tenet, modo abunde elucescat: cui utique claritati, ut pluribus supra assertum est, curatius, quam verborum venustati & elegantiae Augustin. de
videtur insistendum. Neque enim prodest (Au- Doctrin.
gustini verba sunt) locutionis integritas, quam c. 10. Christian.
non sequitur intellectus audientis vel legentis, cum loquendi omnino nulla sit necessitas, si quod loquimur non intelligent, propter quos Erasim. Ad.
loquimur, ut intelligent. M. Tullius (in Chiliad. III.
quit Erasmus) non requirit eloquentiam a Cent. I.
Philosopho, & quisquam eam requirat a pa- adag. I.
ræmiographo? iisque, quos in *Adagiorum*
suorum Opere eloquentiam forte desidera-
turos esse præsagiebat, sic occurrit: Hos *Epistol. lib.*
etiam futuros arbitror, ut eloquentiam exi- 25. Ep. 30.
gant, primum ab homine Hollando, id est, plus quam Bæoto; sed extra iocum: in Opere, quod totum ac proprie sit ad docendum ac L. Valla In-
commodatum, & ad docendum res, non illas vectiv. in
quidem indignas cognitu, sed ita minutas at Poggium
que bimiles, ut non modo non fit gittent Ora- lib. 2.
tionis ornamenta copiamque, verum etiam repellant ac plane repudient. Et adhuc alibi: Erasim.
Neque M. Tulli illa myrothecia convenientiunt iis. 27. Ep. 38.
que

quæ vel ad docendum parata sunt, vel religionis negotium tractant. Estque proinde non vulgare quid, sed singulare *Digestorum* in Jure Civili privilegium, quod, ut cuncte ad docendum & erudiendum accommodatissima sint, eō tamen politæ *Latinitatis* splendore eniteant, qui ipsis ab aliquibus, imprimis a *Laurentio Valla*, licet rigidissimo alias ne dicam mordacissimo, si quisquam, verborum censore, tribuitur. Verba ejus digna sunt, quæ hoc transcribantur: Relegi (infit) proxime L. Digestorum Libros, ex plerisque *Consulitorum* Voluminibus excerptos: & relegi tum libenter, tum vero quadam etiam admiratione, quod nescias, utrum diligentia, an gravitas; prudentia an æquitas; scientiarum an orationis dignitas præstet, & majori laude digna esse videatur. *Consultis* his, qui inter manus, versantur, nihil est, meā sententiā, quod addi adimive posse videatur; non tam Eloquentiæ (quam quidem materia illa non magnopere patitur) quam Latinitatis atque elegantiæ; sine qua cœca omnis doctrina est, & illiberalis, præsertim in Jure Civili. Adhæc *Latina* lingua communis Romanorum olim fuit, quā & pueri & mulierculæ utebantur, ut *Lælia* mulieris exemplo probat *Cicero*. Ut cunque ergo qui vulgari tantum tum loquebantur, modo Literarum periti non dicerentur, quod verborum concinnumque sermonis *Latini* delectum non haberent, dicebantur tamen *Latine loqui*, quia hic patrius & vernaculus eorum sermo erat, non nisi minori nitoris & elegantiæ gradu ab eo di-

L. Vall. Ele-
gant. lib. 3.
Ptxfat.

Plutarch. in
Quæst. Pla-
tonic.

Cicer. de O-
rator. libr. 3.
& in Brut.
pag. 441.

distinctus, quem per excellentiam *Latinam* vel *Romanam* appellabant. Prout & Plaut. Af-
nar. in Pro-
log. & in
Trinum.
huc forte facit, quod *Plautus*, in comparatione ad Græcæ linguae venustatem. *G*
Latine loqui per *barbare* loqui non semel
expresserit: sic habet in *Afinarie* Prologo:

*Dicam, kuic nomen Græce est onagos Fa-
buæ.*

Demophilus scripsit; *Marcus* vertit bar-
bare.

id est, *Latine*, inquit *Dousa*, ad *Festum* Dous. in loc.
Plaut. provocans. Quod utique de accurata *Latini-*
nitate non videtur intelligendum, cum, Wulferr. de
vit. linguar.
qui eâ utebantur, *barbare* loqui nunquam
dicerentur. E contra eximebanrur ab hoc
nomine *Latini*, quod mitiorem magisque
cultam linguam haberent. *Barbari* vero, §. 4.
Strab. Geo-
graph. lib. 14.
teste *Strabone*, dicebantur, qui difficul-
ter, aspere atque duriter (*Nizolius* habet
inquisite) loquebantur, quasi duriloqui &
crassilingues, ut qui impeditæ loquuntur, Nizol. The-
blæsi & balbi dici nobis solent. Addè saur. p. 147.
& scribere non illi tantum dicendi sint, qui
Tulliano & *Liviano*, uti dictum est, more Voss. Partit.
Orat. lib. 4.
cap. 2.
& stylo examissim loquuntur & scribunt,
sed illi quoqæ, qui *ingenuæ*, juxta verum
& pretium, non involute sed *evolute*, id
est, ut apud *Martialem* est, *Romanâ sim-
plicitate* loquuntur & scribunt:

Absolvis lepidos nimirum. *Auguste*, libel- Martial. lib.
11. Epig. 2.
los,

Quis scis Romanâ simplicitate loqui.

C c

Ipse

Cicer. in
Vert. & Phi-
lipp. 2. & 1.
de Orator.

Turneb. Ad-
vers. lib. 24.
cap. 5:

Sueton. in
Caligul. cap.
53.

Ipse id innuit Cicero: *Scitote (inquit) Latine me loqui, non accusorie, id est, plane, candide &c.* Et alibi: *Marcus Antonius gladiator appellari solet, sed ut appellant. illi, qui plane & Latine loquuntur; hoc est scapham scapham vocant.* Scilicet bene (ait Turnebus) *Latini de Latinis existimabant, eos simplices & ingenuos esse.* Neque est tamen, quod quæ hanc in rem hactenus differui, ita quis capiat, quasi verborum nitorem, modumque scribendi emendatissimum ac verè *Romanum* ullatenus aspernarer vel flocci facarem, absit; ex animo e contra eum veneror & colo, *barbarietique hostis sum infestissimus*; utcunque ipse eam forte ubivis ex votō evitare non potuerim, Musarum utpote alumnus (quod haud invitū agnosco) in postremis tantum subselliis collocatus. Neque ullo modo arridet quod de *Caligula* habet Tranquillus, eum usque adeo lene quodcumque continque scribendi genus contempssisse, ut Senecam, tum maxime placentem, commissiones meras componere & arenam esse sine calce dixerit. Cum plena certe nauseae & stomachi eruditio illa sit, quæ orationis jejunitate est comminuta, & pédore verborum contaminata. Tanto duntaxat *Romanæ & Ciceronianæ* elegantiæ amore fascinatum quem esse nolim, ut nullum laude dignum Scriptorem esse judicet, nisi qui quam accuratissime eam in Scriptis suis assolutus sit; vel quoscunque illos γνῶμας Latine scribentium contubernio exturbandos esse arbitretur (quod a quibusdam fieri supra observavimus) qui æque eam feliciter ubi cun-

cunque observare non potuerunt; vel forsan, dum rerum, quas tractabant, momento quam politiori stylo intentiores essent, observare non usque adeo laborarunt. *Hæc, mi Francisce* (sic iterum Erasmus) *non è spectant;* ut alius sit magis proponendus Eloquentiæ candidatis, quam Cicero; sed ut istos rideam simios, quibus nihil pulchrum, nisi quod Ciceronem refert: *quam nulla unquam fuerit forma tam felix, in qua nihil desideres.*

Erasm. Epp.

lib. 20. Ep. 15.

IV. Ut cunque vero tanquam *invidiosi pectoris indicium condemnandum plane sit*, scommatibus & dicteriis in aliorum conatus incurrere, ne tamen absolute nefas esse existimes, insanam quorundam insciatiā vel impudentiam verbis nonnunquam durioribus & falsis reprimere, vel, uti in Proverb. 26. Proverbiis est, *stulto juxta stultitiam suam respondere.* Vix enim possibile id non facere aliquando iis est, quibus non est χάλκεον ήτως; præsertim homines si sint, quibuscum res ipsis est, ventosi, sui pleni, typho & arrogantiâ sublevati, quinimo quoscunque alios, præ se suisque fastidioso semper supercilie despicientes, de qualibus supra egimus. *Ubi quippe, ut recte Phædrus,*

*vacuus animus, aurâ captus frivolâ,
Arripuit insolentem sibi fiduciam,
Facile ad derisum stulta levitas ducitur.*

Phædr. lib.

5. Fab. 7.

Quomodo etenim tales contundi & confundi melius possint, quam stylo ἐγαρηκῷ & nonnihil piperato, fateor me hactenus non didicisse; cum indigni sane, qui jocis salibus

busque ab aliis excipientur, haberi non possint, qui ipsi stultâ & pomposâ sui ostentatione

Materiam cuivis præbent causamque jocandi.

Lucian. in
Pseudolog.

Quintilian.
lib. 6. cap. 4.

Iob. 12. 2.
1 Reg. 18. 27.

Genes. 5. 22.

Provocant hi ultrò, unde probra sua audiunt, uti Eliensis olim Tragœdos, referente Luciano, eundem in finem dicitur conduxisse. *Habet vim risus* (inquit Fabius) *nescio an imperiosissimam*, & cui repugnari minime potest. Quare ad persuadendum, convincendum, ciendosque affectus non alia tantum adminicula, sed & *risus*, ironiæ, sales, facetiæ &c. commendari a Rhetoribus solent. Haud saltem omnimode ab hujusmodi agendi scribendique ratione adhorruerunt (ne Jobi, Eliæ, imo ipsius Dei adducam exempla) ex antiquis Patribus *Irenæus*, nomine & re alias pacificus, *Augustinus*, *Cyprianus*, *Hieronymus*; qui Scriptores licet essent gravissimi, maxime ferii, nonnunquam etiam seyeri, si tamen cum pyrgopolinicibus quibusdam colluctandum sibi esse deprehenderent, *nasum* sibi non defuisse publice ostenderunt; id est, *irrisione* haud quaquam abstinerunt. *Nasum* enim habere nihil aliud est, quam subdolè aliquem ridere. *Nasum aduncum* vocat Horatius:

Horat. Sat.
lib. 1. Satyr.

6.

naso suspendit adunco.

Et *nasuti* dicti non tantum, qui sagaces sunt sed & ingeniose ridere aliquem norunt:

Ne-

Nasutus sis usque licet, sit denique nasus: Martial. lib.
13. Ep. 2.

& qui crebro id faciunt, naribus dicuntur
indulgere: Persius:

*rides, & nimis uncus
Naribus indulges.*

Perf. Satyr. 1.

Muxtae[?] vocant Græci, ἀντὶ μυκητῶν;
id est, *naso*, irrisio[n]is instrumento. *Huic*
nimirum personæ (dicit de Cypriano Eras-
mus) *māgis congruit dignitas, quam lepos,* Erasm. in
etiam si locis aliquot declareret, sibi non de- Prefat. ad
fuisse nasum, sic ubi res ita postulasset: velut Oper. Cy-
ubi falsè ridet kæreticum quendam, qui ne-
gabat Cyprianum habendum esse pro Epis-
copo. Deinde cum refellit illos, qui non im-
mersos sed aspersione aquæ baptizatos in pe-
riculosis morbis, non Christianos, sed Cli-
nicos censabant appellandos. Nam hic præter
perpetuam illam jucunditatem, sanguinis in-
morem per omne corpus sparsam, jocis ac
dicteriis utitur. Et quid Hieronymus? Hic,
cum maledicuum detractorem, imo satyri-
cum in prosa scriptorem ipsum dixisset Ruf- Hieronym.
finus, sic sese contra illum tuetur: *Hoc* Apolog. lib.
obsecro, ut si mordacius quippiam scripsero,
non tam meæ putetis austeritatis esse, quam
morbi; putridæ carnes ferro curantur & cau-
terio, venena serpentina pelluntur antidoto.
Uti & ipsa hâc viâ Jesuitarum superbiaz
mederi conatus pridem est personatus
Montaltius in Epistolis suis Provinciali-
bus, doctis sane & jucundis. Id vero licet
illibenter ferrent Jesuitæ, & odiose ipsi

Montalt. litt.
Provinc. Ep.
11. pag. m.
287. 295.

objicerent, scribendi eam rationem neuti-
quam tamen excusavit, nedum retractavit,
e contra gravissimis quibusdam argumentis
propugnavit: *Jubet* (inquit inter alia)
omnino charitas, nonnunquam aberrationes
hominum irriteri, ut ab ipsis & rideantur
& fugiantur. Inde præclara Augustini vox:
Hæc tu misericorditer irride, ut eis riden-
da & fugienda commendes. Addit in eru-
diissimis notis suis ad Montaltium Wilhel-

Wendrock.
in Montalt.
pag. 301.

mus Wendrockius: Præcipuus eorum [Jesui-
*tatum] morbus est superbia; nihil autem
superbiæ validius dejicit, quam IRRISIO. Ubi & plura alia, huc facientia, ad-
ducit. Et quid Hermias, Philosopherus Chri-
stianus? hic librum adversus Gentiles e-
vulgavit, quem expressâ hâc signavit in-
scriptione: Εἳρις Φιλοσόφος Διδούεμός τῷ έξω
Φιλοσόφων. Hermiae Philosophi Gentilium*

Bibliothec.
PP. Tom. 5.
pag. in. 19c.

Philosopherum IRRISIO. Proinde haud
semper illicite, ut dixi, hoc modo proce-
ditur, siquidem non temere, sed rei mo-
mento urgente id fiat, scandali periculum,
animi exacerbatio, vindictæ prurigo absint,
& leniora, ad convincendum & emendan-
dum adversarium, media qualiacunque
præcesserint, tentata saltem sint. Hisce,
inquam, sub cautelis, non oleum tantum
promere bonum scriptorem opörtet, sed
aliquando etiam salem: τὸ ἄλα τὸ τέλαιον.
ἀπειλῆ, ut loquitur Aristoteles. Id est, ut
fructuosè quis scribat, obloquentesque pro
modulo corrigat, iisdem haud semper ad-
miniculis insistendum est, sed, pro re natâ,
ut molliora adhibenda ita & asperiora:
quod est, πατέλαιον πατέλητον εκκρεβάν; malo
nodo

Aristotel.
Rhetic.
lib. 2.

nodo malus aliquandò adhibendus est cuneus.

V. Quum vero viꝝ tuta satis *aperta* hæc
sugillandi & calumniandi ratio videri non-
nunquam possit, volupe nonnullis est,
cautius, uti putant, rem hanc agere, id
est, cœcis potius viis, sive *Libellis* car-
minibusque *famosis*, vel a se ipsis vel ab
aliis pro se conscriptis, quam *palam* bo-
norum Scriptorum, vel aliorum, nomen
existimationemque conspurcare, idque
nullo quidem eorum, quos feriunt, meri-
to, nec ullâ vel privatâ vel publicâ necessi-
tate id requirente; impune se facere hoc pu-
tantes, modo in tenebris & *personati* id
faciunt, latentium viperarum instar, quæ
in occulto coquere venena sua solent. *Mala*
carmina condere id dicunt Jurisconsulti;
quorum duplex apud ipsos est genus: Unum
incantatorium, quo Magicis suis excanta-
tionibus vel tibi ipsis damna inferunt homi-
nes, vel aliis, bestiis etiam & segetibus,
de quo Ovidius:

Rittershus.
Comment. in
Legg. XII.
Tabul. cap.
13.

Carmine laesa Ceres steriles vanescit in Ovid. lib. 3.
herbas. Eleg. 6-

Déficiunt laeti Carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataque vitibus uva
Decidit, & nullo poma móvente fluunt.

Alterum est *diffamatorium*, quo scripta quædam in aliorum *contumeliam* compo-
nuntur, & vel in vulgus sparguntur, vel
clam iis, quos feriunt, subministrantur,
quo hic respicimus. *Paulus*, *Jc.* *psalteria*
quoque dicit: *Psalterium* (sic loquitur)

Paul. Sen-
tent. lib. 5.
cap. 4.

quod vulgo dicitur Canticum in alterius infamiam compositum. *ωδῶς* vocant Græci: *Suidas* φάμωσα vel φάμων habet, sed parum Græccæ. Referebatur huc antehac, quin etiamnum referenda est, effigies illa morea *Rome*, de quâ multi multa haec-
nus, sed non usque adeo consona anno-
tarunt. *Pasquillus* (*Pasquino* dicunt Itali) nuncupatur. Simulachrum quidam esse pu-
tant unius ex *Alexandri M.* ducibus, quem
idem gessisse nomen volunt; alii pro *Martis*
vel celebris cujusdam *Gladiatoris* statuâ
habent; tametsi enim mutila naribus, bra-
chiis, tibiisque truncata appareat, gestum
tamen corporis, quasi ferire volentis, ac
subter se marmoratum aliud quoddam truncatum
alterius simulachri fragmentum te-
nentis refert, quoem dimicasse videtur.
Adhuc alii *sartoris* cujusdam *Romani*
(*Pasquilli* dicti) imaginem inde faciunt,
qui *Papam* & *Papæ senatum* mirâ liberta-
te ob vitia sua solitus erat vellicare; cuique
postea, ac quidem juxta ipsius tabernam,
statuam hanc erectam, proprioque ipsius
nomine insignitam fuisse contendunt, quod
ob dicacitatem suam magister notissimus
Pasquillus ibi olim habitasset. Quicquid ho-
rum sit, in liquido saltem est, statuæ il-
lius hunc quondam fuisse, hodieque adhuc
esse usum: ut, si quando homines quidam,
vel e circumforaneorum genere, vel alii,
sive a *Pontifice*, sive a *Cardinalibus*, sive
a Regum & Principum *Oratoribus* futu-
rum, dictum, vel factum quicquam suspi-
carentur, quod a vulgari opinione abie-
cesserint, mox *satyram* quandam, vel

Bocer. ad L.
unic. de Fa-
mosi. Libell.
cap. 1. n. 2.

Besold. The-
sauf. Pract.
I. p. n. 3.

Trent. in
Sueton. Au-
gust. cap. 55.

dicterium probosum & injuriosum scripto
de eo conciperent; idque *Statuae* huic in Paratit. ff.
noctu affigerent, ut interdiu legia quibus- de injur. n.s.
vis transeuntibus posset. Atque hoc cum,
ut dixi, noctu semper fieret, sollicitaque
adhibitâ curâ, ne scribentis nomen inno-
tesceret, factum inde est; ut famosi quivis
Libelli, præsertim qui subscripto nomine Harprecht. ad
carent (sunt enim & alii, juxta Jurecon- Institut. lib.
fultos, qui expressum nomen habent) pas- 4. tit. 4. §. 1.
quillorum venire cœperint, nomenclaturâ, Rocken-
omneque perionarum librorumque calum- bauch. de
niatores lucifugæ, qui occulte nocere & læ- Pasquill. §. 86. &c.
dere, suumque pus in bonos *Scriptores*,
vel aliorum mores, evomere non dubitant,
ut inter atrocis imposturæ, & audacis im-
pudentiæ parietes furtim elabantur, non nisi
pro genuinis convitiosi *Pasquilli* pullis ha-
biti sint, semperque habendi. Qui quidem Gomes. 3.
quam invisi ipsis etiam *Gentibus* nunquam Resolut. fol.
non fuerint, hinc manifestum est, quod 6. n. 1.
haud levius quam *homicidii* crimen com-
mittere eos dixerint, &c., Erasmo teste, mor- Erasm. Ep.
tis poenam iis decreverint. Diserta legis lib. 19. Ep.
XII. Tabularum verba sunt: SI QUI S 45.
OCCENTASIT MALUM CAR-
MEN, SIVE CONDIDISIT Ritterhus.
QUOD INFAMIAM FAXIT, log. cit.
FLAGITIUMVE ALTERI,
CAPITAL ESTO. Imo juxta Con-
stitutionem Imp. *Valentiniani* & Valen- L. unic. C.
tis capitali sententiæ is etiam subjugandus de famos.
dicebatur, qui ab alio inventum libellum fa- Libell.
mosum non abolevisset. *Hi etiam* (sic alicu-
bi loquuntur) qui famosam seriem scriptio-
nis impudenti agnitâ lectione non illico dis-

L. 10. Codic.
Theodos. de
famos. Li-
bell.

Rittersh. de
different.
Jur. Civil. &
Canon. l. 6.
cap. 4.

Rhodigin.
AA. LL. lib.
15. c. 25. &
lib. 11.
cap. 13.

Lips. in Sue-
ton. De ni-
tian. cap. 8.
pag. m. 103.

L. 5. §. 10. si-
quis Librum.
& §. seq. D.
de injuriis.

Horat. Epigr.
lib. 2. Epigr.
1. ad Aug.

Zonar. Tom.
3.

Rhod.
lib. 3. p.
561.

cerperint, vel flammis exusserint, vel lecto-
rem cognitum prodiderint, ultorem suis cer-
viciibus gladium reformarent. Quam licet
poenam Jureconsulti quidam ad tales tan-
tum *Libellos famosos* restrictam velint, qui-
bus gravia & capitalia crimina alicui obji-
ciuntur, in hoc tamen omnes consentiunt,
quod nullos *famosorum Carminum* artifices
impunitos dimittendos esse censeant. De

Augusto autor est *Rhodiginus*, quod omnium
de *famosis libellis cognitionem legis specie*
majestatis tractaverit, commotus Cassii Se-
veri libidine, quā viros, fēminasque illu-
stres procacibus scriptis diffamaverat. Ad-
ditque alibi de *Labieno* (ob calumniandi
licentiam *Rabieno* dicto) quod nova in
eum excogitata sit poena; effectum enim esse
per eujus inimicos, ut omnes eujus libri combu-
rerentur. Juxta jus commune intestabiles
declarabantur. Horatius ad οὐλονγίας sive
fustuarium supplicium dicit damnatos:

quin etiam lex
Pœnaque lata malo quæ nollet carmine
quenquam
Describi, vertere modum formidine fustis.

Quam poenam & ipsam *capitalem* fuisse,
quidam censem; ad mortem enim (inquit
Ritterhusius) fustibus cædebantur, nempe
juxta Judicis intentionem. De *Chosroā*,
Persiarum Rege, habet Zonaras: Ρομάλοις
επέλεσον καὶ τὸ λαζήναν τυραννόν τὸ πατέρο
δοδωρεῖν. Patrem ad mortem usque per ilia
fustibus cædi jussérat. Nonnullorum tamen
reminit *Rhodiginus*, qui utut postmodum

pro-

proscripti, nec a necessariorum ullo domi excipiendi, ipsam tamen mortem evaserunt. Alii levius *suppliūm* hoc faciunt. Imo tam dubia & incerta tota ejus ratio est, ut ne desint quidem, qui nullam prorsus *fus̄tis* poenam apud *Romanos* locum habuisse volunt; sed sic poëticè locutum tantum esse *Horatiūm*, ut innueret eos, quos designat, non ex virtutis amore, vel peccati odio, sed ob poenæ metum *famosorum carminum* scriptione abstinuisse; similitudine mutuo sumptuā a *cantibus*, qui, ne quem laedant, *fus̄tibus* absterreri solent. Ita *Pithœus*. Quibus verbis siquidem ad poenas, *mali carminis* conditoribus decretas, tantum respiciat, easque inter *fus̄tuarium* numerari nolit, utique sensu suo, me judice licet falso, gaudere potest: sed si Populum R. supplicii hoc generē plane distitutum fuisse velit, ut verba videntur innuere (*fus̄tis pœna*, cuius *Horatiūs meminisse videtur*, nulla, ut opinor, fuit) mirari subit, quo infortunio Vir Doctus in errorem illum delapsus fit; cum vix quicquam in *JCtorūm*. *Calvin.* Scholā vulgatius sit, quam pœnæ hujus Lexic. Jurimentio, ut apud *Brissonum* & *Calvinum* dic. p. 394. videre est. Distinguunt etiam Jurisperiti 395. inter *fus̄tuarium* *paganicum* & *militare*; *paganicum* statuentes, quod *non-militi* in- L. 7. §. 1. ff. ad l. Aquil. fligebatur bacillis seu virgis fascium, quos &c. Magistratui præferebant lietores; *militare*, quod *militi* infligebatur, non virgis, non bacillis, sed vitibus. At quorsum distinctio hæc *supplicii*, si ipsum *suppliūm* in rerum naturā nunquam fuerit?

V I. Quamobrem neque mirum cuic

Pithœus. Notæ
in Mosaicar.
LL. Colla-
tion. ad tit. 2.

*Brisson. de
Verb. Signi-
fic. pag. 246.*

Calvin.
*Juris-
periti 395.*

L. 7. §. 1. ff.

Polyb. libr. 6.

videatur, quod vix ullus cordatus Scriptor sit, qui larvatos hujuscemodi sycophantas, infames quippe, intestabiles, & Magistratum vindictæ obnoxios, ullo responso dignos judicet: quum nemini volupe esse possit, cum lemuribus & vespertilionibus conflictando oleum & operam perdere; nec bene quisquam talem in modum adversantium ulciscatur malitiam, ut, dum recalcitrat, eos non tam emendet, quam ipse, cum insanis insaniendo, malus quoque fiat. Qui morsum procacitatis mortu compensat, non petulantia vulnus curat, sed petulantiam cumulat.

Οὐ γέ τινα συγφάεις δημογόροι φέρουσιν, neque enim adversus sycophantæ mortuum ullum est remedium, ut dicit Aristophanes. Imo vero aijunt sane sentientes (inquit Arnobius) stultis contradicere, stultiæ esse majoris. Lusit in tales corumque similes olim Martialis,

Aristophan.
in Pluto.

Arnob.lib.
pag. m. 11.

Martial. lib.
12. Ep. 61.

*Qui carbone rudi, putrique creta
Scribit carmina, quæ legunt cacantes,*

(uti Senecæ fuerunt Tanusii Annales, & Catullo Volusi cacata charta)

Frons hæc stigmate non meo notanda est.

q.d. servilis & maledica talis frons haud digna est, cui ego mansura carminis mei puncta unquam inuram, vel cuivcl unum verbum reponam. Neque aliter de ipso Augusto Suetonius: *Etiam sparsos (inquit) de se in Curia famosos Libellos neque expedit, & magnâ curâ redarguit, ac ne requisitis qui-*

Sueton. in
Augusto
35.

quidem auctoribus id modo censuit, cognoscendum post hac de his, qui libellos aut carmina ad infamiam cuiuspiam sub alieno nomine edant. Id. in Tiberio. cap. 28.
dem Autore. Ne addam, si tenebitionibus istiusmodi obnitaris, eos, veluti torrentem injectis obicibus, altius intumescere solere, cum neglecti citius conquiscent, vel ipsis maledicendo delassatis, vel defessis eorum lectoribus:

Bacchæ bacchanti si velis adversari, . . . Plaut. Am-
Ex insanâ insaniorem facies, feriet saepius: phitr. Act. 2.
Scen. 2.

Vel, sicuti nuncius ille apud Senecam

Alit unda flamas, quoque prohibetur ma- Senec. Med.
gis, . . . Act. 5.

Magis ardet ignis.

Præclare (inquit) in hanc rem Clar. Heidanus: Certus sum non multum curandum esse, ut satisfiat calumniæ, quando satis factum est conscientiæ . . . Cæteros ut malim, benevolos, ita si malevoli ipsi esse velint, irato suo relingo genio, qui illos magis ulciscetur, quam ego possem, contumelias eorum ad annum revocando, aut responsione diguando. Sicut enim malam conscientiam non sanat laudantis encomium, ita bonam conscientiam non vulnerat vituperantis convitium. Invidia equidem suæ ipsius poena est; satis que dolorosam in seipso, qui fræna ei laxant, exercent vindictam, si invidenter tantum pergent; cum nullâ magis quam hâc viâ atrocissimi sibi ipsis tortores &

car-

Heidan. de
Origin. Er-
ror. in Præ-
fat.

carnifices sint. Venusinus Vates,

Hōrat. Ep. 1.
ad Lol. 2.

Invidiā Siculi non invenēre Tyranni
Majus tormentum.

& Martialis:

Martial. lib.
1. Ep. 4.

Omnibus invideas, Livide, nemo tibi.

C A P. V.

De vario Librorum Fato.

S U M M A R I U M.

- I. *Remedia adversus μισθιστάντας tempestivè adhibenda. Primarium βιβλιοφίλας circa Libros officium. Pro vario hominum genio varie semper Libri excepti.*
- II. *Rigidissimi Librorum censores ut plurimum qui? Hieronymi & Talmudicorum de hoc effata. Apulejus & Martialis laudati.*
- III. *Ob iniquas μισθιστάντας censuras Scriptores ab inserviendo Libris suis publico non deterrendi. Diaboli, ut hoc fiat, μηδόναι & astus. Multi*

Multi etiam Librorum letores judicesque benevoli. Scriptores antehac contemti postea s^epe aestimati. IV. Sufficere Scriptoribus debet, si non aestimentur ab omnibus, quod aestimentur ab optimis. V. Omnes Libri imperfecti. Juvenalis, Hieronymus, Martialis, Quintilianus ad partes vocati. Non minus s^epe utilis inimicus reprehensor, quam amicus applausor. VI. Contemptores Librorum contemnendi.. Evenus Parius, Saubertus, Martialis, Spanhemius laudati. VII. Aloysii Novarini de Librorum suorum editione discursus pius & humilis. PARALIPOMENA quædam.

I. **A** que hæ quidem hactenus præcipuae *μισθίας cause* sunt, quibus plures alias impræsentiarum non addo, quia ad figendas anchoras festino. Hisce ergo modo justa tempestive adhibentur remedia, nullus du-

bito, quin *scripta* Literatorum omnia, in timore Domini exarata, suos nunquam pudefactura sint autores aut *Lectores*, e contra profutura sint multis, nemini obfutura; hoc uno tantum a quorumvis legentium partibus accedente, quod rite ea & *benevolenter* excipiant, animoque discendi proficiendique cupido diligenter volvant revolvantque. Fore hoc dico, si remedia *tempestive* adhibeantur,

Nemala radices altius arbor agat.

Malum enim in herbâ prudentius supprimitur, quam ubi ad maturitatem semina pervenerunt; & facilis succedit Medici opera, ubi per longas moras morbus nondum invaluit. Quodsi vero contingat, ut, quantumcunque etiam *excusa* & curâ concinnata scripta sint, cunctis tamen singulis que non arrideant (prout nunquam non sunt, qui omnia in pejus rapiunt, aliorumque conatus non possunt non cavillari, licet vel in ipsâ nive atramentum quererent, Venetorumque ipsam culpâ si nequeant, ejus tamen sandalium reprehenderent) nihil id miretur *Scriptor* cordatus, quoniam verissimum est, quod dixit olim *Plato*. Librum qualemcunque inter homines prodeuntem, in *norum veluti Orbem* deferri, variisque a variis tractari & excipi solere modis, præcipue contraria studia si ardeant; illis benigne ac officiosè, hisce adversâ plane ratione contra novum hospitem se habentibus. Adeo peculiari quique suo sunt genio, si in ingenio, imo captu potius, quam ingenio, aliorum omnia metientes:

Pro

Pro captu Lectoris habent sua fata Libelli.

Et quod scire grave est, carpere cuiusque leve est.

Quinimo oppido difficile est Scriptoribus vel paucorum respondere expectationi, nem dum omnium. Quā etiam de causā conditio eorum, qui *Libros* pariunt, non uno respectu miserior habenda est, quam earum, quae liberos gignent. Quodsi enim mulier, quae parturit, foetum edat mutilum, imo ex parte monstrorum, haud puerperæ vulgus id imputat, sed vel astris, vel corporis vitio, vel casui, nonnunquam etiam Deo: at siquid in ingenii foetibus, vitii sc̄e prodit, nulla pene supereft venia, soli genitori, id est, Scriptori id imputatur, is ideo in capitib⁹ veluti periculum vocatur. Ut & qui corpore puellam gignunt, uni tantum sponso eam gignunt, quae si nausta sit, cui placeat, nequicquam refert, quam placeat vel non placeat aliis: Scriptores vero populo gignunt, hoc est, multorum capitum belluae, cuius oculis cum diversa placeant, ne fieri quidem, ut dixi, potest, ut per omnia placeant, etiamsi, quae natura sua formosissima sunt, genuerint; tam moroso serviendum ipsis est proco.

Erasin. in
Epist. Dedic.
Method.
Theolog.
prefix.

Pindar. Pyth.
10.

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno: Pers. Satyr.

sive, uti Homerus;

"Ἄλλος τὸν ἀλλον ἀντὶ οὐδὲν τιμητεῖς." Homer. Odyss. 2. verf. 228.

Dd

Nam-

Eurip. Hyp-
pol.

*Namque aliis aliæ res arsidentque, pla-
centque.*

Et quem fugit hoc Horatii?

Horat. Epp.
lib. 2. Ep. 2.

*Tres mibi convivæ prope dissentire viden-
tur.*

Poscentes vario multum diversa palato.

*Quid dem? quid non dem? renuisti, quod
jubet alter.*

Cicer. Tus-
culan. lib. 5.
§. 63.

*Quod petis id sane est invisum acidumque
duobus.*

Terent. A-
delph. Act. 3.
scen. 4.

Eandem scriptionem aliqui exultam nimis
& ad vitium pene elegantem dicent, alii
rudem nimis putabunt & impolitam. Pro-
diturus enim adhuc coquus ille est, qui ad
cujusvis Apitii palatum edulia sua præpa-
ret. Neque id mirum,

Theogn.
vers 13.

"Οὐδὲ οὐδὲ ταῦτα ἀστάνει, οὐτὲ μηχανή.

*ipse enim Jupiter
Neque pluens omnibus placet, neque su-
stinenſ.*

Hieronym.
ad Rustic.

Id. ad
Domn. O-
per, tom. 2,

II. Etique hoc ipsum eo magis liberali-
bus ingeniis grave, quod tales plerumque
homines rigidissimos suorum experiantur
censores & Aristarchos, quis (verba sunt
Hieronymi) *judicare tantum de aliis, & ipsi
nihil agere noverant, interdum contra se,
conscientiā repugnante, publice lacerantes,
quod occulto legunt. Quique, ut Idem alibi,*
per

per angulos garriunt, de mundo sententiam ferunt. Hic bene dixit [scripsit] ille male, ille Scripturas novit, ille delirat: ille loquax, ille infantissimus. Contra quenam passim intrivis strepentes, & scurrarum & parasitorum instar maledicta congerentes? Quibus ex aste hæc Clarissimi Burmanni respondent: Sunt, qui nihil aliud solent, quam Burman. Sy-
minuta aliorum errata ventilare, & quicquid nops! Theo-
ignorant, hoc errorem vocare: inter quos illi, log. in Præ-
qui non scribunt, quia nec forsitan possunt, log. ad
longe acriores & severiores se aliorum O-
perum censores solent ostendere, quam qui
Scriptorum suorum publicatione etdem exami-
ni se subjiciunt, quod in alios sibi sumproscripti.

Auimusè de talibus Marquardus Freherus: Freher. de
Quod si quis nimis volit esse morosus, Numism.
calamum ipse in manum sumat, ac scopulum
veritatis (cujus se tam præclarum pugnare
videti cupit) perpetuo scil. figat. Ne ille,
ubi saepe omnes nervos contenderit, nec tam
forsitan rem (quod ajunt) acu, imo re ligone
quidem, tetigerit, faciliorem (nisi ne fallit
animus) se aliis deinceps præbebit & moder-
tiorem. Istiusmodi, inquam, homines sunt,
qui cum perveniendi ad aliquam præemi-
nentiam occasiones præceptas sibi vident,
intelliguntque nullo eruditiois splendore
crescere se posse, a regia viâ ad calumnia-
rum & obrectationum, quas in bonos
Scriptores conjiciunt, diverticula conver-
si, in sublime subvehi se putant, ut si non
aliunde saltem e bonorum Autorum con-
temtu, utiliumque Iurubratiuum abjectio-
ne quale in cinque sibi gloriam cauponent-
tur; malle se malefano hoc conatu & viâim-

piam instar Jovis esse ostendentes, quam inter minorum Gentium Deos consistere. Atque ita verum tum sic: Talmudicorum hoc effatum, אָרוֹם יְצַא לְשׁוֹק יְהִי דּוֹמֵח לְעָגֵן כְּמֵי. שֶׁנָּמָסְרָלְסְרוּיטָם Homo prodiens in forum est in oculis suis quasi lictori tradendus. Quia (uti *Glossa* habet) hinc reprobationes & contentiones qualiumcunque hominum, Gentilium & Israelitarum, oboriri in ipsum solent. Sive, ut laudatus mox Hieronymus, in publicum aliquid dare perinde est, acsi manum in ardente flammatum immitteres, aut te ipsum das res obtrectantium linguis & spiculis: vel (ut aliud adhuc) quasi ranarum in numero numero te objiceres. Hoc genus (dicit Apulejus) invenitur, qui meliores obtrectare malunt, quam imitari, & quorum similitudinem assentiuntur, dum desperant, eorum affectant similitudinem, ut sic, qui suo nomine obscuri sunt, aliorum nomine luminibusque innotescant: hoc quidem, uti dixi, in aliorum exagitanda cruditione saepenumero audaciores se praebentes, quanto a genuina eruditio culmine longius absunt. De Ostio Scholastico dicit Seneca: *Ipse ab Eloquentia multum aberat; natus ad contumelias omnium ingenii inurendas.* Nulli non impressit aliquid, quod effugere non posset. Exerti ac seminudi pectoris inverecundam jactantium vocat Cyprianus. Quæ magna equidem horum hominum, utut felices se esse in conamine hoc putent, miseria & calamitas est, juxta hoc *Martialis ad Aulum*, qui

Hoodnb. So.
cinianis in.
Confut.
Part. 111. in
Dedicat.

Plin. Epp.
lib. 7.

Apulej. Flo-
rid. 1.

Senec. Con-
trovers. lib. 5.

Cyprian.
Orat. de
Patient.

Martial. lib.
5. Epigr. 28.

Rubiginosis cuncta dentibus rodunt,

Ho-

*Homines malignos forte tu dixeris,
Ego esse miseros credo, queis placet nemo.*

Urebat pridem indoctiorum hæc, præ pe-
ritiorum, in judicio de alienis ferendo,
confidentia Stephanum Clericum, cuius & David. Cle-
ante miminimus: Cum quidam (sic de ric. in Prä-
ipso ejus *Filius*) aliquando frequenti Se- fat. ad Quæ-
natū, de re, quam nullo modo capie- stion. Sacr.
bat, modulus ingenii, magno strepitu
verba fecisset, sententiam dicens ordine
suo Clericus more proavorum nostrorum,
qui scapham scapham vocabant; *Miror*,
inquit) eos, quos in hoc negotio constat
doctiores non esse scipione meo (Scipio-
nem manu gerebat) iis hic acriores esse,
qui rem accuratissime expenderunt. *Vappa*
pas istiusmodi homines vocat *Vives*, me-
taphorâ a vino acescente desumptâ, quod
odorem & saporem suum amisit, uti sunt
fere viles, diabolares & indocti viri. *Nam*
iste (inquit) qui jam impugnat, *vappa* est, Lud. Viv.
pugione pugnat plumbeo, & altius tamen Exercitat.
clamat, quam cæteri. *Observa*, videbis eum Ling. La-
a pugnâ râueum discedere: hoc est ei perpe- tin. pag. 139.
tuum; & quantumcumque repulsa sunt ejus
tela, urget nihil seclus pertinaciter quidem,
sed inefficaciter.

III. At quid? anne jam propter iniquas
hujuscemodi censuras, & dura Librorum
quorundam fata, ab inserviendo lucubra-
tionibus suis publico, deterrendi & dimo-
vendi boni Scriptores sunt, uti Pamphilo
Martyri accidit, qui hâc de causâ induci
nunquam potuit, ut stylo quicquam vulga-
ret? Absit; ex adverso ad animum po-

tius hoc Poëtæ revocandum est :

*Tu ne cedē malis, sed contra audentior
ito;*

idque ob has quidem rationes luculentas sa-
ne & momentosas: (a) Quod astus &c μαθοδέια
infernalis Spiritus tantum sit, omni virium
contentione in id incumbere, ut quorum-
cunque eorum zelum, qui in rem commu-
nem, imprimis *Theologicam*, conferre a-
liquid satagunt, plurimarum difficultatum,
ab iis, qui id tentant, subeuindarum, ob-
tentu, horribili veluti μεγμηλυκέτω & terri-
culamento haud sufflaminer dūnasat, sed
omnimode etiam extinguat. Pathetice hanc
in rem alicubi *Aſſedius*, ipse Diaboli hoc
artificium expertus: Fons ille boni Deus Li-
teras bonas earumque ſtudia hominibus com-
mendaverat, ut earum beneficio ſe pſo melio-
re evaderent, & alios commilitones ſuos me-
liores facere poſſent. Sed Diabolus, ut men-
ſuram nominis ſui impleret (vocaverat
quippe ipsum, antea vocabulo Syriaco
אַכְלָקָצָא *Ackel Karza*, id est, obrectatio-
nis promulgatorem) mel convertit in ſel, de-
que candido fecit nigrum, quando literas di-
vinitus concessas; ut homo homini inservire
paffet, commutavit in lituras, quibus gloria
Dei & bona proximi fama obscuraretur. Qui
ſcribendo in commune bonum aliquid profert,
bene meretur de multis. At Diabolus excitat
obrectatores quibus haec una cura carpere, lace-
rare, damnare. Sed huic, inquam, malitię ne ad
momentum quidem cedendum. (b) Neque
omnes etiam, in quorum manus incident

Alsted Pte-
cogn. Theo-
log. in Pre-
fat.

Li-

Libri, Saturnini & inhumani *Timones*, zelotypi pusiones, fastidiose delicatuli, cuius ne *Maronis* quidem vel *Tullii* unquam placuerunt Musæ, uno verbo *gracilis* tales sunt, quales mox descripsimus, a quibusque sibi jure quid metuant *Scriptores* ingenui. Non enim desunt quamplurimi plane aliter animati, id est, tales qui præpostera hâc mordacique sugillandi libidine non laborant, sed affectu gratissimo bonos *Libros* excipiunt, laude prosequuntur *Autores*, nec non *Dœo*, pro eximiâ iis Reipublicæ literariæ sæpe præstâ operâ, maximas gratias agunt. (c) Quin & contingere aliquando potest, imo contingit nonnunquam, ut *Libri*, qui *jam* forte non usque adeo placent, post annorum aliquot decursu[m] summopere multis arrideant. Ita *Melancton*, sæpiissime alias de seculo, quo vivebat, sycophanticô & maledicentissimo conquerens, hâc tamen exspectatione semetipsum solabatur: *Si illa erit pia posteritas, illa rectius de meis Scriptis iudicabit, quam hoc sycophanticum seculum.* Quod ipse etiam eventus comprobavit, ac etiamnum comprobat. Neque aliter de *Voetio*, tunc suo, Martinus Schoockius: *Triumphabis* (inquit) *aliquando de iis* (æmulis) *ipsi vero re laudabunt, & desiderabunt, cum præter memoriam & cineres, nihil amplius colere poterunt.* " *Auctore*, uti apud Poëtam est, *anemos* *sugræs*, *alius aliis ventus*. Spem hanc de Conatibus & moliminiibus suis *syncretisticis* antehac etiam conceperat *Grotius*; sed ejus eum compotem factum esse, pauci sunt qui credunt. Ita alicubi canit:

Grot. Epigr.
de Moderat.

*nostro labor hic si displicet ævo,
A gratâ pretium posteritate feret.*

IV. (d) Et quid si forte Scriptor neque omnium minus faventium morsus plane effugere, nec cunctis singulisque placere se posse conspiciat, non tamen ideo despondendus ei est animus, modo hâc ipsum gratiâ beare non dignetur rerum omnium arbiter Deus, ut, si coniatibus suis satisfacere non possit *omnibus*, satisfaciat tamen *optimis*; laudemque licet non e vulgi, e laudatissimorum tamen virorum ore profectam consequatur.

*Principibus placuisse viris nam ultima laus
est.*

Hector apud Nævium:

*Lætus sum laudari me a te, pater, laudato
viro.*

Senec. Epist. 102.
Oicer. de O-
rat. perfect. S. 41.

Et Seneca claritatem a gloria distinguens,
Gloria multorum (inquit) judiciis constat,
claritas bonorum. Eadem Ciceroni mens
fuit: *Ego cum a nostro Catone laudabar, vel
reprehendi me a cæteris facile patiebar.*
Lucilius dixit:

Lucil. Sat.

14.

Η ποσιν γεγένεσι καταφεύδησιν ἀνάστιν

*Paucis semalle ac sapientibus esse proba-
tum.*

Erie

Erigebat se hâc etiam consideratione olim
Martialis , sic scribens in *Detractorem*:

En tibi permittis felices carpere nugas :
Quas & perpetui dignantur scrinia Sili ;
Et repetit toties facundus Regulus ore ;
Quique videt propius magni certamina
Circi ,

Martial. lib.
6. Epigr. 64.

Laudat Aventinæ vicinus sura Dianæ :
Ipse etiam tanto dominus sub pondere rerum
Non designatur bis terve revolvere Cæsar.

Apud Flaccum argutissima mulierum Ar-
buscula , cum explosa a multitudine in
theatro esset , satis esse dixit , equites sibi
plaudere . Et alicubi Drusius : *Miki curæ*
fuit , ut placeam bonis ; & tui similibus
(afflatur P. Villerium) id si affectus sum ,
quid alii sentiant non magnopere laboreo ; pro-
bent an improbent , cicum , ut ille ait , non
interduim . Nec non aliis Vir Doctus Epi-
stol. ad Suffrid. Calignonum : Ego unius tui
judicio laudatus titivilliti non faciam quid-
quid gumiæ insaniant , vel bacchantes Dindu-
meni : Quippe malum unum Catonem , quam
tercentum Socratas .

Cunæ. Præ-
fat. in lib. 3.
de Rep. He-
braor.

Drus. Quest.
Hebr. lib. 1.

Linden-
bruch. Epist.
ad Caligoun.

V. (e) Et quam profecto non omnium
rerum hominumque in hoc mundo epide-
mica imperfectio est ? quâ fit , ut , qualia-
cunque sint , quæ politissimus etiam *Scriptor*
depramat , nunquam tamen tam limata &
exasciata sint , quin facile iis adhærescat ali-
quid , quod , si in autriâ titutinâ pendatur ,
ut non satis examissitatum arguere & arro-
dere zoilus quis possit ; oblitus scilicet ,
quanto facilius sit , quæ aliorum sunt ,

Plutarch. O.
per. part. 2.
pag. in. 4.

μωμῆς, quam rite μημῆς: Tonat (clamabit) & fulgorat quidein Pericles, sed sine gravitate; Atticā subtilitate friget nimis Lysias; suavitatem Phaereto tribuet, gravitatem adimot; Isocratem oratorem umbratilem, affectatis stricturæ numeris, orationisque periodis nativæ distinctionis gratiam, perdentem, dicet; Demosthenis orationes qui Ciceroni alias eloquentiae omnibus numeris veluti ab solutum exemplum est, lucernam otere afferet, nimiumque eum affectibus & urbanitate destitutum fuisse obtinet, & quid non præterea! scilicet tam

Juvenal. Sa-
tyr. 10.

— facilis rigidi est censura cachinni.

sive, uti Hieronymus, nihil levius est, quam otiosum & dormitantem de aliorum labore & vigilis disputare. Haud vivimus in Republicâ Platonicâ, perfecti inter perfectos, ac si syncerum, citraquæ omnis mali admissionem purum, ab omnique terrena fæce divino veluti ignie incoctum dari aliquid possit: absit Ἐρῶνται καλῇ οὐκέται θεοὶ νόσου. In malo Punico etiam probo, granum putre aliquod. Supra hominem est, uti in aliis rebus, ita & hoc in negotio, nunquam humani quid pati. Facile est, dicit Martialis,

Laert. lib. 6.

Martial. lib.
7. Ep. 55.

Epigrammata belle
Scribere, sed Librum scribere difficile
est.

Et Idem ad Avitum,

Sunt

Sunt bona, sunt quædam mediocria, sunt
mala plura,
Quæ legis hic, aliter non fit, Avite, Li-
ber.

Id. lib. 1.

Ep. 2.

Ingenue Cicero: *Omnis cognitio multis est* Cicero. Aea-
obstructa difficultatibus, eaque inest & in dem. lib. 4
ipiss rebus obscuritas, & in judicis nostris
infirmitas, ut non sine causâ & doctissimis &
antiquissimi invenire se posse, quod cuperent,
diffisi sint. Scaliger deludi nos tere putat, ^{Scalig. de}
ut a eiconiâ vulpes, vitreum vas, inquit, ^{Subtil. Exerc.} 307.
lambimus, pultem saepe non attingimus. Qua-
propter (addit Fabius) ne statim legenti per-
suasum sit, omnia, quæ magni Autores dixe-
runt, utique esse perfecta. Nam & labun-
tur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent
ingeniorum suorum voluptati; nec semper
intendunt animum, & nonnunquam fatigan-
tur: cum Ciceroni interdum dormitare De-
inolthenes, Horatio vero Homerus ipse
videatur. Summi enim sunt, homines tamen.
(f). Adde tandem, Plinium non credidisse
Librum suum placuisse amico, nisi cognoverit, ei quædam etiam in eo displicuisse.
Adcoque viuio semper danda non est, quini-
mo vehementer quandoque optanda illa in
studiis dissensio conflictatioque, quam mor-
talibus utilissimam esse dixit Hesiodus, modo
ne in rabiem abeat, & ciuita convitia con-
sistat. Haud gratior subinde esse potest, a-
deoque &c. debet, amicus applausor, quam
inimicus reprobator, dum ne plane ultra
crepidam. Etenim si vere quis reprehendi-
t, discedes doctior, si in falso, acueris
ta-

Quintilian.
lib. 10. cap. 1.Erasm. Ep.
ad Chri-
stoph. Fi-
scher.

tamen, exstimulaberis, redderis attentior & cauter, magisque ad defensionem veri animaberis & excitaberis.

V.I. Hisce ergo omnibus arte expensis, quid restare aliud dici potest, nam ut boni quicunque *Scriptores* librorum suorum contemtores generose tantum contemnant, & veluti pro *Cyprii Bovis* merendā habeant?

Sene. Ep. 76. *Ad honesta videnti* (inquit Sebecca) *contemnendus est contemptus iste.* *Imitandus Thraso apud Comicum:*

*Terent. Eunuch. A&t. 3.
scen. 1.*

*invidere omnes mihi
Mordere clanculum, ego non flocci pendere.*

Quid enim est, quod testudo muscam vel elephas culicem multum curerit ut revera, qui vere cruditi sunt tanto intervallo ab iis distant, qui mendacem ejus speciem solum referentes, neque nomine ejus, quod reapse non sunt, assequi valentes, existimationi & conatibus aliorum calumniando insidias struunt. Neque assis faciendum est, *as* & quid insimuator quis carpat, sed quo fundo & veritate id faciat. Ad rem Clemens Alexandrinus: *Nulla Scriptura tam feliciter procedit, cui nullus omnino contradicat;* at *hac tamen ratione consentanea habenda est, cui nemo jure contradicit.* Et noster Baudius:

*Clem. Alex.
Stromat. lib.*

*Baud. Epp.
cent. 1. Ep. 3.*

*Quid quisque dicat siue mussaret in manu
Non est, sed illud, vera dicat an securus.*

nec minus appositi Evenus Partus:

*Πολλοῖς αἰνέσθαι μὴ ἔτει τοῖς πάτροις
Οξ.*

Ορθῶς δὲ ἀντιλέγειν ἐκεῖνον τὸν οὐδέ.
Καὶ τοὺς μὲν τύπους δόκει, λογοῦ ὡς οὐ πάλαι
Σοὶ μὲν τῶν ταῦτα δοκεῖται εἶναι, εἴης δὲ ταῦτα.
Sylburg.
Poemat.
Gnomic. p.
130. 131.

Multis contradicere quidem in omnibus ex
aequo mos est,

Recte vero contradicere, non id amplius
in more est.

Et adversus illos sufficit, ut vetus verbum
est;

Tibi quidem hæc videntur, mihi vero
vista.

Laudandus hic inter multos venit Prae-
stantissimus Scriptor *Johannes Saubertus*,
qui sic ad Syntagmatis sui Lectorem: Si-
quidem aliquando aberrasset tibi videbor, hu-
manitati id tribues, in hoc facile proclive.
Zoilorum fremitus, qui fœtum meum in ipsa
herbâ petere non erubuerunt, jam dudum
exhibilavi. Idem & tu, si reviviscant, facito.
Quamdiu enim erit mundus, tam diu quoque
erit Democritus, qui rideat. At vero sæpe
quem Mopsus ridet, hunc Diogenes admira-
ratur. Adhuc Martialis:

Allatres licet usque nos & usque,
Et grunnitibus improbis laceffas,
Nos hæc a scabie tenemus unguies.

Dejiciat ergo se tantum de navi generosus
Scriptor (ut cum Cicerone loquar) & præ-
stoerit, qui excipiat, vel Delphinus, ut A-
rionem Methymnaeum, vel Pelopis illi equi
Neptuni, qui per undas currus perhibentur
rapuisse. Sive, ut magis Christiane id effe-
ram,

Saubert. de
Sacrif. Ro-
man. in Pra-
fat.

Martial. lib.
5. Epigr. 6.

Cicer. Tusci.
Quæst. 2.

ram, quod suum est praeter Scriptor, si que recte quid fecerit, uni Deo id tribuat, per ingen' oli sui (ut piè alicubi Chrysostomus) oblationem Deo suo sacrificans; legen-

Lud. Vives de
morib. Eru-
dit. ex Chry-
stomo.

tiūmque semper magis bonum quam quod proprium est querat. Officium quippe (monitum est nō mānū Spanhemii) praestare

Spanhem.
Prefat, in
Dub. part.
111.

Scriptoris est, candorem lectoris, successum eventumque Dei, non hominis. Dumque rege agit (ut piè Nilus, qui sub Theodosio Junio-
re Monachus fuit. Abbas vocatur in Bi-
bliothecā Patrum) & in virtute proficit, lan-
dem a Deo tantum requirat. Quod si alios doceat (voce vel scripto) & juvet, repa-

Nilus in Bi-
bliothec. PP.
pag. m. 877.
tom. 3.

fitam apud Deum mercedem expectet, & tanquam debitum opus persolvens, remunera-
tionem ab eo speret in muneribus sempiternis. Atque hoc quidem attendere si velint quot-
quot muneribus suis papyraceis Rēpubli-
cam ditare voluēt, spondere ausim, optatos conatibus ipsorum fructus nunquam defuturos esse. Imovēro ipsos, utcunque tumultuantur æmuli, ringanturque Orbis & orcus, vasto procellosoque mundi hujus occano, superbiā tumido, odio & livore amaro, contentionē & ambitionē semper agitato, scopolis pravarum opinionum, & male-doctorum male-coctorumque homini-
num fraudibus imposturisque intami, Cæ-
lesti aspirante favonio, auspiciatissimè tan-
dem esse emersuros. Ranæ etenim illæ, qui-
bus terret aliquando imputus Spiritus, mul-
tum licet coaxent, vix tamen damni quid adferunt, auribus tantum molestiam quan-
dam exhibentes, nullo negotio superandam. Latrent adversarii, fremant otiosi, rideant

ma-

malevoli; vincet tamen tam *Scripti* quam *Scriptoris* tandem ingenuitas, instar palmæ, quæ quo magis deprecta fuit. magis renitur; quoque insolentius proculata, euberius crecit. Ipsum sæpe Solem obscurant caligines, sed dissipantur iterum; franguntur Proterpinæ radii aurei, sed renascuntur tandem, & illustriori, quam ante, splendore efflorescent.

VII. Claudam quæ hactenus differui *Aloysii Novarini* verbis, tam piis certe & demissis, ut dignissima sint, quæ profundissimis cujuscunque bonitum *Scriptoris* tum

Lectoris præcordiis fixa hæcant. Patiar “Novarin. En-
(inquit) Literarium Orbem scire, quid “cyclopæd.
imbecillitas mea, Deo innixa, valuerit, “Ep. part. 2:
& quid voluerit, ut omnes Divinum “
Numen mihi propstium reddant, ne ad “
poenam mihi sit, chartaceis opibus operi-“
busque divitem esse, illis vero carere, “
quæ ab animæ, superâ gratiâ gravidæ, “
fœcunditate sunt. Quid mihi proderit, si “
plura, quam ullus aliis effuderim volu-“
mina, si librorum multitudinem bono-“
rum operum sterilitate inficiam confi-“
ciamque, & tanquam cadavera animâ “
vacua & vidua, quodam torpore & otii “
sepulchro sepeliero? Det mihi Deus Li-“
bros in opus vertere, & illa scribere fa-“
cienda, ut faciam, quæ possunt scribi. “
Multa huc usque Vir Doctissime (desi-“
gnat *Gabrielem Naudæum*) orbi obtuli, “
plura paro, quæ deinceps emittentur; “
sed quid certi spondam incertus, an “
diem crastinum sim visurus? Ut vitam & “
vires Deus dederit, in Dei gloriam, le-“

” gen-

„ gentiumque salutem & profectum, emit-
 „ tam paulatim, quæ promisi. In libris,
 „ quos edidi edamque deinceps, illud cave-
 „ bo, ne laudis humanæ lethalis aura la-
 „ bores meos inficiat. *S. Hieronymi* verba
 „ licet usurpare, nam nec alienam nec a-
 „ aliam a mente ejus mentem circumfero;
Nobis propositum est, non plausum legentium.
 sed fructum proficientium querere; qui hunc
 plausum sequitur planctu prosequendus est,
 & incipit laude *indignus esse*, qui legentium
 laudem ambit. Denique multa qui scripsi,
 errare in multis potui: ego hic errores
 omnes ejuro sed jam, *Vir*
Doctissime, habe quæ optabas, ut ego de-
 beo, quia sum pollicitus. Tantum dum
 hic sumus, ita literas colamus, ut, vitâ
 nostrâ functi, inter eos esse possimus, qui,
 quod *S. Daniel* dixit, *quasi stellæ fulge-*
bunt in perpetuas Claritates & æternitates.

PARALIPOMENA,
*Quæ, dum prælum curreret,
prætermissa sunt.*

Pag. 28. l. 30. post verba [*Celeberri-*
mus Hoornbekius] adde: Quem ta-
men numerum excessit Primarii cu-
jusdam Viri in nostro *Belgio Libraria* su-
peller, quam *sexdecim* præter propter Li-
brorum in *Folio* millibus, ac inter eos
quadringentis *Biblias*, constitisse certio-
rem me nuperime fecit Nobilissimus ejus
Filius, *Adrianus Pavius*, Bennekrockii
Dominus, Curiæ Provincialis *Hollandie*
Præses honoratissimus.

Pag. 30. l. 11. post verba [*vim ac robur
amiserint*] adde: Notatu dignum est,
quod de *Norciae*, oppiduli in *Italiæ* sub
Pontificis Romani ditione siti, incolis re-
fertur, eos nempe in hunc usque diem
follicitè cavere, ne quisquam ad Civitatis
suæ gubernacula admittatur, nisi qui *plane*
illiteratus sit; quâ etiam de causâ Qua-
tuor-Viri illi, quibus solis totus eorum
Senatus constat, *Li quatri illiterati* apud
ipsos vocantur. Instituti illius sui hanc
reddunt rationem: quod metuant vehe-
menter, si qui forte sint, Magistratum in-
ter se gerentes, vel *literis* qualitercunque
imbuti, vel saltem in eas propensi, ne
easdein subire tractu temporis cogendi
sint calamitates, in quas cunctos suos Vici-
nos præcipitatos vident; qui, eo quod plus

justo tam Politici quam Ecclesiastici Ordinis *Togatis*, se quippe multo doctioribus & callidioribus, deferre antehac cœperint, viæ illâ sensim tandem sine sensu sub eorum jugo prorsus redacti sunt.

Pag. 40. l. 6. post verba [*currum equum, eratrum bos trahat*] adde: Ac tandem *Phocylides*:

Μηδὲ ποτε κρίνειν ἀδειμπόνας αὐτόρας ἴαστας,
Τλού σφίντη σφίδες ἰδύει, τέχνας οἱ ὄμοτεχνοι.
Οὐ χωρῆι μηγάλην διδαχὴν ἀδίδακτοι ἀκέντει.
Οὐ γὰρ οὐδὲ νοίστοι μηδέ ποτε ἀδιλῶς μεθίστεις.

Nunquam judicare si ueris homines imperitos:

Sapientiam sapiens dirigit; artes autem qui ejusdem est artis.

Non capit magnam doctrinam qui non didicit audire;

Nihil enim intelligunt, qui nunquam bona didicere.

Peuer. Ep.
ad Christoph.
Carlowitz.

Pag. 45. l. 6. post verba [*Pindari Poemata*] adde: Adscripsit hoc ipsum Angelo etiam *Politiano Gasparus Peuccrus*, quem ad Quæstionem, *quid de Psalmis Davidis sentiret?* hæc reposuisse verbare fert: *Ego hæc antiqua Poëmata plena sapientiæ esse video. Sunt ibi omnium virtutum præcepta, sunt Commonefactiones de Providentia, comminationes de scelerum pœnitis, & promissiones de iustorum præmiis & protectionibus. Insertæ sunt & veteres Historiæ istius Gentis, & ut traderetur memoria vetustatis, & simul pœnarum & defensionis*

sionis exempla in conspectu essent. Hanc sa- Owen. Θεο-
pientiam magni facio, utilem vitæ & mori- λογίαν.
bus, & figuræ in suâ lingua concinnas esse lib. 6. cap. 9.
existimo; & olim Harmoniæ additæ sunt, ad
ciendos animorum motus accommodatæ. Sed
(NB) in Pindaro res cædem dulcius e-
narrantur, & exemplis splendidius illu-
strantur.

Pag. 78. l. 7. post verba [sed maturata] adde: Ut supra dictum est, boni publici hic habenda ratio; proutque hoc vel exigitur, patitur vel non patitur, serius vel citius evulgandum aliquid est. Egocerte (inquit Celebris Vir Stanislaus Lubienietzkius) fa- Lubienietzk. Theatr. Co-
teor, me in eâ sententiâ esse, quod pace cu-
jusquam dictum velim, magis illam moro- met. Tom. 4.
sam & anxiam custodiam deberi Scriptis, pag. 648.
quæ ad ostentationem ingenii solum, vel potiore parte, non ad promovendum Bonum publicum & formandos hominum mores fiunt. Nam quæ ad publicam utilitatem sunt directa & composita, his puto magis celeritatis gratiam cum omnium vel certe multorum, quam laudem diligentiae cum unius hominis commodo junctam, esse sectandam.

Pag. 294. l. 20. post verba [alienos fuisse demonstrarunt] adde: Quod quidem huc usque nonnunquam procedit, ut ipsa illa, quæ novæ sunt, nullo speciosiori & commendabiliori velamine conuestiri, aliisque, vulgo imprimis parum perito, accepta reddi possint, quam si sub antiquitatibus & vetustatis specie depromantur & venditentur. Spectant huc Spenceri hæc verba: *Novi homines indies evadimus, dum formam & figuram veterem retinemus:* Et Spencer, de Legib. He-
bræor. lib. Ec 2 na-

3. Dissert. 1. natura sic per ambages & sinuosa molimina
 3. s. rem gerit, ut, licet revera mutentur omnia,
 in statu tamen veteri permanere, vel saltem
 ab eo non multum recedere videantur. Methodo-
 dum eandem Politicorum filii saepe & centies
 exemplo suo comprobarunt: cum enim in Regno
 novis omnibus revera student, vetera solent
 officiorum & Privilegiorum nomina inviolata
 relinquere. Norunt scilicet Populum nova
 omnia, nisi veterum speciem induant, ani-
 mā suspiciati videre solitum. Hinc Taciti il-
 lnd, Arcanum novi status imago anti-
 qui, &c.

Senec. Ep. 64. Pag. 326 l. 5. post verba [ipſi deferre] adde: Praeclare e Paganis Seneca: Quidni ego magnorum virorum & imagines habeam & natales celebrem? quidni illos honoris cauſa semper appellem? quam venerationem Praeceptoribus meis debo, eandem illis praceptoribus generis humani, a quibus tantiboni initia fluxerunt. Si Consulem video aut Praetorem, omnia quibus honor haberi solet faciam; ego desiliam, caput adaperiam, semitā cedam. Quid ergo? M. Catonem utrumque & Lælium sapientem, & Socratem cum Platone, & Zenonem Cleanthemque in animum meum sine dignatione summā recipiam? Ego vero illos veneror, & tantis nominibus semper assurgo.

Pag. 348. l. 19. post verba [hallucina-
 tum & lapsum esse] adde: Quibus non sine
 injuriā Hæreticorum Malleum, Petrum
 Molinaeum non accenseas, qui, tametsi in
 suā Arminianismi Anatome, temere nimis
 Hieronymi in Hieronymi & Thomae adoptatā sententiā, dc
 Habac. 1. Dei Providentiā agens, conceptis verbis
 dixi-

dixisset, minus esse congruum afferere, ab a-
 eterno Deum decreuisse, [quot folia eopse [quo
 hoc scribatur] anno habituræ essent Regionis
 Neapolitanæ arbores, vel quot panniculi a
 mendici forte penderent pallio; eo quod hæc
 aut similia nullam boni malive rationem ba-
 bere, nec ad perfectionem Universi quicquam
 facere existimat; usque adeo tamen post-
 modum sui se vacuum, & a fastuosâ ac
 præfractâ in suâ illâ opinione pertinaciâ a-
 lienum esse ostendit, ut errorem illum, ab
 amicis quibusdam monitus, haud invitus
 agnoverit, imò, in repetitâ dicti *Tracta-*
tus Editione, publicè retractaverit. Quo
 quidem consilio nullius cordati viri censu-
 rat unquam incurrit, variorum e contra
 Eruditorum laudes & præconia meritus est;
 ut me a multis retro annis in *Wassenarie*
 Historico legisse memini.

F I N I S.

Ee 3

IN-

INDEX AUTORUM.

<p>ABaiardus. p.330
 Abrenetius. 382
 Acoluthus. 234
 Aconitius. 141.
 338. 352.
 Aelianus. 30. 66. 73. 109.
 322. 393.
 Aeschylus. 119. 350
 Agellius. 24. 39. 42. 81. 101.
 112. 115. 125. 126. 137.
 140. 162. 242. 250. 253.
 259. 262. 389. 395.
 Agrippa. 151. 208
 Alcoran. 276
 Alcuinus. 43. 195. 240
 Allatius. 170
 Alexander ab Alexandro. 8
 Albanelovenius. 11. 155
 Alfredius. 276. 422
 Altingius. 159
 Amalarius. 195
 Anama. 306. 348
 Ambrosius. 349
 Ammianus Märcellinus. 5
 Ammonius. 323
 Angelus Politianus. 394
 Anna Maria Schurmann. 353. 361.
 Anonymus. 31. 38
 Antenius Panormitanus. 260
 Angoninus Pius. 92. 238.
 304. 326. 361.
 Appianus.</p> | <p>Apulejus. 56. 69. 76. 140.
 319. 335. 420.
 Aquilinius. 138. 142
 Aretinus. 395
 Aretius. 203
 Arיסטophanes. 9. 166. 235.
 314. 339. 412.
 Aristoteles. 93. 96. 123.
 175. 349. 406.
 Arnobius. 85. 121. 151.
 153. 184. 274. 280. 285.
 305. 321. 341. 385. 393.
 412.
 Arrianus. 88
 Athanásius. 213
 Atheneus. 13. 185
 Aventinus. 25. 324
 Augustinus. 34. 38. 40. 46.
 89. 107. 121. 150. 198.
 225. 238. 239. 259.
 274. 327. 349. 399.
 Avicenna. 384
 Avienus. 336. 344
 Aurelius Victor. 274
 Ausonius Popma. 53. 101
 Aujomius, Poeta. 35. 56.
 120. 151. 220.
 Baker. 363
 Bailius. 179
 Balduinus Franciscus. 7
 Benedictus. 183
 7
 Bari.</p> |
|--|--|

INDEX AUTORUM.

<i>Barthius.</i>	161. 306	<i>Cæsar.</i>	56
<i>Basilius.</i>	248. 293		35. 48. 49. 58
<i>Basnagijs.</i>	116. 149. 363. 397.	<i>Callimachus.</i>	134
<i>Baudius.</i>	5. 45. 72. 79. 122. 358. 392. 413. 428.	<i>Theologus.</i>	90.
<i>Baxter.</i>	328		273. 350.
<i>Beatus Rhenanus.</i>	181. 376	<i>Calvinus.</i>	374.
<i>Beda.</i>	195		Jureconsultus. 411
<i>Bellarminus.</i>	198. 296	<i>Philosophus.</i>	356
<i>Benzonus.</i>	55		
<i>Berkringerus.</i>	237	<i>Camerarius.</i>	30. 206. 350
<i>Bernardus.</i>	69. 77. 239. 240. 329.	<i>Carnarius.</i>	205
<i>Berramus.</i>	87. 108	<i>Campanus Aprutinus.</i>	25
<i>Besoldus.</i>	408	<i>Camusius.</i>	397.
<i>Beyerlink.</i>	15. 295	<i>Cappellus.</i>	369
<i>Bibliotheca PP.</i>	145. 406	<i>Cardanus.</i>	99
<i>Blaurerus.</i>	85	<i>Cartesius.</i>	330
<i>Bocerus.</i>	408	<i>Carpzovius.</i>	252. 363
<i>Bochartus.</i>	109. 341. 347	<i>Casaubonus.</i>	104. 149. 367. 397.
<i>Bodinus.</i>	29. 30. 52. 92. 184	<i>Cassiodorus.</i>	202
<i>Boëthius.</i>	93	<i>Cato.</i>	100
<i>Borsfacins.</i>	223	<i>Catullus.</i>	8. 72. 140
<i>Bondius.</i>	172	<i>Cedrenus.</i>	260
<i>Boterus.</i>	281	<i>Celsus.</i>	5. 287. 385
<i>Boxhornius.</i>	28	<i>Chrysostomus.</i>	51. 68. 89. 116. 117. 135. 198.
<i>Brisonius.</i>	8. 357. 390. 411.	<i>Chytraeus.</i>	262
<i>Brownius.</i>	109	<i>Ciacconius.</i>	55
<i>Bruno.</i>	188	<i>Cicero.</i>	5. 12. 45. 59. 68. 100. 106. 110. 187. 188. 226. 248. 257. 266. 294.
<i>Bucholcerus.</i>	66. 206. 296. 324.	<i>Claudius.</i>	301. 357. 373. 388. 390.
<i>Burmannus.</i>	174. 419		391. 400. 402. 418. 424. 426. 429.
<i>Burnetus.</i>	70	<i>Claudius.</i>	389
<i>Busbequius.</i>	37	<i>Claudianus.</i>	47. 351
<i>Buxtorfius.</i>	6. 17	<i>Cle-</i>	
<i>Bzovius.</i>	316. 345	<i>Ecc 4</i>	

INDEX AUTORUM.

<i>Clemanges.</i>	278	<i>Durandus.</i>	242. 376
<i>Clemens Alexandrinus.</i>	72.		
213. 238. 428.			
<i>Clericus [David]</i>	26. 27.		
57. 125. 248. 333. 337.			
351. 421.			
<i>Clitomæus.</i>	211. 212. 240.		
<i>Cocceius.</i>	42. 202. 216.		
344. 360.			
<i>Coelmannus.</i>	288		
<i>Coletus.</i>	140		
<i>Cornelius a Lapiæ.</i>	198		
<i>Cornelius Gallus.</i>	74		
<i>Cornelius Nepos.</i>	53. 290.		
326. 364. 399.			
<i>Crauerus.</i>	380		
<i>Crinitus.</i>	167		
<i>Cuneus.</i>	363. 425		
<i>Cuspinus.</i>	35		
<i>Cyprianus.</i>	141. 145. 294.		
344. 420.			
D <i>iletericus</i>	Pater. 179		
	Filius. 158		
<i>Dilberrus.</i>	53. 67. 225.		
369. 390.			
<i>Diodorus Siculus.</i>	51		
<i>Dio Cassius.</i>	302		
<i>Dio Chrysostomus.</i>	355		
<i>Dionysius Halicarnassæus.</i>	274		
<i>Donatus.</i>	73. 109. 160.		
254. 394.			
<i>Domæsa.</i>	357. 401		
<i>Drexelius.</i>	13. 76. 94.		
255. 366.			
<i>Drusius.</i>	4. 425		
<i>Dungeus.</i>	176		
E <i>lmenhorstius.</i>	392		
<i>Epicetetus.</i>	68. 88. 227.		
349.			
<i>Epicharmus.</i>	8. 222		
<i>Epiphanius.</i>	249		
<i>Erasmus.</i>	4. 18. 31. 36.		
38. 43. 66. 69. 70. 73.			
80. 85. 90. 104. 120.			
121. 135. 146. 179. 182.			
192. 212. 220. 223. 226.			
228. 239. 241. 248. 253.			
270. 329. 346. 354. 361.			
365. 382. 388. 389. 391.			
395. 399. 403. 405. 409.			
417. 427.			
<i>Evagrius.</i>	295		
<i>Euenus Parius.</i>	428		
<i>Euripides.</i>	182. 246. 322.		
348. 355. 374. 418			
<i>Eusebius.</i>	51. 60. 75. 118.		
151. 153. 161. 184. 243.			
273. 327.			
F <i>arnesius.</i>	32. 203. 246		
<i>Fernelius.</i>	13		
<i>Foxius.</i>	29		
<i>Florus.</i>	82. 191		
<i>Freherus.</i>	419		
<i>Freigius.</i>	249		
<i>Fritschius.</i>	24. 85		
<i>Fulgentius.</i>	108		
<i>Fulgoius.</i>	15. 51. 59		
<i>Fullerius.</i>	173		
<i>Functius.</i>	386		
G <i>affa-</i>			

INDEX AUTORUM.

G affarellus.	9	Heschius.	85
G alenus,	181	Hesychius.	9
G arnerus.	69	Hieronymus.	52. 54. 65.
G athakerus.	58. 101. 113. 204. 332. 354. 389.	92. 107. 122. 158. 161. 198. 211. 212. 220.	
G ellius Senechanus.	95	240. 254. 259. 287. 345. 382. 385. 405. 418. 436.	
G enebrardus.	13. 271	H ilarius.	345
G erson.	295	H oekelshovius.	133
G esnerus.	388	H ofmannus.	124. 127. 266.
G evartus.	78. 111. 341.	318.	
G eusiſus.	9. 158	H omerus.	107. 139. 280.
G oldaſſus.	260. 280	291. 417.	
G omarus.	133	H onsdorffius.	33
G omesius.	409	H oornbekius.	28. 40. 78.
G raſerus.	338. 352	93. 108. 116. 141. 143.	
G regorius M.	71. 342	150. 156. 192. 299. 316.	
G regorius Michaël.	45. 199. 275.	410.	
G ronovius.	36. 87. 219	H oratius.	4. 45. 50. 57. 66. 71. 103. 110. 123. 124.
G rotius.	28. 35. 304. 424	134. 145. 167. 171. 172. 231. 248. 292.	
G rphylander.	157	G uimenius.	302
G undlingus.	296	335. 336. 339. 348.	
G yraldus.	354	357. 358. 387. 404. 414. 418.	
H acspanius.	318	H otomannus.	258. 261
H arprechtus.	409	H ottingerus.	14. 28. 74.
H attemius.	207	145. 149. 167. 196. 316. 346. 364.	
H eda.	305	H ubcrus.	253
H eidanus.	413	H uetius.	243
H eidfeldius.	174	H ugenius.	15
H eideggerus.	170. 265. 277	H yperius.	52
H etnsius.	95. 158. 332	J acobus de Vaux.	297
H ellingus.	145. 324. 423	J ansenins.	396
H eresbachius.	305	J ohannes Gerardi.	233
H ermolaus Barbarus.	81. 117	J ohannes de Mey.	82
H esiodus.	107	Ecc 5	70-

INDEX AUTORUM:

<i>Johannes Sarisburiensis.</i>	33.	<i>Lomejerus.</i>	13. 26. 28.
100. 224.
<i>Josephus.</i>	194. 195. 363	<i>Lubienietzkius.</i>	435
<i>Isidorus Pelusiota.</i>	213. 242.
392.	<i>Lucas de Penna.</i>	48
<i>Isoocrates.</i>	71	<i>Lucianus.</i>	103. 222. 336.
362. 404.
<i>Ivarus Adolphus.</i>	261	<i>Lucilius.</i>	424
<i>Julius Capitolinus.</i>	362	<i>Lucretius.</i>	118. 252. 292. 316
<i>Julianus.</i>	259	<i>Luduvicus Vives.</i>	77. 127.
144. 202. 247. 249.
285. 301. 382. 421.
430.
<i>Junius (Hadrianus)</i>	11.
249.	<i>Lutherus.</i>	315
<i>Justinianus.</i>	35	<i>Lydius.</i>	25
<i>Justinus.</i>	35		
<i>Juvenalis.</i>	5. 27. 37. 144.
220. 257. 278. 280. 286.
314. 354. 357. 426.		
K		M	
<i>Kirchinannus.</i>	169	<i>Accovius.</i>	156
L		<i>Macrobius.</i>	140. 170.
259. 292.
<i>Aetantius.</i>	7. 42. 117.
188. 208. 275. 376.
392.	<i>Magdenburgenses.</i>	323. 345
<i>Laërtius.</i>	5. 12. 100. 111.
123. 136. 236. 245.
274. 326. 331. 426.	<i>Maginus.</i>	30
<i>Lætus.</i>	351	<i>Maimonides.</i>	211
<i>Langevelius.</i>	176	<i>Mamertus.</i>	145. 296
<i>Lasitius.</i>	345	<i>Manilius.</i>	67. 144
<i>Leo Allatius.</i>	170	<i>Manlius.</i>	44. 272. 347
<i>Le Moine.</i>	370	<i>Mantuanus.</i>	294
<i>Lichtfoot.</i>	211	<i>Maphæus.</i>	27
<i>Lindenbruchius.</i>	82. 425	<i>Marbodeus.</i>	152
<i>Lipsius.</i>	17. 35. 56. 70.
102. 163. 165. 193.
203. 265. 279. 287.
317. 332. 387. 410.	<i>Marchantius.</i>	209
<i>Livius.</i>	82. 303	<i>Marckius.</i>	275. 303. 376
		<i>Maresius.</i>	184. 372
		<i>Martialis.</i>	6. 7. 10. 44. 57.
69. 86. 122. 125. 127.
137. 146. 146. 147.
180. 302. 306. 334.
		<i>Martianus Capella.</i>	336. 340. 393. 401.
405. 412. 414. 420.
425. 426. 429.
		<i>Mar-</i>	6

INDEX AUTORUM.

<i>Martyr.</i>	171	<i>Novarinus.</i>	431. 432
<i>Maastrichtius</i> (Petrus)	148	<i>Nyssenus.</i>	359
<i>Matthæus.</i> 61. 124. 336. 398.			
<i>Maurus Terentianus.</i>	239		
<i>Melanchthon.</i> 91. 126. 226. 356. 388.			
<i>Melchior Adam.</i>	113. 324		
<i>Menagius.</i>	154		
<i>Mercerus.</i>	197. 241. 304		
<i>Mercurialis.</i>	339		
<i>Microëlius.</i>	372		
<i>Middendorpius.</i>	264		
<i>Minutius Felix.</i>	60. 185. 287. 293. 321. 376.		
<i>Molinæus</i> } Petrus. 156. 437			
	Ludovicus. 372		
<i>Montacuius.</i>	398		
<i>Montagne.</i>	13. 29. 30. 160. 247.		
<i>Montaltius.</i>	406		
<i>Morellus.</i>	118. 168		
<i>Morinæus.</i>	75. 87. 92. 155.		
<i>Mornæus.</i>	271. 394		
<i>Muretus.</i>	32. 163. 176. 255. 293. 393.		
 N <i>Æranus.</i>	370		
<i>Natalis Comes.</i>	81		
<i>Natalis Alexander.</i>	155		
<i>Nauclerus.</i>	264		
<i>Nazianzenus.</i>	103. 229. 235. 292.		
<i>Nicephorus.</i>	328		
<i>Nilus.</i>	327. 430		
<i>Nizolius.</i>	401		
<i>Nollius.</i>	212. 225. 286		
<i>Nonius.</i>	53		
		 O <i>Psopæus.</i>	177
		<i>Osiander.</i>	350
		<i>Ovidius.</i> 7. 8. 10. 51. 58. 67. 84. 152. 223. 307.	
		<i>341. 373. 374. 393. 407.</i>	
		<i>Owenus.</i>	369. 435
		 P <i>Ancirollus.</i>	7. 25
		<i>Panormitanus.</i>	52
		<i>Pandinius.</i>	140
		<i>Pareus.</i>	45
		<i>Pareus.</i> 33. 101. 389. 390	
		<i>Parrhasius.</i>	332
		<i>Parrus.</i>	368
		<i>Patricius.</i>	149
		<i>Paulus JC.</i>	407
		<i>Paulus Fortus.</i>	276
		<i>Pellicanus.</i>	273
		<i>Peraldus.</i>	223
		<i>Perreaud.</i>	195
		<i>Persius.</i> 9. 360. 405. 417	
		<i>Petrarcha.</i>	29
		<i>Petrus de Natalibus.</i>	41
		<i>Petrus Messias.</i>	24
		<i>Petrus Suavis.</i> 274. 276. 278	
		<i>Petrus Venerabilis.</i>	330
		<i>Peucerus.</i>	434
		<i>Pezelius.</i> 158. 206. 324	
		<i>Pfannerus.</i>	195
		<i>Philalethes Polytopiensis.</i> 14	
		<i>Phœdrus.</i> 59. 79. 81. 135. 254. 333. 403.	
		<i>Philemon Comicus.</i>	343
		<i>Philippus Bergomensis.</i>	35
		<i>Philo.</i>	243. 251
		<i>Pbi-</i>	

INDEX AUTORUM.

<i>Philostratus.</i>	351	<i>Q</i> uintilianus.	43. 45.
<i>Phocylides.</i>	434	60. 66. 108. 120. 126.	
<i>Phorbaeus.</i>	155. 173	138. 170. 193. 238. 326.	
<i>Piccartus.</i>	39	373. 380. 404. 427.	
<i>Pierius.</i>	10		
<i>Pindarns.</i>	101. 292. 417		
<i>Pirkheimerus.</i>	15		
<i>Pithaeus.</i>	411		
<i>Plato.</i>	9. 356. 374		
<i>Platina.</i>	264. 271. 328. 383		
<i>Plautus.</i>	43. 120. 292. 315.		
	320. 372. 389. 401. 413.		
<i>Plintus.</i>	8. 39. 53. 58. 66.		
	112. 146. 162. 235. 253.		
	277. 307. 316. 358. 385		
	420.		
<i>Plutarchus.</i>	32. 33. 40. 48.		
	72. 82. 135. 137. 164.		
	191. 250. 258. 271. 296.		
	323. 331. 374. 400. 425		
<i>Poggiius Florentinus.</i>	105. 394		
<i>Polybius.</i>	9. 411		
<i>Polus.</i>	256		
<i>Pocockius.</i>	362. 382		
<i>Pollux.</i>	291. 333		
<i>Polydorus Virgilius.</i>	25. 273		
<i>Pomponius Mela.</i>	259		
<i>Pontanus.</i>	251		
<i>Pontanus Fotinianus.</i>	264		
<i>Prideaux.</i>	171		
<i>Procopius.</i>	30		
<i>Propertius.</i>	54		
<i>Prosper.</i>	187. 327		
<i>Prudentius.</i>	60. 110. 153.		
	290. 293. 366.		
<i>Publius Syrus.</i>	281. 291		
<i>Pulmannus.</i>	186		
<i>Raderus.</i>	10		
<i>Radbertus.</i>	162		
<i>Ravanellus.</i>	9		
<i>Raynaudus.</i>	153		
<i>Reatinus.</i>	211		
<i>Renaldinus.</i>	17		
<i>Revius.</i>	205		
<i>Rhodiginus.</i>	67. 194. 252.		
	361. 373. 410.		
<i>Richardus de Buri.</i>	263		
<i>Ridderus.</i>	15. 318. 323		
<i>Rigaltius.</i>	82		
<i>Rittershusius.</i>	33. 386. 407.		
	409. 410.		
<i>Rivetus.</i>	40. 149. 170.		
	192. 246. 325.		
<i>Rockenbauchijs.</i>	409		
<i>Rosinus.</i>	152		
<i>Rosweidus.</i>	398		
<i>Rousius.</i>	213		
<i>Ruarus.</i>	204. 212		
<i>Ruffinus.</i>	240. 227		
<i>Sallustius.</i>	54. 119		
<i>Salmuth.</i>	6. 10. 28. 356		
<i>Salvianus.</i>	190		
<i>Sanctius.</i>	390		
<i>Sannazarius.</i>	384		
<i>Saubertus.</i>	152. 306. 423		
<i>Scaliger (Julius).</i>	68. 109.		
	165. 167. 340. 274.		
<i>Sekardreys.</i>	44		
		<i>Schesa.</i>	

INDEX AUTORUM.

Schefferus.	67	Spizelius	34. 46. 338. 352
Schickardus.	326	Statius.	10. 78. 352
Schmidius.	186	Stella.	198
Scioppinus.	390	Steuartus.	371
Schonaeus.	229	Stiblinus.	231
Schoockius.	325. 371. 423	Stobaeus.	43. 71. 76. 291
Schorus.	391	Strabo.	246. 264. 401
Schottus.	79. 364	Strada.	366
Schreiverius.	10. 147	Suetonius.	30. 65. 111. 115. 118. 121. 193. 249. 251. 358. 266. 273. 275. 321. 361. 386. 396. 402. 412.
Scultetus.	85. 206. 364	Stunica.	102
Seldenus.	9. 150. 180. 202	Suerus.	77
Philosophus	32	Sulcerus.	54
	37. 53. 56. 71. 102. 140. 146. 169. 170. 172. 181. 220. 227. 236. 319. 323. 231. 348. 354. 376. 399. 420. 424. 436.	Sydonius.	222
Seneca	Tragicus. 356. 413	Sylburgius.	429
	169. 259	Sylvius.	391
Serenus.	230	Symmachus.	383
Sextus Empiricus.	360	Synesius.	169
Silius Italicus.	397	Szegedinus.	971
S'monius.	397	T'Acitus.	121. 143. 167. 292.
S'monides.	175	Tatianus.	330
Simsonius.	274. 296	Terentius.	160. 163. 322. 357. 418. 428.
Sixtus Senensis.	6. 108	Tertullianus.	87. 115. 285. 219. 327.
Steidanus.	205. 261	Theodoreetus.	50
Smaragdus.	242	Theganus.	245
Socrates.	18. 159. 267	Theophilus Antiochenus.	260
Sohnius.	94. 365	Theognis.	227. 329. 418
Solinus.	236	Thomas.	106. 437
Spanheimius	Pater. 158. 171. 430	Thomasius.	150
	Filius. 55. 280	Tibullus.	58. 337. 351
Spencerus.	143. 276. 291. 319 435.	Tiraquellus.	8
		Tirinus.	360
		Tobias Andree.	205
		Tol-	

INDEX AUTORUM.

<i>Tollius.</i>	136. 151. 179. 230	<i>Voisinus.</i>	211
<i>Torrentius.</i>	408	<i>Volaterranus.</i>	60
<i>Triglandius.</i>	338. 352	<i>Joh. Gerard.</i>	17,
<i>Turnebus.</i>	9. 73. 103. 111. 127. 190. 231. 250. 395. 402.	69. 107. 109. 143. 154. 157. 177. 267. 368.	
<i>Turretinus.</i>	86. 116. 234	<i>Vossius</i>	401.
V alerianus.	51	Isaacus.	11. 26. 32.
<i>Valerius Maximus.</i>	59.		55. 148. 150.
	240. 273.		263.
<i>Valesius.</i>	243	<i>Matthæus.</i>	16.
<i>Valla.</i>	395. 399. 400	<i>Vriesius.</i>	29. 147. 371
<i>Varro.</i>	53. 141. 152. 191. 314.	<i>Ursinus.</i> (Joh. Henricus)	89. 110. 152. 168. 197. 221. 250. 270. 304.
<i>Vatablus.</i>	86	<i>Vultejus.</i>	47
<i>Vedelius.</i>	297		
<i>Vegetius.</i>	191	W assenarius (Historicus)	
<i>Vegius.</i>	333		437
<i>Vellejus Paterculus.</i>	35. 68. 284.	<i>Wendrockius.</i>	406
<i>Veratius.</i>	135	<i>Wendelinus.</i>	366
<i>Victor.</i>	34. 46	<i>Wesembecius.</i>	409
<i>Villalpandus.</i>	181	<i>Wilbelmius.</i>	319
<i>Vincentius Lirinenſis.</i>	182 302.	<i>Wiertfius.</i>	225
<i>Virgilius.</i>	78. 340. 341. 342. 373.	<i>Wipo.</i>	36
<i>Vitruvius.</i>	168	<i>Witsius.</i>	210
		<i>Wouwerius.</i>	623
<i>Voetius</i>	165. 236. 317. 338. 352.	<i>Wulfferus.</i>	401
	Paulus.	<i>Z</i> onaras.	400
	13	<i>Zwinglius.</i>	213

INDEX

RERUM & VERBORUM.

A.

 Baljardus quis. pag. 329. Animo intumescens tristi a Deo desertione est mulctatus. 330. Putidi ejus Errores. 329. Quos an postmodum retractaverit, quidam ajunt, quidam negant. 330. *Bernardi* de eo testimonium.

Acontius (Jacobus) cum Origene comparatus, & quare? 337. Ad *Indifferentismum* in Religionem introducendum proclivis fuit. 338. De *Libro ejus*, quem *Stratagemata Satanae* inscripsit, judicia Eruditorum. ibid.

Acumen apud Romanos quid? 110

Adversaria e Libris, quos legimus, necessario conficienda. 248. Unde hæc sic dicta? *ibid.*

Demostheni quomodo nuncupata? 249. Cum delectu & judicio congerenda. 252. *Fructus* eorum varii. 250. 251. In concinnandis iis non oportet esse nimis operosum. 253, 254.

Ægypti annum vextigal quantam olim summam confecerit? 264

Ægyptii cur tempore Judæorum *Paschatis* greges & arbores suas *minio* illinere soliti? 8

Æneas Sylvius suorum quædam, quæ juvenilibus annis licentiore calamo effuderat, ætate prædictior factus condemnavit & retractavit. 76. Quid, postquam jam *Pontifex* factus esset, a *Romanis* suis petierit? ibid.

Ætatem ferre, portare, pati quid significet. 55. 56. Quo sensu id *Libris* etiam applicandum? *ibid.*

Agnes

I N D E X

- Agnes Imperatrix in Episcopum Cassinensem per-*
versè liberalis. 222
- 'Axeβōs īrāyāwōnēs quid?* 238
- Aībā amūssī quēdam conglomerare quinam dicendi?* 253
- Album (liber) quid, & unde sic dictum?* 331
- Aldus Manutius quot Libros Academiæ Pisanae*
Testamento olim legaverit? 24
- Alexander M. cur a solo Apelle pingi, a solo Ly-*
sippo fingi voluerit? 123. Ingens ejus in Ho-
meri libros affectus. 258. Pro pueris liberali-
bus Artibus imbuendis singularis cura. 271. In
Aristotelem Præceptorē suum gratus animus. 326
- Alienam sententiam explodere, quam propriam*
rite afferere, facilius. 103
- Alphonſi, Arragoniæ Regis, in Libros eorumque*
Scriptores intensus amor. 35. 260
- Alphonſi, Castellæ Regis, voces impiæ & blasphemæ.* 317. Nimiopere hic a Viro quodam
Docto laudatus & commendatus. 318
- Amboſtias in scribendo incommoda.* 93
- Amaliesuntha, Gothorum Reginæ, non vulgariter*
erudita. 33. *Atbalaricum* Filium suum Literis
imbuendum tradens Regni sui *Procerum* indi-
gnationem incurrit. 30
- Amici nulli commendabiliores quam Libri.* 49
- 'Amīca θεογένēs quid?* 66
- 'Amīca πίνēs quinam dicendi?* 233
- Angues quomodo aures obturare soliti?* 331
- Anīq̄ τελογ̄γως, vir quadratus quis?* 175
- Animalia magna diutius fere parentum suorum*
visceribus inclusa. 72
- Annae Mariæ Schurmannæ laus.* 15. 16. *Epistolæ*
quatuor linguis exaratae. *ibid.* *Præcox ingenium*
361. *Eυxληγ̄σιο* haud multo ante obitum ejus
pu-

RERUM & VERBORUM.

- publica facta. 15. Querela, quod immodicis
aliorum præconiis nimium tribuerit. 353
- Antiquis* cur antiquiora passim gratiora? 292. 293
- Antisthenes* cur *Librorum* scriptio infestus? 36
- Antonini* Pii Imperatoris in præceptores suos
gratitudo. 326. *Dialogi* ab ipso puer conscri-
pti. 361. Animus Philosophiae bonisque Lite-
ris addictissimus. 35. 362
- Apollinaris* partim laudatus, partim notatis. 327.
- Quâ viâ in hæresin primum deductus sit? 328
- Aeneas* in scribendis *Libris* resecanda. 141
- Apulejus* ob caliginosum Stylum pulsatus. 127.
- Ara* ab Aristotele Platonis erecta. 323
- Argumentorum* pondere non numero certandum. 190. 391
- Aristarchus Grammaticus* nihil ipse scribens rigi-
dus tamen alienorum censor fuit. 43. 44. A
nonnullis πλυξέροις accensitus. 13. Nullus
Homeri versus pro γνώσει habitus, qui ab ipso
non approbatus. 388
- Aristoteles* obscuridatem in scribendo non affe-
ctavit. 117. Ingenti summâ Speucippi Philo-
sophi *Libros* cœmit. 262. Cur mulus a Pla-
tonice præceptore dictus? 322. Plurimorum
Librorum autor extitit. 12. *Plagii* fuit insimu-
latus. 147. 151
- Aristophantis* justissima in *Plagiarios* pronunciata
sententia. 168. 169
- Armis* literæ & Literis arma non oppouenda. 35
- Arminii* (Jacobi) novitatis in Theologiam in-
troducendi artificium. 288
- Arthurus*, Walliae Princeps, sexto decimo vitæ
suæ anno omnes Scriptores Latinos modo per-
legerat. 363

INDEX

- Ars naturæ imitatrix.* 96. 246
- Afinius Gallus cur monstrum Agellio nuncupatus?* 395. Insignis βιβλιοράτης fuit. *ibid.* Ipse Ciceroni, Livio, Sallustio non perpercit. *ibid.*
- Ασκαλίζειν & ασκώλια quid? 339
- Assentatorum blandimenta quomodo retinenda?* 354
- Afinus de hoc non gustabit quale dicterium, & unde forte ortum?* 355
- Athanasius Scriptor summè perspicuus.* 116.
- Multa ipsi olim a Monachis scripta supposita, & quare? 149
- Athenæ nobilissimum Orbis terrarum Gymnasiū.* 112. Gloriosa iis nomina inscripta. *ibid.*
- Cur Gellius, Noctes suas Atticas conscribens, eò secesserit? *ibid.*
- Atrium Gentium Templi Hierosolymitanī quale?* 234. Quibusnam introitus in id concessus, quibus non? *ibid.*
- Avaritia vulgaris μισθιστής causa.* 280
- Avarorum hominum conditio misera & inquieta.* 281
- Auditu solo propagata pestare diu non possunt.* 54. 55
- Augustinus βιβλιόφιλος & πολύγενεφ.* 46. *Librorum ejus numerus.* *ibid.* A discipulis suis nefarie fuit desertus. 324. In dicendo scribendoque mire mansuetus. 89. 90. Stylus ejus obscurus passim & involutus. 121. 122.
- Augustus Erotēm ob solam coturnicem jugulatam suspendi jussit.* 86. *Adversariis conficiendis deditus fuit.* 251. Quam in pænam in *Librorum famosorum artifices statuerit?* 410. Excellenter perspicuus fuit. 115. *Horatium* omniam Librorum suorum brevitatem reprehendit. 193. *Arma cum literis conjunxit.* 35. 36

An

RERUM & VERBORUM.

- Aurem obturare* quid? 341. Quo sensu *affidi*
surdæ, quo *hominibus* in *Scriptura* adscriba-
 tur? 341. 342.
- Auscultationis*, quâ per vivam vocem addiscenda
 excipimus, magna utilitas. 50. Varietamen
lectionis supra eam prærogativæ. 50. 51
- Avicenna* valde juvenis præter *Alcoranum* (quem
 totum memoriter tenuit) omnes alias Discipli-
 nas, nullo usus adminiculo, feliciter addidi-
 cit. 362.
- Aulici gnathonec* cur *literatus* *Principib*us *illi-*
teratos præterre soliti? 34
- Autolyci Gentilis* propensissimus in *Libros ani-*
 mus. 260. Totas noctes in *Bibliothecis* trans-
 egit. *ibid.*
- Autoris*, qui legitur, *scopus* Lectori rite attenden-
 dus. 232. 246

B.

- B**aldus per contemptum *Bardus* nonnullis
 dictus. 394
- Barbare loqui* quinam propriè dicendi? 401
- Bassi* (*Jurisconsulti*) stultus *thrasonismus*, & in-
 glorijs exitus. 336. 337
- Basilii Magni* suaviloquentia. 84. *Librorum* ejus
 laus. 235. 236
- Bathyllus*, qui *Virgilio* distichon suum, quod in
 laudem *Augusti* scripserat, perfide surripuit, si-
 bique vindicavit, quis qualisve fuerit? 166. 167
- Baucismus* quale *salutationis* genus? 340. 341
- Bernardus Ocriularius* cur ex tempore *Latine* lo-
 qui renuerit? 70
- Bernhartus* (*Johannes*) juvenili ætate πολυ-
 γλωσσα. 369
- Bessarion Cardinalis* quanti bonos *Libros* fecerit?
 Ff 2 260.

I N D E X

260. Quicquid pecuniole seponere potuit *Libris* coemendis impendit. 280. 281
 Βιβλιομετρίας quinam habendi? 393
 Βιβλία διπλύζα quae? 26
Bibliorum unicum exemplar quanto, ante *Typegraphiam* inventam, pretio divenditum? 25
Bibliotheca Alexandrina quando & a quo instituta? 24. De *Librorum*, quos continuit, numero non una omnia sententia. *ibid.* Ut neque, an *omnes* plane an *quidam* tantum eorum *Alexandrinī* belli tempore exusti sint. *ibid.*
Bibliothecæ variæ Librorum copiâ illustres. 23. &c.
Bodleiana quot qualibusque præcipue voluminibus constituerit? 28
Bibliothecarum Librorumque possessores quinam dignissimi? 257
Bibliothecariorum titulus ipsis olim Regibus Principibusque non ingratus. 266
 Βιβλιοφιλία & φιλομεθία individuæ sociæ. 267
 Βιβλιόφιλοι haud omnes, qui videri tales volunt. 219
Bocharti (Samuelis) elogium. 347. In agnoscendis Scriptorum suorum erroribus ingenuus candor. *ibid.*
Bonamicus (Lazarus) quis? 44. Impium ejus de *Psalmiss Davidicis* effatum. 45. Ab *Erasmo* ad calatum provocatus. 45. Cur nihil literis prodiderit? 44
Bonifacii superstitiosa & supererogatoria erga *Divi Petri* Epistolas reverentia. 223
Boxhornius (M. Zuerius) *Tullius redivivus* dictus. 371. Functioni Academicæ mature admotus. *ibid.*
Breve quidnam dicendum, quid *mutilum*? 293
Brevitas in scribendis *Libris* secunda. 133.
Quatuor ad eam pervenienti viæ. 141. &c.
 Commoda ejus varia. 137. Cum materiarum tectan-

RERUM & VERBORUM

tractandarum ~~mutilatione~~ & decurvatione non
confundenda. 193. *Judicium* in sectandâ eâ
adhibendum. 192

C.

- C**acoëthes in Medicorum schola quid? 5.
Vocis illius origo. ibid. *Scribendi* (de quo
Juvenalis) in quo consistat? *ibidem.*
- C**ælius Calcagninus in Bibliothecâ suâ tumulatus. 262
- C**alcei e quâ materiâ consui olim soliti? 6
- C**alcaria. De calcaria in carbonariam ire quid si-
gnificet? 376
- C**allimachus Cyrenæus. quot Librorum autor? 13
- C**alliphanes quidam Parisinus explosus. 104
- C**alvini (Theologi) laus. 190, 191. In refellen-
dis erroribus solida & succineta procedendi ra-
tio. 191
- C**alumniæ in bonos. Autores profundi solitæ. 385.
- Eorum, qui in asserendâ & propugnandâ causâ
suâ deficiunt, sacra plerumque anchora. 370.
- Quinam in excogitandis & disseminandis iis fe-
re audaciore? 387. Ab inserviendo *Conatibus*
suis publico deterrere neminem debent. 421.
- C**amartii (Ægidii) iniqua in *Lutherum* ~~envenientia~~. 422
205. Infestus in quosvis pene *Reformatos* Do-
ctores animus. 206
- C**amerio (Johannes) perquam adhuc juvenis tam
prompte *græce* loqui potuit, ac alii *latine* 369
- C**anis festinans cœcos parit catulos in quos olim ja-
ctum? 69
- C**anteri (Andreas) præcoccissimum ingenium &
stupenda ante annos industria. 366

I N D E X

- Cantores & Scriptores* cum se insicem collati. 4.
 5. Eorum cōmūnis genius. *ibid.*
- Carmina* in juventute a quibusdam adornata, postmodum condemnata & retractata. 76
- Carneades Cyrenæus.* Vid. *Heracitus.* & 123
- Carolus M.* arma cum *Libris* conjunxit. 36. 261.
 Ipsissimo ultimo vitæ suæ die lectioni *Scriptura* intentus fuit. 245
- Cartesius* (Renatus) Mathematicorum princeps.
 330. Multis *Libris* legendis minus addictus.
 29. Amarulentâ epistolâ in *Gisbertum Voetium* valde injurius. 330. Perquam adhuc *juvenis* Eruditorum senatui adscriptus. 37^e
- Casauboni* de atrocibus in se a *Scioppio* jactis calumniis querela. 396. 397. De *Danielis Heinssi* Conatibus juvenilibus favorable judicium. 367
- Casparus Colinius* in lanienâ *Parisensi* nequiter trucidatus. 32
- Cassianus* martyr stylis ferreis ab ipsis suis discipulis confossus. 110
- Cato* in ipsam Curiam Libros comites habuit.
 258. *Esse*, quam *videri* bonus maluit. 119
- Centones* quid. 164. Eos adornare nonnullis sub cautelis haud illicitum. 165. *Proba Falconia*, *Eudoxia Imperatrix* & *Olympia Fulvia Morata* concinnatione eorum celebres. *ibid.*
- Christus* cur nihil scripserit? 40. Epistola ad *Abgarum* Regem, tribui ci solita, non germana sed supposititia. 41. Admirandæ Epistole illi virtutes falsò adscriptæ. *ibid.*
- Ciccarellus* (Alphonsus) quis? 159. Portentosum ejus plagium. 170. Car publicè sub *Gregorio XIII* Romæ exustus? 170
- Cicero* usque adeo assiduus *Platonis Librorum* lector fuit, ut in eum ipsum pēche sit commutatus. 226.

RERUM & VERBORUM.

226. Attici libro effictim deperiit. 258. In
scribendo assiduus fuit. 12. Ab æmulatorum mor-
sibus non fuit immunis. 395. Lectione ejus ab
Hieronymo nunquam plane improbata. 210.
211. In villulam *Libros* parturiens secedere
solitus. 112. Maximopere a *Melanctone* æ-
stimatus. 126. Aliorum elogia nimium capta-
vit. 354
- Ciceronianorum factio*, in Italiâ & Germaniâ olim
orta, quo usque processerit? 389
- Chosroæ*, Persarum Regis in proprium suum Pa-
rentem immanis crudelitas. 410
- Christophorus*, puerulum Jesum portans, quid c
mente eorum, qui fabulam eam effinxerunt,
innuerit? 83
- Chrysanthus Sardianus* tot *Libros* olim scripsit, ut
extremi digitorum ejus articuli incurvescere
tandem coeperint. 13. 14
- Citatio Autorum* quomodo rite instituenda? 178.
Testimonia eorum, quoad fieri potest, ex ipsis
fontibus alleganda. 179. *Librorum Capitum*,
Paginarum, in Lectorum commodum, indici-
na etiam facienda. ibid.
- Claves discentium quæ?* 224. 225
- Cocceji (Johannis) encomium*. 348. Laudabilis mo-
destia. ibid. Commentarius in *Sanhedrin* & *Mac-
cotb* quo ætatis ejus anno in lucem emissus? 371
- Coelmannus (Jacobus)* in innocuum *Autoris Li-*
bellum iniquior. 288. 289
- Coletus (Johannes)* quomodo ad concionandum
præparare se solitus? 239
- Collationes* super iis, quæ legimus, necessariæ.
241. Eārum in Veteri Ecclesiâ usus. 242. A
Gentilibus *Festorum* suorum tempore tere in-
stitutæ. ibid. Fructus earum variii & eximii.
241. *Cænationes serotinæ* cur & quando ab iis

I N D E X

- denominari cœptæ? 242
Color, prætextus, subterfugium in variis linguis
 unum & idem. 280
Compaginandi Libros apud Antiquos modus.
 10. 11
Compendiorum lectio & usus haud plane condem-
 nandus. 237
Conchis quo jure boni Scriptores æquiparandi?
 77
Corsuetudo bonarum rerum quo sensu nonnun-
 quam pessima? 291
Contentionum in Ecclesiâ incommoda varia. 91
Continuatio & assiduitas in Librorum lectione
 necessaria. 244. 245
Convivia Antiquorum salibus, ænigmatibus, Li-
 briquo cujusdam lectione condiri solita. 52.
 53
Contumeliae opinio magis fere molesta, quam con-
 tumelia ipsa. 88. 89
Cornelia Vossia, Magni Vossii filia, literis probe
 imbuta. 16. Infelicibus aquis suffocata. 17
Corniculæ Æsopicæ quæ? 145. Librorum plagi-
 rii iiscum merito comparandi. ibid.
Corporis cultus novitatis plerumque pretio maxi-
 me commendabilis. 290
Correptiones nonnullorum cur minus subinde
 fructuosæ? 80
Costerus (Laurentius) artis **Typographicæ** inven-
 tor. 27. 28
Cotes imitari quiaam dicendi? 66
Crambe cocta & bis cocta quæ? 143. **Ægyptiorum**
 & **Sybaritarum** circa utramque mores. 144
Crinitus (Jacobus) cur seculi sui monstrum di-
 ctus? 364
Critica literaria quatenus laudanda, quatenus cul-
 panda? 163
 Cri-

RERUM & VERBORUM.

Criticorum quorundam lepida & supererogatoria industria. 163. 164

D.

- D**avidis Psalmi Piudari Poëmatibus ab *An-*
gelo Politiano postpositi. 434. 435
- Davidis Burgundi*, Episcopi Ultrajectini, in Literas Literatosque affectus. 305. 306. Rigida in Pastores quosvis *inductos* censura. *ibid.*
- Delrio* (Martinus) variis scriptis clarus. 176.
Multa aliorum suffragia *Libris* suis intexere solitus. *ibid.* Ob voluntariam omnis mundanæ eminentiæ abnegationem & abdicationem misericordia a suis æstimatus. 175. Viginti annorum juvenis politissimarum in *Solinum* Notarum autor extitit. 366
- Deum esse* quisnam omnium primus in dubium vocaverit? 274
- Devotionis* intensioris obtentu imperitum vulgus facile fascinandum. 287
- Didymus Alexandrinus* quando floruerit? 5. A puero licet coecus Literas tamen variasque Disciplinas rite addidicit. *ibid.* & 362
- Didymus Grammaticus* quot *Librorum* autor? 13.
Cur *βιβλιολάθας* dictus? *ibid.*
- Diodorus Siculus* multos annos *Historiae* suæ concinnandæ impendit? 74. 75
- Digesta Jure-Consultorum* nitidæ *Latinitatis* splendore conspicua. 400. Quot voluminibus olim conserint? 13
- Dis ιησεψη διαιτη* quid? 144
- Doctorum* quorundam *Sorbonicorum* asinina stupiditas. 306
- Draconis intestinum* admirandæ magnitudinis in Bibliotheca *Constantinopolitana* olim inventum, Ff 5

I N D E X

tum. 6. Homeri *Ilias* & *Odyssæa* ei inscrip-
tæ.

7

E.

- E**πομένως σοφοί, barbetenus sapientes quinam dicendi? 41
- Elatio animi* contemptus Librorum causa. 314. &c.
- Enthusiasmarum* circa lectionem Scripturæ delirium. 244
- Epicurus*, vid. *Heraclitus*. 227
- Ennius* quo sensu Homeri animam dicatur sortitus? 326
- Epaminondas* quanti *Lysim Tarentinum* præceptorem suum fecerit? 12 124
- Epicurus* πολύχρονος & obscurus. 193. 194.
- Epistolarum* concipiendarum ratio. Cur scriptione earum doctrinam Euangelii promulgare maluerint *Apostoli*, quam alio qualunque modo? 116
- Epistolæ* quædam *Senecæ ad Paulum*, ut & *Paulo ad senecam* adscriptæ, tanquam ἀποβολιμφῆς reiectæ. 107. 108
- Eποχὴ Tyrbonica* explosa. 375. *Plato* nimiopere ei affinis. 100. Affectionata in Deum perquam contumeliosa. 376
- Erasmi* (Desiderii) varia elogia. 168. Stylus æquabilissimus. *ibid.* Symbolum CONCEDO NULLI quomodo intelligendum? 346. In ipsa irâ festivitas. 271. Humilis modestia. 346. Nimia nonnunquam in evulgandis Libris præcipitantia. 66
- Eratosthenes* in *Homerum* valde injurius. 393.
- Erginicanus* qui? 360. 361
- Eruditio vera* solâ conscientiâ contenta. 335.
- Cultores suos a præstanto officio non avertere, sed

RERUM & VERBORUM.

sed eo propellere apta nata.	18
<i>Eruditus</i> nemo nisi & βιβλιόφιλος.	267
<i>Effenius</i> (Andreas) tanquam <i>vix fandi potens</i> ab obscuro quodam homine traduētus.	396
<i>Ettmullerus</i> (Michael) quando demum ad scri- bendos <i>Libros animum appulerit?</i>	75
<i>Euridice</i> fœmina literata.	14

F.

F abulae de Tondalo, super angustissimo pon- ticulo gradiente, gravemque lignorum fas- ciculum portante, explicatio.	82
<i>Fabularum usus</i> cur olim invectus. 81. Scriptores plurimi.	<i>ibid.</i>
<i>Fabulatorum omnium</i> licet haud primus forsitan, princeps tamen <i>Aësopus Samius.</i>	81. 82
<i>Fœniculi</i> ad acuendum visum virtus.	384
<i>Fallere volentibus</i> falli volentes nunquam desunt.	286
<i>Fastus juvenilis</i> vulgaris causa.	358
<i>Fatum Librorum</i> dubium & varium. 416. He- breorum de hoc aliorumque effata ἀπομνημόνευση.	418. 419. 420
<i>Favorini Philosophi</i> in Adolescentem quendam, priscè nimis loquentem, acris censura.	125. 126
<i>Ferrandi Cordubensis</i> πανσφία cum singulari mo- destiâ conjuncta	345. 346
<i>Festinatio</i> in scribendis <i>Libris</i> noxia.	48. 69
<i>Fœminarum</i> eruditio Reip. non damnosa, sed u- tilis. 17. Cur quidam ei intesti? <i>ibid.</i> & 18. 19	
<i>Fætum lambere</i> quid? vid. <i>Lambere fætum.</i>	
<i>Foxi</i> (Johannis) Historia a Barneto partim no- tata, partim laudata.	70
<i>Francisci I.</i> Galliarum Regis, singularis φιλοσο- phia.	26
<i>Fras-</i>	

I N D E X

- F**rassenius (Claudius) a Richardo Simone ut *Hebreicarum & Græcarum Literarum rudis exhibatus.* 379. *Plagii reus peractus.* 155
- F**redericus II. Imperator quicquid habuit otii legendis *Libris impendit.* 260. 261
- F**usti vel Fausti (Johannis) supellectilis literariæ & Typographicæ furtum. 25
- F**ustuarium supplicium quid? 410. An capitale fuerit, an non capitale? *ibid.* *Duplex* habuerunt Romani, *militare & paganum.* 411. *Hoc*, id est, *paganico*, famosorum *Libellorum* autores olim multati. *ibid.*

G.

- G**alenus quot *Libros* scripserit? 13
- G**atkakerus (Thomas) ruri opus suum in *Antoninum Pium concinnavit.* 113. Nec pingi nec cœlo exprimi se passus est, solus eruditio-
nis suæ monumentis, id est, *Libris* inclares-
cere volens. 58
- G**ellius ad scribendos *Libros* suos *Athenas* se-
cessit. 112. Cur *Noctes* eos dixerit? *ibid.*
- G**entilium haud minimum contra fidem *Christia-
num* præjudicium quale? 247. In *Libros S.
Scripturæ* intensissimus animus. 273. Scripta
quædam ut male ab aliquibus plane rejiciuntur,
ita bene ab aliis, & in politioris *Literaturæ*
bonum, resectis iis, quæ honestas mentes offendere, bonosque mores stuprare possent, publi-
cantur & commendantur. 229
- G**eorgio, Draconem interficiente, Regisque filiam liberante, quid significatum voluerint Fa-
bulatores? 82. 83
- G**ermani Veteres cur a *Librorum* tractatione alieniores? 36. 37
- Goths*

RERUM & VERBORUM.

- Gothi** quare ingentem *Librorum* turbam, utut
Vulcano jam dicatam, concremare tamen no-
luerint? 30
- Gradatim** a facilioribus intellectu *Libris* ad dif-
ficiliorum lectionem adscendendum. 233. 234
- Gratitudo** nulli non Scriptori debita, a quo mutuo
quid sumptum. 172. 173
- Gregorius I I. PP.** Romanæ Bibliothecæ olim
præfectus. 266
- Gronovii** (I. F.) in admittendis & ferendis *alio-*
rūm Eruditorum censuris facilitas. 87. De
Magnatum multorum in tractandis excolendis
que *Literis* remisso nimis studio querela. 219.
220
- Grotius** (Hugo) quo ætatis suæ anno Notas suas
in *Martianum Capellam* publicas fecerit? 368.
- Genius ejus a *Riveto* descriptus. 246. Qualem
de moliminibus suis *syncretisticis* spem conce-
perit? 423. Honorificum ejus de *Vossii* Opere
de *Idololatriâ Gentilium* testimonium. 105
- Guiljelmi**, Scotorum Regis filii, discendi cupido
ipsis *juvenilibus* annis conspicua. 365.

H.

- Hæretici** omnes superbi. 327. 328
- Hattemius** (Pontianus) ob prætractam in er-
roribus suis pertinaciam ministerio abdicatus.
207. Vana ejus, de non nisi *solâ Scripturâ* per
universos viginti annos a se lectâ, gloriatio. *ibid.*
- Hebræi** tœminarum eruditioni infesti. 17
- Hebræorum**, de gratitudine quibusvis Præcepto-
ribus a discipulis suis Præstandâ, *Canones*.
326. Nonnullorum putida *blasphemia*. 318.
- Allorum in *Legem Divinam* effatum injurio-
sissimum. 210. 211, Institutum de primo Ge-
ne-

INDEX

nesios capite, de *Canticorum Libro*, principioque & fine *Ezechielis*, ante trigesimum ætatis annum non legendis, ex parte improbatum, ex parte laudatum, saltem excusatum. 233. 234

Heinsius (Daniel). cur *Fortuna privignum* sedixerit? 367. *Artis Poëticae* tum cognitione tum praxi in ipsâ pueritiâ insignis fuit. *ibid.* Decimo octavo ætatis anno ad *Græce & Latinæ* linguae professionem evocatus. *ibid.* A plagio *Literario* abhorruit. 158. *Casauboni* de eo judicium. vid. *Casaubonus*.

Heracliti in scribendo obscuritas. 123. 124.

Quam quem in finem affectaverit, explicatur.

123. *Epigrammata* in ipsum scripta. 124

Hermogenes Tharsensis, quindecim annos natus, tantus modo *Sophista* fuit, ut juxta cum aliis magnis viris ipsum M. *Antoninum Imperatorem* ad auditorium suum pellexerit. 361. *Ars ipsius Rhetorica* quæ? *ibid.* Anno ætatis vigesimo quarto mente captus est. 373. 374

Hieronymus vigesimo secundo vitæ anno ad *Presbyteriatum* electus. 362. Quo casu Librorum *Ciceronis* lectione abstinentia esse duxerit? 211. Quibus cum majori sedulitate, quam SS. Scripturis investigandis tempore quodam incubuisset, a Deo judice in ecstasi flagellatus dicitur. 210. *Origenis Opera* impensè amavit.

259. Quot *Libros* evolverit? 13. *Librorum* lectione seipsum subristem erigere solitus fuit.

52. Nimiae in scribendo festinationis a *Vossio* reus peractus. 65

Hieronymus Pragensis ob Religionem Constantiæ perfidè exustus. 394. Ab ipso nihilominus *Poggio Florentino*, Concilii *Constantiensis* Secretario, summopere laudatus. 394. 395

Hilarii Pictaviensis humilis & modesta eruditio.

345.

RERUM & VERBORUM.

345. Distinguendus hic ab Hilario Romano &
Arelatensi. ibid.
- Homerus cur *vemens* pictus? 67. *Ilias* & *Odysea* ejus quot versibus constiterint. 94. Poëtarum omnium Princeps fuit. 68. Octingentorum annorum operum ejus chartaceum exemplar Genevæ assertivatum. 57. *Plagii* ab aliquibus postulatus. 151
- Hoornbekius (Johannes) ut Scriptor ineptus, & apueris in trivialibus castigandus, a nonnemine exagitatus. 396. Acri & maturo ingenio poluit. 371
- Horti Adonii qui? 71. *Libri* cur iiscum comparati, & quales præcipue? ibid.
- Hubmerus, Zwinglii discipulus, in Præceptorem suum maledicentissimus. 324
- Humilis mens ad *Libros* cum fructu legendos summe necessaria. 224
- Hyperius (Andreas) cur non nisi post mortem vulgari Scripta sua voluerit? 47
- Hypatia Philosophæ quæ? 18. Cunctos sui temporis Philosophos eruditione non tantum superavit, sed & omnes Disciplinas publice docuit. ibid.

I.

- Jesuitarum faslus quomodo a Montaltio retusus. 405
- Ignavia vulgaris μωρείας - causa. 279. A legendis *Libris* variis obtentibus deterrire solita. ibid.
- Index Expurgatorius sive Librorum prohibitorum apud Pontificios quando, a quibus, & quem in finem primum invectus? 277. 278
- Indi cur peculiarem chartæ inesse spiritum putent? 55
- Individualia omnia sub generibus & speciebus suis com-

I N D E X

- comprehensa.* 81
Inauditi quid in scenam producere perquam ho-
die arduum. 161
Ineptiores ad scribendum non raro πολυχειρῶντες. 29
Ingeniorum variæ semper propensiones & dotes.
 306. *Facinora egregia* perpetua & immortalia. 54
Ingratus in Præceptores suos *Philosophi* nomine
olim indignus. 326
Innovandi prurigo magnum ad aliorum *Conatus*
despiciendos incentivum. 284. Multi plus ni-
mio in eam propensi. 285. 289. Varia exinde
tum in Remp. tum in Ecclesiam propullulan-
tia incommoda. 294. &c.
Invidia suæ ipsius poena. 413. Contemptus Li-
brorum alienorum non minima causa. 382.
Plurimorum præstantissimorum Librorum rui-
na. 383. Vix quisquam Eruditorum ei non
expositus. 382. Animi labes turpissima, tur-
bulentissima & damnosissima. 382. 383
Invidi ut aliorum Labores contemptibiles red-
dant, haud uno semper procedunt modo. 384.
Quidam *clam* quidam *palam* efficeré id ten-
tant. *ibid.* & 407
Johannes Albertus, Megapolensis Princeps, pue-
rorum in Scholâ examini haud interesse tantum
voluit, sed & ipse eos, proposito diligentiae
præmio, examinavit. 272
Johannes (Apostolus) a singulari suâ in *scriben-*
do facilitate commendatissimus. 117
Johannes Picus, Mirandulanus Comes, septem
aureorum millia coëmendis *Libris* impedit.
Vid. *Ruveræus*. & 263
Josephus (Flavius) quatuordecim annorum ado-
lescentus ab *Hierosolymæ* urbis primoribus
super

RERUM & VERBORUM.

- super penitiore Legum sensu consultus. 363.
Falso linguam *Hebræam* non calluisse dicitur.
ibid. Linguam *Græcam*, sicuti alii pueri, in
Scholis addidicit. *ibid.* Ab ipsis *Romanis* statua
ipsi erecta. 60
- Jovinianus* ab *Hieronymo* ob intricatum & invo-
lutum stylum falsè per illicitus. 122
- Irriso* quibusdam casibus ab ipsis *Rhetoribus* com-
mendata. 404. Patrum nonnulli haudquam
ab eâ alieni. 405. Optimum Scriptorum *super-
biæ* reprimendæ remedium. 405. 406
- Isidorus Clarius* Plagiatorum omnium impuden-
tissimus. 156
- Isocrates* quot annos uni scribendo Panegyrico
insumpserit? 72
- Itali* cujusdam Scriptoris intolerabilis fastus. 316.
- Itali* quidam, linguae aliâs *Romanæ* callentissimi,
cur *Latine* loqui renuerint? 70
- Judæi* cujusdam impostura plurimis hominibus
exitialis. 287. 288
- Judicare* de sapientiâ non debent nisi ipsi sapientes. 434
- Julianus Apostata* vir eruditus. 259. *Christianorum*
hostis infensissimus. *ibid.* Librorum æsti-
mator summus. 35. 259
- Julius Cæsar* ob nimium in Epistolis *Librisque*
legendis studium a quibusdam reprehensus.
258. Unicâ voculâ tumultuantes suos milites
compescuit. 136. Tamen literarum quam ar-
morum laude celebris fuit. 35
- Juvenis centum annorum* quis? 359
- Juvenes* cruditi ipsis senibus accensendi. 372
- Juvenum* communis genius. 356. 358

INDEX

K.

Kινθού ἀνθεῖ quid?

102

L.

- L**abadæns (Johannes) Novator nuperus. 246.
Artificia, ad bonos Scriptores piorum manibus exturbandos, ab ipso adhibita. *ibid.* Moliminiibus suis nec frustra plane fuit, nec plane tamen, quod intenderat, effecit. 286. 288
- Labeo Antistius** βιβλιόφιλος. 257. 258. Ejus *επηρεασθία*. *ibid.* Alteram anni partem legendis scribendisque *Libris* destinavit. 259. Consulatum ab *Augusto* oblatum generose recusavit. 259
- Labienus** (Historicus tempore *Augusti*) cur *Rabienus* dictus? 410. Qualis ipsi ob calumnian di audaciam poena irrogata? *ibid.*
- Lacedæmonii** cur Literarum rudes esse maluerint, quam studiis vacare? 30
- Laconismus** genuinus quis? 188
- Lambere fætum** quid? 108. Phrasiology illa unde detumpta? 109
- Latine & barbare** loqui vel scribere quandoque idem. 401
- Latinitas** Lipsii ab *Henrico Stephano*, Sigonii ab aliis, *Montaeutio*, *Rosweido* &c. adhuc aliorum a *Sanctio*, *Scioppio*, *Vossio* castigata. 398
- Laudari** a paucis & optimis gloriosum. 414
- Laverna** qualis apud *Romanos* Dea? 151. Cur περιζήνη dicta? 152. Fuges ab hac *lavernio* nuncupati. *ibid.*
- Laurentius Medices** in *Librorum* copiâ magis, quam in divitiis gloriari solitus. 261
- Lectio*

RERUM & VERBORUM.

Lectio Librorum quomodo fructuose instituenda?

244. &c. *Defultoria* parum utilis. 244. *Humi-*
mili ad eam mente accedendum. 224. Ejus-
dem *Libri* nonnunquam *repetenda*. 237. O-
ratione semper &c. *precibus* sanctificanda. 240.
241. *Collatio* cum aliis super ea, quæ legimus,
connectenda. 241. *Ægri* & *dejecti* animi ful-
cimentum sœpe est. 51. 52. Imò corporalis
valedicentia restituendæ, vitaque longius pro-
ducendæ nonnunquam adminiculum. 50. 51

Lectionis Librorum damnsa in quibusdam effecta.

29. *Sacræ Scripturæ*, quam aliorum, licet
piæstantissimorum *Librorum*, major semper
ratio habenda. 210. Bene institutæ varii & in-
signes *fructus*.

50. 51. 229

Lectori ingenuo ut cogitationes quævis inutiles,
ita & *prævæ* omnes *concupiscentiae* ex animo
revellendæ. 231. *Præjudicia* omnia tam *pro*
quam contra Scriptorem legendum depouen-
da. 230. Non *pluribus* simul, sed *uni* potius
Scriptori (imprimis tiro & minus peritus si
quis sit) insistendum.

235

Leges Annaria vel *Annales* apud *Romanos* que?
356. Illis etiam, qui præpropere *Libros* in vul-
gus emittunt, a nonnullis applicatæ.

357

Libellum P U R E legere quid sit?

231

Libelli famosi Græcis & Jureconsultis, quomodo
dicti? 408. Quidam *ἀντίρρητοι*, alii expressis
nominibus insigniti. 410. Unde *Pæsquilli* di-
cti? *Pænae* artificibus & distributoribus eorum
decretae. *ibid.* Illis qui certant nullâ responsio-
ne digni.

412

Libellis quid significatum olim voluerint Romanii?

249

Libelli festinati & *horti Adonii* cum se invicem
comparati.

69. 71

I N D E X

- Liber ab Erasmo Episcopo** cuidam oblatus ridiculè ab eo exceptus. 270. Quid ad exceptionem illam responderit *Erasmus?* 271
- Liber** remediorum *cujusque morbi* Salomonis falso adscriptus. 194
- Libri ἐνεργεία.** 5. 6. Verè BONI descriptio non inveniuta. 48. 49
- Libri** cur ἐνεργεία & κυλίνδροι dicti? 5. Quomodo *convoluti* ab Antiquis soliti? 6. Jam contempti & neglegti, postmodum sæpe æstimati. 423. *Improbata lectionis* apud Jurisperitos qui? 195. Unde *exarari*, *inarari*, *perarari* dicti? 111. Plumbo & pumice *lævigari* a Veteribus soliti. 7. 8. Literis *purpureis* aliquando scripti. 7. In symposiis olim, ad convivas recreandos, *letti.* 52. 53. Ad scientias tum comparandas tum propagandas accommodati. 54. Nec non ad homines multos φιλοβιβλιούς ex remotissimis oris ad se suosque Autores attrahendos idonei. 53. 54. *Immortales* ut ipsi sunt, ita & Autores suos faciunt. 54. *Festinantius exarati* citius perire soliti. 71. Cum aliis Viris Doctris, antequam in lucem prodeant, communicandi, imo ad tempus nonnunquam seponendi. 107. 108. Ad *judicium* de iis ferendum quinam optime dispositi? 38. 39. Quidam sine *Doctoribus*, ut & Doctores nonnunquam sine *Libris*. 219. Ad *studium*, non ad *spectaculum* possidendi. 221. Magnatum multorum virtutum hoc pertinens. 219. 220. *Antiquiores* novioribus fere præferendi. 227. Ut & qui *mores* quoque formant iis, qui illustrando *intellectui* tantum inserviunt. 228. Omnes *imperfecti*. 425. *Sibyllini* cur in arcana *Romanis* habiti? 274. 275. Ab *Augusto* magni æstimati. *ibid.* *Proscripti* a quibusdam, ab aliis

com-

RERUM & VERBORUM.

combusti. 272. 273. *Aliorum* plurimi sub *proprietatis nominibus* a nonnullis editi. 148. 149. In scribendis iis non tam gloriæ *propriæ*, quam utilitatis publicæ ratio habenda. 47. Ingenti summâ a quibusdam coëmti. 262. Haud nimio pere expoliendi. 139. Quo casu præcipue utiles? 48

Librorum usus Reip. haud quaquam noxius. 30. Scriptio difficultis. 426. *Multorum* Scriptores plurimi. 12. Etiam e sequiori sexu. 14. 15. 16. Ingens turba unde? 23. Quæ uti olim magna, jam procul dubio major. 24. 25. *Describendorum* apud Veteres difficultis ratio. 25. 26. *Legendorum* optimus modus. 224. *Multorum* depravatio unde? 111. *Selectus* habendus. 226. 235. *Obscurorum* nullum pretium aut usus. 124. 125. *Censores* quinam fere rigidissimi? 418. *Aestimatores* plurimi. 258. Qui quinam vere sint, explicatur. 220. *Contemptores* contemnendi. 428. *Judices* ut quidam malevoli ita & alii benevoli. 412. Cum *milia* vel myriades aliquot quibusdam adscribuntur, quid tum per eos intelligendum? 25. 26. *Usus* quem in finem hominibus a Deo concessus? 48. Commendatio seria. 49. *Helliunes* qui. 223. Editorum mera multitudo pro eruditio[n]is u[er]e non habenda. 41. Ut laudabilis tamen diligencie indicium s[ecundu]m commendanda. ibid. *Potioribus partibus* debite constitutis, levibus iis adhaerentibus n[on]evis facile ignoscendum. 233. *Prophanorum* usus quatenus culpandus, laudandus, tolerandus? 201. &c. *Faciendorum* nullus finis. 28. 197

Libris conscribendis cur plurimi abstineant. 42. 43. 45. Multi obscuro loco nati hoc solo illustres facti. 59

I N D E X

- Linguae*, quibus exarati sunt *Libri*, ad fructuosam eorum lectionem necessariò addiscendæ. ibid.
- 225.** &c. Singulæ peculiaria sua idiomata habent. ibid.
- Lipsiensium Actorum* Collectores laudati. 77
- Literæ* ceratis olim tabulis inscriptæ. 110
- Literarum ignorantia* Religioni & Reipublicæ noxia. 30
- Loca S. Scripturæ* partim illustrata, partim vindicata. *Deuteronom. 17. 18.* p. 251. *Numer. 19. 2.*
p. 318. *2 Reg. 4. 14.* p. 194. *2 Reg. 20. 3.* p. 196.
2 Chron. 11. 17. p. 196. *Job 12. 12.* p. 344. &
11. 2. 3. p. 343. & *15. 7. 8. 9.* p. 374. & *32. 6.*
p. 356. *Pſ. 58. 5. 6.* p. 341. *Pſ. 92. 7.* p. 351.
Proverb. 21. 13. p. 342. & *27. 17.* p. 241. *Eccles.*
1. 9. p. 161. 302. & *12. 11. 12.* p. 194. 197.
201. *Eſ. 8. 1.* p. 116. & *29. 1.* p. 86. & *65. 20.*
p. 360. *Ierem. 36. 23.* p. 273. *Luc. 1. 2.* p. 40,
& *14. 28.* p. 72. *Iob. 21. 25.* p. 28. *Act. 8. 31.*
202. & *19. 8.* p. 272. *1 Cor. 14. 36.* p. 343. *E-*
pheſ. 4. 31. 32. p. 91. *Heb 12. 1.* p. 332. *Iac. 1.*
5. p. 240. *Iac. 4. 6.* 322
- Ludovici XI.* Galliarum Regis, de homine illiterato, multos Libros possidente, dicterium. 222
- Lunule* in Librorum frontibus olim designatae. 9.
Quod cur fecerint Veteres disquiritur. ibid.
- Lutheri* honorificentissimum de *Melanchthonem* testimonium. 85. Amarulenta scribendi ratio nec sibi nec Ecclesiæ profuit, sed obsuit. 85. *Pathmos*, in quam, ad *scribendum* se accin-
gens, secedere solitus fuit. 113

M. Mac-

RERUM & VERBORUM.

M.

- M**accovius (Johannes) a *plagio* haud plane
immunis. 157
- M**acrobius vix probatus, juxta nonnullos, Autor. 176
- M**agnum nihil aut perpolitum, quod non simul
arduum. 72
- M**aimonidis (Mosis) laus. 362. *Doctoris justitiae*
titulus cur ἡγέτης ἐξοχὴν ipsi inscriptus? *ibid.* Petri
Cunæi de eo judicium. 363. Commentarii e-
jus in *Miscknas* quo ætatis anno evulgati? *ibid.*
- M**aledicta maledictis non retundenda. 87. 88
- M**alum Carmen quid? 407. Duplex ejus apud
Ictos. genus *incantatorium* & *diffamatorium*. *ibid.*
- M**amerci varii apud Autores obvii. 296. Hos in-
ter excelluit *Mamercus Catanae Tyrannus*, Cor-
nelio Nepoti impensè laudatus. *ibid.* *Mamertus*,
Episcopus Viennensis cum hoc aliisque non
confundendus. *ibid.*
- M**anlius Torquatus cur summum sibi oblatum! Im-
perium detrectarit? 34
- M**ansuetudo in scribendis *Libris* obſcrvanda. 83.
84
- M**anum de tabula tollere quid? 138. 139
- M**arckius (Johannes) valde adhuc juvenis Insti-
tutionibus publicis tum *Ecclesiasticis* tum *Aca-
demicis* magno suo merito admotus. 371. 372
- M**artialis qualis Poëta? 277. Lectio ejus impro-
vidæ juventuti, ob spurca quædam & obſcœ-
na *Carminibus* ejus interspersa, haud temere
commendanda. 276. Festivus ejus in *Attalum*
lufus. 340
- M**ateria, in quâ antiquitus scriptum, varia. 6

I N D E X

- Matthæi Euangeliū Hebraicū quanti a Nico-
lao V. PP. aestimatum?* Vid. *Nicolaus.*
- Matthæi (Antonii) elogium.* 60. *Symbolum
studiosorum peregrinantium Alba inscribi so-
litum.* 331
- Maturata Scripta* non omnia præcipitata. 77. 78
- Maximi Aegyptii* in *Nazianzenum iurę eti* &
præceptorem suum ingratitudo. 323
- Meditatio in legendis Libris necessaria.* 238
- Melanchton* ab ingratis suis discipulis tam vivus
quam mortuus indiguissime habitus 324. Erudi-
tio ejus supra ætatem eximia. 363. Elogia a
Lutherō, *Simlero*, *Erasmo* aliisque ei scripta.
324. 364
- Memoria* tenacissima licet & amplissima uñquam
tamen perfecta. 250. Exercendæ & excolendæ
ei. *Librorum lectio* minime adversa 36. Scri-
ptorum & scribendorum ordinatâ dispositione
mirificè juvari solita. 94
- Menelaus*, *Cornelius Nepos*, *Sallustius*, ob *brevi-
tatem*, in sermone scriptisque suis curatè obser-
vata, magno passim in pretio habitu. 139. 140
- Mīnē*, *μενῶς*, Luna, lunula quid? 9. An vox
Maendag vel *Mendag* inde derivata? ibid.
- Mercurius* Furum furtorumque patronus. 152
- Mercurii Trismegisti πολυχειρία.* 14
- Methodi* & *Ordinis* qualibus in *Libris* ratio præ-
cipue habenda? 91. *Abusus non usus* est, si
materia tractanda in multis nimis partes diſcer-
patur. 96
- Minium* quale apud *Romanos* ornamentum? 8.
- Imperatorum Rescripta & *Librorum iutuli* co-
fere conscripti. ibid. Quem in finem ab Aegy-
ptiis Idololatria olim adhibitum? ibid.
- Misericordia* ingens turba. 270. Quinam pro tali-
bus merito habendi? ibid. Specimen coruin
nota.

RERUM & VERBORUM.

- notabile. 270. 271
Misericordias remedia tempellivè adhibenda. 416
Mitylinei quā præcipue ptenā devictos a se hostes
 mulctarint? 35
Molinæi (Caroli) laus. 60. 61
Molinæi (Petri) spissus circa doctrinam de *Pro-
 videntia Dei* error. 436. Laudabilis in publice
 eo retractando ingenuitas & candor. ibid.
Monachi cuiusdam imperitissimi & stupidissimi
 exemplum. 305
Monachi varia olim *Athanasio* supposuerunt scri-
 ta, ut ritibus suis fidem conciliarent. 149
Montanus Hæreticus φιλοτεχνία & sui plenissi-
 mus. 327
Morinus (Johannes) eo quod præmaturius nou-
 nulla in lucem emisisset, postmodum pœnitentia
 ductus. 75. In admittendis Amicorum
 suorum censuris facillimus fuit. 87. Plagium
 Petro Galatino improperavit. 155
Mos, libros eoram frequenti auditorio legendi,
 & e singulorum vultibus tum laudes tum culpas
 eorum observandi, apud *Antiquos* usurpatus. 107
Muhammed illiteratus non tantum, sed & legere ac
 scribere nescius fuit, imo ne ipsum quidem *Al-
 coranum* intellexit. 276
Muhammedani quidam *Duces* omnes, quos inven-
 nerunt, *Libros* flammis devoverunt; cuius in-
 flitti probabilis ratio redditur. 276
Muzlizier quid? 405
Multitudinis Librorum incommoda, obtendi non-
 nunquam solita, excussa & discussa. 36. & seqq.
Multiscientiae imaginariæ ridicula vanitas. 351
Muretus (Antonius) adhuc puer discipulos prius
 habuit, quam præceptores. 364. Totum tem-
 pus perire sibi ratus est, quo non aliquid disce-

I N D E X

ret aut doceret. 365. In scribendo facilissimus & promptissimus fuit. 78. 79. Inclemensissime etiam post mortem a Iohanne Sauberto est habitus. 386. 387

N.

- N**augerius (Andreas) usque adeo *Martialis* Libris infestus fuit, ut multa eorum volumina quotannis solemniter combusserit. 276
Nasutum esse, naribus indulgere, nasum habere quid propriè sit? 405
Nefutor ultra crepidam in quos quadret? 39
Nepotiani laus. 158. 159
Nero, bipedum utut nequissimus, *optimus*, tamen Imperator haberi voluit. 118. 119. Festivè flatulētos quosdām homines ostentui habuit. 338. 339
Nicolai V. Pontificis singularis in quosvis, *Litteratos* imprimis, munificentia. 264. *Litterarum* studia maximopere per eum restituta. *ibid.* *Epitaphium ei scriptum.* 265. Quantam ei promiserit summam, qui Euangeliū *Matthæi* Hebraicum adferre sibi posset? 264
Nihil dicitur, quod non dictum sit prius. 164
Nihil tam abjectum, quod non suos inveniat admiratores. 287
Volanus (Nicolaus) aliis Viris doctis gloriæ coronam eripere studens, ipse eam amisit. 343
Non omnia possumus omnes. 245
Norcia (urbecula) ubi sita? 433. Quot personis *Magistratus* ejus constet? *ibid.* Cur non nisi illiteratos ad capessendum eum honorem admittant? *ibid.*
Novellus homo quis? 60. Hic cum novo homine non confundendus. *ibid.*
No

RERUM & VERBORUM.

<i>Noviora</i> cur <i>antiquioribus</i> præferri fere solita?	
292. 293. Nonnunquam tamen sub <i>antiqua</i> specie magis se commendant.	434
<i>Novati</i> Hæretici fastus.	327
<i>Novarini</i> (Aloysii) de <i>Librorum</i> suorum editio-ne discursus pius & humilis.	431. 432
<i>Novatoribus</i> tempestive obviam eundum.	302
<i>Novatrientium</i> genius & vulgares mores.	297.
	298. 299
<i>Novus homo</i> Romanis quisnam dictus?	59. 60
<i>Novum</i> nihil sub cœlo.	304

O. •

<i>Obscuritas</i> in <i>scribendo</i> quo casu quadante-nus excusanda?	120. 121
<i>Obscuritatem</i> affectantes quid intendere censendi?	118 121
<i>Officerdi</i> vel <i>officererde</i> qui?	100
<i>Officiosa</i> a nounullis ad propagandam fidem <i>men-dacia</i> adhibita.	149
<i>Ognius</i> vel <i>Ogmius Hercules</i> quis?	54
<i>Oculifera scripta</i> quæ?	102
'Ολογένες τεραῖν quid?	238
<i>Operis</i> Augustini de <i>Civitate Dei</i> , cum <i>Notis</i> Ludov. Vivis, ob solvam <i>Brevitatem</i> in eo non observatam, infelix fatum.	135
<i>Ophthalmii lapidis</i> virtus.	152
<i>Oratincula</i> , pro reprimendo animi sui tumore, Scriptoribus quandoque concipienda.	352. 353
<i>Ordinatum</i> nihil quod <i>præcipitatum</i> .	69
<i>Ordo</i> in <i>scribendis Libris</i> sūmpe necessarius.	91.
Qui in quo consistat summatim exponitur:	92.
Non res ad hunc sed hic ad <i>rerum naturam</i> accommodandus.	96.
<i>Seneca</i> & <i>Arnobius</i> minus ad cum attenti.	92.
In <i>Sacris Scripturis</i>	

tra-

I N D E X

- tractandis etiam observandus. 94. Ejus ut in
scribendo ita etiam in legendo ratio habenda.
230
- O**rigenis βιβλιοφιλία. 259. Χαλκούλεγος & Adamantii nomen unde ei adhæserit? ibid. Ante sexagesimum ætatis annum nihil scribendum dictavit. 75. Ob jugem Librorum tractationem nec cœnare, nec a cœnâ deambulare, nec quiete corpus reficere nonnunquam potuit.
260.
- O**smandri (Andreas) απομνημονευτικά. 350. Stupenda & intolerabilis superbia. 351
- O**smundus, Ægypti Rex, quid Bibliothecæ suæ inscribi jusserit?
51
- O**rnatus Librorum olim varius. 6. 7. 8. Non plane improbandus.
223
- O**ves Epictetianæ cordatis Scriptoribus imitandæ.
349

P.

- P**acis colendæ & continuandæ impedimenta quæ?
304
- P**aganorum Scripturæ Libris maxime infesti. 273.
Ut & omniibus iis, quos religionibus suis derogare existinabant. ibid. Sollicitissimos Christianis objicere soliti fuerunt.
247
- P**alæmonis Vincentini fastus.
295
- P**alavicini Historia Concilii Tridentini plurimis argumentis referta.
141. 142
- P**apinii Statii elogium: 331. Extemporanea in Cærminibus fundendis vena. 78. 79. Animus nimiope elatus.
331
- P**aracelsi (Theophrasti) οὐλαζούεια. 315. 316. Odiosum in Galeni sectatores dicterium. ibid.
- P**areus (Philippus) laudatus.
389
- P**ar-

RERUM & VERBORUM.

- Partium Studium* quid non valeat? 300. 301
Pasquillus qualis Romæ statua? 408. In cuius
memoriam erecta? *ibid.* Ejus apud *Romanos*
usus. 409. Libelli famosi cur denominari ab eâ
soliti? *ibid.*
- Patrum* nonnullorum *lectio* cur tam tædiosa?
188. Genuinus intellectus, nisi aliorum quo-
rundam prophanorum Scriptorum lectione in-
tercedente vix impetrabilis. 203
- Πάπιλος παπίλως ἐκκένων* quid? 406
- Paulus* II. PP. Literarum & Literatorum osor.
271. Quosvis eruditio[n]is aestimatores *hereti-*
cos dixit. *ibid.* Romanos a liberis suis bonis li-
teris imbuendis absterruit. *ibid.* *Alexandri M.*
& *Iohannis Alberti*, Principis Megapolensis,
exemplum ei oppositum. 271. 272
- Pelagius* animi sui elatione in *haeresin* primum
prolapsus. 327
- Peradolescentulus* quot annorum juvenis? 365
- Personis* parcendum non *vitiis*. 29
- Περιστολογία* ut in *scribendo* vitanda, ita & tractan-
dorum *mutilatio* cavenda. 193
- Perspicuitas* in *scribendis* Libris sectanda. 115.
Quousque extenderet ea se debeat? 115. 116.
Singularis in illâ persuadendi efficacia. 116.
117. Scriptionis dictionisque nitor & facun-
diae non opponenda. 126. 127. *Ciceronis* su-
pra alios Scriptores eximia. 126
- Phantasie* sceminae *Homeri Ilias & Odyssea* ab a-
liquibus adscripta. 251
- Φαντασίαι σκηνας* *ιπιδείκνων* quid? 349
- Petilius Faustinus* Virgilio *plagium* & *furta* obje-
cit. 394
- Plagii Literarij* descriptio. 144. 145. *Mamerti*,
Episcopi Viennenfis, & *Martini Hellingi* de hoc
querelæ. *ibid.* Ejus palliatio & incrustatio te-
mper,

I N D E X

- mere & frustra a nonnullis tentata. 170. &c
 Artificia in committendo eo adhiberi solita. 146.
 Plurimi Virti docti ejus postulati. 150. &c.
 Quidam e contra plane ab eo alieni. 157. 158. 159
Plagium, quo *Libri* sub *aliorum* illustrium Vi-
 rorum *nominibus* publicantur, omnium pessi-
 mum. 150. Ratio ejus quando cesseret? 182
Plato obscuritatis in scribendo amans. 117. 118.
 Ara & Statua ab *Aristotele* ei posita. 323. Bi-
 Cleóphile fuit. 262. Tres Philolai Pythagorici
 Libros ingenti pretio emit. *ibid.* Quapropter
 falsè a *Timone* φιλανθρώπῳ est exagitatus. 263.
Pyrrhonismo nimium affinis fuit. 100
Plautus Latinissimus Autor. 292. 389
Plautinæ familiæ homo quis? 385
Plinius quot numero *Libros* legerit? 252. Quan-
 ti *Electorum* suorum *Libros* vendere potuerit? 264
Pœna indoctis Pastoribus a *Davide Burgundo*, E-
 piscopo Ultrajectino, decreta & irrogata. 305.
 306
Poëtae Dithyrambici qui? 186
Poggius Florentinus quis? 394. A Laurentio
 Valla bestialissimus, ab Erasmo *impius*, *indo-*
ctus, *obscenus rabula* dictus. *ibid.* Honorificen-
 tissimum ejus de *Hieronymi Pragensis* vitâ & mor-
 te testimonium. 395
Pontificij quo respectu & jure in μεταβολαι censum
 etiam referendi? 277. 278
Præcocium ingeniorum exempla plurima. 361. &c.
 Non minus hæc quam alia Reip. & Ecclesiæ
 utilia. 373. *Quintilianus* circa hanc rem error
 notatus & refutatus. 374
Presumptio nonnullorum in præconceptis suis o-
 pinionibus propugnandis pertinax & cervico-
 sa.

RERUM & VERBORUM.

- ſa. 295. 296
Primarium multis ad scribendos *Libros* incenti-
 vum. 25
- Principes* quidam in Viros eruditos perquam libe-
 rares. 265. Scribendis *Libris* addicti. *ibid.*
Libros donariorum vice ſibi invicem mittere
 ſoliti. 267. Illiterati cur literatis agnathonibus
 aulicis tere præferantur? 34.
- Probationibus* artificialibus, ſi res fidei afferendæ
 ſint, plane potius abſtinendum, quam invalidis
 & non cogentibus decertandum 106
- Prolixæ ſcribentium* vulgaris ſcopus. 138
- Protagoras* quantum temporis uni *Ialyſo* pingen-
 do impenderit? 73
- Prudentia*, in ſcribendis *Libris* obſervanda, qui-
 bus partibus absolvatur? 65. &c.
- Psylli* & *Ophiogenes* quid? 385. Eorum apud
 Antiquos uſus. *ibid.* *Librorum* detractores iis-
 cum comparati. *ibid.*
- Ptolemaeus* Philadelphus L X X. Interpretum
Versioni concinnaudæ quantam ſummatim im-
 penderit. 263. Peculiaris in ipſo βιβλιοφιλίᾳ
 illius cauſa. 264
- Pulchritudo Scriptionis* in quo præcipue conſiſtat? 91. 92
- Purpurei coloris* ſupra omnes alios excellentia. 7.
 In exornandis *Libris* apud Antiquos uſus. *ibid.*
- Purpurati* cur Magistratus dicti? 7
- Pyrrhonii* & *Sceptici* deſcripti. 100
- Pythagoras* quale diſcipulis ſuis *ſilentium* impo-
 fuerit? 137. Quā ratione prolixæ ipſorum
Scriptioni terminos fixerit? *ibid.* Ob unum
 problema inventum totum bovem Dlſ ſuis im-
 molavit. 164

INDEX

Q.

- Q**uintilianus Senecæ, ob corruptum & depravatum stylum, irritor. 394
Quot capita, tot sensus. 417. 418

R.

- R**anutii Farnesi, Parmæ Ducis, iniſa ante annos industria. 366
Rebus ipſis non adſcribendum, quod emero eorum abuſu conſequitur. 37. 38. 208
Rebus potius traētandis, quam inutilibus verborum amplificationibus inſistendum. 184
Religiones paſſim apud Gentiles ab antiquitate commendabiliores. 293 294
Remedia, contra malum aliquid tempeſtive adhibita, ſeimper fructuosiora. 416
Rerum Scriptorumque laus non in mole ſed in virtute ſita. 135
Republique beatæ, quæ a Philosophis reguntur. 30
Rex illiteratus quo ſensu afinus coronatus? 33
Rex Israelis cur Legis Divinæ exemplar propriam manu deſcribere debuerit? 251. 252
Rhodiginus contra Vofſium defensus. 154. 155
Richardi de Buri, de Libris quaūtocunq; prelio coēmendis, effatum. 263
Rigaltii (Nicolai) Funus Parasiticum opus juvencile quidem, ſed eruditum. 364
Romanæ magnificentiae admiranda varia. 56
Romane & Latine loqui an & quomodo nonnunquam differant? 401
Romanā simplicitate loqui quid? 431
Rotunde & eleganter loqui Horatio idem. 387
Ru-

RERUM & VERBORUM.

Rubrica apud JC^{tos}. quid? 8

Ruveræus (Hieronymus) decennis tantum puer
versibus suis Orbem attonitum dedit. 366

S.

- S*Alix cur ἀλσοίργεται. Homero dicta? 66
Salmasii (Claudii) nimia in scribendo acri-
monia notata. 84. *Nilus* de Primatu Papæ
accuratissime ab ipso recensitus. 369
Sallustius cur subtilissimus Brevitatis artifex di-
ctus? 140
Sallustiana brevitas quæ? 140
Salomo non fuit μισθίολος. 194. 195. De exor-
cizandi ratione non scripsit. 194. Variorum
gravium peccatorum reus fuit. 196. De statu ejus
æterni discors Eruditorum sensus. 198
Saltationes in utres in Romanorum conviviis usur-
patæ. 339
Sannazarius quomodo aliter dictus? 74. Quo se-
culo floruerit? *ibid.* Quot annos exarandis suis
de Partu Virgineo Libris insumpserit? *ibid.*
Ejus de Invidiâ concinnè dictum. 384
Satyræ aliquando non scribere difficile. 314.
 Præsertim si cum inflatis hominibus res sit.
ibid. & 404
Sauberti (Johannis) in Librorum suorum con-
temtoribus contemnendis generositas. 429.
 Nimia in Antonium Muretam, jam mortuum,
amarulentia. 386. 387
Scaliger (Josephus) stupenda memoriam præditus.
 94. Scriptorum alienornm censor rigidissimus.
 84. Decimo septimo vitæ suæ anno Oedipi
Tragœdiæ autor extitit. 366
Scientia inflatus Deo perquam exosa. 322
Scipio Africanus absque Xenophonte suo somnum
H k non-

I N D E X

- nunquam ccepit. 260
- Schoockius* (Martinus) ingratissimus optimi Præceptoris discipulus. 325. Valde juvenis Professioni publicæ fuit admotus. 371. Styliusto acrioris, in fidei adversarios stricti, pœnitentiâ ductus. 325
- Scribenda* præcipue, quæ aut hactenus non scripta, aut male scripta, aut ab aliis haud satius elaborata. 142. 180
- Scriptio* omnis *Prudens*, *Solida*, *Perspicua* &c, quantum materia tractanda ferre potest, *Brevissime* esse debet. 64. 65. &c.
- Scripta* nonnullorum cur infructuosa nonnunquam, imo odiosa? 80. Quædam non diffrenienda, sed maturanda. 77. 78
- Scriptionem* inter & *dictionem* qualis differentia? 43
- Scriptorum* in *Libris* exarandis culpæ vel *commissionis* vel *omissionis*. 232. Quatum illæ ut merito reprehendendæ, ita & vel plane excusandæ, vel facile condonandæ. ibid.
- Scriptoris* boni officium. 233. Hoc præstare scribentis est, *candorem* *Lectoris*. *successum* & *eventum* *Dei*. 430
- Scriptori cordato* si placere omnibus non detur, sufficere debet, quod placeat optimis. 424
- Scriptores* multa aliorum allegantes testimonia plurimi. 175. &c. *Seniores* a junioribus suspiciendi. 375. *MvCónus&c;* qui? 68. Quique in iis, quæ artis suæ sunt, præcipue audiendi. 245. *Ipsi* potius quam *Epitomatores* eorum legendi. 236
- Scriptorum modernorum* primaria industria in quo consistat? 162. 163
- Scriptorum* nonnullorum laudabilis in conficiendis *Libris* cunctatio & cura. 74
- Scri-*

ficationis Ecclesiarum dispendio conjuncta non tuit Beati *Lutheri* (tanti alias Viritatibus!) nimia in scribendo vchementia & asperitas? Quam indignè is habuit *Henricum VIII. Angliæ Regem*, cum in ipsum scribens dixit: *Veniatis, Domine Henrice, ego docebo vos &c.* quam inclementer alios, imo omnes fere, quibuscum ibi arenam descendit! De ipso *Erasmus* (adscribitur id etiam *Iodoco Hescho Carthusiano*) multa Hesch. Ep. ad præclare monuit Lutherus, sed utinam civilius admonuisset! plures haberet fautores & propugnatores, & ubiorem messem demeteret Christo. Ipse. *Ambrosius Blaurerus* dixit (qui ut patrem alias ipsum suspiciebat, summo enim Patri, inquit alicubi in Epistola ad Melanchtonem, qui rursum nos ad Melanct. parturit) Lutheri tragœdia, quam novam cod. Ann. nunc excitat, constanter nobis dissimulanda erit, quia non potest ullā vel durā vel molli tractatione mitescere illud ingenium, sed crrones potius irritare videatur, qui paria cum ipso facere velit. Impotentissimi sane animali Scriptores sunt, qui (ut alicubi Plinius) minimum icti omnia fragoribus mox implent, conatus aliorum Theonino dente rodunt, genuino Autores mordent, sine fronte & mente in eos debacchantur, res non tantum arguunt, sed & syllabas sæpe, verborumque cortices, Grammaticale bellum super eis excitant, dissentientes a se stultos, Fritsch. de bardos, bliteos, stupidos, imperitos, vel cavend. calumnianti Gentiles olim Christianos) bēbētes, libid. brutos, fatui & obtusi pectoris esse clamant, peccare (uti loquitur Scriptura) hominem factientes verbo (est Hebraicus) id est, Arnob. cont. Gent. lib. 2. & 3. pecca-

Vatabl. in
Eccl. 29.21.

Turett.
Theol. E.
lenct. p. 1.
in Praefat.

Martial. Ep.
lib. 6. Ep. 19.

peccatum ei imputantēs, vel peccati reum peragentes propter *unum* verbum, litemque ei ob exiguum sāpenumero errorem contentiosē nimis moventes; licet quæstio aliquando tantum sit de tribus. *Postbumi* capellis, & Ianā captinā, hoc est, de materia ne Theologicā quidem, multo minus fidei, sed mere quodlibeticā: ut si vel asinus (uti in proverbio est) canem tantum momorderit; prout *de Augusto* fertur, quod ob coturnicem jugulatam *Erotēm*, Ægypti Procuratorem, suspendi justerit; de *Vedio Pollio-ne*, quod ob vas chrystillinum fractum murænis aliquem objecerit; & de *Seythis*, quod ob scyphi liquei furtum homines morte mulctârint, aliique alias ob causas non causas, id est, leves varii generis contumelias affecerint. In re tandem lubricā & perplexā, quæ diversos ut plurimum sensus explicatusque ferre potest, de quā dicendum omnium pene calculo est,

*Diversum sentire duos de rebus iisdem
Incolumi licuit semper amicitia.*

siquis vacillasse vel titubasse forsitan videatur, mox præsto sunt, ut labantem impellant, jacentem calcet, nequaquam ei parcant, e contra errorem ejus exaggerent, amplifcent, acerbe incessent, acsi omnis veritatis momentum, Reipublicæ tranquillitas, imo animarum salus in eo verteretur; deque ipso, qui in eum forte incidit, ut iusto devictoque jam hoste triumphent non tantum, sed & alios triumphare faciant, ilque (ut non invenerit, nonnemo) *qui vel in*

בְּמַשְׁחֵח עַד-סָשָׂח לְאַקְרָבֶּה A Mose ad

Mosem non surrexit sicut Moses; imo cui ex ipsis Christianis hoc elogium scripsit

Celeberr. Cunæus; quod nunquam ita magis

Cunæ. de
Republ. He-
bræor. cap. 2.

grifico quicquam dici de eo possit, quin id su-

peraverit virtus ejus; cum fato quodam &

sorte nascendi primus solusque in illâ [Judæo-
rum] gente recte intellecerit, quid sit non

ineptire. Hic (inquam) famosissimos suos

Carpzov. in
Schickard. de

in Mischnas Commentarios annos decimū

Jur. Reg.
Hebræor.

viginti tres natus inchoavit, tandemque

Pag. 441.

summâ cum laude perfecit. De seipso re-

fert Josephus, quod quatuordecim tantum

annorum adolescentulus a Pontificibus &c

Joseph. in
Vit. in prin-

Urbis Hierosolymitanæ Primoribus consu-

cip.

et ratiōne auctoritatē ut yāwāt, ut ab ipso pe-

nitiorem Legum sensum possent ediscere. Quod

quidem quomodo cum eorum consilere

possit opinionē, qui ipsum ne linguam qui-

dem Hebraicam calluisse credunt, fateor

me ignorare. Ipse saltem non uno loco

contrarium de se testatur, dicitque linguam

Græcam, quâ Libros suos conscripsit

(hinc enim hoc colligunt) non vernacu-

lam sibi sed peregrinam fuisse, quam cum

pueris in Scholis addidicit; imo sua se ex

Hebraicis literis transtulisse manifeste decla-

rat. Arthurus, Walliae Princeps, Henrici

Baker Hist.
Reg. Anglia,

VII. Angliæ Regis Filius sextum decimum

needum ingressus annum omnes Scripto-

res Latinos dicitur perlegisse, præter va-

pag. m. 708.

rios aliud genus Libros. Philippus Mel-

anchton, a Frederico, Saxonie Electore,

e Tubingensi Academiâ ad Wittembergensem evocatus, viginti duos tantum nume-

Scultet. An-

nal. ad Ann.

1512.

rabat

tabat annos, cum hoc a Præceptore suo Simlero ornatus testimonio discederet: Quotquot ibi [Tubingæ] essent docti homines, non esse tam doctos, ut intelligerent. quanta esset doctrina ejus [Melanchtonis] qui inde vocaretur. Præsigierat id jam ante, imo prædixerat de ipso Erasmus, uti ex hoc ejus elogio liquet: *At Deum immortalem!*

Seult. Annal.
ad Ann.
1517. pag.
m. 4.

quam non spem de se præbet (designat Melanchtonem) etiam adolescens & puer? utraque literaturæ ex æquo pene suspiciendus? quod inventionis acumen? quæ sermonis puritas? quanta rerum reconditarum memoria? quam varia lectio? quam verecunda Regia que prorsus indolis festivitas? Burchartus Wirzius, Studiosus Tigurinus, ætatis anno decimo quarto literas ad Zwinglium exaravit tam facundas, ut omnibus admirationi fuerint, ætatemque non tantum, sed & seculi barbariem longissime superarant. Duo carum specimina exhibet Cl. Hottingerus. Jacobus Crinitus, Scotus, necdum peradolescentulus (qualem Veteres juvenem viginti trium annorum fere nuncupabant) vigesimo primo ætatis modo anno, non tantum decem linguarum, sed & Philosophiæ, Mathematicæ, Theologiæ, omniumque Disciplinarum peritiam sibi comparavit: unde & transacti seculi monstrum, prodigioso naturæ opificiis conatu editum non nullis dictus est. Nicolaus Rigaltius ætatis anno decimo septimo haud sine encomio Funus suum Parasiticum publicum fecit. De Antonio Mureto vitæ ejus Scriptor autor est, quod puer pene discipulos prius habere cœperit, quam magistros; quod sicuti

Cornel. Nep.
in Eumen.
pag. 267.

Schott. in
vit. Mureti.

in-

RERUM & VERBORUM.

- Scriptoribus generosis non tam verbis multa ostentanda, quam ipso opere præstanta.* 349.
Paci & concordiæ sollicite litandum. 90. 95.
Vires suæ rite considerandæ. 71
- Scythæ omnem dictionis suavitatem sermonisque veneres olim rejecerunt.* 184. 185
- Scripturæ lectioni aliorum Scriptorum lectio non oppouenda, sed subordinanda.* 207. 208.
Tractatio methodice etiam instituenda. 94. 95.
Genuina intelligentia unde haurienda? 202
Secessus in secretiorem aliquem locum Libros scribentibus valde utilis. 112
- Secundæ curæ prudentiores.* 348
Semel scriptum decies lectum. 251
Senes juvenibus ut plurimum sagaciores. 374
Sepulchrorum effosionis qualis olim poena? 169
Serenus Sammonicus quot Libros Gordiano Juniori olim legaverit? 24
- Serpentes inflati an beneficarum incantationibus disrumpi olim soliti?* 341
- Servius Sulpitius πολυχρόνιος.* 13
Simonii (Richardi) dentata in Claud. Frassenium invectiva. 397. *Vulgaris adversarios suos excipiendi & refellendi modus.* ibid.
- Silicæi [Martini] βιβλιοφίλα.* 261. 262
Sinarum regnum unde tam celebre? 32. *Stupenda in eo hominum naviumque multitudo.* ibid.
Nulli ibi nobiles nisi literati. ibid.
- Solœcismi cur a Gentilibus veteribus Christianis passim objecti?* 392. *Qui nam maxime offendit iis soliti?* 247. *Nulli, ne quidem Latinissimi Scriptores eorum plane semper immunes.* 390
Σπένδει βερεδίως quibus in rebus vulgo usurpatum? 56
- Stylus hominis quid?* 116
Styli ferreis Cassianus Martyr a discipulis suis

I N D E X

<i>confossum.</i>	110
<i>Stylum vertere quid?</i>	110
<i>Suber</i> quale arboris genus? 340. <i>Saltantium</i> quorundam calceamentis cur insui olim solitum?	<i>ibid.</i>
<i>Subitanæa</i> raro satis examussitata.	69
<i>Superbientium</i> hominum <i>triplex</i> genus. 333. 334	
<i>Superbientium Scriptorum</i> indoles. 317. &c. Conditio misera ac periculi plena. <i>ibid.</i> Ingrati passim in <i>Præceptores</i> suos discipuli sunt. 322. &c. Ad quasvis suscipiendas hæreses dispositi. 326. &c. In perditissimos vitæ mores propensi. 329. &c. Adjustum in studiis profectum faciendum inepti. 330. &c. Doctorum indoctorumque Iudibrio fere expositi. 333. &c. Cum inflatis utribus jure comparandi? 340. Obtentus, quo velare fastum suum solent, discussus. 341	322. 326. 329. 330. 333. 340. 341
<i>Suppositio Librorum</i> apud Judæos, Gentiles, Veteres Christianos olim usurpata. 148. Eodem tamen animo & fine ab omnibus non instituta.	148. 149
<i>Syllabarum aucupes</i> qui?	185
<i>Sylva</i> Latinis & ξέδιοι Græcis quid?	78. 79

T.

T artari cur <i>Libros</i> suos devorare soliti?	37
<i>Tatiani</i> Hæretici tumor.	328
<i>Templi Hierosolymitani</i> septa que?	235
<i>Terentius</i> plagi literarii suspectus, haud satis sollicitè maculam illam cluere laboravit. 160. A quibus in concinnandis suis <i>Comœdis</i> dicatur adjutus? <i>ibid.</i> <i>Romam</i> ob suspicionem dictam deseruit, nec unquam eò rediit. <i>ibid.</i> Hominum suorum vitia blanditiis <i>Comicis</i> pulchre perstrinxit.	160. 235
	82
	Ter-

RERUM & VERBORUM.

<i>Tertullianus</i> cuius opera & studio restitutus?	383
<i>Theocritus</i> cur a scribendis <i>Libris</i> alienios fuerit?	83
<i>Theodoreti Historia Ecclesiastica</i> cur minus non-nullis probata?	69
<i>Theodorici, Gothorum Regis, annina ignorantia.</i>	34
<i>Theologiae Scholasticae Scriptores</i> priori Literaturae noxii.	227
<i>Therapeuta</i> olim qui?	243.
<i>Judeine an Christiani</i> fuerint non usque adeo manifestum.	<i>ibid.</i>
<i>Thesis</i> juxta nonnullos Deus, <i>hypothesis</i> <i>Dabolus.</i>	80
<i>Thucydidis Historici</i> præcipua virtus.	140
<i>Tituli Librorum</i> nimis fere pomposi, quandoque etiam mendaces.	101.
Quomodo hi <i>Agellio</i> dicti?	<i>ibid.</i>
Quinam ambitionis hujus maxime rei?	<i>ibid.</i>
Ipse <i>Erasmus a Jacobo Stunicâ</i> ejus poltulatus.	201
<i>Turnebus</i> (Adrianus) qualis Scriptor?	249.
Singularis ejus in <i>Adversariis</i> conficiendis industria & cura.	<i>ibid.</i> &c.
<i>Typothetarum</i> Φάληρα ipfis <i>Scriptoribus</i> non imputanda.	179. 180
<i>Typegraphiae ars</i> quando & a quo inventa?	25.
	27. 28

V.

<i>Valla</i> (Laurentius) a <i>Poggio Florentino</i> irritus.	105
<i>Voppon</i> quid?	421.
Quo sensu vox haec <i>Scriptoribus</i> etiam inermibus & parum instructis a <i>Luduvico Vive</i> accommodata?	<i>ibid.</i>
<i>Varro</i> (Marcus) a <i>Palæmone porcus</i> dictus.	359.
<i>Summopere</i> e contra a <i>Laetantio</i> laudatus.	<i>ibid.</i>
Hh 3	

I N D E X

- ibid.* Bibliothecæ *Palatinæ* olim præpositus. 53
 266. Legendis *Libris* vitam quadantenus produxisse dicitur. 53
Victoria adversus *detractores* quænam optima & gloriofissima? 87. 88
Verborum in scribendo nitor haudquaquam condemnandus, e contra summopere commendandus. 402
Veritas fuso non indiget. 187. 188
Veritas lucem quærit, falsitas tenebras. 138
Veterum bene dicta nunquam sine fructu a recentioribus repetita. 161. 162
Virgilii laus. 68. *Bucolicorum* & *Æneidos* ejus *Libri* quot annorum spatio elaborati? 73. Rigidus nimis priorum *Carminum* censor fuit. *ibid.* Opera ejus a Cæsare *Augusto* conservata. *ibid.* *Stylus* a nonnemine exhibilatus. 394
Virginum Literatarum totus cœtus. 15
Virginis cùdām *Philosophiæ* laurea decreta & collata. 17
Vita ipsa *Librorum* lectione quadantenus producta. 53
Umbilici Librorum quid? 10. Cur *cornua* ab aliis quibus dicti? *ibid.* Proprius eorum usus. 11. *Ad umbilicum rem perducere* quid notet? 12
Vocabula propter *res*, non *res* propter *vocabula* adinventæ. 127
Voetius (Gisbertus) variis a quibusdam *calumniis* impetus, ab aliis summis elogiis condecoratus. 325. 369. 370. *Stylus infans* & *eloquentia affectata* a *Jansenio* ipsi objecta. 396. Ab ingrato discipulo iniquissimè habitus. 325. *Ipsis juvenilibus annis Patriæ & Ecclesiæ auxilio* fuit. 370
Volsellis non gladio pugnare quid? 191
Vossius (Johan. Gerardi) in *Cælium Rhodiginum* justo

minus memoriae studere, quod fere plerisque
accidit, ut praesidio Literarum diligentiam Plutarch.
in perdiscendo ac memoriam remittant. Op. part. 2.
pag. 328.

Etiam Socrates nihil unquam scriptisse
fertur, quod Librorum turbam Sapientiae
studiosis obesse magis, quam prodeesse exi-
stimatet. Uti & in Tartaris Turcas lau-
di ducere testis est Busbequius, quod, cum Busbeq. Ep.
ceteræ nationes in Libris scriptam sapien-
tiam suam habeant, soli illi Libros suos de-
vorent, & sapientiam in pectoribus suis
asservent. Juvenalis:

Juvenal, Sa-
tyr. 7.

Hinc oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus, & crescit multa damnsa papyro.

IV. Verum enim vero, ut cunque omnia quæ
obtendi sic solent, plane negari non possint,
censendum tamen non est, in multiplicis
tum *scriptionis* tum *lectionis* Librorum
præjudicium rapi ea oportere; quum *Li-*
brorum accidentia tantum sint, neque ex
eorum usu sed mero abusu consequi soleant.
At vero

Usus *habet laudem, crimen abusus habet*.
Alioquin enim omnem divitiarum, hono-
rum, scientiarumque abundantiam eodem
condemnaveris pede; cum & hanc possi-
dentiū usū, vel potius abusu, non le-
via post se incommoda nonnunquam tra-
here in propatulo sit; imo *ne quicquam* qui-
dem (uti alicubi Seneca) tam manifestæ uti Senec. Ep.
litatis invenire sit, quod non in contrarium ^{23.}
transferre hominum malorum eu'pa possit.
Cui confine Augustini hoc est: *Absit, ut*
qua' propter bonum ac licitum facinus, si quid

Augustin.
Quæst. in
Matth.

per hoc, præter nostram voluntatem, cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domestica & agrestia sunt habenda, ne quis eis vel se vel alterum perimat; nec arbor aut restis, ne qui se inde suspendat; nec fenestra facienda est, ne per hanc se quisquam præcipitet. Et paulo post: Quid enim est in usu hominum bono & licito, unde non possit etiam perniciens irrogari? Prout etiam *Anonymous* ille (de quo ante) omnia, quæ in Literarum Librorumque præjudicium differuisse supra visus est, non de eorum usu sed abusu intellecta tantum vult: Mibi (inquit) hic sermo tantum est de bonarum Literarum abusu, qui in tanta iis vacontium multitudine etiam constitut. Et Erasmus quod attinet, plenius is mentem suam alibi explicat, moxque allegata verba emollit. Sic scribit ad Saxonie Duces, Uti ab his viris, quos fortunæ calculus mundi gabernaculis admovit, haud exegerim anxiam atque exactam Scholasticarum disciplinarum cognitionem, in quibus qui consenserunt, eos fere sensu etiam communiciare videmus, tantum abest, ut tractandis rerum habenis sint idonei; ita vehementer ab ipsis dissentio, qui Reges prorsus ab omni Librorum commercio, cœre noxiâ, ablegant; perinde quasi hoc demum vere Regium sit, nihil omnino vel scire, vel agere, præter aleam, venatus, moriones & sordidas voluptates, &c. Præterquam quod multum etiam intersit, quomodo tum in Scriptatum in Scriptores animati sint, qui de luctationibus aliorum de propterti sunt judicium: Appositè de hoc *Piccartus*:

Anonym.
pag. 6.

Erasim. Epist.
lib. 28.
Ep. 16.

bis complicata volumina nuncupati tamen sunt, a dīs & πλόσειν, quod est *bis complicare* & convolvere. Quā de causā & hi similesque *Libelli* intelligendi quandoque sunt, cum de tanto *Librorum*, ab uno homine exaratorum, numero fermo nonnunquam instituitur. *Libri* saltem *Sibyllini*, usque adeo apud *Romanos* celebres, haud multis singuli *foliis* constiterunt; quare & *folia* potius quam *Libri* nonnullis dicti sunt. Quum etiam *Libri* e variis passim constati sint partibus, quarum unamquamque *Li-*
brum vulgo dicimus, V.G. *Æneidos* Virgilii XII. Libros, *Georgicorum* I V. Libros (τριήμολαι, κεφάλαια, λόγις *Græci* vocant, quidam etiam βιβλία, ut *Antoninus Pius* singulas aurei sui Operis *de Rebus suis* partes ita intercispit) fidem utique non superabunt, quæ de tot *Librorum* myriadibus supra diximus; si quælibet Operis alicujus κεφάλαια, τριήμολαι, & sectiones, harum saltem potiores & prolixiores *Librorum* quoque nomine apud Scriptores nonnunquam venire statuamus & credamus. Cui-nam autem inventæ hujus *Typographicæ* artis adscribenda gloria sit, an *Chinenibus*, ut voluit Maphæus, an *Johanni Guthebergio* Moguntino, an *Laurentio Costero* (quem quo fundo D.Clericus *Castræum* vocet, non capio) anceps quæstio est, de quâ
Historici certant; & adhuc sub judice lis est,
neque

Opis est nostræ tantas componere
lites;

Tamets

Juvenal. Sa-
tyr. 8.

Maphæ Hist.
Indic. lib. 6.

Cleric.Orat.

Salmuth ad

Pancitoll.

lib. 2.

Tit. 12.

Boxhorn.

Hist. Belgic.

pag. m. 175.

Hottinger.

H.E. part. iv.

pag. m. 45.

Eccles. 12.

14.

Grot in ill.
loc.

Lomej. de

Biblioth.

cap. 10. pag.

m. 315.

Hoornb. Vet.

& Nov. lib

I. cap. 1.

pag. 27.

Tametsi, omnibus ritè expensis, dissimulare non possim, me ob rationes non leves (quæ apud alios videndæ) in eorum propendere partes, qui *Harlemensi* nostro *Laurentio* eam attribuunt. Quiequid sit, dubio saltem caret, ex quo insigne hocce artificium innotescere *Europæis* nostris cœpit, scriptorum librorumque numerum in immensum fere excreuisse. Quâ de causâ, si unquam, jam saltem cum Regum sapientissimo jure dixeris, *Faciendi Libros nullum finem esse*. In quem locum Grotius: *Si hæc è ætate dixit [Salomo] quid non diceret, si nostras Bibliothecas inspiceret?* Quod si enim ea tantum consideremus *Scripta*, quorum solis nobis *Christianis* copia suppetit, jure certè Divi *Johannis* effatum iis applicuerimus: *Ne mundum quidem capere posse, qui scripti sunt, Libros*, *Johan. 21. 25*. Contulimus hæc super re potest Clar. *Lomejerus*, qui plurimas per universum Orbem dispersas, easque quidem instructissimas memorat *Bibliothecas*. Unam addo tantum *Bodlejanam*, cuius & idem Vir Eruditiss. mentionem facit, sed librorum; quos complexa est, numerum non addit, qui sane stupendus fuit. Volumina ejus ad undecim vel duodecim millia, quorum pleraque in *Folio*, assurrexisse autor est. Celeberrimus *Hoornbe-*

kius.

III. Quare & offendiculo hactenus non paucis fuit, quod, præter numerosam hanc qualiumcunque scriptorum antiquorum copiam, tot adhuc indies vulgari *volumina* videant, ut *Libris* hactenus *Lectores* & officinis empores magis, quam illis *Li-*

bri,

RERUM & VERBORUM.

- justo iniq̄uiot. 145. &c. Quot Liberorum intra
paucos annos jacturam fecerit? 17. *Plagii a*
nonnullis insimulatuſ. 155
- Ursa* an ſcetūm informiē ejicere ſolita? 109
- Uſſerius* (Jacobus) laudatus. 368. Citiflimos in
literis humānioribus progressus fecit. *ibid.* Ter-
tiodecimo ætatis anno in *Academitorum* ordi-
ne in eſt cooptatus. *ibid.* Octodecim vel no-
vemdecim annos natūs cum Jesuita *Fitz-Sy-
mondo* ſuper *Religionis* controverſiis decerta-
vit, eumque gloriosè devicit. *ibid.*
- Uſus & abuſus* rei rite diſtinguendi. 37. 208
- Uſ libri* ſunt, quos frequenter terimus, tales ipſi
fere ſimus. 226. 227
- Utrium* qualis olim in ſaltationibus uſus? 332. 340

W.

- WEigeliſ* (Valentini) fastus. 317
- Wiclefus* (Johannes) quot *Librorum* autor? 14
- Wirzius* (Burchartus) ſupra ætatem literis imbu-
tus. 364
- Wittembergæ* olim a *Caroloſtadio* concitati motus
iniquè *Lutherò* ab aliquibus adſcripti. 206

Y.

- Ὑπηρέμιας Κέλευ quid? 102
- Ὕψηλὴ φεοῦν quid? 320

Z.

- Zeno* Stoicorum pater. 12. Πολύχεφος fuit.
ibid. Omnes tum moleſtias tum mundi ille-
bras contempſit, ut ſtudis vacare poſſet. 245

I N D E X

- Zenobia*, Palmyrenorum Regina, eruditione &
scriptis clara. 15
- Zeuxis* ingeniose factum. 162
- Zoilus Amphipolites quis?* 393. Cur *canis rhetor-*
icus & *Homeromastix* dictus? *ibid.* Imperi-
tiam multosque errores alios *Homero* impro-
peravit. *ibid.* Cruci, juxta nonnullos, est suf-
fixus, juxta alios, sibi ipsi gulam fregit, vel mor-
te aliâ violentâ periit. *ibid.*

7. 40

